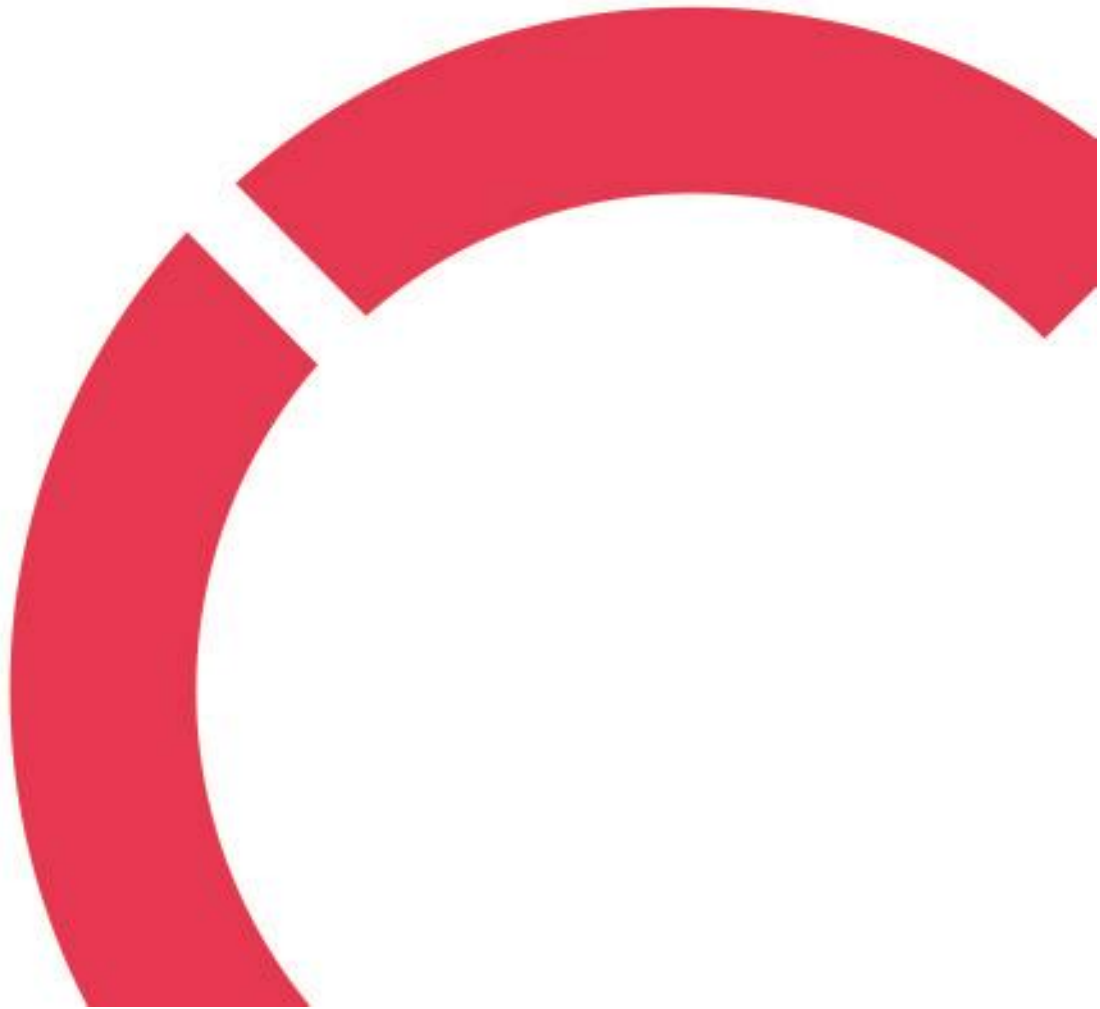

Anna Rentola & Elli-Noora Tammiainen

LUOKAN YHTEISÖLLISYYTTÄ RAKENTAMASSA

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi AMK
Joulukuu 2023**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Joulukuu 2023	Tekijä/tekijät Anna Rentola ja Elli-Noora Tammiainen
Koulutus Sosionomi		☒ AMK ☐ YAMK
Työn nimi LUOKAN YHTEISÖLLISYYTTÄ RAKENTAMASSA		
Työn ohjaaja Pirjo Fors-Pennanen		Sivumäärä 72 + 21
Työelämäohjaaja Reijo Timonen, Kiviniityn koulu		
<p>Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Kiviniityn koulun kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kasvattaa 7X-luokan yhteisöllisyyttä ja ryhmähenkeä. Luokan yhteisöllisyyttä ja ryhmähenkeä pyrittiin kasvattamaan teoriaa ja toimintaa sisältävien oppituntien avulla. Tavoitteena oli tuottaa tietoa Kiviniityn koululle tietoa siitä, voiko luokkasosionomin toiminnasta olla hyötyä yhteisöllisyyden ja ryhmähengen parantamisessa.</p> <p>Opinnäytetyö oli toiminnallinen sisältäen tutkimuksellisia osia. Aineisto kerättiin syksyllä 2023 Kiviniityn koulussa. Aineisto kerättiin alku- ja loppukyselyiden sekä oppituntien aikana kirjoitettujen muistiinpanojen avulla. Työssä käytettiin apuna tietoperustaan pohjautuvia diaesityksiä. Kyselyt sisälsivät sekä avoimia, että monivalintakysymyksiä. Kyselyt pidettiin kahdelle eri luokalle, 7X- ja 7Y-luokille. Oppitunteja pidettiin syksyn aikana yhteensä yhdeksän. Kyselyiden vastaukset koottiin ja visualisoitiin ympyrädiagrammeiksi ja prosentteiksi. Avoimet kysymykset kirjoitettiin puhtaaksi tilaajaa varten. Opinnäytetyön tietoperusta koottiin aiheita tukevaksi sisältäen kyselyissä ilmi tulleita aihealueita.</p> <p>Opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan todeta, että luokka hyötyi toiminnasta. Palautteesta kävi ilmi, että oppilaat pitivät toimintaa hyödyllisenä ja oppivat aihealueista uutta. Opinnäytetyön perusteella ei voida tehdä johtopäätöksiä toiminnan hyödyllisyydestä muissa luokissa.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta, että toimintaa on mahdollista kehittää käytettäväksi muillakin luokilla. Toiminta vaatisi lisää resursseja toiminnan ylläpitämiseen.</p>		
Asiasanat arvot, koulukiusaaminen, moninaisuus, normit, nuoret, osallisuus, roolit, ryhmäytyminen, syrjäytyminen, tunnetaidot, turvallisuus, vuorovaikutustaidot, yhteisöllisyys, yläaste		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date November 2023	Author Anna Rentola and Elli-Noora Tammiainen
Degree programme Bachelor of Social Services		
Name of thesis Building communality in the class		
Centria supervisor Pirjo Fors-Pennanen	Pages 72 + 21	
Instructor representing commissioning institution or company Reijo Timonen, Kiviniitty school		
<p>The thesis was executed in cooperation with Kiviniitty school. The purpose of the thesis was to increase communality and group spirit in class 7X. The aim was to increase communality and group spirit in the class with the help of lessons containing theory and activities. The goal was to produce information for the Kiviniitty school about whether the actions of the class sociologist can be useful in improving communality and group spirit.</p> <p>The thesis was functional, including research parts. The material was collected in autumn 2023 at Kiviniitty school. The material was collected through initial and final surveys and notes written during the lessons. Slideshows based on the database were used as help in the work. The surveys contained both open and multiple-choice questions. The surveys were held for two classes, 7X and 7Y. A total of nine lessons were held during the fall. The answers to the surveys were compiled and visualized as pie charts and percentages. The open questions were written down for the client. The database of the thesis was compiled to support the subject, including the subject areas revealed in the surveys.</p> <p>Based on the results of the thesis, it can be stated that the class benefited from the activity. The feedback showed that the students found the activity useful and learned new things about the subject areas. Based on the thesis, no conclusions can be drawn about the usefulness of the activity in other classes.</p> <p>As a conclusion, it can be stated that it is possible to develop the activity for use in other classes as well. The operation would require more resources to maintain the activity.</p>		

<p>Key words adolescents, alienation, communality, communication skills, diversity, emotional skills, grouping, norms, participation, roles, safety, school bullying, secondary school, values</p>

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS.....	4
3 ALKUKARTOITUSKYSELY OPINNÄYTETYÖN AIHEPIIRISTÄ	7
3.1 7X-luokan alkukartoituskyselyn vastaukset.....	7
3.2 7Y-luokan alkukartoituskyselyn vastaukset.....	9
4 7X-LUOKAN TUTUSTUMINEN JA RYHMÄYTYMINEN.....	11
4.1 Tutustumista ja ryhmäytymistä luokan kanssa	12
4.2 Paluu perustehtävään -harjoite	14
4.3 Pohdintaa luokan tutustumisesta ja ryhmäytymisestä.....	15
5 YHTEISÖLLISYYS LUOKASSA	17
5.1 Meidän luokan puu -harjoite	18
5.2 Päämäärä-harjoite	20
5.3 Pohdintaa yhteisöllisyyttä koskevan oppitunnin sisällöstä	21
6 OPPILAAN TUNNE- JA VUOROVAIKUTUSTAIDOT.....	23
6.1 Tunnepantommi ja Mitä luulet kuulevasi? -harjoitteet	25
6.2 Oppitunnin tunne- ja vuorovaikutusaiheisten tehtävien purku ja pohdinta	28
7 OPPILAIDEN MONINAISUUDEN ARVOSTAMINEN	30
7.1 Oppitunnin teoriaosuus sekä toiminnallinen harjoite	32
7.2 Pohdintaa moninaisuudesta luokassa.....	33
8 KOULUKIUSAAMINEN YLÄASTEELLA	36
8.1 Näin keskustelimme koulukiusaamisesta luokan kanssa	40
8.2 Pohdintaa yläluokilla esiintyvistä koulukiusaamisesta.....	42
9 TURVALLISUUS LUOKASSA	44
9.1 Meidän luokkalainen paperilla -harjoite	45
9.2 Pohdintaa turvallisuuden vaikutuksesta.....	47
10 OPPILAIDEN ARVOT, NORMIT JA ROOLIT LUOKASSA	49
10.1 Arvot, normit ja roolit - tietoperustaan perustuva oppitunti ja persoonallisuustehtävä	50
10.2 Pohdintaa oppitunnin aihepiiristä	52
11 SYRJÄYTYMINEN KOULUMAAILMASSA	54
11.1 Syrjäytyneen oppilaan tunnistaminen ja Rakas minä -harjoite	55
11.2 Pohdintaa syrjäytymisestä.....	58
12 OPPILAIDEN OSALLISUUDEN MERKITYS.....	60
12.1 Osallisuuden oppitunti.....	61
12.2 Pohdintaa osallisuudesta sekä opinnäytetyön toiminnallisesta osuudesta.....	63

13	LOPPUKYSELY OPINNÄYTETYÖN AIHEPIIRISTÄ JA OPINNÄYTETYÖN	
	TULOKSET.....	65
13.1	7X-luokan loppukyselyn vastaukset	65
13.2	7Y-luokan loppukyselyn vastaukset	68
14	LOPPUPOHDINTAA OPINNÄYTETYÖSTÄ	70
	LÄHTEET	72
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Lapsuustutkija Willard W. Hartup on aikoinaan todennut: ”Merkittävin aikuisuuden selviytymistä ennustava tekijä lapsuudessa ei ole älykkyys tai kouluarvosanat, vaan se, miten lapsi tulee toimeen toisten ihmisten kanssa” (Pöldma 2021).

Koulu on kodin ohella yksi tärkeimmistä paikoista opetella sosiaalisia taitoja. Lapsi kuuluu jo syntyessään omaan perheyhteisöönsä, mutta vanhemmaksi kasvaessaan kodin ulkopuolisten yhteisöjen tärkeys kasvaa. Koulu on lapselle ja nuorelle oppimisympäristö, mutta myös yhteisö, johon kuuluminen edistää nuoren kehitystä ja terveyttä. Koulu pitää sisällään useita eri yhteisöjä pienryhmistä muihin opetusryhmiin, sekä kodin ja koulun välisiin kasvatusyhteisöihin. Uusia ryhmiä muodostettaessa on mahdollista tietää etukäteen, miten ryhmän jäsenten sosiaaliset taidot kohtaavat keskenään ja miten ryhmäytyminen alkaa ja onnistuu. (Salmivalli 1998, 11; Salovaara & Honkonen 2011, 41; Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 20, 58.) Meillä molemmilla opinnäytetyön tekijöillä heräsi kiinnostus tähän aiheeseen yhteisten keskustelujen pohjalta opintojen ensimmäisen vuoden keväällä. Tiesimme myös alusta asti, minkälaisen ja mihin kohderyhmään liittyen haluamme opinnäytetyömme tehdä. Omia analyysitehtäviämme esitellessä huomasimme, että molempien kiinnostuksen kohde opinnäytetyötä ajatellen oli yläasteikäisten nuorten hyvinvointi ja koulujaksaminen.

Koulun tehtävänä on tehdä jokaisesta oppilaasta yksilönä näkyvä niin, että jokaisen oma persoonallisuus pääsee esiin. Luokkayhteisö on kodin ja perheen jälkeen lapsen tärkein kehitysympäristö, ja turvallisen kehitysympäristön, hyvän yhteishengen ja yhteenkuuluvuuden keskellä luokan yhdessäolo on ristiriidatonta. Vanhemmaksi kasvaessaan myös lapsen itsetunnon merkitys kasvaa. Vaikka sosiaalinen media ja internet ovat nykyään yksi suurimpia toimintaympäristöistä, on inhimillisten kohtaamisten kehityksellinen merkitys edelleen suuri. Siirtymä alakoulusta yläkouluun on muutos, johon sisältyy riskejä. Tuen saaminen on tarpeellista, sillä ilman aikuisen tukea nuori on vaarassa syrjäytyä. (Fischbein & Österberg 2009, 33; Hietala 2010, 9–10.) Muutos kasvattaa nuoren tuen tarvetta, ja tähän tuen tarpeeseen pyrimme omalla toiminnallamme opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aikana vastaamaan.

Monesti sanotaan, että luokkahengen ja ilmapiirin paraneminen esimerkiksi luokkaretkien tai yhteishenkeä lisäävien harjoitusten kautta on parasta kiusaamista ehkäisevää työtä. Kaikki eivät kuitenkaan näe kiusaamista tärkeäksi aiheeksi käsitellä, ellei luokassa esiinny kiusaamista tai niin kauan kuin luo-

kan ilmapiiri on hyvä. Osa opettajista pelkää, että kiusaamisesta puhuminen lisää kiusaamista. Kiusaaminen on ryhmäilmiö, ja sen vähentämiseksi tulee työskennellä ryhmäkeskeisten menetelmien kautta. Ryhmäytymällä oppilaiden on turvallista kasvattaa sosiaalisia taitoja, sekä kykyjä toimia muiden ihmisten kanssa. Murrosiässä osallisuuden tunne on kriittinen osa nuoren kasvua ja kehitystä, sillä yksinäisyys haastaa sosiaalista kehitystä, joka taas voi olla riski syrjäytymiselle koulumaailmasta ja yhteiskunnasta. Sosiaalialan näkökulmasta katsottuna hyvän sosiaalisuuden kautta nuorella on pienemmät riskit syrjäytyä niin koulumaailmasta kuin myös tulevaisuudessa yhteiskunnan eri rakenteista. Syrjäytymistä on melko paljonkin tutkittu, ja osallisuus on tuttu käsite sosiaalialalla. (Salmivalli 2010, 67–68; Salovaara & Honkonen 2011, 42; Hietala ym. 2010, 44.)

Perusopetuslain (628/1998) mukaan koulun päätavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen, ja vasta tämän jälkeen mainitaan tiedolliset sekä taidolliset tavoitteet. Oppilaiden huoltajat eivät siis ole yksinään vastuussa nuoren kasvatuksesta; koulun vastuulla on huolehtia oppilaiden toiminnasta, käyttäytymisestä ja turvallisuudesta kouluaikana. Koululainsäädännön mukaan koulun tehtävä on taata oppilaille turvallinen oppimisympäristö, joka tukee jokaisen kasvua ja kehitystä ihmisenä. Koulun henkilökunnalla on myös velvollisuus puuttua kaiken tasoiseen kiusaamiseen, kaikin mahdollisin keinoin, toimien ennaltaehkäisevällä työotteella. (Salovaara & Honkonen 2011, 126; Salmivalli 2010, 33.)

Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja siihen liittyy tutkimuksellisia osia. Opinnäytetyön tarkoituksena on kasvattaa luokan yhteisöllisyyttä ja ryhmähenkeä. Opinnäytetyömme tehtävänä on kerätä oppilaiden kokemuksia ja mielipiteitä luokkasosionomin tuesta ja toiminnasta ryhmäytymisen aikana, joka ajoittuu syksylle 2023. Tavoitteena on tuottaa asiakkaalle tietoa siitä, voiko luokkasosionomin toiminnasta olla hyötyä luokan yhteisöllisyyden ja ryhmähengen parantamisessa. Työelämä saa informaatiota siitä, miten koulu voi auttaa luokkia ryhmäytymisessä ja siten myös pohtia, onko jotain, mitä he voisivat omassa toiminnassaan kehittää. Lähestymistapamme on kuvaileva, eli pyrimme kuvailemaan tapahtumia ja tilanteita, sekä dokumentoimaan keskeisiä piirteitä. Esittelemme kokemuksia, mutta emme kuitenkaan lähde vertailemaan kahden luokan kyselyiden vastauksia keskenään.

Opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden aikana tapasimme yhtä 7. luokkaa noin kerran viikossa. Tilaajamme Kiviniityn koulun rehtori ja erityisopettaja ovat osoittaneet meille luokan, jonka kanssa toteuttaa toiminnallinen osuus. Toiminnalliseen osuuteen kuului viikoittaiset oppitunnit aiheista, jotka liittyvät luokan yhteisöllisyyteen ja yhteishenkeen. Toteutimme toiminnalliseen osuuteen tiiviisti osallistuvalla luokalla kyselyt toiminnallisen osuuden alkaessa ja päättyessä. Opinnäytetyötämme varten

teetimme kyselyt myös toiselle 7-luokalle, mutta heille emme pitäneet oppitunteja. Opinnäytetyöhömmme ei kuulu kyselyjen tulosten vertailu, mutta tilaajan pyynnöstä teetimme kyselyt kahdelle eri luokalle. Näin tilaaja voi itse vertailla tuloksia keskenään ja tehdä johtopäätöksiä opinnäytetyön kaltaisen toiminnan tarpeellisuudesta. Koulun henkilökunta piti opinnäytetyön ja siihen kuuluvien oppituntien aiheita tärkeinä.

2 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS

Opinnäytetyön kirjoittamista varten kävimme läpi ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Kyseessä on opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistus. Ohjeistuksen mukaan keskeisiä lähtökohtia on yhdeksän, joista ensimmäinen sisältää maininnat rehellisyydestä, huolellisuudesta ja tarkkuudesta. Toinen lähtökohta koskee tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä menetelmiä, avoimuutta ja vastuullisuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Näistä lähtökohdista pidämme huolen siten, että valmistaudumme ja perehdymme huolellisesti toiminnallisen osuuden oppituntien aiheiden tietoperustaan. Teemme yhteiset muistiinpanot oppituntien aikana siten, että toinen opettaa oppilaille teoriaa ja toinen tekee muistiinpanoja. Näin muistiinpanot tehdään heti ja ovat tällöin totuudenmukaisia havaintoja, ei muistiin perustuvia mielikuvia. Muistiinpanot perustuvat omiin havaintoihimme sekä oppilaiden tuottamiin ajatuksiin ja tekoihin. Tuomme oppilaiden näkemykset ja ajatukset esille siten, kuin ne on meille esitetty. Oppilaiden puhe sisältää paljon puhekielen ilmaisuja, ja olemme muokanneet niitä tieteellisen tutkimuksen mukaiseksi tekstiksi.

Kolmas tutkimuseettinen lähtökohta peräänkuuluttaa muiden tutkijoiden työn ja saavutusten kunnioittamista. Neljäs lähtökohta ohjeistaa tutkimusten suunnittelussa, toteutuksessa, raportoinnissa sekä tietoaineiston tallentamisessa. Viidennessä lähtökohdassa mainitaan tutkimuslupien hankkiminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Kolmannesta lähtökohdasta, muiden tutkijoiden työn kunnioittamisesta, pidämme huolta siten, että viittaamme muiden tutkijoiden teksteihin ammattikorkeakoulumme kirjoitusohjeiden mukaan (Centria 2023). Pidämme huolta siitä, että viittaukset vastaavat lähteitä. Neljäs ja viides lähtökohta on otettu huomioon siten, että olemme tehneet opinnäytetyön suunnitelman ammattikorkeakoulumme ohjeiden mukaan, sekä hankkineet tutkimusluvan Kokkolan kaupungin sivistystoimelta ennen varsinaisen opinnäytetyön kirjoittamisen aloittamista.

Kuudes tutkimuseettinen lähtökohta ottaa kantaa siihen, kuinka kaikkien osapuolten oikeudet, teki- jyyttä koskevat periaatteet, vastuut, velvollisuudet sekä tutkimuksen aikana kerätyn aineiston säilyttäminen ja käyttöoikeudet on sovittu ennen tutkimuksen aloittamista. Seitsemäs lähtökohta mainitsee rahoituslähteet ja muiden sidonnaisuuksien ilmoittamisen asianomaisille. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Koska emme käytä rahoitusta opinnäytetyön tekemiseen, emme sitä tule työssä mainitsemaan. Mikäli teemme yhteistyötä sellaisen tahon, joka ei ole ammattikorkeakoulumme tai tilaajana

toimiva Kiviniityn koulu, mainitsemme yhteistyön opinnäytetyössä. Oikeuksista ja vastuista olemme sopineet muun muassa tutkimuslupaa hakiessa.

Kahdeksannessa tutkimuseettisessä lähtökohdassa tutkijoita ohjeistetaan pidättäytymään sellaisista arviointi- ja päätöksentekotilanteista, joissa heidän voidaan katsoa olevan esteellisiä. Viimeinen, yhdeksäs lähtökohhta mainitsee muun muassa tietosuojan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 7.) Kahdeksannesta lähtökohdasta meitä tekijöitä on muistutettu jo opinnäytetyön suunnitelmaa tehtäessä. Emme tee lopullisia päätelmiä, vaan esittelemme kokemuksia ja tuomme esille sen, mitä oppilaat itse ovat puheellaan tuottaneet. Koska tutkimusryhmä on pieni, emme voi lähteä tutkimaan vaikutuksia, vaan opinnäytetyön tilaaja saa itse tulkita työmme tuloksen. Pidämme tietosuojasta huolta siten, että emme kerää tutkimukseen osallistuvien oppilaiden nimiä anonymiteetin säilyttämiseksi, emmekä jaa saatua tietoa ulkopuolisille siten, että joku tutkimukseen osallistuva henkilö voitaisiin tunnistaa.

Tarkistimme myös ennakoarviointilausunnon tarpeen. Ennen opinnäytetyön aloittamista opettajamme muistutti, että alaikäisiin kohdistuvassa tutkimuksessa pitää olla varovainen. Koska opinnäytetyön toiminnalliseen osuuteen osallistuu alaikäisiä, alle 15-vuotiaita, käytimme arvion tekemiseen tutkimuseettisen neuvottelukunnan kaaviota. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 21.) Emme kysy toiminnalliseen osuuteen osallistuvien oppilaiden vanhemmilta suostumusta, mutta lähetämme heille kirjeet (LIITE 1), joissa tiedotamme heitä opinnäytetyöstä, sen vaiheista ja oppilaiden osuudesta työssämme. Lähetämme myös toisen osallistuvan luokan huoltajille kirjeet, jolle teetämme ainoastaan kyselyt. Kirje on täysin sama, mutta lihavoitu teksti on muutettu muotoon: ”Teidän nuorene luokka on tämä ryhmä, jolle suoritamme ainoastaan alku- ja loppukyselyt”. Kuten jo aikaisemmin mainitsimme, opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutetaan ilman, että keräämme oppilailta henkilötietoja ja käsittelemme niitä. Kun vanhempia on tiedotettu ja oppilaiden anonymiteetti säilyy, emme tarvitse eettistä ennakoarviointilausuntoa ihmistieteiden eettiseltä toimikunnalta.

Olemme perehtyneet opinnäytetyön aiheisiin liittyvään kirjallisuuteen, ja pohtineet kirjallisuuden paikkaansa pitävyyttä. Koska tietoa näistä aiheista on paljon saatavilla, olemme lukeneet kirjallisuutta konkreettisista teoksista, lehdistä ja internetistä. Tarkoituksenamme on ollut valita lähteiksi mahdollisimman uusia teoksia luotettavilta kirjoittajilta, tutkijoilta ja julkaisijoilta. Kyselylomakkeet näytimme Kiviniityn koulun kolmelle eri opettajalle, ja heidän neuvojensa mukaan muokkasimme kyselyä siten, että kysymykset olisivat eettisesti oikein muotoiltuja. Vain kyselyihin vastannut luokka sai tiedon opinnäytetyömme etenemisestä samalla tavalla, kuin toiminnalliseen osuuteenkin osallistuva luokka sai.

Otimme lisäksi opinnäytetyön eettisyyden varmistamiseksi sosionomin (AMK) kompetenssit huomi-oon. Yksi sosionomin kompetensseista on eettinen osaaminen, jossa mainitaan sosiaalialan arvot ja ammattieettiset periaatteet, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja moninaisuuden edistäminen, kulttuurisen moninaisuuden ymmärtäminen, sensitiivisyyden vuorovaikutustilanteissa sekä haavoittuvassa ase-
massa olevien yksilöiden ja yhteisöjen aseman edistäminen. Toinen kompetenssi, josta haluamme mai-
nita, on tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen, jossa mainitaan mm. asiakaslähtöinen
kehittämistyö, yhteistyö eri toimijoiden kanssa, tiedon tuottaminen ja analysointi sekä tutkimuseettiset
periaatteet. (SOAMK 2023.) Olemme omalla toiminnallamme pyrkineet vahvistamaan yhdenvertai-
suutta ja tasa-arvoa luokassa, sekä lisätä kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämistä, sillä luokan sisällä
on hyvin moninainen kulttuuritausta. Lisäksi olemme halunneet edistää haavoittuvassa asemassa ole-
via esimerkiksi koulukiusaamista koskevan oppitunnin kautta kuulemalla myös kiusattujen kokemuk-
sia. Olemme tehneet yhteistyötä Kiviniityn koulun opettajien ja muun henkilökunnan kanssa, ja tuo-
tamme tietoa opinnäytetyöllämme oppilaiden hyvinvoinnin edistämistä varten. Teemme omia havain-
toja, nimettömiä muistiinpanoja ja tuomme ne esille, mutta emme analysoi kyselyiden tuloksia tarkem-
min, sillä tutkimus ei ole tarpeeksi laaja syvän analyysin tekemiseksi.

Ennen opinnäytetyön toiminnallisen osuuden alkamista pohdimme myös sitä, kuinka voimme vahvis-
taa kodin ja koulun välistä yhteistyötä, sillä kodin ja koulun välillä on vahva kasvatusyhteistyö. Kodin
ja koulun välinen yhteistyö on tärkeää aina, mutta erityisen tärkeäksi se muodostuu niiden oppilaiden
kohdalla, joilla on vaarana joutua vaikeuksiin (Fischbein & Österberg 2009, 36). Koska toiminnallinen
osuus rajoittuu oppilaiden lukujärjestyksen sallimiin aikoihin, emme pääse tapaamaan oppilaiden huol-
tajia ja kotiväkeä. Koimme kuitenkin tärkeäksi olla jollakin tapaa oppilaiden huoltajiin ja kotiin yhtey-
dessä, ja siksi kirjoitimme heille kirjeet, jotka sisälsivät tietoa tulevasta opinnäytetyöstä. Oppilaiden
luokanohjaaja välitti kirjeet oppilaiden Wilmaan, ja sitä kautta myös kotiväki otettiin huomioon. Wil-
man kautta välitettävä kirje meni koteihin luettavaksi, ja huoltajat voivat myös olla meihin yhteydessä.
Luokanohjaajan välittämänä kirje myös osoittaa, että kasvatustyötä tehdään yhdessä kotiväen, huolta-
jien, opettajien ja muun kasvatushenkilökunnan kanssa.

3 ALKUKARTOITUSKYSELY OPINNÄYTETYÖN AIHEPIIRISTÄ

Luomassamme alkukartoituskyselyssä on yhteensä 34 kysymystä. Kysymykset 6–33 ovat asteikkokysymyksiä, joiden vaihtoehtoina ovat: täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, en samaa enkä eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. Kysymykset 1–5 ja 34 ovat vapaamuotoisia (LIITE 2). Kyselyyn oppilaat kertovat ainoastaan luokkansa tunnuksen, eivätkä omaa nimeään anonymiteetin säilymiseksi. Asteikkokysymykset liittyvät tulevien luentojemme aiheisiin, kuten syrjäytymiseen, turvallisuuteen sekä yhteisöllisyyteen. Kysymykset ovat tiedustelua oppilaan tietämyksistä tuleviin aiheisiin, kuten ”Tiedän, minkälainen on turvallinen luokka”. Näiden lisäksi kyselyssä on muutamia väittämiä, kuten ”Koulukiusaaminen on aina fyysistä väkivaltaa”.

7X-luokalle alkukartoituskysely pidettiin 18.8.2023, kun tapasimme heidät ensimmäistä kertaa. Pidimme tämän lisäksi 7Y-luokalle samaisen kyselyn, mutta vasta 28.8.2023 aikataulusovituksen takia. 7Y-luokan oppilaille teetetystä kyselyssä oli ainoastaan 33 kysymystä 34 sijaan, sillä tämä viimeinen kysymys oli kohdennettu ainoastaan ryhmäytymisprojektiin osallistuvalla luokalla eli 7X:lle.

3.1 7X-luokan alkukartoituskyselyn vastaukset

Kyselyn alussa kysyimme oppilailta, mitä ryhmähenki heille tarkoittaa. Oppilaat kertoivat ryhmähenken tarkoittavan esimerkiksi sitä, että kaikki toimivat yhdessä, luokassa hyväksytään jokainen, luokan oppilaat luottavat toisiinsa ja luokassa vallitsee hyvä ilmapiiri (LIITE 3/2). Vapaamuotoisten kysymysten jälkeen kysymykset muuttuivat monivalintakysymyksiksi ja käsittelivät tulevien oppituntien aiheita. Jokaisesta aihealueesta olimme laatineet kolme kysymystä tai väittämää. Nostamme tässä esiin jokaisesta aihealueesta vain yhden.

Ensimmäinen aihealue oli yhteisöllisyys, jonka ensimmäinen väittämä oli ”Tiedän, mitä yhteisö tarkoittaa”. 33,3 prosenttia oppilaista oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä, 44,4 prosenttia oppilaista oli jokseenkin samaa mieltä. Jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa oli 16,7 prosenttia oppilaista, ja 5,6 prosenttia ei ollut samaa eikä eri mieltä. Lähes 80 prosenttia oppilaista siis tiesi jo etukäteen, mitä yhteisöllä tarkoitetaan (LIITE 3/3). Ryhmäytymistä koskevassa väittämässä kysyimme oppilailta, tietävätkö he, mitä ryhmädynamiikka tarkoittaa. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 11,1 prosenttia oppilaista, jokseenkin eri mieltä 27,8 prosenttia, ja 27,8 prosenttia oppilaista ei ollut samaa eikä eri

mieltä. Näin ollen yli puolet oppilaista ei tiennyt tai ollut varma, mitä käsite tarkoittaa. Jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa oli 16,7 prosenttia, ja täysin samaa mieltä oli myös 16,7 prosenttia (LIITE 3/5).

Valitsimme turvallisuutta käsittelevistä väittämistä sellaisen, jossa kysyimme oppilaiden mielipidettä, onko heidän luokassaan turvallinen ilmapiiri. 77,8 prosenttia oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä. 16,7 prosenttia oppilaista oli väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä, ja 5,6 prosenttia ei samaa eikä eri mieltä (LIITE 3/7). Tunne- ja vuorovaikutustaitojen aihealueesta oppilaiden vastauksissa oli suurinta hajontaa väittämässä ”Voin lähestyä kaikkia luokkani oppilaita ilman pelkoa tulla tuomituksi/pilkatuksi/ohitetuksi”. 55,6 prosenttia oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä, 11,1 prosenttia jokseenkin samaa mieltä, ja ei samaa eikä eri mieltä oli 5,6 prosenttia oppilaista. Jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa oli 22,2 prosenttia, ja täysin eri mieltä oli 5,6 prosenttia oppilaista (LIITE 3/9).

Kysyimme oppilailta tietävätkö he, miten syrjäytymistä voi ehkäistä. Oppilaista 44,4 prosenttia sanoi olevansa täysin samaa mieltä väittämän kanssa. 27,8 prosenttia oppilaista oli jokseenkin samaa mieltä ja 22,2 prosenttia oppilaista ei ollut samaa eikä eri mieltä. 5,6 prosenttia oppilaista oli jokseenkin eri mieltä (LIITE 3/10). Koulukiusaamisesta kysyttäessä 88,9 prosenttia oppilaista oli täysin samaa mieltä siinä, ettei luokassa kiusata ketään. Ei samaa eikä eri mieltä oli 5,6 prosenttia, ja 5,6 prosenttia oppilaista jätti vastaamatta kysymykseen (LIITE 3/12). Vastaamatta jättäminen tähän kysymykseen herätti huomiomme: Onko oppilas unohtanut vastata? Onko kysymys koettu vaikeaksi, ja siksi jätetty vastaamatta?

”Tiedän mitä luokan moninaisuudella tarkoitetaan” -väittämässä esiintyi myös suurta hajontaa. Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 11,1 prosenttia, jokseenkin eri mieltä 22,2 prosenttia, ei samaa eikä eri mieltä oli 33,3 prosenttia oppilaista. Jokseenkin samaa mieltä oli 16,7 prosenttia ja täysin samaa mieltä oli 16,7 prosenttia oppilaista (LIITE 3/12). Arvoja, normeja ja rooleja käsittelevistä väittämistä valitsimme väitteen, jossa oppilailta kysyttiin, tietävätkö he heidän roolinsa luokassa. 5,6 prosenttia oppilaista oli jokseenkin eri mieltä ja 33,3 prosenttia oppilaista ei ollut samaa eikä eri mieltä väittämän kanssa. Oppilaista 33,3 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä, ja 27,8 prosenttia oli täysin samaa mieltä (LIITE 3/15). Viimeinen aihealue käsitteli osallisuutta. Kysyimme oppilailta, voivatko he vaikuttaa omaan osallisuuteensa luokassa. Täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli 44,4 prosenttia, jokseenkin samaa mieltä oli 27,8 prosenttia ja ei samaa eikä eri mieltä oli 16,7 prosenttia oppilaista. 11,1 prosenttia jätti vastaamatta kysymykseen. Yli 70 prosenttia oppilaista siis koki voivansa vaikuttaa omaan osallisuuteensa luokassa (LIITE 3/16).

Lopuksi pyysimme oppilaita vielä kertomaan, mitkä aiheista he kokivat tärkeimmiksi ja oliko joku aiheista heille vieras. Eräs oppilas kertoi monen aiheen olevan hänelle vieras. Suurin osa oppilaista koki kiusaamisen, yksinäisyyden ja turvallisuuden kaikista tärkeimmiksi. Yksi oppilaista huomautti, että kaikki aiheet ovat ryhmän ja myös yksilöiden kannalta tärkeitä.

3.2 7Y-luokan alkukartoituskyselyn vastaukset

Aivan kuten 7X-luokka vastasi vapaamuotoisesti aluksi muutamaan kysymykseen, niin teki myös 7Y-luokka. Kun kysyimme oppilailta, mitä turvallinen luokka heille tarkoittaa, yksi vastaus kiinnitti huomionni. Eräs oppilas kirjoitti turvallisen luokan tarkoittavan hänelle sellaista luokkaa, jonka kaikkien pitäisi tuntea (LIITE 4/2). Vastaus jätti avoimeksi sen, ajatteliko oppilas, että jokaisen oppilaan pitäisi tuntea, minkälainen on turvallinen luokka, vai että jokaisen pitäisi tuntea turvallisuuden tunteen luokassa. Vaikka turvallisuus on oppilaan yksilöllinen kokemus, on se myös kollektiivinen tunne luokassa.

Ensimmäinen aihealue, josta kysyimme, oli yhteisöllisyys. 14,3 prosenttia oppilaista oli täysin samaa mieltä, 50 prosenttia jokseenkin samaa mieltä, 14,3 prosenttia ei samaa eikä eri mieltä, 7,1 prosenttia jokseenkin eri mieltä ja 7,1 prosenttia täysin eri mieltä väittämän ”Tiedän, mitä yhteisöllisyys tarkoittaa” kanssa (LIITE 4/4). 7,1 prosenttia oppilaista ei vastannut tähän väittämään ollenkaan. Ryhmydynamian käsitteen tiesi täysin 71 prosenttia ja jokseenkin 14,3 prosenttia, mutta jokseenkin eri mieltä oli 14,3 prosenttia ja täysin eri mieltä oli 35,7 prosenttia oppilaista (LIITE 4/5). Ei samaa eikä eri mieltä oli 28,6 prosenttia oppilaista.

Kun kysyimme, tietävätkö oppilaat, minkälainen on turvallinen luokka, 71,4 prosenttia oli täysin samaa mieltä, ja loput 28,6 prosenttia oppilaista oli jokseenkin samaa mieltä (LIITE 4/6). Väittämässä ”Voin lähestyä kaikkia luokkani oppilailta ilman pelkoa tulla tuomituksi/pilkatuksi/ohitetuksi” oppilaista täysin eri mieltä oli 14,3 prosenttia, jokseenkin eri mieltä 7,1 prosenttia, ei samaa eikä eri mieltä 14,3 prosenttia, jokseenkin samaa mieltä 28,6 prosenttia ja täysin samaa mieltä 35,7 prosenttia (LIITE 4/9). Yksinäisyyden ja yksinolon eron tiesi täysin 42,9 prosenttia, jokseenkin 28,6 prosenttia oppilaista, mutta 21,4 prosenttia oppilaista ei ollut samaa eikä eri mieltä väittämän kanssa (LIITE 4/10). 7,1 prosenttia oppilaista jätti vastaamatta väittämään.

Koulukiusaamista koskevissa väittämissä yhdessä väitettiin, että koulukiusaaminen on aina fyysistä väkivaltaa (LIITE 2/6). Oppilaista 7,1 prosenttia oli täysin samaa mieltä, 42,9 prosenttia jokseenkin samaa mieltä, 21,4 prosenttia ei ollut samaa eikä eri mieltä ja vain 28,6 prosenttia oppilaista oli täysin eri mieltä (LIITE 4/11). Huolestutti heräsi täysin eri mieltä olevien vastausten vähyydestä, ja jäimme pohtimaan, olisiko kysymys pitänyt asetella eri tavalla. Kysymyksen asettelu oli sellainen, johon odotimme täysin päinvastaista vastausta kuin edellisiin. On mahdollista, etteivät kaikki oppilaat keskittyneet kyselyn tekoon kunnolla, ja että he ovat epähuomiossa vastanneet eri tavalla kuin oletimme. Huomioitavaa on kuitenkin, että X-luokka vastasi samaan väittämään odotustemme mukaisesti.

”Koen luokassamme ryhmäpainetta” -väittämän kanssa täysin eri mieltä oli 35,7 prosenttia, jokseenkin eri mieltä 7,1 prosenttia, ei samaa eikä eri mieltä 35,7 prosenttia ja jokseenkin samaa mieltä 21,4 prosenttia oppilaista (LIITE 4/13). Kysyimme oppilailta, tietävätkö he omat roolinsa luokassa, johon 7,1 prosenttia oppilaista vastasi olevansa täysin eri mieltä, 7,1 jokseenkin eri mieltä, 42,9 prosenttia ei samaa eikä eri mieltä, 21,4 prosenttia jokseenkin samaa mieltä ja 21,4 prosenttia täysin samaa mieltä väittämän kanssa (LIITE 4/15). Täysin samaa mieltä oli 21,4 prosenttia, jokseenkin samaa mieltä 35,7 prosenttia, ja loput 42,9 prosenttia oppilaista eivät olleet samaa eikä eri mieltä väittämän kanssa, jossa heiltä kysyttiin, voivatko he vaikuttaa omaan osallisuuteensa luokassa (LIITE 4/16).

4 7X-LUOKAN TUTUSTUMINEN JA RYHMÄYTYMINEN

Johonkin ryhmään kuuluminen – oli se sitten liikuntaharrastuksen muodostama joukkue, oma ystäväpiiri tai koulutehtävää varten luotu opiskeluryhmä – on osa jokaisen nuoren kehitystä. Ryhmän tarkoituksena on luoda turvallinen ympäristö oppia ja opetella. Jos nuori ei saa mahdollisuutta olla osana ryhmää, se luo suuren riskin eristäytymiselle sekä pahimmassa tapauksessa syrjäytymiselle yhteiskunnasta. Jokaisen näiden ryhmien toimintaan on sisältynyt Tuckmanin vuonna 1965 luoma klassisen ryhmän kehitysvaiheiden malli. Jokainen ryhmä käy lävitse viisi erilaista tyypillistä kehitysvaihetta: aloitusvaihe, kuohuntavaihe, vakiintumisen vaihe, kypsän toiminnan vaihe sekä lopetusvaihe. Ryhmän tehtävä ja tarkoitus määrittelevät, kuinka pikaisesti malli käydään läpi alusta loppuun. Esimerkiksi ystävien kesken luotu ryhmä on hyvin yksilöllinen, ja siihen vaikuttavat useat eri tekijät, kun taas opiskelijaryhmän kiertokulku usein päättyy silloin, kun heille määritelty tehtävä on saatu päätökseen. (Hietala ym. 2010, 58; Salovaara & Honkonen 2011, 46–47.)

Yläasteelle siirryttäessä nuori joutuu vaihtamaan tutut opettajansa, luokkatilat ja yleensä myös koulurakennuksen täysin uusiin, sekä joutuu opettelemaan ottamaan vastuuta omasta koulunkäynnistään entistä enemmän. Yläasteen aloittava luokka sisältää usein uusia kasvoja toisille, joten erilaiset tunteet, kuten jännitys tai pelko, ovat täysin normaaleja. Tämän lisäksi yhdenmukaisuuden paine on esillä, sillä jokainen haluaa tulla hyväksytyksi yksilönä uudessa ympäristössä. Vaikka uuden luokan muodostumiseen liittykin haasteita, niin oppilaat ovat kuitenkin kiinnostuneita uudesta ja ottavat informaatiota hyvin vastaan. (Hietala ym. 2010, 58; Salovaara & Honkonen 2011, 24, 45.)

Yläaste kestää kolme lukuvuotta, ja nämä kolme vuotta tulevat sisältämään jokaisen jo edellä mainitun Tuckmanin klassisen kehitysvaiheiden mallin vaiheen. Kukaan ei kuitenkaan voi ennustaa, kuinka kauan mikäkin kehitysvaihe kestää. On myös mahdollista, että kehitysvaiheissa palataan taaksepäin. Luokan turvallisuuden sekä terveen yhteisöllisyyden kannalta on tärkeää luoda ymmärrystä näiden kehitysvaiheiden ympärille, jotta ongelmatilanteiden eteen tullessa niiden ratkomisen oppilaiden välillä olisi kivuttomampaa. Annamme näiden luentojen kautta oppilaille tietoa, joiden avulla voi ennaltaehkäistä mahdollisia kompastuskiviä, joita luokka tulee kohtaamaan opiskeluvuosien aikana. (Helsingin yliopisto.)

Oppilaita on hyvä tutustuttaa toisiinsa sopivalla aikavälillä vaihtuvissa pari- tai pienryhmissä. Tämä mahdollistaa useiden erilaisten kontaktien muodostumisen luokan muiden oppilaiden kanssa. Useiden

kontaktien tavoitteena on, että oppilas löytää itselleen luokasta sellaisia henkilöitä, joiden kanssa hän toivoisi opiskelevansa, ystäväystäväänsä ja viettävänsä aikaa. Kun pienryhmiä syntyy ainoastaan oppilaiden omasta tahdosta, heidän omat norminsa, roolinsa sekä sääntönsä ottavat osaa. Tämä aiheuttaa usein erilaisten kuppikuntien, kiusattujen, syntipukkien sekä syrjäytyneiden syntymisen. Sen vuoksi on olennaisen tärkeää, että opettaja toimii ryhmiin jakajana, jotta uusia kontakteja syntyisi, eikä kukaan jäisi yksin. Luokassa tapahtuva oppiminen toteutuu mahdollisimman tavoitteellisesti silloin, kun luokan ryhmähenki on hyvällä pohjalla. Kun luokan yhteiselo kukoistaa, oppilaat voivat pitää huolta kanssaopiskelijoidensa turvallisuudesta sekä oppimisesta. Toimivan ryhmähengen takaa löytyy onnistunut yhteistyö, joka toimii edesauttajana oppimistuloksiin, osallistumisaktiivisuuteen sekä yleiseen viihtymiseen luokassa. (Salovaara & Honkonen 2011, 126, 141–142.)

Ryhmädynamiikka on myös yksi osa toimivan ryhmän edellytyksiä. Dynaamisesti toimivassa ryhmässä oppilaiden keskinäinen voimanlähde syntyy heidän välisistään tunteista, kiinnostuksista ja jännitteistä. Jokaisen oppilaan omat arvot, toiveet ja odotukset ottavat osaa ryhmädynamiikan toimivuuteen sekä toimintaan ja turvallisuuteen luokassa. Myös luokan koko vaikuttaa ryhmädynamiikan toimivuuteen; mitä suurempi luokka on, sen todennäköisempää on, että luokassa kehittyy erilaisia kuppikuntia. (Salovaara & Honkonen 2011, 43–45.)

4.1 Tutustumista ja ryhmäytymistä luokan kanssa

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus käynnistyi viikolla 33, kun pääsimme tapaamaan ryhmäytymisprojektiin tiiviisti osallistuvan luokan. Koulun aikataulusyistä emme päässeet luokan mukaan heidän ensimmäisille päivilleen. Emme pystyneet tapaamaan toista, vain kyselyihin vastaavaa luokkaa vielä viikolla 33. Heidän tapaamiseensa sovittiin oma aika koulun kanssa viikolle 35. Opettajat eivät olleet vielä tässä vaiheessa informoineet luokan oppilaita heidän osallistumisestaan ryhmäytymisprojektiin, joten tapaamisen alussa esittelimme itsemme ja opinnäytetyömme oppilaille. Kerroimme heille, että pyrimme olemaan luokan tukena alkusyksyn ajan, ja tapaamisia tulee olemaan noin kerran viikossa. Halusimme myös painottaa oppilaille, että heidän henkilöllisyytensä pysyvät salassa koko tämän ajan sekä myös opinnäytetyön julkaisun jälkeen. Osa oppilaista ihmetteli esimerkiksi sitä, ettei heiltä kysyty kyselylomakkeessa nimiä ollenkaan. Kerroimme anonymiteetin tärkeydestä oppilaille.

Tapaamisen toimintaosuuteen kuului oleellisena osana alkukartoituskyselyn tekeminen, ja halusimme antaa oppilaille aikaa käydä kysymykset ja väittämät rauhassa läpi. Kyselyn tekoon meni noin 20 minuuttia, ja sen jälkeen vasta kävimme läpi, ketä luokassa on. Teimme kyselyt ensiksi, sillä sinä aikana pystyimme avaamaan tietokoneelta materiaalia, ja oppilaat saivat rauhoittua tunnin aiheeseen. Nimi-kerroksen aikana kysyimme oppilailta, mistä koulusta he ovat yläasteelle siirtyneet ja mitä harrastuksia tai mielenkiinnon kohteita heillä on. Luokasta löytyi monenlaista lahjakkuutta! Oppilaat kyselivät vielä muutaman kysymyksen opinnäytetyöstämme ja ryhmäytymisprojektin aikataulusta, ja vastasimme oppilaiden kysymyksiin. Sen jälkeen kävimme ennen oppituntia rakentamamme luentodiasarjan läpi (LIITE 5). Luento piti sisällään ryhmän kehitysvaiheiden mallin sekä ryhmädynamiikan käsitteet. Luento-osuuden jälkeen jaoimme oppilaille Paluu perustehtävään -lomakkeen, joka toimi oppitunnin toiminnallisena osuutena. Anonymiteetin säilyttämiseksi pyysimme, etteivät oppilaat kirjoita nimiään lomakkeeseen. Lomake sisälsi seuraavat kysymykset:

1. Mitkä asiat koulussa ovat sinulle tärkeitä?
2. Mitä haluat oppia?
3. Mitkä asiat ovat sinulle helppoja?
4. Mikä on hankalaa? Miksi myös niitä asioita täytyy opetella?
5. Mitkä asiat helpottavat ja innostavat sinua oppimaan?
6. Miksi oppiminen on sinulle tärkeää?
7. Kenen tukea tarvitset?

Annoimme aikaa lomakkeen täyttämiseksi noin 10 minuuttia. Oppitunti kului nopeasti, eikä meille jäänyt aikaa purkaa tehtävää ryhmittäin. Annoimme oppilaille mahdollisuuden ”heittää” vastauksia ilmoille, ja oppilaat kertoivatkin hyvin omista vastauksistaan koko luokan kuullen. Tehtävän jälkeen oppilaat saivat itse valita, palauttavatko meille täytetyn lomakkeen vai ei. Suurin osa oppilaista halusi lomakkeen meille palauttaa, mutta muutamat halusivat pitää sen itsellään.

Oppitunnin lopuksi kysyimme oppilailta, haluavatko he meidän puhelinnumeromme. Oppilaat olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että viikoittaiset tapaamiset riittävät, ja he voivat silloin tulla keskustelemaan, jos on tarvetta. Kerroimme myös, että luokanohjaaja lähettää jokaisen oppilaan kotiin kirjeen, jossa kerromme opinnäytetyöstämme ja siihen liittyvästä ryhmäytymisprojektista, johon oppilaat ottavat osaa. Oppitunnin jälkeen tunnelma oli helpottunut, sillä ensimmäinen tapaaminen jännitti meitä molempia. Oli kuitenkin huojentavaa huomata, kuinka avoimelta luokka vaikutti ja kuinka mielellään he olivat osallistumassa ryhmäytymisprojektiimme.

4.2 Paluu perustehtävään -harjoite

Ryhmäytymistä käsittelevän oppitunnin päätteeksi oppilaiden oli aika ”palata perustehtävään”, joka tarkoitti koulun perustehtävän pohtimista ja oman motivaation tarkastelua koulunkäyntiä kohtaan. Olimme koonneet tehtävän paperille, jossa kysyimme, mitkä asiat ovat oppilaille koulussa tärkeitä. Sen lisäksi kysyimme asioita, joita he haluavat oppia, mitkä asiat ovat helppoja tai vaikeita ja miksi vaikeitakin asioita on hyvä opetella. Kysyimme myös, mitkä asiat helpottavat ja innostavat oppilaita oppimaan ja miksi oppiminen on heille tärkeää. Lopuksi vielä kysyimme, kenen apua oppilaat mahdollisesti tarvitsevat tai tulevat tarvitsemaan ja tietävätkö he, keneltä voi koulussa pyytää apua. Tarkoituksena oli, että oppilaat jaettaisiin tehtävän teon jälkeen ryhmiin ja että he voivat ryhmissä halutessaan jakaa ylös kirjoittamiaan asioita. Aikataulusyistä ryhmiin jakaminen ei kuitenkaan ollut mahdollista, joten kävimme tehtävän läpi luokan kanssa yhteisesti.

Tärkeiksi asioiksi koulussa oppilaat luettelivat kaverit, turvallisuuden, musiikin, uusien asioiden oppimisen, hyvän todistuksen sekä opettajien läsnäolon. Lähes kaikki, jotka toivat vastauksiaan esille, mainitsivat kaverit ja ystävät tärkeiksi asioiksi koulussa. Uusiksi opittaviksi asioiksi oppilaat mainitsivat muun muassa uudet oppiaineet, lisäksi osa mainitsi tiettyjä jo ennestään tuttuja oppiaineita. Muutama oppilas mainitsi uudeksi opittavaksi asiaksi myös koulun ulkopuolisia asioita. Opinnäytetyömme näkökulmasta mielenkiintoisimmat vastaukset meille kirjoittajina olivat ne, joissa oppilaat mainitsivat haluavansa oppia tutustumaan uusiin ihmisiin. Yksi oppilas kirjoitti haluavansa oppia tutustumaan uusiin ihmisiin helposti. Helpoiksi asioiksi oppilaat mainitsivat eri oppiaineet; osalla oli lahjoja enemmän teoreettisissa oppiaineissa, ja osalla taas enemmän taitoja luovissa oppiaineissa. Yksi oppilaista kertoi kouluun saapumisen olevan helppoa, kun taas toinen kertoi löytävänsä eri luokkatilat sujuvasti. Osa oppilaista koki uusiin ihmisiin tutustumisen ja kaverisuhteiden ylläpitämisen helpoksi.

Hankaliksi asioiksi oppilaat mainitsivat myös useat eri oppiaineet. Oppiaineiden ulkopuolella olevia vaikeita asioita oli yhdelle oppilaalle aikaiset aamut, yksi koki koulusta lähtemisen vaikeaksi. Muutama oppilas kertoi uusiin ihmisiin tutustumisen ja ystäväystymisen olevan vaikeaa. Oppilaat kuitenkin kertoivat, että kaikkia näitä asioita ja taitoja täytyy opetella, koska niitä tarvitsee aina. Uusien kielten opettelu oli osalle oppilaista tärkeää siksi, että Kokkola on kaksikielinen kaupunki ja on hyvä osata kommunikoida toista kieltä puhuvien kanssa. Yksi oppilas toi esille, että uusia asioita on hyvä opetella, koska ”koulussa ei voi loppuelämää asua”. Kaiken kaikkiaan oppilaat olivat samaa mieltä siitä, että uusien asioiden ja taitojen opettelu on tärkeää, sillä se auttaa pärjäämään myös tulevaisuudessa. Lähes

kaikki sanoivat oppimisen olevan tärkeää myös siksi, että sen kautta voi saada hyvän työpaikan ja menestyä. Hyvää työpaikkaa ei määritelty, se voi olla myös yksilön omasta kokemuksesta kiinni. Yksi oppilas mainitsi myös sen, että koulussa ahkeroimalla ei jää luokalle.

Kysymykseen siitä, mitkä asiat helpottavat ja innostavat oppilaita oppimaan, vastasi useampi oppilas samalla tavalla: kaverit ja ystävät, hyvä luokka sekä hyvät opettajat. Tämän lisäksi uudet projektit, joihin saa panostaa, koettiin innostaviksi. Hyvä numerot ja onnistumisen kokemukset koettiin myös innostaviksi asioiksi. Eräs oppilas kertoi puheella selittämisen helpottavan omaa oppimistaan. Moni sanoi myös kotiin pääsyn helpottavan ja innostavan. Kysyttäessä, kenen tukea oppilaat mahdollisesti tulevat tarvitsemaan, oli vastaus yksiselitteinen: ystävien, perheen ja opettajien. Samoilta ihmisiltä oppilaat myös pyytäsivät vastausten mukaan apua. Kaverit, oppilaat, opettajat, kuraattori, koulun nuorisotyöntekijä ja muut koulun aikuiset koetaan henkilöiksi, joiden puoleen voi kääntyä, kun tarvitsee apua.

4.3 Pohdintaa luokan tutustumisesta ja ryhmäytymisestä

Vaikka aikataulusyistä jouduimme jättämään ryhmätyöskentelymahdollisuuden pois, tuntui se jäljestä päin hyvältä ratkaisulta. Luokka on vielä uusi, ja oppilaat tulevat neljästä eri koulusta. Tehtävän kysymykset olivat henkilökohtaisia, ja varsinkin haastaviksi koettuja asioita olisi voinut olla vaikeaa jakaa melko uusien ihmisten kesken. Yhteisesti läpi käytyinä oppilaat saivat kertoa vain sen, minkä kokivat tarpeelliseksi. Saimme oppitunnin päätteeksi tietää, että luokassa on muutama oppilas, joka on joutunut koulukiusaamisen kohteeksi. Opettajat ovat saaneet jo ensimmäisen viikon aikana tietää oppilaiden välisistä jännitteistä, ja tehtävän purkaminen koko luokan kanssa aikuisjohtoisesti oli mielestämme hyvä ratkaisu. Emme vielä tässä vaiheessa tienneet jännitteistä ja kiusaamisesta. Kun oppilaita ei jaettu uuden ja vieraan ihmisen johdolla ryhmään, jossa oppilas ei koe oloaan hyväksi ja turvalliseksi, pystyttiin välttämään myös oppilaan mielipaha. Luokan yhteisessä tilanteessa oppilaat saivat itse valita, jatkavatko ajatuksiaan ja mitä he haluavat jättää itselleen.

Ryhmäytymisen ja ikätovereiden tärkeys nousi hyvin esille oppilaiden kanssa keskustellessa. Oppilaat halusivat tutustua muihin luokkatovereihinsa ja kertoivat, että on tärkeää, kun koulussa on kavereita, ja aina löytyy joku, jonka kanssa viettää aikaa. Koska opinnäytetyömme aihe koskee juuri ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä, oli hienoa kuulla, kuinka usein oppilaat mainitsivat ryhmän, luokkakaverit ja muut ystävät. Vaikka osa kertoi uusiin ihmisiin tutustumisen ja ystäväystymisen olevan vaikeaa, silti niihin

haluttiin löytää keinoja. Tehtävän pohjalta käyty keskustelu toi ilmi, että muiden saman ikäisten nuorten seuraa kaivataan ja että kaverit ovat oppilaille tärkeä osa elämää.

Keskustelu oppilaiden kanssa auttoi pohtimaan myös luokan muodostamiseen liittyviä asioita. Osa oppilaista kertoi, että he olivat saaneet kuudennella luokalla toivoa, kenen oppilaan kanssa he haluaisivat päästä samalle luokalle yläasteella. Jäi epäselväksi, eivätkö kaikki oppilaat muistaneet toivoneensa kaveria samalle luokalle vai eikö kaikkien toiveita edes kysytty. Jos osalta toiveita kysytään ja osalta taas ei, ajaa tilanne oppilaat eriarvoiseen asemaan.

Haluamme pitää kiinni siitä, että ryhmäytymisprojektimme osallistuvat oppilaat säilyttävät anonymiteettinsä; mutta opettajalla olisi kuitenkin mahdollisuus toimia toisin, ja hän saisi myös siten selville, kuka oppilas kokee koulusta poislähdön vaikeaksi ja mahdollisesti syytkin siihen. Jäimme lisäksi pohtimaan, että Paluu perustehtävään -harjoitteen kaltaiset kysymykset olisivat varmasti tärkeitä jokaisen oppilaan käydä läpi. Opettajat ja muut koulun aikuiset saisivat niistä hyvää informaatiota oppilaistaan. Kysymykseen siitä, mitkä asiat ovat hankalia, yksi oppilas vastasi, että koulusta poislähtö. Vastaus herätti ajatuksia: miksi koulusta on vaikea lähteä pois? Voihan syynä olla esimerkiksi se, että kaverien seura koulussa saa hyvälle mielelle, eikä halua lähteä heidän luotaan pois. Voiko toisaalta koulumatkalla olla jotain, mitä oppilas jännittää, pelkää tai epäroii? Onko oppilaan kotona sellaisia asioita, jotka aiheuttavat oppilaille stressiä tai murheita? Voisivatko koulun aikuiset, esimerkiksi kuraattori, olla oppilaan tukena? Tarvitseeko oppilaan koko perhe tukea ja keinoja arkeen?

5 YHTEISÖLLISYYS LUOKASSA

Koulunkäynti on olennainen ja tärkeä osa lapsen ja nuoren elämää, kasvua ja kehitystä. Uusi luokka ei muodostuessaan ole vielä yhteisö, vaan yhteisöllisyys lisääntyy ajan myötä. Yhteisöllisyyttä on myös pidettävä yllä, sillä se lisää turvallisuuden tunnetta ja yhteistä iloa yksilön oman ilon lisäksi. Turvallisuus on kaikille tärkeää, ja siksi yhteisöllisyyttä tulisikin tukea monin eri tavoin. Yhteisöllisyys on jokaisen yksilön ja ryhmän omakohtainen kokemus. Yhteisöllisyyttä ei pääse syntymään, mikäli yhteisöön kuuluva yksilö ei koe olevansa osa ryhmää tai jos häntä ja hänen tarpeitaan ja tarpeellisuuttaan ei hyväksytä. Kun yksilö ja yhteisö kokee koulun olevan hyvä paikka olla, jossa kaikilla on mahdollisuus osallistua, yhteisöllisyys näkyy myös ulospäin, esimerkiksi opettajille ja muille luokille. (Hietala, Kalltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 58; Salovaara & Honkonen 2011, 41–42.)

Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan tunnetta, jolloin ihminen tuntee kuuluvansa osaksi jotain sosiaalista ryhmää. Yhteisöllisyys tuo mukanaan luottamusta, turvallisuutta sekä luo tuttuutta erilaisissa toiminnoissa. Yhteisöllisyyden käsite pitää sisällään myös kontrollin ja yhteisen vastuun kantamisen, sekä sen, että yhteisön muista jäsenistä pidetään huolta. Sosiaalisen median ja virtuaalimaailman kautta nuoren on mahdollista löytää itselleen myös sellaisia yhteisöjä, jotka vastaavat omia käsityksiä. Jos nuori saa yhteisöstä tukea omille vihaisille ja kostonhaluisille ajatuksilleen, nuoren voidaan katsoa kuuluvan vihayhteisöön. Tällaiset haitalliset yhteisöt voivat aiheuttaa epäluottamuksen ja turvattomuuden tunnetta, sekä johtaa jopa väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Sosiaalisen median ja netin vihayhteisöt eivät kuitenkaan tue tasapainoisen ja vahvan minuuden saamista, sillä siihen tarvitaan edelleen läheisiä, aitoja ihmissuhteita, muiden ihmisten tukea ja konkreettista elämänhallintaa. (Hietala ym. 2010, 52–53.)

Jotta yhteisöllisyys toteutuu, pitää yhteisössä jakaa arvoja, normeja ja päämääriä. Yhteisön jäsenten on hyvä osata keskustella, neuvotella ja hyväksyä erilaisuus ihmisissä ja elämissä. Nuori pääsee omaksumaan tietoja ja taitoja myöhempää elämää varten, ja omaksumisen apuna hänelle tulee tarjota aikuisen tukea. Avoimeen ja luottamukselliseen keskusteluun ei päästä ilman osallistavaa vuorovaikutusta, ja tähän pääsemiseen taas tarvitaan yhteistä aikaa ja paikkaa, jossa voidaan luoda rutiineja ja pysyvyyttä. Luokan yhteenkuuluvuus – joka on yhteisöllisyyden edellytys – tulee esiin juuri vuorovaikutuksessa, yhteisessä toiminnassa ja yleisestä ilmapiiristä, joka luokassa vallitsee. Yhteenkuuluvuus ei välttämättä itsessään edistä oppimista, mutta se antaa hyvän pohjan oppimiselle. Voidaankin siis katsoa, että hyvin

toimiva luokkayhteisö antaa oppilailleen enemmän kuin jos jokainen oppilas toimisi yksin yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. (Salovaara & Honkonen 2011, 42–43; Hietala ym. 2010, 58.)

Aivan kuin yhteisöllisessä luokassa, niin myös yhteisöllisessä koulussa ilmapiiri on hyvä, ja siellä välitetään muista. Oppilaat viihtyvät ja voivat olla avoimia toisilleen keskinäisessä vuorovaikutuksessa, sekä arvostaa ja kunnioittaa toinen toisiaan. Koulussa jokaisen oppilaan pitäisi voida kokea olevansa lahjakas ja näin ollen olevansa myös tärkeä omanlaisena itsenään. Turvallisessa ja yhteisöllisessä koulussa tämä on mahdollista, sillä oppilaat ovat halukkaita toimimaan yhdessä muiden kanssa, sekä ovat motivoituneita ja voivat hyödyntää omia tietojaan ja taitojaan tehokkaasti. Kun oppilas pääsee käyttämään omia vahvuuksiaan ja kykyjään, hänen itseluottamuksensa saa vahvistusta ja itsevarmuus lisääntyy. Mitä vahvempia itseluottamus ja -varmuus ovat, sen rohkeammin oppilas uskaltaa kokeilla uusia asioita. (Salovaara & Honkonen 2011, 43, 113.)

Yhteisön toimintaa voi myös kehittää sillä, että kehitetään ensin yhteisöön kuuluvan yksilön valmiuksia. Tällä pyritään käyttäytymisen muutokseen, joka vaikuttaa suoraan sekä yksilöön itseensä että myös niihin yhteisöihin, joihin hän kuuluu. Käyttäytyminen ei välttämättä aina kuulu, mutta se näkyy esimerkiksi puheena, tekoina, ilmeinä ja kehon asentoina. Tärkeintä on kuitenkin se, että jokainen pystyy vaikuttamaan omaan käytökseensä niin halutessaan, joskaan se ei välttämättä ole kovinkaan helppoa. Käyttäytymistä muuttaessa ihminen joutuu vastatusten ensin itsensä ja sitten vielä muiden kanssa. Kun oppilas saa onnistumisen ja oppimisen kokemuksia, hänen osaamisensa lisääntyy myös käyttäytymisen muuttamisen osalta. Tämä synnyttää positiivisen onnistumisen ja oppimisen kehän. Siinä missä onnistumiset saavat aikaan kehän, myös epäonnistumiset voivat tuottaa toistuvan kehän. Epäonnistumisen kehässä toistuvat kyvyttömyyden ja epävarmuuden tunteet, sekä itseluottamuksen puute. Negatiivinen kehä on tärkeää katkaista, ja se onnistuu myönteisillä oppimiskokemuksilla, joiden kautta oppilas oppii luottamaan itseensä. (Nevalainen & Nieminen 2010, 28–29; Salovaara & Honkonen 2011, 113.)

5.1 Meidän luokan puu -harjoite

Viikolla 34 aloitimme tunnin siirtymällä suoraan oppitunnin toiminnalliseen harjoitteeseen, jossa oppilaiden oli tarkoitus luoda yhdessä oman luokan puu, joka sisälsi juuret, lehdet, kukkia sekä omenoita. Tehtävän tavoitteena oli saada luokka pohtimaan oman luokan toimintaa ja tavoitteita sekä luokan toi-

mintaedellytyksiä. Vaikka tulemme ryhmäytymisprojektin myöhemmässä vaiheessa puhumaan luokalle myös turvallisuudesta, halusimme tässä vaiheessa jo herätellä oppilaita siihenkin aiheeseen. Turvallisuutta oppilaat pohtivat tehtävässä siten, mitkä tekijät saavat luokan sisäisen turvallisuuden säilymään. Saimme hyödyntää koulun materiaaleja tätä teosta tehdessä. Olimme valmiiksi piirtäneet paperille puun ja leikanneet erivärisistä kartongeista kukkia, lehtiä sekä omenoita.

Käynnistimme toiminnan keskustelemalla koko luokan kanssa yhteisesti, mitä asioita puun juuret pitävät sisällään. Nämä asiat olivat tekijöitä, jotka auttavat luokkaa toimimaan mahdollisimman hyvin yhdessä niin, että jokainen luokan oppilas kokee olonsa turvalliseksi heidän yhteisössään. Oppilaat toivat esille ystävällisyyden muita kohtaan, itsesäätelytaidot, kyvyn toimia yhteistyössä muiden kanssa, koulun henkilökunnan läsnäolon ja toiminnan sekä koulun järjestyssäännöt. Lisäksi johdattelimme oppilaita lisäämään vielä tunnetilan, joka luokassa olisi ihanteellista näkyä, johon he mainitsivat iloisuuden.

Jaoin luokan neljän hengen ryhmiin, ja jokaiselle oppilaalle annettiin yhdet kappaleet omenoita, lehtiä ja kukkia. Neljän hengen ryhmissä oppilaat saivat yhdessä pohtia antamiamme aiheita täyttämällä mahdollisimman monta kartongin palaa. Toimintaa toteuttaessa kävimme kaikki kolme vaihetta läpi. Vasta tämän jälkeen ryhmät saivat kertoa vuorotellen, mitä he olivat kartongeille kirjoittaneet. Ensimmäisessä vaiheessa kasvatimme puuhun lehdet. Oppilaiden tehtävänä oli pohtia omassa ryhmässä, mitä tavoitteita luokalla on ja mihin koulussa olemisella tähdätään. Muistutimme oppilaita useaan otteeseen, että jokainen vastaus on oikea, eikä ole olemassa väärää vaihtoehtoja. Jokaisen vaiheen pohdintaan annoimme aikaa noin viisi minuuttia. Tavoitteita, joita ryhmillä nousi esille, olivat muun muassa ryhmäytyminen luokan kanssa, oppia tuntemaan toisia ihmisiä, työrauhan syntyminen, älykkyyden lisääntyminen sekä ystäväystyminen ja tulevaisuuden tavoittelu.

Seuraavaksi vuorossa oli lisätä puun alaosaan kukkia, jotka sisälsivät motivaatiota lisääviä asioita; miksi koulussa kannattaa ja jaksaa käydä. Lisäksi ryhmät pohtivat, mitkä asiat saavat luokan toimimaan koko lukuvuoden ajan niin, että jokainen oppilas voi hyvin. Erilaisiksi motivaattoreiksi oppilaat kirjasivat lomat ja viikonloput, hyvät numerot, ystävät, tukiverkostot sekä perhe. Luokan toimivuutta ajatellen ryhmillä nousi esille hyvä ilmapiiri, yhteisöllisyys, työrauha, kohteliaisuus sekä koskemattomuus.

Viimeisessä vaiheessa ryhmien tehtävänä oli kirjata omenoihin, mitä vaikutuksia turvallisella luokalla on, yksilötasolla, heidän oman luokkansa tasolla niin kuin myös koko koulun tasolla. Ryhmät mainitsivat sen, kuinka turvallisessa koulussa ketään ei kiusata, luokassa pystyy keskittymään ja henkinen hyvinvointi lisääntyy. Tämän jälkeen kasasimme puun valmiiksi ja jätimme sen luokanohjaajalle sitä varten, että luokka voi halutessaan palata siihen myöhemmin (LIITE 6). Tehtävän jälkeen jatkoimme tuntia siirtymällä teoriaosuuteen, jonka olimme kasanneet diaesitykseksi (LIITE 7).

5.2 Päämäärä-harjoite

Toinen toiminnallinen harjoite, jonka luokan kanssa teimme, oli päämäärään liittyvä. Päämäärä oli osa valmistelemaamme oppituntia, sillä päämäärän tavoittelun kautta toisilleen tuntemattomat oppilaat voivat hetkessä kasvattaa ryhmän yhteisöllisyyttä. Kysyimme ennen harjoituksen aloitusta luokalta, tietävätkö he, mikä heidän jokaisen oma päämäärä on ja mikä on heidän luokkansa yhteinen päämäärä yläasteella. Luokan oppilaille päämäärä tuntui vaikealta hahmottaa ja selittää, ja olimme suunnitelleet heille päämäärää kuvaavan tehtävän. Jotta oppilaat pystyivät tarkemmin hahmottamaan oman ja luokan tekemisten vaikutuksen päämäärään saavuttamiseksi, jaoimme oppilaat kahteen ryhmään. Oppilaat muodostivat kaksi jonoa ja istuivat sitten lattialle selät vastakkain niin, että toisen ryhmän oppilaiden toimintaa ei voinut seurata. Asetuimme ohjaajina jonojen molempiin päihin, ja toisella meistä oli kolikko ja toinen piti muovipulloa.

Tämän jälkeen annoimme ohjeen sähköistämisestä. Jonojen ensimmäinen oppilas seurasi, milloin toisen ohjaajan heittäämä kolikko lentäisi lattialle klaavapuoli ylöspäin. Kun klaava tulee esiin, oppilaiden tuli välittää viesti vieressä istuvalle oppilaalle äänettömästi puristamalla toisen kättä. Viesti piti viedä eteenpäin oppilaalta toiselle kädenpuristuksella. Kun sähköistys oli mennyt jonon toiseen päähän, viimeisenä jonossa olevan oppilaan tuli napata juomapullo toisen ohjaajan edestä ennen toisen jonon oppilasta. Jokaisen panos tehtävän aikana oli tärkeä, ja ryhmän tuli kantaa vastuu omasta ja ryhmän tekemisestä, jotta päämäärään päästiin.

Koska päämäärä oli käsitteenä oppilaille vaikea ymmärtää, teimme tehtävän muutamaan kertaan ja keskustelimme sitten uudestaan päämäärästä sekä omasta ja ryhmän panoksesta päämäärän saavuttamiseksi. Kysyimme oppilailta, osasivatko he hahmottaa oman ja ryhmänsä päämäärän ja tavoitteen tehtävän aikana. Kysyimme myös, miten oma ryhmä pystyi auttamaan jokaista oppilasta yksilötasolla

päämäärän saavuttamiseksi sekä kuinka jokainen oppilas yksilönä pystyi auttamaan ryhmäänsä pääsemään päämäärään. Nyt oppilaat osasivat jo vastata kysymyksiin selkeästi; oma päämäärä oli jakaa viestiä eteenpäin seuraavalle oppilaalle ja oman ryhmän päämäärä oli viedä viesti perille ennen toista ryhmää. Oma ryhmä pystyi auttamaan jokaista oppilasta saavuttamaan päämäärän toimimalla yhteisesti ja yhteisen päämäärän muistamalla. Jokainen oppilas taas pystyi oppilaiden mukaan auttamaan ryhmää saavuttamaan päämääränsä ”hoitamalla oman tonttinsa”, eli suorittamalla sen tehtävän, joka hänelle oli asetettu.

Samalla tavalla oppilaat pystyivät meidän ohjaajien avulla hahmottamaan myös jokaisen henkilökohtaisen ja luokan yhteisen päämäärän yläasteen ajalle. Jokaisen oppilaan henkilökohtainen päämäärä on käydä yläaste, oppia uutta ja päästä jatkamaan opintoja peruskoulun jälkeen. Luokan yhteinen päämäärä on oppia tuntemaan toinen toisensa ja opiskella seuraavat kolme vuotta yhdessä niin, että kaikilla on luokassa hyvä olla. Luokka pystyy auttamaan jokaista oppilasta pääsemään omaan päämääräänsä antamalla työskentelyrauhan ja tukemalla haastavina hetkinä. Oppilas voi auttaa luokkaa pääsemään päämääräänsä ottamalla muut luokkatoverit huomioon ja kunnioittamalla heitä.

5.3 Pohdintaa yhteisöllisyyttä koskevan oppitunnin sisällöstä

Oppitunnin keskeisimpänä tehtävänä oli rakentaa luokalle oma puu. Halusimme tehdä puusta konkreettisen, eikä vain kuvitteellista yhteisen keskustelun kautta. Paperille kirjoittaminen ja puun kasaaminen auttoi oppilaita hahmottamaan ne asiat, joista ryhmissä oli keskusteltu. Samoin tuli myös hiljaisempien oppilaiden ääni kuuluville, kun kaikki olivat saaneet kirjoittaa paperille tärkeitä asioita. Konkreettinen puu myös mahdollistaa sen, että oppilaat voivat palata puun aiheisiin pitkin yläastetta ja mahdollisesti myös päivittämään sitä. Osa oppilaista koki tekemisen kautta selittämisen auttavan ymmärtämään uutta asiaa, ja siinä päämäärään liittyvä sähköistäminen auttoi paljon. Yhdessä tekemällä oppilaat pystyivät näkemään oman osuutensa yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Samalla se auttoi havainnoimaan asioita, jotka vaikuttivat koko ryhmän suorittamiseen, sekä etsimään ongelmiin ratkaisuja.

Ongelmanratkaisusta oiva esimerkki oli sähköistämisen aikana esiin tullut ongelma. Yksi oppilas koki kädestä pitämisen epämiellyttävänä, eikä olisi halunnut osallistua tehtävään. Yritimme ohjaajina kertoa, että kädestä ei ole pakko pitää, mutta tehtävän onnistumiseksi pitäisi saada jokin kontakti toiseen

oppilaaseen. Kaikkien osallistuminen oli yhtä tärkeää, ja muutama oppilas pyysikin tehtävästä vetäytymässä olevaa oppilasta osallistumaan muulla tavalla. Me ohjaajat ehdotimme, että kättä voi pitää esimerkiksi toisen olkapäällä. Luokkatoverit löysivät kuitenkin parhaan, ja vetäytyvälle oppilaalle sopivan ratkaisun; ei tarvitse pitää mistään kiinni, mutta he koskettavat oppilasta ohimennen polveen viestin eteenpäin saamiseksi. Oppilaiden itsensä keksimä ratkaisu oli tilanteessa loistava, ja tehtävä saatiin vietyä loppuun saakka hienosti molemmissa ryhmissä. Ongelmaa ratkaistessaan oppilaat loivat ikään kuin vahingossa yhteisöllistä ilmapiiriä luokkaan, kun oppilaat toivat ilmi sen, kuinka he kokivat jokaisen osallistumisen tärkeänä. Ratkaisuun pääseminen oli itsessään jo yksi päämäärä, jonka luokka yhdessä saavutti. Tämä oli meille hyvä muistutus; kaikkeen ei tarvitse aikuisilla olla vastausta, vaan oppilaat osaavat ottaa toisten kokemukset huomioon ja löytää heille sopivat ratkaisut. Luokka ei ollut ollut tässä vaiheessa vielä pitkään yhdessä ja osa oppilaista on vielä hyvinkin vieraita toisilleen. Silti oppilaat kunnioittivat toisen omaa tilaa ja olivat valmiita auttamaan toista.

Kunnioitus oli yksi teemoista, joka nousi muutenkin oppitunnin aikana esille. Meidän luokan puu -tehtävässä kunnioittamiseen liittyvät asiat olivat niitä, jotka oppilaat itse mainitsivat. Kiusaamattomuus, ystävällisyys, yhteistyö, työrauhan antaminen ja toisiin tutustuminen pitävät kaikki sisällään toisen ihmisen kunnioituksen. Oppitunnin aikana kävimme läpi, mitä eri yhteisöjä ihmisten elämästä löytyy perheestä ja luokasta vihayhteisöön, sekä hyvän ja huonon yhteisön eroja. Hyvän ja huonon yhteisön eroksi oppilaat eivät aluksi osanneet sanoa mitään. Pienellä keskustelulla ja johdattelulla oppilaat osasivat nimetä eroksi hyvän olon. Esille nousi vielä se, että toisin kuin monessa vihayhteisössä, hyvässä yhteisössä kunnioitetaan myös yhteisöön kuulumattomia ihmisiä. Hyvässä yhteisössä kaikkia ihmisiä kunnioitetaan ja arvostetaan. Huonossa yhteisössä ei ole hyvän yhteisön ja yhteisöllisyyden tuntomerkkiä; turvallisuutta.

Tehtäviä tehtäessä ja niistä heränneistä ajatuksista keskustellessa tuli hyvin ilmi se, ettei yhteisöllisyyttä ja hyvää ilmapiiriä saavuteta, ellei jokainen yhteisön jäsen halua tavoitella niitä. Jokaisen oppilaan vastuu on yhtä suuri, jotta luottamus, turvallisuus, kiusaamattomuus ja koskemattomuus toteutuvat. Oppilaat mainitsivat henkisen hyvinvoinnin osana puun rakennusta. Maininta henkisestä hyvinvoinnista on osuva, sillä sen voidaan katsoa olevan yksi luokan päämääristä. Hyvinvointi on yhteisvastuullisen, kunnioittavan ja arvostavan yhteisön ”tuotos”. Hyvinvoivan oppilaan voidaan katsoa olevan arvokas lisä luokan yhteisöön, sillä hyvinvoiva ja olonsa turvalliseksi kokeva oppilas pystyy vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön, sekä kokee sitä kautta olevansa osa luokkaa.

6 OPPILAAN TUNNE- JA VUOROVAIKUTUSTAITOT

Vuorovaikutus vaikuttaa omalta osaltaan siihen, minkälaisia ihmisiä meistä tulee; lapsi on vuorovaikutuksessa äitiinsä jo kohdussa. Ympäröivä maailma vaikuttaa myös vuorovaikutusvalmiuksiin, sillä ihminen toimii vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Tunne- ja vuorovaikutustaidot liittyvät vahvasti toisiinsa, sillä molempien taitojen hallitseminen mahdollistaa oikeanlaisen, jokaista sen osapuolta kunnioittavan vuorovaikutustilanteen. Näiden taitojen opetteleminen lisää myös nuorten itsetuntemusta, moraalialia, tunneälyä ja muiden oppilaiden arvostamista sekä yhteisöllisyyttä ryhmässä. Terveen tunne- ja vuorovaikutussuhteen omaavan ryhmän on mahdollista jatkaa tulevaisuudessa myös vertaisryhmänä. Tällaisessa ryhmässä oppilaat alkavat ymmärtämään toistensa näkökulmia sekä arvostamaan niitä. Lisäksi kompromissien tekeminen mahdollistuu. Emotionaalisessa ryhmässä oppilaat saavat ilon ja hauskuuden lisäksi purkaa ikäviäkin asioita ja salaisuuksia, ilman arvostelluksi tuleamista. (Fischbein & Österberg 2009, 25; Salovaara & Honkonen 2011, 11, 83, 87; Salmivalli 1998, 13.)

Vuorovaikutustaitoja tarvitaan kaikkialla siinä missä sosiaalisiakin taitoja aina silloin, kun ihmiset kohtaavat toisiaan. Tunteet turvallisuudesta, luottamuksesta ja arvostuksesta ovat keskeisiä vuorovaikutuksessa, ja luottamuksen puute eli epäluottamus voi estää vuorovaikutusta syvenemästä. Vaikka turvallisuus, luottamus ja arvostus olisivatkin vuorovaikutustilanteessa läsnä, ei vastavuoroisuuteen päästä, mikäli osapuolet eivät ilmaise itseään ymmärrettävästi, rehellisesti ja avoimesti. Toimivan ryhmätyöskentelyn hajottaa juuri ihmisten osaamattomuus tehdä vuorovaikutteista yhteistyötä. Puhumattomuus saattaa johtaa väärinkäsityksiin, turhautumiseen ja pettymyksiin sekä riitelyyn ja syrjintään. Ryhmätyötaitoja tulee siis opetella jatkuvasti, jotta työskentely sujuisi ja onnistuisi. Koulu tarjoaa nuorelle erilaisen vuorovaikutusympäristön kuin koti. Koulussa kohdataan muiden nuorten lisäksi myös aikuisia. Siksi koulussa tapahtuvalla vuorovaikutuksella on tärkeä merkitys, sillä sen avulla nuori oppii vastavuoroisia vuorovaikutustaitoja ja hänen itseilmaisunsa kehittyy. Nuoren oma luokka, sen koko ja pysyvyys vaikuttavat merkittävästi myös hänen psykososiaaliseen hyvinvointiinsa ja kehitykseen. (Hietala ym. 2010, 10–12; Saloviita 2009, 19; Nevalainen & Nieminen 2010, 31.)

Tunne- ja vuorovaikutustaitoja voidaan oppia ainoastaan konkreettisilla toimilla. Vuorovaikutuksen rakentamiseen vaikuttaa jokaisen ryhmässä olevan oppilaan yksilölliset ominaisuudet ja sosiaalinen kehittyminen. Tämä tarkoittaa sitä, että mitä useampi ryhmän jäsenistä ei ole aikaisemmin päässyt opettelemaan vuorovaikutustaitoja, sitä kauemmin luokan yhteisen vuorovaikutuksen luominen kestää. Op-

opilaiden ollessa vuorovaikutuksessa keskenään he oppivat kognitiivisia, sosiaalisia sekä sosiaalisia taitoja, jotka ovat välttämättömiä jokaisessa elämän osa-alueessa, ei ainoastaan koulumaailmassa. Näiden tärkeiden taitojen opettelu auttaa myös vahvistamaan omaa persoonaa, parantaa ryhmän toimivuutta, lisää myönteistä ilmapiiriä oppilaiden välille, sekä synnyttää mahdollisia ystävyysuhteita. Yksi turvallisen ryhmän elementeistä on avoin ja kunnioittava ilmapiiri, joka mahdollistuu vuorovaikutuksen välityksellä. Vuorovaikutustaitoihin lukeutuu muun muassa kyky keskustella ja kuunnella, neuvotella, tuntea empatiaa toista kohtaan sekä pystyä toimimaan yhdessä muiden oppilaiden kanssa asiallisesti. (Salovaara & Honkonen 2011, 87; Salmivalli 1998, 47.)

Vuorovaikutustaitoihin linkittyä olennaisesti myös taito tunnistaa erilaisia tunteita ja niiden ilmaisuun liittyvät haasteet. On myös eri asia ymmärtää kuin hyväksyä toisen tunteet, ajatukset ja teot. Luottamus toiseen takaa toimintakyvyn myös niissä kiperissä tilanteissa, joihin luokka saattaa joutua. Oppilaat saavat toisten luokan jäsenien luottamuksen oman toimintansa seurauksena. Samalla tavalla yksilö saa myös arvostusta. Arvostusta ei siis voi luokassa saada tietyn aseman takia vaan sillä, miten luokkatoveri kohtelee muita yhteisön jäseniä. Luokan keskinäinen arvostus lisääntyy, kun luokka tavoittelee samaa, yhteistä tavoitetta, eli puhaltaa yhteen hiileen. (Hietala ym. 2010, 13–14; Nevalainen & Nieminen 2010, 31–33.)

Luokassa vallitseva tunnelma ja muiden oppilaiden tunteet voivat herkästi tarttua muihin oppilaisiin; tätä kutsutaan sanattomaksi viestin vaihdoksi, jota ihmiset kokevat jatkuvasti ympärillään. Jo yksittäisenkin oppilaan positiivinen olemus voi vahvistaa koko luokan ilmapiiriä, sekä toisinpäin. Positiivinen ilmapiiri luokassa lisää oppilaiden aktiivisuutta, hyvinvointia sekä yhteisöllisyyttä. Iloisen ja avoimen luokkaryhmän ansiosta on myös mahdollista, että jokaisen ainutlaatuinen persoona ja erillaisuus saa luvan tulla esille. Näiden positiivisten piirteiden lisäksi luokassa on oltava myös mahdollisuus tehdä virheitä ilman arvostelua sekä mahdollisuus näyttää omia tunteitaan avoimesti. (Salovaara & Honkonen, 2011, 84–85.)

Ihmisellä on oikeus tuntea kaikenlaisia tunteita, mutta niitä on osattava sanoittaa ilman toisen tai itsensä satuttamista. Tunteet ovat osa jokaisen ihmisen omia voimavaroja. Siksi niiden tarkastelu, tunnistaminen, nimeäminen ja kuvaaminen on tärkeää aloittaa jo varhaisessa vaiheessa turvallisessa ympäristössä. Kun nuori oppii hallitsemaan omia tunteitaan ja sanoittamaan niitä asiallisesti, toisiin ja itseensä kohdistuva käytös kehittyy, jolloin erilaisten ongelmatilanteidenkin mahdollisuus vähenee. Kaikista tunteisiin suorasti tai epäsuorasti liittyvistä ajatuksista voi puhua. Erityisesti psyykkiseen oirehti-

miseen liittyvistä tunteista puhumista vältellään edelleen, sillä mielenterveysongelmiin liitetään esimerkiksi syyllisyyden ja häpeän tunteet. Negatiiviset tunteetkin voi silti kääntää voimavaraksi: häpeän rinnalle voi pyrkiä nostamaan turvallisuuden sekä huolien ja murheiden tasapainottamiseen voi saada apua luottamuksen tuntemisesta tulevaisuutta kohtaan. Tunnetaitoja oppii ainoastaan aitojen kohtaamisten kautta, joissa todelliset tunteet tulevat esille. (Salovaara & Honkonen 2011, 86–87; Hietala ym. 2010, 31–32.)

6.1 Tunnepantomiiimi ja Mitä luulet kuulevasi? -harjoitteet

Tunne- ja vuorovaikutustaitoja käsittelevä oppitunti oli oppilaille sen päivän viimeinen tunti, ja luokan ilmapiiri oli melko levoton. Oppitunti oli viikon 35 alussa, ja kyselimmekin oppilailta viikonlopun kuulumisia. Venetsialaiset ovat isossa osassa Kokkolan loppukesää, ja jotkut oppilaista kertoivatkin juhlineensa venetsialaisia. Halusimme pikkuhiljaa kuitenkin siirtää oppilaiden ajatuksia tunnin aiheeseen ja kysyimme heiltä, mitä tuntemuksia heillä on sillä hetkellä. Muutama oppilas kertoi olevansa väsyneitä, osa oli innostuneita, jotkin malttamattomia ja tympääntyneitä, yksi oli keskittynyt ja toinen rauhaton. Eri tunteiden nimeäminen heti tunnin alkuun oli helppo ja selkeä tapa aloittaa, ja siitä pääsimme luontevasti siirtymään oppitunnin teoriaosuuteen; tunne- ja vuorovaikutustaitojen kartoittamiseen (LIITE 8).

Oppitunti oli hyvin vuorovaikutteinen, ja kävimme teoriaa läpi paljolti keskustelemalla. Suurin osa oppilasta osasi kertoa, mitä tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat. Muutama oppilas osasi myös kertoa, mihin taitoja tarvitaan; tunne- ja vuorovaikutustaitojen avulla pystyy paremmin ymmärtämään muita ja säätelemään omia tunteita. Oppilaat sanoittivat taitojen tarpeellisuutta myös siten, että niiden avulla pystyy sosiaaliseen kanssakäymiseen, pystyy puhumaan ja keskustelemaan erilaisten ihmisten kanssa, sekä oppii huomaamaan, miten ihmiset toimivat eri tavoin vuorovaikutuksessa. Tulimme oppilaiden kanssa yhdessä siihen lopputulokseen, että tunne- ja vuorovaikutustaitojen avulla tulemme jokainen kuulluksi ja nähdyksi.

Emotionaalinen ryhmä oli oppilaille vieras käsite, ja purimme käsitteen osiin. Kun kysyimme, mitä englannin kielestä johdettu sana *emootio* eli *emotion* tarkoittaa suomeksi, osasivat he heti vastata: tunnetta. Yhdistäessä emotionaalisen eli tunteet ja ryhmän käsitteet toisiinsa, oppilaat käsittivät myös emotionaalisen ryhmän määritelmän. Yksi oppilas sanoi ymmärtävänsä emotionaalisen ryhmän siten, että ryhmässä on tunteita, ne hyväksytään ja niitä on lupa näyttää. Esimerkki tällaisesta ryhmästä voisi

olla vaikkapa ystäväpiiri. Ryhmässä siis vallitsee luottamus toisiin ryhmän jäseniin, ja luottamus auttaa avoimen vuorovaikutuksen syntymistä. Sen lisäksi emotionaalisessa ryhmässä arvostetaan muita, ja ryhmän sisällä on turvallinen ilmapiiri; molemmat näistä ovat vuorovaikutukseen liittyviä tekijöitä. Eräs oppilas kertoi emotionaaliseen ryhmään kuuluvan myös empatia, sillä empatia tarkoittaa toisten ihmisten tunteiden ymmärtämistä.

Teoriaosuutta varten valmistelemassamme diasarjassa oli väittämä ”luokassa vallitseva tunnelma ja muiden oppilaiden tunteet voivat herkästi tarttua muihin oppilaisiin”. Kysyimme oppilailta, ovatko he samaa mieltä, ja suurin osa oppilaista myönsi lauseen pitävän paikkaansa. Vaikka oppilaat eivät pitäisikään ääntä, voi oppilaan olemus vaikuttaa myös muun luokan oppilaisiin. Toinen meistä vielä havainnollisti olemuksen vaikutusta muiden olemukseen sanattoman viestin kautta kääntämällä oppilaille selkensä ja elehtien tylästi ja välinpitämättömästi. Kerroimme oppilaille, että sanatonta viestinvaihtoa on koko ajan ihmisten ympärillä, ja omaan sanattomaan viestintään voi vaikuttaa tunnistamalla omia sanattoman viestinnän tapoja. Sanatonta viestintää oppilaat saivat myös itse harjoitella tunnepantomii-min muodossa.

Tunnepantomiiimia varten oppilaat jaettiin viiteen ryhmään, ja jokainen ryhmä sai sokkona valita oman tunnekorttinsa. Oppilaiden tehtävänä oli esittää oman ryhmän tunne pantomiimina muulle luokalle. Ennen esittämistä ryhmän jäsenet saivat keskenään miettiä, miten esittää tunnetta. Muulle luokalle esitettävät tunteet olivat suru, ilo, hämmennys, epävarmuus ja rauhallisuus. Osa oppilaista koki tunteiden esittämisen ilman sanallista viestintää haastavaksi, ja toki esimerkiksi hämmennys oli muutenkin vaikea tunne viestiä sanattomasti. Tunnepantomiiimin aikana nousi monta eri tunnetilaa esiin oppilaiden yrittäessä arvata pantomiimissa kyseessä olevaa tunnetta. Mainittuja tunteita olivat oikein arvattujen tunteiden lisäksi mm. riemu, kauhistunut, järkytys, nolostus, yllättynyt, ihmettelevä, hämmentynyt, vihainen, keskittynyt, tylsistynyt, neutraali, vakava, rauhallinen, ujo, hermostunut, outo, pelästynyt ja epävarmuus.

Oppitunnin toisena tehtävänä oppilaiden oli tarkoitus piirtää paperille kuulemansa asiat. Tehtävän tarkoituksena oli osoittaa, kuinka sanallinen viestintä voidaan ymmärtää lukemattomin eri tavoin. Ensiksi pyysimme yhtä vapaaehtoista oppilasta tulemaan luokan eteen. Useat oppilaat olivat innokkaita tulemaan vapaaehtoiseksi, joten jouduimme valitsemaan yhden heidän joukostaan. Näytimme hänelle ensimmäisen kuvan (LIITE 8/5), jonka jälkeen kerroimme koko luokalle, mitä seuraavaksi tapah-

tuu. Vapaaehtoisen oppilaan tehtävänä on selittää, mitä hän näkee kuvassa, jonka juuri näytimme hänelle. Oppilas ei saa käyttää kehonkieltään apuna selittäessään, eivätkä muut luokan oppilaat saa kysyä lisäkysymyksiä liittyen kuvaan. Aikaa selittämiseen on viisi minuuttia.

Vapaaehtoinen oppilas aloitti kertomalla, kuinka kuvassa on nuoli, joka kallistuu oikealle. Toistaessaan ohjeen hän kertoi, että nuoli kaartuu oikealle. Tämän jälkeen hän käski piirtää ympyrän keskelle. Lopuksi hän ohjeisti, että ympyrän alas tulee piirtää c-kirjain. Tämän toistaessa hän tarkensi, että ympyrän alapuolelle tulee c-kirjain. Tehtävän aikana moni oppilas olisi halunnut kysellä lisäkysymyksiä liittyen kuvaan; muistuttelimme useaan otteeseen, ettei tämä ole sallittua. Ohjaajina huomasimme tilanteessa vapaaehtoisen oppilaan suppean ohjeistuksen, sillä hän ei voinut käyttää kehollista viestintää apunaan. Paljastaessamme oikean kuvan oppilaille, luokassa kuului naurua ja oivalluksen äännähdyksiä. Eräs oppilas mainitsi ohjeita antaneelle oppilaille, että olisi käskenyt c-kirjaimen sijasta heitä piirtämään makaroni ympyrän alapuolelle.

Seuraavalla kierroksella valitsimme uuden vapaaehtoisen oppilaan selittämään uutta kuvaa (LIITE 8/5). Tällä kertaa oppilas sai kuitenkin käyttää selittäessään kehonkieltä apunaan, ja muut oppilaat saivat kysyä tarkentavia lisäkysymyksiä. Aikaa selitykseen oli sama viisi minuuttia. Vapaaehtoinen oppilas aloitti ohjeistamalla, että paperin keskelle tulee piirtää iso nuoli, joka osoittaa ylöspäin. Tämän jälkeen hän kertoi, että paperiin tulee tylppäkulmainen kolmio, jonka kulma tulee melkein paperin vasempaan reunaan. Seuraavaksi oppilas ohjeisti piirtämään viivan, joka menee kolmion kulmasta sen pohjaan saakka. Lopuksi hän käski piirtämään vielä toisen viivan kolmion kulmasta, joka on viistosti oikealle, jotta kolmion sisään tulee toinen kolmio. Oppilas käytti selittäessään apunaan käsiään aktiivisesti; etenkin, kun hän kuvasi kolmion muotoa sekä sen sisällä olevien viivojen paikkaa muille oppilaille.

Havaitsimme ohjaajina, kuinka vapaaehtoisen oppilaan olemus oli huomattavasti vapautuneemman oloinen kuin ensimmäisen, sillä hänen ei tarvinnut keskittyä pelkästään sanalliseen ohjeistamiseen, vaan hän pystyi luontevasti myös selittämään käsillään, mitä hän tarkoitti sanoillaan. Luokan oppilaat olivat aktiivisesti myös kyselemässä tarkentavia kysymyksiä vapaaehdoiselta. Kysyimme oppilailta tehtävän jälkeen, kumpi vapaaehtoisten ohjeistuksista oli helpompi ymmärtää. Osa oppilaista mainitsi ensimmäisen olleen helpompi, sillä kuvakin oli yksinkertaisempi. Suurin osa oppilaista kuitenkin kertoi jälkimmäisen vapaaehtoisen oppilaan selityksen olleen helpompi ymmärtää, sillä hän käytti apunaan käsiään.

6.2 Oppitunnin tunne- ja vuorovaikutusaiheisten tehtävien purku ja pohdinta

Olemme sosionomiopintojen aikana puhuneet paljon tunteista, niiden tärkeydestä, sanallisesta ja sanatomasta vuorovaikutuksesta sekä ihmisten eri tavoista olla vuorovaikutuksessa. Oppilaille pitämämme tunti oli kuin pikakelaus kaikkeen tunteisiin ja vuorovaikutukseen liittyneeseen opetukseen ammattikorkeakoulun ajalta. Tunteiden tärkeyttä ei kannata aliarvioida, ja oppitunnin aikana pystyi havaitsemaan paljon eri tunteita ja tapoja olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen teoriaan on ollut järkevää tutustua, mutta sekä koulussa että yksityiselämässä niitä on päässyt harjoittamaan päivittäisessä vuorovaikutuksessa. Aitojen kohtaamisten kautta olemme itse oppineet havaitsemaan omia tapojamme olla vuorovaikutuksessa ja myös tunnistamaan tunteita, joita itse koemme vieraita tai tuttuja ihmisiä tavatessamme.

Painotimme aitojen kohtaamisten tärkeyttä luokalle, ja annoimme tästäkin esimerkin. Toinen meistä otti kontaktin oppilaisiin yksi kerrallaan, katsomalla rauhallisesti silmiin, muuten neutraali ilme kasvoillaan. Toinen meistä opinnäytetyön tekijöistä tarkkaili tilannetta muiden oppilaiden kanssa kauempaa ja huomasi luokan oppilaissa selkeän eron kohdatuksi tulemisen jälkeen: yhtä alkoi ujostuttamaan, toinen punasteli, kolmannen ryhti suoristui. Kun kontaktin ottava ohjaaja alkoi hymyilemään katsoessaan silmiin, kaikki oppilaat alkoivat hymyilemään aitoa, leveää hymyä, ja heidän koko olemuksensa muuttui iloiseksi ja vilpittömäksi. Vuorovaikutuksessa voi hyvin olla ilman sanallista viestintää, ja tämä oli yksi osoitus siitä. Kohdatuksi tulleet oppilaat jakoivat sanatonta viestintää muille luokassa olijoille, ja oppilaat pystyivät itse tulkitsemaan toisen tunnetilaa. Myös tässä oppilaat pystyivät harjoittelemaan tunteiden tunnistamista. Oppilaista löytyi tunteita laidasta laitaan, mutta myös niiden tulkinnoissa oli eroja. Tunteiden erilaisesta tulkitsemisestä antoi esimerkin myös tunnepantomiiimi, sillä oppilaat tulkitsivat eleitä ja ilmeitä välillä eri tavalla. Joku tulkitsevi hämmennyksen iloksi, muut kauhistukseksi, nolostukseksi tai yllättyneeksi. Rauhallisuuden taas joku tulkitsevi vihaisuudeksi, yksi keskittyneeksi, toinen tylsistyneeksi ja neutraaliksi. Rauhallisuus voi näkyä myös neutraalina olotilana, ja rauhallisuus oli oppilaille tunne, joka auttaa keskittymään ja oppimaan. Epävarmuutta tulkitettiin ujoudeksi, hermostuneisuudeksi ja pelästyneeksi.

Kun tunnepantomiiimissa yksi ryhmä esitti surua, he näyttelivät itkevää. Tunne tulkitettiin heti oikein, mutta yksi oppilaista kuitenkin kommentoi, että surullinenhan voi olla ilman, että itkee. Tämä lausahdus oppilaalta oli hyvä muistutus meille opinnäytetyön tekijöille, mutta myös muulle luokalle; tunteet

tulevat esiin eri tavoin jokaisella meistä. Tunne voi tilanteesta riippuen näkyä ulospäin täysin eri tavalla, vaikka kyseessä olisikin saman ihmisen sama tunne. Ymmärrys siitä, että tunteet näkyvät ulospäin eri tavoin eri tilanteissa lisää yksilön omia tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Mitä luulet kuulevasi - tehtävässä kiinnitimme huomiota siihen, kuinka sanaton viestintä vahvistaa sanallisen viestinnän ymmärtämistä; eleillä esittäminen toi oppilaalle varmuutta omaan viestintäänsä, minkä ansiosta sanallinen viestintä monipuolistui ja selittäminen oli luontevampaa toteuttaa.

Keskustelimme oppilaiden kanssa heidän omien tunteiden tarkastelun, tunnistamisen, nimeämisen sekä kuvaamisen tärkeydestä. Jokaisella meistä on tunteita, ja ne ovat osana jokaista vuorovaikutustilannetta, jonka tulemme kohtaamaan. Tunteet toimivat myös osana omia voimavarojamme; voimme niiden avulla esimerkiksi käsitellä erilaisia tilanteita ja purkaa ylimääräistä painetta pois. Kun pystymme hallitsemaan ja sanoittamaan omia tunteitamme ja sanojamme asianmukaisesti, myös oma käytöksemme kehittyy. Tiedostamme tavan, jolla lähestymme esimerkiksi opettajaa koulussa, olevan formaalimpi, kuin luokan toista oppilasta, jolloin tapa kohdata voi olla hyvinkin rento. Kyky olla vuorovaikutuksessa asianmukaisesti tilanteen mukaan vaatii opettelua, minkä takia painotimme oppilaille, että näiden taitojen opetteleminen turvallisessa luokassa on ideaali oppimisympäristö, sillä jokaisella on oikeus tehdä virheitä ja oppia.

Oppitunnin tarkoituksena olikin painottaa oppilaille tunteiden tärkeyttä kaikessa yhteistyössä. Ideaalitalanne olisi se, että luokasta muodostuisi oma vertaisryhmänsä, jossa toisia ymmärretään, tuetaan ja arvostetaan. Vuorovaikutuksen tärkeyttä ei voi koskaan korostaa liikaa, ja kannustimme oppilaita kunnioittamaan ja arvostamaan toisiaan sekä keskustelemaan avoimen rehellisesti, sillä puhumattomuus vie ryhmältä mahdollisuudet kehittyä. Ei haittaa, ettei jotain osaa, sillä niin kauan kuin luokassa vallitsee turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri, kaikkien on turvallista opetella ymmärrettävämpään vuorovaikutukseen. Yhdessä luokka on vahvempi myös tunne- ja vuorovaikutustaidoiltaan.

7 OPPILAIDEN MONINAISUUDEN ARVOSTAMINEN

Moninaisuus on muutakin kuin ihmisen nimi, ikä, sukupuoli tai etninen tausta. Moninaisuuden käsitettä saatetaan määritellä hieman eri tavoin, ja käsitteen sisältö riippuu tulkitsijasta ja tilanteesta. Käsite tulee englanninkielisestä sanasta *diversity*, joka englannin kielessä tarkoittaa ihmisten voimaannuttamista kunnioittamalla ja arvostamalla sitä, mikä tekee heistä erilaisia. Erilaisuutena nähdään iän, sukupuolen ja etnisen taustan lisäksi myös uskonto, vamma, seksuaalinen suuntautuminen, koulutus, kulttuuri, perhesuhteet, kieli ja kansallinen alkuperä. Erilaisuutta voi olla vakaumus, mielipide tai joku tietty toimintatapa. Toisaalta moninaisuutta ja monimuotoisuutta voidaan katsoa olevan kaikki se, mikä tekee yksilöstä erityisen ja oman itsensä. (Global Diversity Practice; Lanne-Eriksson 2021, 81.)

Monimuotoisuus voi olla näkyvää, kuten ikä, terveys, vammaisuus tai etninen tausta. Muun muassa kansallisuus, kulttuuri, uskonto, koulutustausta ovat sellaista monimuotoisuutta, jota on vaikeampaa havaita päällepäin ihmisestä. Näistä moninaisuuden muodoista saa kuitenkin helposti viitteitä esimerkiksi keskustelujen ja vuorovaikutuksen kautta. Näkymätöntä erilaisuutta voi olla uskonnon, kulttuurin tai perhetaustan vaikutukset, kyvykkyys käyttäytyä vuorovaikutuksessa sekä erilaiset tavat ilmaista itseään. Nämä tulevat esille ihmisiin tutustuttaessa ja yhdessä työskennellessä. Syvimmit moninaisuuden tasot ovat persoonallisuuteen sisältyvät tekijät eli muun muassa arvot; mitä yksilö ajattelee itseään ja muista ja mitä pitää tärkeänä elämässään. Moninaisuus on monelle yhteisölle suurin haaste ja mahdollisuus samaan aikaan. (Lanne-Eriksson 2021, 81.)

Kun nuori voi hyvin, hän on toimintakykyinen ja haluaa vaikuttaa omaan elämäänsä. Jokainen kehittyy lapsesta nuoreksi ja myöhemmin nuoresta aikuiseksi omaan tahtiinsa ja tapaansa. Jokaisen kasvussa on kuitenkin tiettyjä kehitysvaiheita, jotka seuraavat toinen toistaan. Näiden vaiheiden järjestys on samankaltainen, sillä kehityksessä voi päästä uuteen vaiheeseen vasta, kun edellinen kehitystehtävä on käyty. Kehityksen eri vaiheet on helpointa huomata normaalissa fyysisessä kehityksessä, sillä psyykkisessä ja sosiaalisessa kehityksessä nuori saattaa jättää jonkin kehitysvaiheen välistä. Tämä saattaa johtaa siihen, että psyykkisesti tärkeä vaihe jää väliin ja nuori voi aikuistua liian nopeasti. Kun tunnistetaan kehityksen normaalit toisiaan seuraavat vaiheet, pystytään erottamaan poikkeava kehitys tai jopa kehityksen taantuminen ja pysähtyminen. (Hietala ym. 2010, 39–40.)

Nuoruudessa kehitysaskeleet ovat suuria, ja luokassa jokainen oppilas saattaa olla eri kehitysvaiheessa. Kun luokassa arvostetaan erilaisuutta ja jokaiselle annetaan mahdollisuus olla oma itsensä, turvallisuuden tunne ja koulun yleinen turvallisuus lisääntyy. Ainutlaatuisuuden arvostaminen lisää kykyä nähdä nuoret kokonaisuutena omia taustojaan vasten. Konformisuus – arkikielessä ryhmäpaine – saa yksilön muuttamaan omaa käyttäytymistään tai mielipiteitään joko todellisen tai kuvitellun ulkopuolisen paineen vuoksi. Ryhmän voidaan nähdä myös yhdenmukaistavan käytöstään ryhmäpaineen vuoksi. (Salmivalli 1998, 27; Salovaara & Honkonen 2011, 25–26.)

Toimiva yhteisö oppii kantamaan vastuuta ja hyväksymään erilaiset yksilöt osaksi ryhmää. Yhteistyö, yhdessä tekeminen ja oleminen edistää erilaisten asioiden ymmärtämistä ja kehittää vuorovaikutuksessa tarvittavia ryhmäytymistaitoja. Oppiessaan arvostamaan luokkaan kuuluvaa erilaisuutta, oppivat oppilaat myös luottamaan toisiinsa. Kun erilaisuutta osataan arvostaa, sitä uskalletaan myös tutkia turvallisessa ympäristössä. Luokassa moninaisuus toteutuu, kun jokainen yksilö hyväksyy toistensa erilaisuudet ja antaa erilaisuudelle positiivista arvoa. Kokemukset tasa-arvoisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta ovat elinehtoja luottamukselliselle ilmapiirille. Edellä mainitut asiat ovat osa ideaalista luokkaa. (Salovaara & Honkonen 2011, 26; Global Diversity Practice.)

On tärkeää kuitenkin muistaa, että erilaisuudesta huolimatta kaikissa ihmisissä on paljon samanlaisuutta, ja perusolemukset ovat samanlaisia riippumatta erilaisista taustoista. Kaikilla on tarve kokea turvallisuutta, yhteenkuuluvuutta, tulevaisuuden hyväksytyksi ja mahdollisuudesta toteuttaa itseään. Jos nämä tarpeet eivät terveellä tavalla toteudu tai oppilas tuntee tulevaisuuden esimerkiksi hylätyksi tai eristetyksi, opiskeluhalu ja jopa elämänilo saattavat kadota. Monenlaisia oppilaita opettava koulu on kaikkien kannalta paikka, jossa voi huomata muiden kanssa myös samankaltaisuutta. Kun erilaisuus on läsnä jokaisena koulupäivänä, eroja ei yhtäkkiä enää huomatakaan, vaan yhteisestä olemisesta ja elämästä tulee luonnollista. (Salovaara & Honkonen 2011, 26–27.)

Ystävyys-suhteita rakennetaan samankaltaisiksi koettujen ihmisten kanssa siksi, että ihmisellä on tarve vertailla omia ominaisuuksiaan, mielipiteitään ja kykyjään toisten vastaaviin. Tällaiset tarpeet ovat välttämättömiä, jotta ihminen voi rakentaa omaa identiteettiään ja mahdollisesti kehittää omia sosiaalisia ominaisuuksiaan. Kun ihminen vertailee itseään riittävän samankaltaisiin ihmisiin, hän saa tarkemman käsityksen omista vertailemistaan ominaisuuksista. Kaikki mitä ihminen haluaa ja tietää, ohjaa ne valintoja ja sitä myötä myös tekoja. Ympäriällä olevat ihmiset eri yhteisöistä antavat palautetta valintoistamme ja teoistamme. (Salmivalli 1998, 25; Fischbein & Österberg 2009, 24.)

Koulussa moninaisuus näkyy jo siinä, että kaikilla on oma nimi. Oma nimi on vahvasti osa identiteettiämme, ja haluamme tulla kutsutuksi omalla nimellämme. Joidenkin nimet saattavat olla ulkomaisten taustojen vuoksi haastavia lausua, mutta niiden opetteleminen on jo hyväksytyksi tulemisen tunteen kannalta tärkeää. Suomalaisissa kouluissa oppilasrakenne muuttuu, kun maahanmuuttajien osuus koulun oppilaista kasvaa. Joissakin suomalaisissa kouluissa jo joka kolmas oppilas on maahanmuuttaja-taustainen, ja monikulttuurisuus tuo mukanaan erilaisuutta, jonka myötä koulu monimuotoistuu. Erityisesti opettajien pitää olla valmiita kohtaamaan erilaiset uskonnot, kulttuurit ja arvopohjat, mutta myös oppilaita tulisi tukea siihen. Esimerkiksi olettamuksien ja ennako-odotusten varassa toimiminen voivat johtaa suuriinkin virheisiin, ja näiden virheiden korjaaminen vie aikaa. (Nevalainen & Nieminen 2010, 19–20.)

7.1 Oppitunnin teoriaosuus sekä toiminnallinen harjoite

Moninaisuutta käsittelevä oppitunti ajoittui viikolle 36. Aloitimme tunnin antamalla oppilaille tehtäväksi kirjoittaa oman nimensä paperinpalalle, jotka keräsimme laatikkoon toiminnallista harjoitetta varten. Tämän jälkeen siirryimme tavalliseen tapaan päivän teoriaosuuteen (LIITE 9), jonka ensimmäisessä vaiheessa keskustelimme oppilaiden kanssa siitä, mitä monimuotoisuus tarkoittaa. Kerroimme heille, että monimuotoisuus riippuu tulkitsijasta sekä tilanteesta ja että se tarkoittaa paljon muutakin kuin vain nimeä ihmisten, ikää, hiusten väriä tai etnistä taustaa. Kysyimme oppilailta, onko moninaisuus sama asia kuin erilaisuus. Oppilaat eivät osanneet tähän vastata, joten kerroimme heille, että moninaisuus tarkoittaa kykyä kunnioittaa toista henkilöä erilaisuudesta huolimatta, heidän omassa yhteisössään, tässä tapauksessa koululuokassa. Moninaisuuteen liittyy ihmisten hyväksymä ja huomioitu erilaisuus, ja nämä erilaisuuden piirteet ovat, kuten aikaisemmin mainitut esimerkit, kuten ikä tai sukupuoli (Kulttuuria kaikille). Tämän jälkeen keskustelimme näkyvän ja näkymättömän monimuotoisuuden eroista. Luettelimme yhdessä erilaisia piirteitä, joita ihmisillä on, jotka voivat olla joko näkyviä tai näkymättömiä. Kysyimme oppilailta myös, mitä ryhmäpaine heidän mielestään tarkoittaa. Eräs oppilas mainitsi, ryhmäpaineen takia ihminen saattaa alkaa muuttamaan itseään ja omaa käyttäytymistään ryhmässä sen toivossa, että hänestä pidettäisiin enemmän.

Olimme keränneet luennon toiminnalliseen osuuteen erilaisia väittämiä, jotka käsitelivät oppilaiden näkyviä sekä näkymättömiä moninaisuuden piirteitä. Toiminnallisen tehtävän ensimmäisessä vaiheessa pyysimme yhtä luokan oppilasta nostamaan paperilaput vuorotellen niin, että saimme jokaiselle luokan oppilaalle parin tulevaa tehtävää varten. Kun parit olivat arvottu, oli aika nousta seisomaan ja

mennä parin luokse. Tehtävän aikana osa pareista seisoivat vieretysten ja osa vastakkain. Aloitimme esittämään yhteisesti kaikille pareille erilaisia väittämiä. Olimme kirjanneet nämä diasarjaan, joka heijastui oppilaille nähtäväksi. Jos kyseinen väittäminen piti parin mielestä paikkaansa, he saivat nostaa peukalon ylös merkiksi meille ohjaajille. Osa väittämistä liittyi oppilaiden ulkonäköön, osa omiin kiinnostuksen kohteisiin, sekä osa asioihin, joita ei näy päällepäin, kuten syntymäkuukauteen.

Tämänkertainen oppitunti oli aikaisempia tunteja huomattavasti passiivisempi. Moni oppilaista oli päällepäin väsyneitä; he haukkoutuivat toistuvasti ja olivat hiljaisempia kuin yleensä. Toiminnallisen tehtävän aikana parien välistä keskustelua oli erittäin vähän, minkä takia jouduimme ohjaajina useampaan otteeseen muistuttelemaan, että parien täytyisi olla vuorovaikutuksessa keskenään ja näin ollen selvittää, pitäisikö kyseinen väite paikkaansa. Uuden väitteen ilmaantuessa diasarjaan useat parit vain vilkaisivat toisiaan ja saattoivat nyökätä toiselle merkiksi, että väite pitää paikkaansa ilman, että varmistaisi asiaa parilta. Yksi huomiota herättänyt esimerkki oli, kun kysyimme pareilta väitteen ”toisella meistä on silmälasit”. Emme tarkentaneet, pitääkö silmälasit olla silmillä juuri sillä hetkellä vai riittääkö niiden omistus ainoastaan jo kriteeriksi. Eräskin pari ainoastaan vilkaisi toisiaan, vaikka tässä tilanteessa ideaali tilanne olisi ollut kysyä toiselta oppilaalta, omistaako hän silmälasit. Tarkoituksena oli luoda keskustelua luokkaan, jota kuitenkin alkoi loppua kohden ilmaantumaan yhä enemmän. Tämän harjoitteen tavoitteena oli osoittaa oppilaille, kuinka erilaisia he ovat toisistaan ja kuinka monimuotoinen heidän ryhmänsä voi olla, jos he antavat siihen mahdollisuuden.

7.2 Pohdintaa moninaisuudesta luokassa

Moninaisuutta käsittelevän tietoperustan, oppitunnilla käytyjen keskustelujen ja tehtävän perusteella mieleemme nousi ajatus moninaisuuden käsitteen liittämistä monikulttuurisuuteen. Kun puhutaan moninaisuudesta, meillä opinnäytetyön tekijöillä nousee ensimmäisenä mieleen monikulttuurisuus. Monikulttuurisuudesta taas tulee mieleen eri maiden kulttuurit, kielet ja ihonvärit. Ainutlaatuisuuden askeleet -tehtävää läpikäydessämme huomasimme kuitenkin, että moninaisuutta on paljon myös suomalaisessa valtaväestössä. Pidämme eri asioista, olemme syntyneet eri aikoina, olemme syntyneet eri paikkakunnilla, perheemme ovat erilaisia, puhumamme murteet ovat erilaisia. Tapakulttuuri on Pohjois-Savossa todennäköisesti melko erilaista verrattuna pohjalaiseen kulttuuriin, ja karjalaista murretta voi olla varsinaissuomalaisen vaikea ymmärtää. Kyse on kuitenkin saman maan asukkaista ja saman maan kielestä! Samanlaista moninaisuutta löytyy jo meidän opinnäytetyön tekijöiden kesken, joten ei ole ihme, että moninaisuutta löytyy myös yhdestä luokasta laajalti.

Toinen asia, jota jäimme pohtimaan, oli moninaisuuden ja erilaisuuden käsitteet. Kuten osa luokan oppilaista toi esille, he ajattelevat moninaisuuden olevan erilaisuutta. Mielestämme on hyvä käsittää, että moninaisuuteen kuuluu ihmisten erilaisuus elämän kaikilla osa-alueilla. Mutta tarkoittaako luokan opettaja samaa asiaa, jos hän sanoo luokan koostuvan paljon erilaisista oppilaista, eikä kerro luokan oppilaskunnan olevan moninainen? Alleviivaako erilaisuus sitä, että joku tai jokin asia ei ole normaali? Voidaanko moninaisuuden käsitteellä kertoa, että erilaisuus on sallittua ja hyväksyttävää, normaali osa elämää? Miten tämä voidaan tuoda luokassa esille? Nuoruudessa erilaisuus saatetaan kokea heikentävänä tekijänä, eikä joukosta välttämättä haluta erottua. Imatralla Vuoksenniskan koulussa työskentelevä erityisopettaja kokee suvaitsevuuuden lisääntyneen, mikä taas lisää erilaisuuden arvostamista (Toijonen & Sormunen 2013).

Ensimmäisellä tapaamiskerralla teetimme oppilaille Paluu perustehtävään -tehtävän. Moninaisuutta silmällä pitäen yhden oppilaan vastaus kielten oppimisen tärkeydestä oli Kokkolan kaltaisessa kaksikielisessä kaupungissa mieleenpainuva. Oppilas kertoi, että on tärkeää oppia myös ruotsin kieltä, jotta voi kommunikoida myös ruotsia äidinkielenään puhuvien ihmisten kanssa. Oppilasta ei haitannut se, että ympärillä on myös muita kieliä puhuvia. Päinvastoin hän halusi oppia sellaisia taitoja, että voi kommunikoida ja viettää aikaa myös vieraskielisten kanssa. Erilaisuus ei ollut hänelle pahasta. Hän koki tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kohtelun tärkeäksi ihmisen erilaisista ominaisuuksista huolimatta. Tällaista avoimuutta ja oikeudenmukaisuutta haluammekin luokassa vahvistaa, ja toiveenamme on, että luokan oppilaat vahvistaisivat avoimuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta myös omissa elinympäristöissään.

Moninaisuus on aiheena mielenkiintoinen, mutta myös tärkeä. Luokan oppilaat tulevat eri kieli- ja tapakulttuureista. Moninaisuus haastaa koko luokkaa, ja luokka tulee todennäköisesti tarvitsemaan koulun aikuisten apua ja tukea oppiakseen kunnioittamaan ja arvostamaan luokan oppilaiden erilaisuutta. Luokan yhteisö ei ole täysin toimiva, mikäli oppilaiden erilaisuus ja erityisyys nähdään luokan yhteisöä heikentävänä asiana. Erilaisten kulttuurien vuoksi oppilaiden keskuudesta löytyy niin paljon näkyvää ja näkymätöntä monimuotoisuutta, että oppilaiden on vaikea havaita kaikkea ensimmäisten viikkojen aikana. Tähän luokka tarvitsee tukea. Luokkaa tulisi kannustaa avoimeen vuorovaikutukseen, kysymään ja ihmettelemään toinen toistensa eroavaisuuksista. Luokan oppilaat eivät voi täysin luottaa toisiinsa, mikäli he eivät osaa arvostaa toinen toistaan.

Kysyimme oppilailta oppitunnin aikana heidän mielipidettään siitä, onko olemassa riski, että erilainen ihminen ei saa itsestäänselvyytenä pidettyjä asioita erilaisuutensa vuoksi? Oppilaiden mukaan asia

riippuu siitä, miten erilainen ihminen on, millä tavalla ihminen on erilainen. Jos erilaisuus eli monimuotoisuus on näkymätöntä, ei ihminen välttämättä jää ainakaan heti paitsi itsestäänselvyytenä pidetyistä asioista. Näkymättömän monimuotoisuuden saa selville vuorovaikutuksessa, ja esimerkiksi uskontoon liittyvä erityiskohtelu tulee vastaan vasta siinä vaiheessa, kun vuorovaikutuksessa olevat henkilöt saavat tietää toisen uskonnollisesta vakaumuksesta. Joskus uskontoon liittyvät asiat voivat toki olla nähtävissä vaikkapa pukeutumisessa, mutta aina näin ei ole. Aikuisuudessa myös esimerkiksi poliittiset näkemykset ovat sellaisia, että niiden vuoksi kohtelu voi muuttua. Näkyvän erilaisuuden eli monimuotoisuuden vuoksi ihminen voi jäädä paitsi itsestäänselvyytenä pidetystä asiasta jo ensikohtauksella. Esimerkki tästä voi olla se, että ihminen istuu pyörätuolissa. Toiset ihmiset näkevät tämän erilaisuuden heti ja voivat olettaa pyörätuolia käyttävän ihmisen olevan kykenemätön osallistumaan johonkin tiettyyn aktiviteettiin kysymättä asiasta henkilöltä itseltään.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014, 15 §) määrää seuraavasti:

Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa käyttää viranomaisen palveluita sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla.

Vaikka laki ohjaakin viranomaisten ja koulun henkilökunnan toimintaa, on siinä mielestämme hyvää ohjeistusta myös luokalle. Vastuu yhdenvertaisesta kohtelusta monimuotoisuus huomioon ottaen on koulussa lähtökohtaisesti opettajien ja muun kasvatushenkilökunnan vastuulla. Luokan oppilaita on kuitenkin hyvä muistuttaa yhdenvertaisuudesta ja siitä, että kaikille pitää tarjota mahdollisuus osallistua ja tulla huomioituksi erilaisuudesta ja monimuotoisuudesta huolimatta. Erilaisuuden ja moninaisuuden kohtaamista on turvallista opetella luokkayhteisössä, sillä se on osa sosiaalisia taitoja. Yhteisössä moninaisuuden tunnistaminen ja hyväksyminen liittyy myös oppilaiden kykyyn pysyä erossa tietynlaisista tilanteista sosiaalisesta paineesta huolimatta. Sosiaalinen paine, joka näkyy luokassa ryhmäpaineena, saattaa painostaa oppilasta luokkakaverin erilaisuudesta johtuvaan kiusaamiseen. Kun erilaisuus ja monimuotoisuus hyväksytään, oppilaat pystyvät arvostamaan jokaista luokkayhteisön jäsentä eikä kiusaamista voida perustella erilaisuudella. (Hietala ym. 2010, 40.)

8 KOULUKIUSAAMINEN YLÄASTEELLA

Me kaikki olemme varmasti joskus nähneet tai kuulleet rypistetyn paperin tarinan; valkoinen paperi on puhdas ja sileä. Mutta kun siihen tulee osumia – joko fyysisiä tai psyykkisiä – paperi rypistyy ja menee ruttuun. Kun aikaa kuluu ja paperia yrittää suoristaa, ei sitä edes pitkä aika suorista enää entiseen muotoonsa. Osumat ovat jättäneet siihen jälkensä. Samalla tavalla koulukiusaaminen vaikuttaa kiusattuun; haavat voivat olla hyvin syviä, ja niistä jää pysyvät arvet. Koulukiusaaminen horjuttaa oppilaiden turvallisuuden tunnetta kaikista eniten, ja siirtymävaiheessa alaluokilta yläluokille riskit kiusaamisen alkamiselle kasvavat. Vaikka kiusaaminen voikin alkaa mihin tahansa aikaan kouluvuodesta, pitää kiusaamiseen kiinnittää erityistä huomiota syksyn ensimmäisillä viikoilla ryhmadynamiikan ja oppilaiden roolien muovautuessa. Välitunneilla oppilaat voivat vapaasti olla sosiaalisessa kanssakäymisessä toistensa kanssa. Välitunteihin liittyy myös vaaransa, sillä niiden aikana ilmenee eniten koulukiusaamista. (Salovaara & Honkonen 2011, 27, 29, 146; Salmivalli 1998; 100.)

Ilmiö kiusaamisesta luokassa saa usein alkunsa tietyn tekijän ansiosta; luokan oppilaat eivät voi itse valita, ketä heidän yhteisöönä kuuluu, eikä tästä yhteisöstä vaihto toiseen tapahdu käden käänteessä, ilman painavaa syytä. Kiusaaminen tapahtuu siis luokan oppilaiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Luokassa on kuitenkin hyvä keskustella siitä, mitä kiusaaminen on. Oppilaiden kesken kiusaamisen määritelmä saattaa vaihdella, mutta niin myös oppilaiden ja opettajien kesken. Ilman ymmärrystä kiusaamisen määritelmästä on vaikea havaita ja puuttua kiusaamiseen. Tärkeintä on kuunnella oppilasta; luokkatoveri osaa tunnistaa kiusaamisen aikuista paremmin, kun sitä tuottaa toinen oppilas. Avoimen kiusaamiskeskustelun avulla oppilaat tunnistavat kiusaamista ja osaavat ilmoittaa siitä. (Hamarus 2009, 131–132, 138–139.)

Kun toiselle aiheutetaan toistuvasti ja tarkoituksellisesti pahaa mieltä, puhutaan kiusaamisesta. Kiusaaminen on systemaattista ja pitkäkestoista toimintaa. Valtaepätasapaino on kiusaamisessa myös läsnä, kiusattu on altavastaja ja kykenemätön puolustamaan itseään. Valtaepätasapaino tulee esiin myös silloin, jos kiusaajia on useampia. Siksi kiusatun kokemukset tulee erityisesti ottaa huomioon. Kiusatuksi joutuminen voi aiheuttaa valtavaa häpeää, jolloin oppilas kokee itsensä huonoksi ihmiseksi. Kiusaamisesta ei välttämättä haluta kertoa, ettei oppilas leimaudu kiusatuksi. Kiusattu voi myös samaistua kiusaajaansa yrittäen hälventää uhatuksi tulemisen tunnetta. Muita syitä kiusaamisesta kertomatta jättämiselle voivat olla, että ei haluta tulla tunnetuksi kantelijana, tai kertomisen ei uskota auttavan. Kiusattu ei välttämättä nimeä itseään kiusatuksi, vaikka muut oppilaat niin hänestä tekisivätkin. Tämä johtuu

joko siitä, ettei kiusattu tunne tulevansa kiusatuksi tai että hän kieltää kiusatuksi tulemisen. Kieltäminen voi olla myös puolustusmekanismi, jotta vaikeaa ja ahdistavaa, jopa häpeällistä asiaa ei tarvitsisi tunnustaa toiselle. Oppilaiden täyttämät arvioinnit kiusaamisesta eivät välttämättä kerro kiusaamisesta koko laajuudessaan, mutta ne antavat suuntaa todellisuudesta. (Hamarus 2009, 138–139; Salovaara & Honkonen 2011, 30; Salmivalli 1998, 30–31, 81, 99–100.)

Kiusaaja kiusaa saadakseen ja käyttääkseen valtaa. Kiusaaminen on väline, työkalu, jonka avulla kiusaaja saavuttaa halutun päämäärän. Kiusaajan tavoitteena olevat valta ja asema ylläpitävät pelkoa, ja ”toisinajattelijoiden” on vaara tulla itse kiusatuksi. Koulumaailmassa on suotavampaa ja jopa helpompaa osallistua toisen kiusaamiseen kuin vastustaa sitä. Siinä missä kiusaamisen määrittely vaihtelee oppilaasta toiseen, myös esimerkiksi aggressiivisuudessa voi olla suuriakin eroja. Pojille fyysinen ja verbaalinen aggressiivisuus on tyypillistä, tytöille tyypillisempää on sen sijaan manipulatiivinen aggressiivisuus. Manipuloiva ja epäsuora kiusaaminen on usein näkymättömämpää kuin suora, fyysinen kiusaaminen. Juoruilu ja ryhmästä eristäminen ei näy samalla tavalla kuin esimerkiksi töniminen ja huutelu. Pojat joutuvat tyttöjä useammin koulukiusaamisen uhriksi, erityisesti yläluokilla. Tutkimukset kertovat, että poikia kiusaavat lähinnä pojat, mutta tyttöjä voivat kiusata sekä tytöt että pojat. (Salovaara & Honkonen 2011, 27; Hamarus 2009, 134; Salmivalli 1998, 27–28, 35, 44, 100.)

Kiusaamisen syytä voidaan etsiä myös kiusaajasta. Usein kiusaajalla itsellään sanotaan olevan huono itsetunto ja heikko sosiaalinen asema luokassa, että hänellä ei ole sosiaalisia taitoja tai hänellä on muita sopeutumiso ongelmia. Kiusaajat kokevat usein vanhempansa autoritäärisiksi ja rankaiseviksi aikuisiksi, jotka eivät tue lastaan. Vaikka kiusaajat eivät yleensä koekaan yhteenkuuluvuutta perheeseensä, perhetehtävät vaikuttavat kiusaamiseen vain vähän. Kiusaaminen ja alistaminen voi olla kiusaajan tapa kompensoida omaa huonoa itsetuntoaan. Yksiselitteistä näyttöä aiheesta ei kuitenkaan ole, sillä jotkut tutkimukset viittaavat kiusaajan parempaan itsetuntoon. Tutkijat ovat kuitenkin yksimielisempiä siitä, että kiusaaminen vaikuttaa negatiivisesti kiusatun itsetuntoon. Luokkatoverit eivät välttämättä varsinaisesti pidä kiusaajasta, mutta heidät silti usein nähdään voimakkaina ja itsevarmoina henkilöinä, jotka ovat suosittuja muiden oppilaiden keskuudessa ja joilla on ystäviä. Kiusaajan ja kiusatun minäkäsitystä vertaillaessa kiusaaja näkee itsensä positiivisessa valossa sosiaalisen, urheilullisen ja fyysisen minäkuvan osalta. Kiusattu kokee päinvastoin samoilla osa-alueilla. (Salmivalli 1998, 117, 127; Menesini & Salmivalli 2017, 244–245; Saloviita 2014, 43.)

Koulukiusaaminen on sen muodosta riippumatta silti aina erittäin traumaattista, koska kiusaaminen on jatkuvaa ja systemaattista. Kiusaaminen tapahtuu myös luokassa, joka on oppilaalle tärkeä vertaisryhmä ja jossa oppilaat haluavat tulla hyväksytyiksi. Koulukiusaamisen välittömiä vaikutuksia ovat koulupelko sekä psykosomaattiset oireet. Kiusaaminen vaikuttaa itsetuntoon ja oppilaan kokemukseen omasta älykkyydestään ja viehättävyydestään. Se vaikuttaa koko oppilaan olemukseen muuttaen kiusatun useasti ahdistuneeksi ja hiljaiseksi. On toki vaikea sanoa, onko oppilaalla huono itsetunto ja tekeekö kiusaaminen oppilaasta ahdistuneen ja hiljaisen, vai onko oppilas ollut sellainen jo ennen kiusaamisen alkua. Koulukiusatut pojat ovat monesti ikäisiään heikompia fyysisesti. Koulukiusaaminen voi vaikuttaa jopa vaikeuteen muodostaa ihmissuhteita myöhemmässä vaiheessa elämää, sillä kiusaaminen aiheuttaa riskitekijöitä lapsen ja nuoren kehitykselle. On väärin sanoa, että kiusatusta itsestään tulisi myöhemmin kiusaaja tai aggressiivinen, sillä se on pelkkä myytti. Kiusaamisen traumoilta suojaa ryhmään kuulumisen lisäksi jo yksikin ystävyysuhde. Niin kauan, kun oppilas kokee tulevaisuutta hyväksytyksi ystävän tai ystäviensä seurassa, kiusatuksi tuleminen ei vaikuta hänen elämäänsä yhtä laajasti. (Salmivalli 2010, 27, 29, 38, 103, 113.)

Ei voida sanoa, että kiusaamista vähäteltäisiin tai liioiteltaisiin. Ongelmaa vähätellään silloin, jos sen perustellaan kuuluvan lasten vuorovaikutukseen ja karaisevan heidän luonnettaan. Liioittelua taas on se, jos esimerkiksi sanailu oppilaiden välillä katsotaan koulukiusaamiseksi. Erimielisyydet ja riidat ovat luonnollisia myös luokassa, joskus jopa tarpeellisia. Jos kiusaaminen tuodaan otsikoihin ja vain ääritapauksista puhutaan julkisuudessa, niin sitten ”tavallinen” kiusaaminen jää huomioimatta, eikä siihen välttämättä puututa. Aikuiset eivät voi jättää kiusaamista huomiotta ajatellen sen loppuvan omia aikojaan, vaan se on pystyttävä lopettamaan niin pian kuin mahdollista, jotta oppilaan kehitys ei vaarannu. (Salmivalli 2010, 15–16, 31.)

Kiusaamiseen voi puuttua heti sitä havaitessaan, mutta siihen voi olla vaikeaa vaikuttaa, ellei ymmärretä kiusaajan taustaa ja sosiaalisia verkostoja. Hyvä yhteishenki luokassa ei pelkästään riitä kiusaamisen ehkäisemiseen. Kiusaamisesta kannattaa keskustella ja aihetta käsitellä myös oppilaiden vanhempien kanssa. Luokan turvallisuuden lisääminen auttaa kiusaamisen ehkäisyssä. Yhteisen opintaipaleen alkaessa luokka voi myös tehdä sopimuksen, että kukaan ei salli kiusaamista ja siihen puututaan heti. Jos kiusaamista vähätellään, sitä ei voida myöskään ehkäistä ja eivätkä kiusatut saa apua. Koulukiusaamisen ehkäisemiseen tehokkain tapa voi olla yhteistoiminnallinen työskentely, jossa oppilaat oppivat yhteistyötä ja toistensa kunnioittamista. (Hamarus 2009, 134; Salovaara & Honkonen 2011, 28–29; Saloviita 2014, 84.)

Kiusaaminen voidaan nähdä ryhmäilmiönä. Kiusaajan käytös voi toimia epävarmoille ja riippuvaisille oppilaille mallina. Tällaista kutsutaan sosiaalisesti tartunnaksi, ja tartunnan vaikutus tulee voimakkaammaksi, jos kiusaajan käytös nähdään vahvana ja pelottomana. Mikäli kiusaaja saa kiusaamistilanteissa voiton, heikentyy tilanteita sivusta seuraavien oppilaiden aggressiivisen käyttäytymisen estot. Syyllisyys myös jakautuu useammalle oppilaalle ja henkilökohtainen vastuuntunto vähenee, jos kiusaamiseen osallistuu useampi oppilas. Vastuuntunnon väheneminen vaikuttaa siten, että syyllisyyttä ei enää juuri tunneta. Samalla käsitys kiusatusta muuttuu arvokkaasta arvottomaksi, ja ahdistelu nähdään ansaittuna. Kiusaaminen ryhmäilmiönä taas vaikuttaa siihen, että erilaisuudella on merkitys kiusaamisen syyhyn. Luokka pyrkii yhdenmukaistamaan ryhmänsä, ja erilaisuus havaitaan tarkasti. (Salmivalli 1998, 81–82.)

Luokka ei välttämättä itsekään aina huomaa kiusaamisen alkamista. Ryhmäpaine muuttuu vahvistamiseksi, jolloin jostakin oppilaasta saattaa tulla kiusaaja vain, koska pelkää tulevansa itse muuten kiusatuksi. Vahvistaminen on merkittävin kiusaamisen ryhmädynaamisista tekijöistä. Ilman vahvistamista ei luokassa olisi kiusaamista, ja jollei epäjohdonmukaisuutta tai viholliskuvaa ole, ei ole mitään, mitä vahvistaa. Oppilaan kiusaamiseen on myös helpompi osallistua, jos kiusaaminen koetaan oikeutetuksi eli kiusatun itse aiheuttamaksi. Jos kiusaamisen koetaan olevan oikeutettua, ei syyllisyyttäkään podeta yhtä herkästi (vertaa vammaisuus vs. pukeutuminen). (Salmivalli 1998, 84–85.)

Siihen, minkälainen kiusaajaryhmästä muodostuu, vaikuttaa kolme tekijää: dissonanssitekijä, viholliskuva ja vahvistaminen. Luokkansa sosiaalisen järjestyksen oppilaat luovat koettelemalla toisiaan. Koettelun tuloksena hierarkiana voi olla lähes mitä tahansa nokkimisjärjestyksestä tasavertaisuuteen saakka. Myös koulumenestys tai fyysinen voima voi olla tietynlaiseen hierarkiaan syynä. Dissonansiksi kutsutaan tilannetta, jossa koetellusta oppilaasta saatuja vaikutteita ei voida yhdistää niihin kategorioihin, jotka luokka jo tuntee. Kyse on siis kahden vaikutelman keskinäisestä ristiriidasta. (Salmivalli 1998, 82–83.)

Viholliskuva muodostuu silloin, kun kiusaajalla tai kiusaajilla on mielikuva uhkasta. Uhka kiinnitetään sattumanvaraisesti johonkin. Kiusatun tosiasiallinen toiminta ei siis vaikuta, jolloin viholliskuva on liikkuva. Objektiivisesta viholliskuvasta puhutaan silloin, kun kiusattu itse toimii uhkaavasti ja joutuu siksi luokan vihan kohteeksi. Tällaista toimintaa voi olla esimerkiksi kantelu, provosointi ja luokan normien rikkominen. Suurimmassa osassa kiusaamistapauksista nämä kaksi viholliskuvaa kuitenkin sulautuvat yhteen. (Salmivalli 1998, 83.)

8.1 Näin keskustelimme koulukiusaamisesta luokan kanssa

Viikolla 38 aloitimme oppitunnin asettamalla tuolit rinkiin niin, että kaikki näkivät toisensa. Halusimme asettaa oppilaat ympyrään siksi, että he pystyvät näin näkemään toisensa esteettömästi ja ärsykykeitä on mahdollisimman vähän. Pyrimme myös ympyrämuodostelmalla viestittämään oppilaille, että tila on turvallinen vaikeistakin asioista keskustelemiselle. Esittelimme oppitunnin aiheen käymällä läpi aikaisemmin esitellyn rypistetyn paperin tapauksen. Otimme puhtaana, valkoisen paperin käteen ja rypistimme sen luokan edessä samalla selittäen paperin kuvaavan koulukiusattua oppilasta. Kun avasimme rypistetyn paperin, havainnollistimme luokalle sen, miten koulukiusaaminen jättää uhriin pysyvät arvet. Selitimme myös, kuinka paperia voi yrittää suoristaa, muttei sitä saa enää koskaan täysin ennalleen.

Kerroimme oppilaille, ettemme olleet etukäteen valmistelleet heille esitettävää diasarjaa. Perustelimme tämän sillä, ettemme voi opettaa oppilaille sitä, mitä koulukiusaaminen yläasteella on nykypäivänä. Oppilaat voivat kohdata kiusaamista koulussa, ja he näkevät, huomioivat ja määrittelevät sen eri tavalla kuin luokkaa ulkopuolelta seuraavat aikuiset. Luimme *Talentia*-lehden artikkelin (Rantamäki 2023, 22), jossa Osallisuuden aika ry:n toiminnanjohtaja Heidi Rosbäck muistuttaa nuorten ottamisesta mukaan keskusteluun, sillä nuorten asioista ei voi puhua ilman nuoria. Oppilaat siis itse tietävät parhaiten, mitä koulukiusaaminen heille tarkoittaa. Tästä syystä halusimme oppilaiden opettavan meitä ja kertovan, miten koulukiusaaminen heidän mielestään näyttää. Kokosimme yhteisestä keskustelusta diasarjan, jonka lupasimme tulostaa oppilaille itselleen. Luennon aikana keskustelimme seuraavista kysymyksistä:

1. Mitä koulukiusaaminen on, mistä sen tunnistaa?
2. Mitä koulukiusaamisen muotoja on?
3. Missä koulukiusaamista esiintyy?
4. Minkälainen koulukiusaaja on?
5. Minkälainen koulukiusaamisen uhri on?
6. Miten koulukiusaaminen vaikuttaa uhriin?
7. Miten voin auttaa koulukiusaamisen uhria?
8. Miten voin ehkäistä koulukiusaamista?

Luokan ilmapiiri vakavoitui heti, kun esittelimme aiheen ry pistetyn paperin kautta. Tunnelma luokassa oli totinen, ja oppilaista huomas i heidän ymmärtävän aiheen tärkeyden. Oppitunnin aikana myös muutam at sellaiset oppilaat, jotka eivät olleet aikaisemmilla tunneilla tuoneet ajatuksiaan esille, osallistui vat keskusteluun. Valtaosa luokasta keskittyi aiheeseen, mutta pieni osa oppilaista käyttäytyi levotto masti muun muassa nauramalla ja osoittamalla välinpitämättömyyttä aihetta kohtaan. Jouduimme useaan kertaan kehottamaan oppilaita kuuntelemaan. Keskusteluissa oppilaiden kanssa tuli usein ilmi se, että ihmiset kokevat kiusaamisen yksilöllisesti. Tämän toimme myös esimerkin kautta esille; keskeytimme nauravat oppilaat ja huomautimme, kuinka heidän käyttäytymisensä puhujaa kohtaan oli epäasiallista. Jos toinen ihminen nauraa päälle, kun joku yrittää puhua, voi puhuja kokea nauramisen kohdistuvan häneen, vaikkei nauru olisikaan näin kohdistettu. Yksi oppilaista ihmetteli, miten joku voi kokea nauramisen kiusaamisena. Korostimme oppilaille sitä, kuinka sanaton viestintä voi olla harhaanjohtavaa. Ilman vuorovaikutusta toinen ei voi tietää, mille muut nauravat: hänelle vai hänen kanssaan? Näin ollen sanaton viestintä saatetaan tulkita väärin, ja joku voi tuntea tulleen kiusatuksi. Tästä syystä omista kokemuksista on hyvä puhua ääneen, sillä jo aikaisemmin mainitsimme puhumattomuuden vaaroista eli väärinkäsityksistä.

Käsittelimme tunnin aikana kiusaamisprosessin rooleja. Keskustelimme siitä, minkälainen koulukiusaaja on ja miten kiusaamista voi ehkäistä. Oppilaat sanoivat, että koulukiusaajalla on huono omatunto ja usein kiusaaminen ei tapahdu vain yhden ihmisen johdosta. Muistutimme oppilaita tässä vaiheessa, että kiusaaja ei ole vain se, joka konkreettisesti kiusaa. Kiusaamisprosessiin rooleja on muitakin kuin vain kiusaaja ja kiusattu. Kiusaamista sivusta seuraava oppilas mahdollistaa kiusaamisen jatkumisen, ellei hän puutu siihen esimerkiksi kertomalla tapahtuneesta aikuiselle. Kiusattua voi auttaa ja kiusaamista voi ehkäistä vain puuttumalla siihen, ja oppilaat voivat tarkastella omia roolejaan pysähtymällä hetkeksi miettimään omaa toimintaansa. (Salmivalli 2010, 69.)

Oppitunnin päätteeksi pyysimme oppilailta vielä lupausta siitä, ettei heidän luokassaan kiusattaisi ketään. Kysyimme, saammeko kirjoittaa heidän lupauksensa yhdessä kokoamaamme diasarjaan. Yksi oppilaista ihmetteli lupauksen tarvetta, koska hän sanoi ajattelevansa kiusaamattomuuden olevan itsensänselvyys. Toinen meistä totesi oppilaan olevan oikeassa, mutta lisäsi, ettei se kuitenkaan ole luokassa toteutunut. Huomautuksen taustalla oli se, että luokanohjaaja oli meille aikaisemmin kertonut luokassa ilmi tulleesta kiusaamisesta. Emme kuitenkaan lähteneet avaamaan tilannetta luokassa sen enempää, sillä luokanohjaaja on kertonut asian olevan jo koulun henkilökunnan hoidossa. Tämän jälkeen oppilaat yhdessä antoivat lupauksensa olla kiusaamatta.

8.2 Pohdintaa yläluokilla esiintyvistä koulukiusaamisesta

Koulukiusaaminen on aihe, josta jokainen on varmasti elämänsä aikana kuullut. Kiusaamisesta puhutaan paljon ja aiheesta onkin tärkeä puhua, sillä sen vaikutukset oppilaiden turvallisuuden tunteeseen ovat suuret. Kuten aikaisemmin mainitsimme, oppitunnilla pääsi nyt ääneen myös ne oppilaat, jotka ovat aikaisemmin kokeneet mukavammaksi olla hiljaa. Nämäkin oppilaat halusivat tuoda äänensä kuuluville koulukiusaamisesta puhuttaessa. Tiedämme näiden oppilaiden joukossa olevan sellaisia oppilaita, joita on kiusattu peruskoulun aikana. Meille opinnäytetyön tekijöille tuli olo, että kiusatuksi tulleet kokivat tärkeäksi sen, että heidän kokemuksiaan halutaan kuulla. Kiusattu osaa itse parhaiten kertoa, mitkä asiat hän kokee kiusaamisena. Samalla tavalla muut oppilaat kuulevat, miten yksilöllisiä kiusatuksi tulemisen kokemukset ovat. (Salmivalli 2010, 70.) Tästä pyrimmekin antamaan oppilaille esimerkin, ja kuten aiemmin tuli ilmi, luokkayhteisön kaikki jäsenet eivät ymmärtäneet käytöksensä olevan mahdollista tulkita kiusaamiseksi. Emme halunneet syyttää ketään oppilasta kiusaamisesta, sillä se ei ole tarkoituksenmukaista. Halusimme herätellä oppilaita havainnoimaan eri tilanteita ja huomioimaan muut oppilaat. Toimme esille myös sen, että jokainen vaikuttaa kiusaamiseen omalla toiminnallaan esimerkiksi hiljaisesti hyväksymällä tai puuttumalla siihen.

Kysyttäessä eri kysymyksiä oppilailta he vastasivat pääsääntöisesti samalla tavalla, kuin olisimme itsekin vastanneet omien kokemusten ja tietoperustan pohjalta. He mainitsivat kiusaamisen olevan toistuvaa ja tarkoituksellista toimintaa, jota ei kuitenkaan aina huomaa. Oppilaat tiedostivat myös sen, ettei koulukiusaamista tapahdu nykypäivänä enää vain koulussa ja välitunneilla, vaan kiusaamista tapahtuu myös sosiaalisessa mediassa ja muualla vapaa-ajalla. Koulukiusaamisesta puhuttiin palapelinä, joka koostuu monesta eri osa-alueesta. Sanat valta, itsetunto, omatunto, paha olo, jatkuva ja ryhmä kiusaaminen toistuivat oppilaiden puheessa. Kateus, erilaisuus ja oman aseman parantaminen olivat oppilaiden mielestä yleisiä syitä kiusaamiselle. Oppilailla oli lisäksi hyvä käsitys siitä, että kiusaamisella voi olla hyvin vakavia seurauksia uhrin elämään niin psyykkisellä kuin fyysisilläkin osa-alueilla. Eräs oppilaista muistutti koulukiusaamisen saattavan johtaa jopa uhrin itsemurhaan. Kaikki nämä kirjjasimmekin oppitunnin diaesitykseen, jonka viimeistelimme tunnin loputtua (LIITE 10).

Oppitunnin aihe oli tärkeä, ja meidän opinnäytetyön tekijöiden vakavuus saattoi hyvinkin heijastua myös oppilaisiin. Emme halunneet sivuuttaa aihetta sen tärkeyden vuoksi. Koulukiusaamisesta pitää puhua sen vaatimalla vakavuudella, sillä se saattaa aiheuttaa kauaskantoisia vaikutuksia. Kiusatuksi

tullutta pitää kuulla. Myös kiusaajaa pitää kuulla, sillä kiusaaja saattaa itse kokea joutuvansa kiusatuksi. Kiusaaminen saattaa olla esimerkiksi kiusaajan tapa puolustautua häneen kohdistuvaa kiusaamista vastaan. Kiusaajan toiminnan taustalla olevat asiat pitää nähdä ja ymmärtää taustalla olevien tekijöiden vaikutus, mutta toimintaa ei tarvitse hyväksyä. Koulukiusaaminen voi joskus olla todella raskasta, eikä silloin ”hyssyttely” auta, vaan oppilaat pitää saada ymmärtämään tekojensa seuraukset. Näemme hieman ristiriitaisena sen, että esimerkiksi henkeen kohdistuvan uhkailun voidaan koulussa katsoa olevan koulukiusaamista, mutta muualla ihmisten elämismaailmoissa rikosilmoitukseen johtavaa vakavaa häirintää.

Kuten jo mainitsimme aikaisemmin moninaisuutta käsittelevän luvussa, luokan oppilaat tulevat monenlaisista eri kieli- ja tapakulttuureista. Tämä tuo haasteen moninaisuuden hyväksymiseksi, mutta myös koulukiusaamisen kannalta. Kulttuureista kumpuavat näkemuserot voivat olla hyvinkin suuria sekä tässä luokassa että muissa luokissa ympäri Suomen. Kun toisen ihmisen kulttuuriin liittyvät tavat ja elämäntapojen eroavat suuresti omista, oppilaat voivat herkästi joutua törmäyskursseille keskenään jopa viholliskuvaan saakka. Milloin puhutaan kulttuurien yhteentörmäyksestä, milloin koulukiusaamisesta? Kulttuurien yhteentörmäyksessä viholliskuvan kaltaisia uhkia voi olla monenlaisia sekä konkreettisesti näkyviä uhkia, mutta myös elämäntapomuksellisia uhkia. Monikulttuurisuuden lisääntyä kysymys on aiheellinen jokaisessa koulussa ikään ja kulttuuriin katsomatta.

Haluamme oppilaiden kasvavan aikuisiksi, hyvinvoiviksi yhteiskunnan jäseniksi. Oppilaat kasvavat yhteiskunnan jäseniksi myös koulussa, ja koulussa pitäisi olla samat säännöt kuin yhteiskunnassa yleensä; sekä fyysiselle, että psyykkiselle väkivallalle tulee asettaa nollatoleranssi, ja väärin toimimistaan oppilaiden tulisi kantaa vastuu teoistaan ikään sopivalla tasolla. Vaikeneminen ei auta, sillä se siirtää sekä kiusatun että kiusaajan ongelmia kauemmas tulevaisuuteen.

9 TURVALLISUUS LUOKASSA

Yksi nuoren hyvinvointia edistävä tekijä on turvallisuuden ja hyvän olon tunne. Turvallisuudella tarkoitetaan sitä, että nuori hyväksytään omana itsenään niin kotona, koulussa, harrastusseurassa kuin myös kaveripiirissä. Turvallisessa kouluympäristössä on mahdollisimman vähän oppilaan minuutta hajoittavia riskitekijöitä, jotka voisivat aiheuttaa esimerkiksi häpeää, pelkoa, arvottomuutta tai syyllisyyttä. Turvallisuuden syntymiseen ei riitä, että mahdolliset riskitekijät olisivat minimoitu, vaan tärkeintä on, että nuori itse tiedostaa turvallisuuden kyseisessä ryhmässä. (Hietala ym. 2010, 39–40; Salovaara & Honkonen 2011, 84.)

Koulun laatimassa turvallisuussuunnitelmassa on otettava huomioon niin oppilaiden kuin myös koulun henkilökunnan fyysinen, sosiaalinen ja henkinen turvallisuus. Koulumaailmassa yleisimmät turvallisuutta haittaavat tekijät ovat usein fyysiseksi miellettyjä asioita, kuten koulukiusaaminen, palo- ja liikenneturvallisuuden riskin lisääntyminen sekä väkivallan eri muodot, joita voivat olla henkinen-, fyysinen-, seksuaalinen- ja taloudellinen väkivalta. Puhuttaessa henkisestä turvallisuudesta koulussa voidaan se jakaa viiteen osatekijään; oppilaiden kykyyn hyväksyä ja välittää toisistaan, kykyyn luottaa toisiin ja itseensä, kykyyn pystyä näyttämään haavoittuvuutensa, kykyyn antaa tukea toisille, sekä pystyä sitoutumaan annettuihin tehtäviin. Turvallinen oppimisympäristö antaa opiskelijalle luvan toteuttaa itseään, mahdollistaa oppilaiden yhteistyön vaivattomamman syntymisen ja mikä tärkeintä, olemaan oma itsensä, vaikka oppilaan kaikkia tekoja ja toimia ei hyväksyttäisiinkään. (Salovaara & Honkonen 2011, 18.)

Oppilaiden on hyvä luoda jo ensimmäisien viikkojen aikana yhteiset pelisäännöt; mitkä asiat ovat tärkeitä huomioida, kun opiskellaan yhdessä. On todella tärkeää, että oppilaat saavat itse osallistua sääntöjen laatimiseen. Luottamus muihin oppilaisiin luokassa kärsii huomattavasti, jos yhdessä luotuja pelisääntöjä ei noudateta. Luottamuksen rakentaminen uudelleen on pitkä prosessi. Myös koulun henkilökunnalla on tehtävänä edistää turvallisuuden osatekijöiden syntymistä ja vahvistumista, jotta luokassa työskenteleminen olisi jokaisen oppilaan kannalta turvallista sekä antoisaa. Silloin, kun oppilaiden välisiin ongelmatilanteisiin tai yksittäisten oppilaiden huolenaiheisiin puututaan oikea-aikaisella reagoinnilla, voidaan ongelmat kitkeä pois mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ilman, että turvallisuus luokassa tai kouluyhteisössä vahingoittuisi. Ennaltaehkäisevän työtteen tärkeys onkin kriittisen ehdotonta sanoittaa oppilaille, sillä sen avulla myös he voivat tunnistaa jo varhaisessa vaiheessa erilaisia haasteita ja ristiriitatilanteita. (Salovaara & Honkonen 2011, 18, 20, 22–23.)

Kun koululuokassa aloitetaan rakentamaan turvallista ilmapiiriä, erityisesti oppilaiden näkökulmat tulee ottaa huomioon. Silloin kun pyritään käyttämään osallistavaa työtettä, luodaan oikeanlaisia turvallisuutta lisääviä tekijöitä, jotka ovat oppilaslähtöisiä. Jotta osallistavaa työtettä voidaan käyttää, oppilaisiin täytyy pystyä luottamaan antaen heille päätäntävaltaa, mutta samanaikaisesti sanoittaa selkeät rajat. Sen sijaan, että opettaja tekisi päätökset itse, vastuun antaminen nuorille antaa tukevan pohjan kehitykselle; he oppivat kommunikoimaan yhdessä, käsittelemään arvoriitiriitoja sekä toimimaan ryhmässä. (Salovaara & Honkonen 2011, 68; Saloviita 2013, 43; Reinikainen 2009, 90.) Yksi merkittävä osatekijä luokan turvallisuudessa on oppilaiden välisen luottamussuhteen lisäksi myös opettajan ja oppilaan välinen suhde, mutta tässä opinnäytetyössä keskitymme ainoastaan oppilaiden välisiin tekijöihin.

Turvallisuuden tavoitteena ei kuitenkaan ole täysin eliminoida haasteellisten tilanteiden syntymistä. Ne ovat osa ryhmän kehitysvaiheita ja täysin normaaleja ilmiöitä. Ne opettavat erilaisia taitoja, kuten toimimaan ristiriitatilanteissa, kuinka neuvotella ja sovitella muiden kanssa, kompromissien tekemistä sekä pettymysten sietämistä. Ongelmien selvittäminen on kuitenkin lähtökohtaisesti aina ratkaistava mahdollisimman pikaisesti, etteivät ne paisu liian suureksi, joka taas lisää riskiä murentaa dynamiikkaa luokassa. (Salovaara & Honkonen 2011, 148.)

9.1 Meidän luokkalainen paperilla -harjoite

Viikolla 39 kokoonnuimme jälleen yhdessä aiheen pariin. Aloitimme oppitunnin käymällä läpi kasuamme diaesityksen aiheen teoriasta, jossa käsitelimme turvallisuuteen liittyviä elementtejä (LIITE 11). Ensiksi keskustelimme yhteisesti, mitä turvallisuus käsitteenä tarkoittaa. Oppilaat pohtivat, että tuolloin ei tarvitse pelätä ja ettei mitään pahaa tuolloin satu. Painotimme heille, että turvallisuus on meidän jokaisen perustarve ja että sen olemassaolo on välttämätöntä, jopa lakiin kirjattu asia; jokaisen oppilaan tulee kokea olevansa turvassa omassa oppimisympäristössään. Tämän jälkeen etenimme erottelamaan turvallisuuden eri osa-alueita, jotka ovat fyysinen, henkinen ja sosiaalinen turvallisuus. Kysyimme luokalta, miten nämä asiat eroavat toisistaan. Annoimme esimerkiksi heille sen, kuinka toinen meistä löi toista. Kysyimme tämän jälkeen, onko lyöminen osa turvallisuutta. Tähän saimme pikaisen vastauksen; ei ole. Yksi oppilas mainitsi fyysisen turvallisuuden tarkoittavan lisäksi sitä, ettei törmäisi esimerkiksi auton kanssa yhteen, kun on matkalla kouluun. Henkisestä turvallisuudesta tuli oppilaille mieleen se, että silloin ketään ei haukuta tai kiusata koulussa. Eräs oppilaista mainitsi henkisen turvallisuuden tarkoittavan hänelle sitä, ettei silloin pelkää jotain abstraktia asiaa, esimerkiksi sairastumista

vakavasti. Sosiaalista turvallisuutta avasimme oppilaille kertomalla, että sen mahdollistuessa on kyettävä olemaan asiallisessa vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa.

Seuraavaksi lähdimme listaamaan erilaisia paikkoja, aikoja, henkilöitä ja tunteita, jotka saavat heidän olonsa turvalliseksi. Kerroimme oppilaille myös, että turvallisuuden tunne on aina yksilöllinen kokemus; toinen voi kokea turvaa esimerkiksi jostain henkilöstä, jonka toinen kokee uhkaavaksi. Osa oppilaista mainitsi turvalliseksi paikaksi kodin, oman huoneen sekä kirjaston. Yksi oppilas lisäsi, että mukavien asioiden tekeminen, kuten syöminen, voi tuoda turvallisuuden tunteen. Halusimme mainita oppilaille tämän osion jälkeen, että turvallisuutta tuo myös tunne, kun voi olla oma itsensä omassa yhteisössä. Tämä taas parantaa oppilaiden yhteistyökykyä, kun he oppivat toimimaan erilaisten persoonien kanssa. Kysyimme lopuksi ennen toiminnalliseen osuuteen siirtymistä, että miten he itse voivat edistää turvallisuuden syntymistä ja sen ylläpitämistä omassa luokassaan. Saimme vastaukseksi olemalla toiselle kiltti sekä ottamalla toiset huomioon.

Oppitunnin tehtävänä oli rakentaa luokan oppilas, ”Meidän luokkalainen paperilla”. Tehtävän tavoitteena oli pohtia, minkälainen on hyvä ja mukava luokkakaveri. Annoimme oppilaille ensin tehtäväksi muodostaa 3–4 hengen ryhmät. Olemme aikaisemmin itse jakaneet ryhmät, mutta halusimme tällä kertaa antaa oppilaille mahdollisuuden luoda itse ryhmät. Ryhmiin jakautumisen jälkeen kerroimme oppilaille tarkemmin tehtävästä. Rakentaessaan yhdessä kuvitteellisen luokan oppilaat saavat äänensä kuuluviin ja kertovat muille oppilaille, mitä he odottavat muilta luokan oppilailta. Tehtävä antaa raamit niille pelisäännöille, joita oppilaat haluavat luokassa noudatettavan.

Oppilaiden kuului keskustella ryhmissä ja kirjoittaa eri värisille papereille vastauksia esittämiimme kysymyksiin. Vaaleanpunaisille paperilappusille oppilaat kirjoittivat niitä asioita, minkälainen on hyvä ja sopiva luokkakaveri. Ryhmät olivat kirjanneet, että hyvä luokkakaveri ylläpitää työrauhaa, ei halveksi, ottaa kaikki huomioon ja on luonteeltaan mukava. Keltaisille lapuille oppilaat vastasivat kysymykseen siitä, mitä käytännön tekoja voi tehdä, että kaikilla on luokassa hyvä olla. Tähän nuoret kirjasivat käytännön teoiksi muun muassa, ettei kiusata tai syrjitä ketään, pidetään luokkahenki hyvänä sekä kuunnellaan toisia. Iloa tuottavia asioita koulussa ja luokassa oppilaat kirjoittivat sinisille lapuille. Useat ryhmät mainitsivat ystävät ja työrauhan. Lisäksi sinisille lapuille oli kirjoitettu kivat opettajat ja luokkalaiset, hyvä ilmapiiri sekä lomat koulusta. Viimeisenä vihreille lapuille oppilaat antoivat vastauksen kysymykseen: mitä teidän luokkanne hyötyy tällaisesta oppilaasta? Vastaukseksi saimme, että kaikilla on mukava olla luokassa ja kouluunkin on mukavampi tulla sekä on helpompi toimia yhdessä. Lisäksi

yhteen lapuista oli kirjoitettu, että ketään ei ehkä kiusata. Oppilaat saivat lopuksi käydä teippaamassa paperilaput leikkaamaamme ”luokkalaiseen” (LIITE 12).

Oppilaat kertoivat, että tunti oli heidän päivänsä viimeinen, mikä myös näkyi meille ohjaajille melko selkeästi; useampi oppilas ei pystynyt keskittymään annettuihin tehtäviin vaan he saattoivat keskustella vierustoverin kanssa, katsoa puhelinta tai paukutella pulpettia. Tunnelma luokassa oli hyvin levoton. Jouduimme useaan otteeseen pyytämään oppilaita kuuntelemaan, mitä meillä ohjaajilla oli sanottavana tai mitä muilla oppilailta oli vastauksina tehtävään. Tunnin loputtua luokanohjaaja joutui heille kertomaan, että toiminta tunnilla on ollut hyvin välinpitämätöntä. Oppilaat pyysivät anteeksi käytöstään, ja päätimme heidän anteeksipyyntönsä jälkeen oppitunnin.

9.2 Pohdintaa turvallisuuden vaikutuksesta

Toiminnallisen harjoitteen purkamisen aikana yhden ryhmän vastaus viimeiseen kysymykseen herätti meissä ajatuksia. Kysymykseen ”mitä teidän luokkanne hyötyy tällaisesta oppilaasta”, saimme vastauksen, ”ketään ei ehkä kiusata”. Sana ”ehkä” sai meidät ohjaajat pysähtymään hetkeksi ja pohtimaan, kuinka todellinen tämä vastaus oli. Nuori on täysin oikeassa siinä, että oppilaiden ideaali käytös ei automaattisesti tarkoita sitä, etteikö ketään kiusattaisi.

Kuten edellä mainitsimme, turvallisuus koulussa on mainittu laissa. Perusopetuslain (1998/628, 29 §) mukaan jokaisella koulun oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Turvallinen opiskelu-ympäristö on kuitenkin laaja käsite, ja ihmiset kokevat olonsa turvalliseksi erilaisissa ympäristöissä ja hetkissä. Oppitunnin rauhattomuus vaikutti myös meihin opinnäytetyön tekijöihin ja tunne rauhattomuudesta pysyi vielä oppitunnin jälkeenkin. Oppitunti antoi hyvän esimerkin siitä, kuinka tunne ja ilmapiiri heijastuvat muihin läsnä oleviin. Rauhattomuus teki olon epämukavaksi, mutta vielä epämukavammaksi olon teki rauhattomuuden aiheuttama turvattomuuden tunne. Luokan oppilaat ovat tulleet jo tutuiksi, ja pystymme yleensä ennakoimaan luokan käyttäytymistä. Rauhattomuus oli niin vallitsevaa, että oppilaiden käytöstä ja suhtautumista meihin oli hyvin vaikeaa ennakoida millään tavalla. Vaikka meidän ei tarvinnutkaan pelätä fyysistä yhteydenottoa, luokan henkinen ilmapiiri oli välillä hieman turvaton.

Turvattomuus näkyi heti siis omassa hyvinvoinnissamme, sillä olimme oppitunnin jälkeen esimerkiksi väsyneempiä kuin tavallisesti. Turvallinen opiskeluympäristö edistää nuoren hyvinvointia, ja hyvinvoiva aikuinen voi edistää turvallisen opiskeluympäristöä mitä todennäköisemmin paremmin kuin väsynyt ja turvattomaksi itsensä tunteva aikuinen. Haasteelliset tilanteet ovat toki osa turvallista oppimisympäristöä, ja haasteet oppilaan ja opettajan välillä voidaan jossakin määrin nähdä luottamuksenosoituksena. Emme ole lukeneet koulun turvallisuussuunnitelmaa, ja olisikin mielenkiintoista tutustua siihen juuri aikuisten ja nuorten vuorovaikutuksen näkökulmasta. Myös se, miten suunnitelmassa on otettu huomioon nuorten mahdollisuus toteuttaa itse itseään, olisi kiinnostavaa tietää.

Oppitunnin aikana piti useampaan otteeseen pysähtyä ja hengittää syvään. Olemme kuitenkin aikuisia ja johdamme luokan toimintaa, vaikka luokanohjaaja onkin koko ajan paikalla. Mikäli meillä aikuisilla on rauhaton, epämukava ja turvaton olo, se heijastuu nopeasti myös oppilaisiin. Tällaisesta syntyy helposti negatiivinen lumipalloefekti, ja sitä voi olla vaikeaa pysäyttää. Vaikka kaikki ovat vastuussa luokan hyvinvoinnista ja turvallisuudesta, luokan yhteisen taipaleen alussa vastuu on kaikista suurin luokkaa ohjaavilla aikuisilla. Luokan on vaikea kokea oloaan turvalliseksi, mikäli luokan aikuiset eivät viesti turvallisuutta oppilaille.

Toki oppilaat viestivät omasta turvallisuuden tunteestaan muille pienillä eleillä, sanoilla ja teoilla. Tästä osoituksena on esimerkiksi se, että luokan muodostaessa itsenäisesti ryhmiä yksi oppilas jäi kaikkien ryhmien ulkopuolelle. Tilannetta kesti hetken aikaa, ja me aikuiset ehdimme jo miettimään, tarvitseeko tilanne meidän väliintulomme. Ratkaisu löytyi kuitenkin oppilailta itseltään, kun yhdestä ryhmästä kysyttiin, haluaisiko hän tulla heidän ryhmäänsä. Puhumalla toiselle kauniisti, ottamalla mukaan, kuuntelemalla ja kunnioittamalla on mahdollista kokea olo turvalliseksi myös vähän vieraampien ihmisten seurassa. Ryhmätyöskentely toimi edellä mainitussa ryhmässä todella hyvin, ja myöhemmin mukaan tullutta kuunneltiin siinä missä muitakin ryhmän jäseniä. Ryhmän oppilaat myös vaikuttivat tyytyväisiltä oman ryhmänsä toimintaan ja vastauksiinsa.

10 OPPILAIDEN ARVOT, NORMIT JA ROOLIT LUOKASSA

Nuoren astuessa täysin uuteen kouluympäristöön ja luokkaan ovat ala-asteella tutuiksi tulleet arvot, normit, roolit ja kokemukset mukana vaikuttamassa, kun uusi ryhmä luo muotoaan. Mitä useampi ryhmän jäsenistä ei tunne toistaan entuudestaan, sen kauemmin ryhmän muodostumiseen kuluu aikaa. Tavoitteellisella ryhmällä on olemassa yhteinen tavoite, jonka saavuttamiseen tarvitaan jokaisen jäsenen työpanosta. Tavoitteen olemassaolo edesauttaa myös ryhmän yhteistä motivaatiota opiskeluun, kun oppilaat tukevat ja kannustavat toisiaan. Tavoitteen ei tarvitse olla korkealle tähtäävä; luokan tavoitteena voi esimerkiksi olla, että jokaiselle oppilaalle taataan turvallinen oppimisympäristö. Tähän jokainen luokan oppilas pystyy vaikuttamaan omalla käyttäytymisellään. (Salovaara & Honkonen 2011, 46, 109.)

Koulutuksen sekä opiskelun arvostaminen näkyy vahvasti suomalaisessa arvomaailmassa. Olemme oppineet siihen, että koulutuksen hankkiminen on merkityksellistä omalle hyvinvoinnille sekä varallisuudelle. Jokaisen omat arvot vaikuttavat vahvasti päivittäiseen toimintaamme. Arvoilla, eli ”oikein tekemisen” periaatteilla tarkoitetaan niitä asioita, joita me ihmiset koemme tärkeiksi omassa elämässämme. Ne ovat asioita, joita arvostamme ja haluamme tavoitteellisesti toteuttaa. Koulumaailmassa arvot ovat oppilaan toiminnan ydin. Luokkaryhmät omaavat myös omia arvoja, joita jokainen sen jäsen puoltaa. Koska myös koulumaailmassa esiintyy useita erilaisia ryhmiä, on heilläkin oltava yhteiset arvot, jotta jokainen oppilas kokee olonsa turvalliseksi, sekä tietää mikä on oikein ja väärin. Tärkeää on, että oppilaat saavat itse tunnistaa, dokumentoida sekä muokata niin oman luokan, kuin koko koulun yhteisiä arvoja. Tämä edesauttaa ymmärtämistä, jonka kautta myös niihin sitoutuminen ja noudattaminen on helpompaa. Arvojen olemassaolon tavoitteena on auttaa erilaisten pulmatilanteiden selvittämisessä, uusien mahdollisuuksien kartoittamisessa sekä erilaisten valintojen tekemisessä, joita oppilas kohtaa päivittäin kohdatessaan muita oppilaita. Luokan ja koulun yhteisten arvojen lisäksi oppilaille voi olla omia henkilökohtaisia arvoja, joita voivat olla esimerkiksi oma uskonnollinen vakaumus tai poliittinen näkökulma. Henkilökohtaisten arvojen muuttaminen, korjaaminen tai sivuuttaminen ei ole edellytyksenä yhteisten arvojen luomisessa, mutta niiden luomat arvoristiriidat on hyvä puida läpi yhdessä luokan kanssa. (Salovaara & Honkonen 2011, 128; Nevalainen & Nieminen 2009 12, 14.)

Normit ovat erilaisia odotuksia ja sääntöjä, joiden mukaan ryhmän jäsenet toimivat keskenään. Ne perustuvat luokan luomiin arvoihin ja vaikuttavat jokaisen oppilaan hyvinvointiin. Yksi luokan normeista voi esimerkiksi olla ”ketään ei kiusata”, jolla tavoitellaan turvallisen ryhmän arvoa. Luokan luomat

käyttäytymissäännöt eivät kaikki kuitenkaan ole automaattisesti normeja; jotta sääntö olisi normi, on sen toteutumisessa oltava paineen olemassaolo. Tämän lisäksi luokassa voi olla myös tiedostamattomia normeja, jotka ovat muotoutuneet itsestään oppilaiden toiminnan kautta. Nämä voivat olla sekä positiivisia, kuin myös negatiivisia. Koulussa voi olla yleistä, että hyvin pärjääviä oppilaita syrjitään, jolloin normiksi on muodostunut jonkintasoisen alisuoriutumisen suosiminen. Kuten arvojen, myös normien luomisessa tehokkainta on, kun oppilaat saavat itse vaikuttaa niiden syntymiseen. Nuorten oma ikäkausi pitää sisällään omanlaisia, heidän ikäryhmäänsä kohdistettuja tärkeitä arvoja ja sääntöjä, joita he voivat keskenään jakaa ilman, että koulun henkilökunta niitä päättävät. Oppilaiden riittävä osallistaminen edesauttaa identiteettien sekä arvomaailman muovautumista, joihin he saavat toisiltaan vertaistukea. (Salmivalli 1998, 50–51; Saloviita 2014, 83.)

Rooleilla tarkoitetaan ihmisen odotuksia, joita häneen yhdistetään. Koulumaailmassa rooli voi muodostua esimerkiksi iän, sukupuolen, käyttäytymisen tai sosiaalisen aseman perusteella. Lisäksi oppilaan sosiaaliset taidot, motivaatio sekä sitoutuminen ryhmään toimivat osatekijöinä roolien muodostumisessa. Oppilaalta voidaan usein myös odottaa tietynlaista käyttäytymistä näiden tekijöiden perusteella. Kun oppilaat saapuvat uuteen ryhmään, useimmat heistä voidaan sijoittaa johonkin rooliin kulttuuri-odotusten perusteella; usein uuden luokan tavatessa ensimmäisiä kertoja jokainen nuori näkee toisensa ainoastaan oppilaan roolissa. Ryhmän muodostuessa nämä odotukset kuitenkin siirtyvät sivuun, kun jokaisen oppilaan takaa alkaa löytymään yksilöllisempiä rooleja. Nämä roolit identifioituvat oppilaan toiminnan ja keskeisen vuorovaikutuksen perusteella, sekä mikä hänen asemansa kyseisessä ryhmässä on. Jokaisella oppilaalla on useita rooleja luokassa; nuori voi samanaikaisesti olla esimerkiksi oppilas, luokkakaveri, paras ystävä, kiusattu sekä kiusaaja. Joskus voi myös olla, että ryhmässä olevien jäsenien odotukset voivat vaikuttaa oppilaan rooleihin; hän voi joutua rooliin, johon ei todellisuudessa haluaisi. Kun oppilas saa itselleen jonkinlaisen roolin, on siitä hyvin vaikea irtaantua, sillä ryhmän muut jäsenet odottavat roolin mukaista käyttäytymistä, jolloin odottamattomasta, erilaisesta käyttäytymisestä voidaan rangaista. (Salmivalli 1998, 48–50.)

10.1 Arvot, normit ja roolit - tietoperustaan perustuva oppitunti ja persoonallisuustehtävä

Tämä luentokerta osui samalle viikolle kuin aikaisempi tapaaminen, eli viikolle 39. Aloitimme tunnin tuttuun tapaan käymällä ensin läpi aiheen teoriaosuuden (LIITE 13). Ensimmäisenä keskustelimme arvoista. Kerroimme oppilaille, että arvot ovat niitä asioita, joita he kokevat yksilönä tärkeiksi ja joiden avulla he toteuttavat toimintaansa luokassa. Toimme myös esille sen, kuinka heidän luokallaan on

myös yhteisiä arvoja, jotka ohjaavat heidän toimintaansa. Kysyimme esimerkkiä oppilailta, minkälaisia arvoja heidän luokallaan voisi olla. Eräs oppilas mainitsi arvon, että annetaan jokaiselle työrauha sekä mahdollisuus opiskella ja oppia. Siirryimme tämän jälkeen keskustelemaan normeista. Kerroimme, että normit ovat tietynlaisia odotuksia ja sääntöjä, joiden mukaan he toimivat luokassa. Painotimme, että normit syntyvät yhteisten arvojen kautta. Esimerkkinä kerroimme, että jos luokan normi on, ettei ketään kiusata, tällöin arvona voidaan tavoitella turvallista ryhmää. Halusimme lisäksi mainita oppilaille, että normit voivat syntyä myös huonoon valoon; esimerkkinä tälle annoimme tilanteen, jos luokassa vallitsisi iloisuuden normi. Tällaisen normin käänköpuolena voi olla, ettei ikävistä asioista uskalleta keskustella, ja todelliset tunteet jäävät sivuun, tuoden vain positiiviset elementit esiin.

Lopuksi avasimme oppilaille roolien merkitystä luokassa. Lähdimme purkamaan aihetta kertomalla, kuinka heidän uuden ryhmänsä, eli luokkansa synnyttyä heillä oli aluksi hyvin yksinkertaiset roolit. He olivat aluksi vain oppilaita, osa saattoi olla ystäviä entuudestaan. Kuitenkin kuluneen syksyn aikana heille on mahdollisesti alkanut kehittymään uusia, kuten ystävän, luokkatoverin tai esimerkiksi hissukan, hikipingon, luokan urheilijan tai taiteilijan rooleja. Kerroimme, että roolit voivat olla positiivisia tai negatiivisia kuvauksia heistä ihmisinä ja että jokainen heistä omaa useamman roolin heidän luokassaan. Viimeisenä asiana toimme esille, kuinka roolin vaihtaminen voi olla hyvin vaikeaa. Annoimme esimerkkinä, kuinka kiusaajan roolissa olevalta oppilaalta odotetaan tietynlaista käyttäytymistä, kuten haukkumista, ilkkumista tai tönimistä. Kukaan ei oleta, että kiusaajan käytös yhtäkkiä muuttuisi, joten sitä ei odotetakaan.

Tunnin toiminnallinen harjoite oli yksilötehtävä: jokainen oppilas sai puhelimella tai koulun tabletilla käydä tekemässä persoonallisuustehtävän nimeltään 16Personalities. Tämä tehtävä on luotu Carl Gustav Jungin kehittelemän teorian pohjalta, joka on saanut alkunsa vuonna 1921, sekä yhdistämällä siihen myöhemmin sen pohjalta luotua, Myers-Briggs-tyyppi-indikaattoria, (16Personalities). Kerroimme oppilaille, että tehtävän tekeminen vie noin 10 minuuttia. Muutama oppilas joutui tekemään tehtävän uudestaan internetongelmien takia, ja osa oppilaista tarvitsi tehtävässä esiintyvien käsitteiden avaamista. Aikaa kului noin 20 minuuttia, että kaikki olivat saaneet vastauksensa. Kävimme yhteisesti läpi, mitä persoonallisuustyyppiä heidän luokastaan löytyy. Jokainen oppilas sai nostaa käden, kun oma persoonallisuustyyppi näyttäytyi diasarjassamme. Kerroimme heille lyhyesti, miten kukin persoonallisuustyyppi näyttäytyy ulospäin. Tunnin loputtua painotimme oppilaille, että tehtävän vastaukset muuttuvat heidän kasvaessaan ja kerroimme heille omista esimerkeistämme, kuinka olemme vuosi sitten olleet toista persoonallisuustyyppiä kuin nykyhetkessä. Kerroimme myös, ettei tehtävää tule ottaa täysin tosissaan, eikä sen mukaan tule muokata itseään persoonana. Ennen lähtöämme sovimme opettajan

kanssa, että he voisivat kokeilla jollakin ryhmätehtävätunnilla yhdistellä mahdollisimman erilaisia persoonallisuustyyppisiä ryhmiin ja selvittää, minkälaista ryhmätyöskentelyä erilaiset persoonat saavat aikaan keskenään.

10.2 Pohdintaa oppitunnin aihepiiristä

Arvot ohjaavat käyttäytymistämme yleisesti, mutta myös luokkayhteisössä. Oppilaat mainitsivat yhdeksi mahdolliseksi arvokseen työrauhan, ja tällainen arvo onkin hyvä käyttäytymisen opastaja jokaisessa luokassa. Koska luokka on vielä uusi ja oppilaat eivät täysin tunne toisiaan, ei luokalla välttämättä vielä tässä vaiheessa ole kovin vahvoja arvoja. Oppilaat ovat tuoneet uuteen luokkaan sekä omat että vanhan luokkansa arvot. Olimme etukäteen odottaneet, että kysyttäessä luokan arvoista joku oppilaista vastaisi kiusaamattomuuden tai kiusaamisen ehkäisyn. Tällaista vastausta ei kuitenkaan kuulunut. Onko kiusaamattomuus luokalle itsestään selvää vai ei, siihen meillä ei ole vastausta. Koska normit muovautuvat tärkeiksi kokemistamme arvoista, ilman kiusaamattomuuden arvoa luokalla ei ole siihen pohjautuvaa normiakaan. Voidaan myös pohtia, jalostuuko työrauhan arvosta luokalle sellainen normi, ettei luokassa tosiaan häiritä muita oppitunneilla. Arvosta ei voi tulla luokalle normia, ellei koko luokka ole arvosta samaa mieltä. On vaikeaa kuvitella, että kiusaamattomuuden arvosta tulisi koko luokalle normi, jos osa luokasta ei näe asiaa tärkeänä tai tavoittelemisen arvoisena arvona.

Kuten olemme aikaisemmin jo maininneet, luokan oppilaat tulevat monesta erilaisista taustoista. Oppilaiden tavat ja kulttuurit voivat poiketa toisistaan hyvinkin paljon, ja samalla tavalla myös oppilaiden henkilökohtaisissa arvoissa voi olla eroavaisuuksia. Arvot voivat toimia sillanrakentajina erilaisissa pulmatilanteissa, mutta ne voivat myös ajaa oppilaita erilleen. Oppilaan ei tarvitse unohtaa omia henkilökohtaisia arvojaan luokassa, mutta monikulttuurisessa luokassa ne voivat joutua väistämään hieman syrjemmälle. Ihanteellista olisi, että oppilaiden ei tarvitsisi hylätä omia henkilökohtaisia arvojaan koulussa, vaan niiden pohjalta muovautuisivat luokan yhteiset arvot. Vain oppilaat keskenään voivat muodostaa luokalle sellaiset arvot, jotka eivät sodi oppilaiden omien arvojen kanssa.

Oppitunnin jälkeen jäimme myös pohtimaan roolien muuttamisen vaikeutta. Onko roolia aina vaikeaa muuttaa vai vain silloin, kun pyrkii muuttamaan omaa rooliaan negatiivisesta positiiviseksi? Jos oppilaan rooli vakiintuu kiusaajaksi, sitä voi olla hyvin vaikeaa muuttaa kiusatun puolestapuhujaksi. Voiko puolestapuhujan rooli kuitenkin muuttua kiusaajaksi nopeammin? Kiusaajan rooli pysyy usein muuttu-

mattomana, koska hänen roolinsa muutosta ei odoteta. Se voi aiheuttaa haasteita sekä kiusaajalle itselleen, mutta myös muulle luokalle ja opettajille. Annetaanko kiusaajalle aina edes mahdollisuutta muuttaa rooliaan? Kokeeko kiusaaja tulevansa kiusatuksi, jos häneen suhtaudutaan vain kiusaajana? Entä jos oppilaalle ei anneta mahdollisuutta muuttaa rooliaan, ajetaanko kiusaaja siihen tilanteeseen, että hän kiusaa vain, koska muut odottavat sitä häneltä? Vääristyykö silloin myös kiusaajan omakuva pidemmäksi kuin vain yläasteen ajaksi?

Emme tarkoita sitä, että kiusaajan roolin pitäisi muuttua käden käänteessä. Kiusaajan rooli tulee oppilaalle yleensä hänen oman toimintansa vuoksi. Oppilas pitää saada ymmärtämään tekojensa vaikutukset ja kantamaan vastuunsa teoistaan. Mutta siitäkkin huolimatta kiusaajalle pitää antaa mahdollisuus muuttaa toimintaansa. Oletusten ja odotusten muuttaminen vie aikaa, ja siihen on hyvä varautua. Jos muutoksen odottaa tapahtuvan sekunnissa tai ”yhdessä yössä”, melko varmasti kaikki pettyvät. Onko kiusaajan roolissa pidättäytyminen kuitenkin liian ankara rangaistus oppilaalle, joka tahtoo muuttua? Mitä se tekee oppilaan itsetunnolle, jos muut eivät näe hänessä hyvää vaan aina pelkän kiusaajan? Samaa ongelmaa ei todennäköisesti ole silloin, jos puolestapuhujan rooli muuttuu kiusaajaksi. Lähinnä haasteita saattaa tulla siinä, ettei kukaan oleta puolestapuhujan muuttuvan kiusaajaksi. Uskotaanko kiusatuksi tullutta, jos tämä kertoo luokan puolestapuhujan olevan se, joka kiusaa? Onko muiden oppilaiden, opettajien ja vanhempien liian helppo vedota siihen, ettei kyseinen oppilas voi kiusata, koska ”hän on aina ollut ystävällinen ja kaikkien kaveri”?

Kuten oppitunnilla tekemämme persoonallisuustesti osoitti, ihmiset muuttuvat ajan ja elämäntilanteiden mukaan. Toinen meistä opinnäytetyön tekijöistä oli testin mukaan muutama vuosi sitten sovittelija, mutta on muuttunut protagonistiksi. Toinen taas oli aikaisemmin puolustaja, nyt testin vastaus oli virtuoosi. Samalla tavalla kuin persoonallisuudessa voi olla muutoksia, myös oppilaiden roolit voivat muuttua. Oppilaat ovat vielä kasvavassa iässä, hakevat itseään ja käyvät läpi paljon fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia. Oppilaita kohtaan olisi hyvä olla avoin, jotta oppilaat voisivat itse löytää paikkansa ja roolinsa luokassa. Rooli ja persoonallisuus voivat muuttua yläasteen aikana paljonkin, sillä heidän kehityksensä harppaa isoja askelia eteenpäin yläasteen aikana.

11 SYRJÄYTYMINEN KOULUMAAILMASSA

YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa on neljä periaatetta, joista yksi koskee syrjimistä. Jokaisella lapsella on oikeus tasa-arvoon, turvallisuuteen, terveyteen ja koulutukseen, ja jos edes yksikään näistä ei toteudu, lapsella on vaara syrjäytymisestä. Ne ovat lasten ihmisoikeuksia, ja niiden toteutumisesta vastaavat aikuiset. Syrjäytyminen koulumaailmassa tarkoittaa vertaisryhmään, luokkaan, kuulumattomuutta. Yläkouluikäiset nuoret ovat määritelleet tämän tapahtuvan silloin, kun nuorta ei oteta osaksi yhteisöä, esimerkiksi koululuokkaa. Syrjäytynyt oppilas voi tuntea sisällään muun muassa yksinäisyyden, toiseuden ja ulkopuolisuuden tunteita, sillä häneltä puuttuu se toinen ihminen viereltä, joka ei torju vaan välittää ja pitää huolta vastavuoroisesti. Välittäminen on toisen ihmisen huomioimista eritavoin. Huomioimista on muun muassa toisen kuunteleminen, lohduttaminen, auttaminen, opettaminen, sekä hänen tunteidensa hyväksyminen, jopa niiden käytön rohkaiseminen, sekä vastavuoroisesti omien tunteiden näyttäminen. Koulumaailmassa toisen nuoren huomioiminen ei tarkoita automaattisesti sitä, että tarvitsee olla sen syvempää suhdetta toiseen oppilaaseen; pelkästään käytävillä tervehtiminenkin on osa tätä. (Unicef; Salovaara & Honkonen 2011, 53.)

Ihmisen nuoruusvuosina tarve tuntea läheisyyttä toisiin yksilöihin tärkeys kasvaa aivan kuin myös ystävien läsnäolon tärkeys. Jokaisen nuoren tulisi saada kuulua elämänsä aikana oman ikäluokkansa vertaisryhmään sekä saada tutustua nuorison omaan kulttuuriin. Vertaissuhteet auttavat nuorta kehittymään ja kasvamaan ihmisenä, sekä ne edistävät hänen kokonaisvaltaista hyvinvointiaan. Kyky puolustaa itseään, vuorovaikutus sekä halu viettää aikaa muiden oppilaiden kanssa ovat tärkeitä tekijöistä nuoren mielenterveyden ylläpitämisessä. Tämän lisäksi on myös huomattu, että vertaisryhmään kuuluminen parantaa oppilaan koulumotivaatiota. Ystävyys-suhteiden ansiosta nuoren oma identiteetti muo- vautuu, sosiaaliset taidot paranevat sekä yhteistyö muiden ihmisten kanssa kehittyy. (Salovaara & Honkonen 2011, 53–54; Hietala, ym. 2010, 24–25, 60.)

Nuoren syrjäytymiselle on useita eri syitä. Yleisiä riskitekijöitä ovat erilaiset nuoreen tai hänen ympäristöönsä liittyvät tekijät, esimerkiksi nuoren biologinen toiminnanvajavuus. Syrjäytyminen voi tapahtua myös muiden nuorten toimesta, jolloin nuori koetaan normista poikkeavaksi, eikä häntä haluta hyväksyä mukaan ryhmään. Sähköiset viestintävälineet ja internetin yleistymisen voidaan myös joissain tapauksissa yhdistää syrjäytymiseen; sosiaalinen media on osa nuorison nykypäivää, minkä takia yhä useammat kontaktit muiden ihmisten kanssa tapahtuvat verkossa. Tutkimuksissa on todettu, että asial-

lisen viestinnän ja sosiaalisen median osaamattomuus voivat toimia riskitekijänä internetin ulkopuolella nuoren sosiaaliselle käyttäytymiselle, joka voi esiintyä jopa aggressiivisuutena. (Fischbein & Österberg 2009, 36; Hietala, ym. 2010, 24–25.)

Syrjäytyneen nuoren yleisimpiä oireita ovat, kun hän alkaa vetäytymään muista nuorista omiin oloihinsa eikä halua keskustella muiden kanssa, saatikka avata omaa tilannettansa. Oppilas voi vaikuttaa väsyneeltä, pahantuuliselta tai levottomalta, hänen toimintansa, puheensa ja ajatusmaailmansa poikkeavat totutusta, ruokailutottumukset muuttuvat, sekä poissaolot lisääntyvät. Nuori voi näiden lisäksi kokea somaattisia oireita, kuten päänsärkyä, hengenahdistusta ja vatsavaivoja. Oppilaan antaessa edellä mainittuja merkkejä käyttäytymisessään koulun henkilökunnan tulisi puuttua tilanteeseen mahdollisimman pikaisesti. (Hietala, ym. 2010, 60–61.)

Yksinäisyyden tunne on usein osatekijänä, kun nuori syrjäytyy. Yksinäisyydellä tarkoitetaan tunnetta sekä konkreettisia tilanteita. Yksinjääminen saa aikaan hylätyksi tulemisen kokemuksen, joka johtaa syrjäytymiseen. Nuoruusiässä tarve kuulua johonkin on suuri, mutta niin on myös yksinoleminen. Yksinololla tarkoitetaan eri asiaa kuin yksinäisyys; yksinolo opettaa nuorta ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan ja tunteistaan, toimimalla kuitenkin samanaikaisesti oman ikäryhmänsä nuorten kanssa, opetellen näitä taitoja. Yksinäisyyden tunnetta kokevalla nuorella ei ole tätä ryhmää, jossa kokea kehitys ja kasvu. (Hietala ym. 2010, 46.)

11.1 Syrjäytyneen oppilaan tunnistaminen ja Rakas minä -harjoite

Kaksi viimeistä oppituntia sijoituivat viikolle 40, joista syrjäytymistä käsittelevä oppitunti pidettiin alkuvuikosta. Aloitimme tunnin jälleen kerran käymällä ensin aiheen teorian yhteisesti läpi (LIITE 14). Halusimme ensimmäisenä kuvailla oppilaille, mitä syrjäytyneellä henkilöllä tarkoitetaan. Kerroimme, että syrjäytynyt nuori ei kuulu vertaisryhmään. Avasimme vertaisryhmän määritelmää kertomalla, että se tarkoittaa ryhmää, jossa sen osallisilla on jotain yhteistä, kuten esimerkiksi ikä, sukupuoli, kiinnostuksen kohteet tai nykyhetki. Kerroimme, että myös heidän luokkansa voi olla tällainen ryhmä, sillä kaikki oppilaat asettuvat tietyn ikäjakauman sisälle ja heillä on sama tavoite; valmistua yläasteelta. Jos nuori ei pääse kuulumaan koulumaailmassa mihinkään vertaisryhmään, se johtaa myös siihen, ettei häntä oteta osaksi kyseistä yhteisöä. Kun nuorta ei oteta osaksi yhteisöä, hänen voi olla haastavampaa päästä tutustumaan ympärillään kehittyvään nuorisokulttuuriin. Painotimme oppilaille, että jokaisella

heistä on oikeus päästä ja päästää itsensä tai toinen nuori osaksi vertaisryhmä, tässä tapauksessa omaa luokkaryhmäänsä.

Seuraavaksi olimme koonneet erilaisia kuvia ja symboleja, jotka viittaavat asioihin, mitkä voivat aiheuttaa syrjäytymistä koulumaailmassa. Kuvia katsellessaan oppilaat kertoivat heidän mieleensä tulleita piirteitä, jotka voivat olla osatekijöinä syrjäytymiselle, esimerkiksi oppilaan fyysisen erilaisuuden ja kiusaamiseksi tulemisen. Kerroimme oppilaille, että syrjäytyminen voi johtua niin näkyvistä kuin myös näkymättömistä tekijöistä. Listasimme muun muassa erilaisten päihteiden käytön, kuulo-, näkö- ja kehitysvammaisuuden, sukupuolen, sekä seksuaalisen suuntautumisen yksiksi esimerkkeiksi. Tämän jälkeen kävimme läpi, mitä hyötyä vertaisryhmällä oppilaille voi olla, ja mitä haittoja syrjäytyminen voi mahdollisesti tuoda mukanaan. Listasimme hyödyiksi muun muassa kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääntymisen, yhteistyön paranemisen, identiteetin muovautumisen sekä sosiaalisten taitojen karttumisen. Huomautimme oppilaille tässä vaiheessa, kuinka kaikki aikaisemmin käymämme luentokerrat ovat aina liittyneet jollakin tasolla ja tavalla yhteen; olemme keskustelleet yhteistyön merkityksestä, henkisestä kasvusta koulumaailmassa, sekä asianmukaisen vuorovaikutuksen tärkeydestä. Vaikka jokaisella tunnilla keskustelemme eri aihealueesta, jokainen aihe liittyy toiseen. Ilman yhden aiheen läpikäymistä, voi toinen aihe tuntua haastavalta ymmärtää.

Kun kävimme syrjäytymisen riskejä lävitse, kerroimme oppilaille laajan listan somaattisista oireista, joita syrjäytyminen voi aiheuttaa. Näitä olivat ahdistuneisuus, väsymys, päänsärky, vatsavaivat, aggressiivisuus sekä masentuneisuus. Näiden lisäksi olimme listanneet sosiaalisten taitojen hupenemisen, omiin oloihin hakeutumisen sekä ruokailutottumuksien muuttumisen. Kysyimme seuraavaksi oppilailta, mitä välittäminen tarkoittaa heidän mielestään. Eräs oppilas kertoi, että se tarkoittaa muiden ajattelua. Jatkoimme kysymällä oppilailta, että miten muiden ajattelu voisi näkyä koulumaailmassa konkreettisin teoin. Yksi oppilas mainitsi tervehtimisen ja toinen mainitsi keskustelun aloittamisen kysymällä kuulumisia. Oppilaat siis osasivat ajatella aivan oikein ja vastata kysymyksiin samalla tavalla, kuin aikaisemmassa tietoperustassakin olemme kirjoittaneet.

Lopuksi ennen toiminnalliseen osuuteen siirtymistä keskustelimme yksinolon ja yksinäisyyden eroista. Kysyimme oppilailta, osaavatko he erottaa yksinolon ja yksinäisyyden eron. Eräs oppilaista vastasi yksinäisyyden olevan tunne, kun taas yksinolo on ”tietoinen valinta silloin, kun ei halua olla muiden ihmisten seurassa”. Yksinolosta oppilas voi itse päättää, yksinäisyyttä taas ei. Tulimmekin oppilaiden kanssa siihen lopputulokseen, että syrjäytyminen voi olla yksinäisyyden rajuin muoto.

Siirryimme seuraavaksi oppitunnin toiminnalliseen harjoitteeseen, joka oli nimeltään Rakas minä. Tämänpäiväinen tehtävä kuitenkin erosi muista aikaisemmista harjoitteista; tehtävä oli suoritettava yksin. Jaoin ensimmäisenä oppilaille paperit, jonka toisella puolella oli tekstiä ja toinen puoli oli täysin tyhjä. Pyysimme oppilaita kääntämään paperin niin, että tyhjä puoli osoittaisi heitä kohti. Lisäksi kerroimme heidän tarvitsevan kymmenen kynää tai tussia, jotka olisivat kaikki erivärisiä. Harjoitteen ensimmäisessä vaiheessa heidän täytyisi piirtää oman kehonsa ääri viivat paperille. Kun kaikki olivat saaneet muotokuvat valmiiksi, heijastimme kokoamastamme diasarjasta erilaisia tunteita, ja oli aika aloittaa toinen vaihe. Pyysimme oppilaita värittämään jokaisen tunteen eri värillä siitä kohdasta omaa piirustustaan, missä kyseinen tunne tuntuu. Aikaa tälle osuudelle annoimme noin kymmenen minuuttia.

Rakas minä -tehtävän kolmannessa vaiheessa oppilaat saivat keskittyä tunteiden sijasta omiin tarpeisiinsa, vahvuuksiinsa ja kehittämiskohteisiinsa. Olimme kirjoittaneet tehtävää varten lauseen aloituksia toiselle puolelle paperia, joita oppilaiden piti itse jatkaa. Sanoimme oppilaille, että he saavat pitää tehtävälomakkeet itsellään, mutta voivat halutessaan myös palauttaa ne meille. Kerroimme, ettemme kuvaa heidän omia teoksiaan opinnäytetyön liitteeksi. Mikäli oppilaalle sopii, että viittaamme hänen vastaukseensa opinnäytetyössämme, hän voi palauttaa lomakkeen. Lauseet, joita oppilaiden tuli jatkaa, olivat:

1. Nämä asiat minä osaan...
2. Nämä asiat haluaisin oppia...
3. Näitä asioita itsessäni arvostan...
4. Nämä asiat minua pelottavat...
5. Näistä minä unelmoin...

Osa oppilaista palautti meille tehtävälomakkeen oppitunnin päätteeksi. Vaikka oppilaat eivät nähinkään lomakkeisiin kirjoittaneet nimiään, opimme silti oppilaista uusia asioita heidän vastauksiinsa luukiessamme. Oppilaiden vastaukset olivat rehellisiä, ja oppilaiden rohkeus vastata kysymyksiin oli koskettavaa. Ensimmäiseen lauseeseen, mitä asioita oppilaat osaavat, he vastasivat monia eri asioita. Kouluaikain lisäksi oppilaat kertoivat osaavansa tanssia ja muuta liikuntaa, taidetta, leipoa, nukkua, ajaa autolla ja yksi oppilaista koki osaavansa kaiken tarpeellisen. Lisäksi oppilaat mainitsivat olevansa myötätuntoisia, rehellisiä sekä osaavansa sosiaaliset taidot ja kaveritaidot hyvin. Moni oppilaista kertoi haluavansa oppia lisää kieliä, osa halusi oppia ottamaan lisää vastuuta. Yksi halusi lisäksi oppia spa-geatin, toinen sietämään ärsyttäviä asioita.

Oppilaat kertoivat arvostavansa itsessään eri asioita. Ulkonäköön liittyviä asioita arvostettiin, mutta sitä enemmän arvostettiin luonteenpiirteitä ja tapoja toimia. Sosiaalisuus, innostuneisuus, mielikuvitus, muisti, huomiokyky, rehellisyys ja kiltteys olivat oppilaille tärkeitä asioita arvostaa. Eräs oppilaista kertoi arvostavansa itsessään eniten sitä, ettei hän tee asioita, joita muut haluavat hänen tekevän. Yksi oppilas arvosti omia taitojaan olla hyvä kaveri toiselle. Muuan oppilas kertoi arvostavansa itsessään lähes kaikkea – itsensä arvostaminen omana kokonaisuena itsenään onkin tärkeää.

Oppilaiden pelon aiheet olivat paljolti samankaltaisia. Oppilaat pelkäävät erilaisia eläimiä. Sen lisäksi moni pelkää läheisten ihmisten menettämistä ja yksin jäämistä. Kiusatuksi ja jätetyksi tuleminen, erilaiset menetykset elämässä ja kuolema ovat isoja asioita, joita varmasti myös moni aikuinen pelkää. Myös ihmisten vihaisuutta sekä sitä, että luotetaan väärin ihmisiin, pelätään. Edellä mainitut asiat ovat sellaisia, jotka voivat pahimmillaan aiheuttaa ihmisen syrjäytymisen. Kiusatuksi tuleminen, läheisen kuolema tai muut menetykset elämässä vahingoittavat omaa turvallisuuden tunnetta ja omaa resilienssiä kohdata vaikeita asioita.

Pelkojen jälkeen kysyimme oppilailta heidän unelmistaan. Moni oppilaista unelmoi tulevaisuuteen liittyvistä, esimerkiksi ammattiin liittyvistä asioista: oppilaiden joukosta löytyi lääkärin, tanssijan, juristin ja rallikuskin urasta unelmoivia. Matkailu, raha ja muutto omaan asuntoon olivat muutaman oppilaan unelmissa korkealla. Oppilaat unelmoivat myös sellaisista asioista, jotka vaikuttaisivat heidän nykyhetkeensä: kavereiden saaminen tai kaverin paluumuutto samalle paikkakunnalle ovat suuria toiveita, jotka tuovat nuorelle sosiaalisia suhteita lisää ja auttavat nuorta sekä kehittämisessä että psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämisessä. Oma perhe oli yhden oppilaan suuri unelma. Unelmista käy mielestämme hyvin ilmi se, että ihmisten seura on tärkeää kaikille. Jos sitä ei ole, siitä haaveillaan.

11.2 Pohdintaa syrjäytymisestä

Oppilaiden rehelliset vastaukset Rakas minä -tehtävässä antoi meille opinnäytetyön tekijöinä paljon ajateltavaa. Muutamat oppilaiden vastaukset jäivät meille mieleen, esimerkiksi se, kuinka yksi oppilaista haluaa oppia sietämään ärsyttäviä asioita. Oman kärsivällisyyden puutteen tiedostaminen on ensimmäinen askel oppiakseen kärsivällisemmäksi. Omaa käytöstä on vaikeaa muuttaa, ellei näe mitään vikaa itsessään tai omassa toiminnassaan. Oppilaat arvostavat itsessään monia eri asioita, minkä näemme vain positiivisena asiana. Olemme kuulleet sanonnan ”et voi antaa sitä, mitä sinulla itselläsi ei

ole”, ja se pätee myös arvostamiseen. Jos et arvosta itseäsi, sinun on vaikea arvostaa muitakaan ihmisiä. Itsensä arvostaminen on tärkeää myös nuoren minäkuvan ja itsetunnon rakentumisessa.

Oppilaat itse mainitsivat syrjäytymisen syiksi sen, ettei oteta mukaan, sekä kiusaamisen ja erilaisuuden. Onkin mielenkiintoista, että oppilaat tiedostavat kiusaamisen ja erilaisuuden voivan johtaa syrjäytymiseen, mutta silti esimerkiksi kiusaamista saatetaan perustella erilaisuudella. Milloin erilaisuus nähdään voimavarana ja milloin taas syrjimiseen oikeuttavana, siihen oppilaat eivät osanneet vastata. Kuten tietoperustassakin mainitsimme, yksinololla on tärkeä merkitys nuoren kehityksessä. Yksinolo tekee nuorelle hyvää, jos se on nuoren oma toive. Muista johtuva yksinolo aiheuttaa sen, että nuori joutuu tekemään töitä itsensä kanssa ja ottamaan vastuuta itsestään. Niin kauan, kuin nuorella on vertaisryhmiä, yksinolo kehittää nuorta.

Ihmisen pelot voivat olla todella voimakkaita, ja ne voivat joskus ottaa ihmisestä vallan niin, ettei ihminen pysty toimimaan normaalisti. Suuret ja ahdistavat pelot voivat aiheuttaa samanlaisia somaattisia oireita kuin syrjäytyminen. Yksi oppilaista mainitsi syrjäytymisen voivan aiheutua myös sosiaalisten tilanteiden pelosta, ja että sosiaalisten tilanteiden pelko voi johtua yksinjäämisen pelosta. Yksinjäämisen pelko voi olla murrosikäiselle hyvin musertava, sillä ympärillä on usein nähtävillä tiiviitä oppilasta ja kaveriporukoita. Tällaista pelkoa oppilaat lievittäisivät toisen huomioimisella, ja huomioon ottamiseksi riittää jo tervehtiminen. Tervehdys tai kuulumisten kysyminen ei vaadi paljoa, lähinnä toisen huomioimisen. Yksinäisyys ei ole pelkästään ihmisen tunne vaan myös konkreettisia tilanteita, ja toista huomioimalla konkreettiset yksinäisyyttä aiheuttavat tilanteet vähenevät.

Koulumaailmassa ryhmään kuulumattomuus on todellinen uhka oppilaan kehitykselle, ja siitä syystä halusimme muistuttaa oppilaita jokaisen oikeudesta kuulua vertaisryhmiin. Kun kysyimme oppilailta heitä yhdistäviä tekijöitä, he mainitsivat iän, yhteisen luokan ja asuinpaikkakunnan. Vaikka yhdistäviä tekijöitä löytyykin, ne eivät välttämättä takaa vielä yksinäisyyden poistumista. Olemme omastakin kokemuksestamme huomanneet omalla opintapaleellamme, että vertaisryhmässä koulumotivaatio paranee; on mukavampi lähteä kouluun, kun tietää siellä olevan omia vertaisiaan kavereina. Jos taas tietää joutuvansa olemaan yksin koko koulupäivän, kynnys lähteä kouluun kasvaa. Tästä syystä olisikin toivottavaa, että jokainen oppilas kokisi kuuluvansa osaksi luokan vertaisryhmää.

12 OPPILAIDEN OSALLISUUDEN MERKITYS

Jo perusopetuksen opetussuunnitelmassa on mainittu oppilaiden mahdollisuus vaikuttamiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Yksi tärkeimmistä tavoitteista on kehittää koulujen toimintakulttuuria aktiivisemmaksi siten, että oppilaiden kuulemista, osallistumismahdollisuuksia ja yhteistoimintaa lisätään. Koulun sosiaalinen oppimisympäristö luo turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä, joita tarvitaan osallisuuden syntyyn. Turvallisessa koulussa oppilaat ovat motivoituneita, ja oppilaiden motivaatiota voidaan lisätä entisestään osallistamalla oppilaita. Esimerkiksi oppituntien ja kurssien suunnittelu opettajajohtoisesti yhdessä luokan kanssa lisää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Kaikkein oppilas ei toki voi vaikuttaa, kuten esimerkiksi fysiologisiin ja ympäristötekijöihin, eli luokan kalustukseen, lämpötilaan ja kellonaikaan. Emotionaalisiin ja sosiaalisiin tekijöihin jokainen oppilas voi vaikuttaa sekä yksin että yhdessä. Opettaja voi kannustaa oppilaita hyväksymään toinen toisensa ja yhdessä tekemiseen. Turvallinen ilmapiiri luokassa vaatii jokaiselta panostusta ja osallistumista. (Salovaara & Honkonen 2011, 68, 72, 115.)

Osallisuus on käsite, joka tarkoittaa eri asiaa eri ihmisille, ja se saattaa myös vaihdella ajasta ja paikasta riippuen. Toiselle osallisuus tarkoittaa ryhmätanssia, toiselle taas viivaa maalauksessa. Osallisuus määritellään kuitenkin ihmisen kokemukseksi yhteisöön kuulumisesta ja ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan liittyviin asioihin vaikuttamisesta. Se toteutuu ihmisen voidessa vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin ja asioihin, sekä voidessa työskennellä, harrastaa ja ottaessa osaa ympäristön toimintaan tasa-arvoisesti. Koulumaailmassa nuorten osallisuus näkyy toimintana, jossa nuoret keskustelevalta ja asettavat itselleen tavoitteita, pohtivat eri ratkaisuvaihtoehtoja, tekevät päätöksiä ja kantavat vastuun omista tekemisistään. Kokemus osallisuudesta on tärkeää ihmisen hyvinvoinnille, sillä se tuo tunnetta yhteisöllisyydestä ja johonkin kuulumisesta. Osallisuuteen kasvatetaan ja siihen on hyvä kasvattaa, sillä osallistava toiminta tarjoaa osallisuuden kokemusten lisäksi turvallisuutta ja myönteisiä muutoksia elinympäristöön, esimerkiksi kouluun. Ensimmäisen osallisuuden kokemuksen ihminen saa yleensä kotonaan, kokemuksen yhtenä perheenjäsenenä. (Ilonen 2014, 6; 8; 11; Salovaara & Honkonen 2011, 69.)

Osallistumisen mielekkyyteen vaikuttaa suuresti yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan osallistumiseensa. Mielenpitoisuuden kuuntelemisen tärkeys katoaa, mikäli niihin ei pyritä vastaamaan. Ihmiset saattavat kokea loukkaavammaksi mielipiteiden välittämättä jättämisen kuin sen, että mielipiteitä ei kysyt-

täisi ollenkaan. Luokkakoko saattaa olla joskus hyvinkin suuri, ja siksi oppilaiden ajatukset ja ideat eivät välttämättä pääse esille. Nuorten osallisuus ei poista aikuisen tarvetta, sillä nuoret tarvitsevat aikuista tukemaan ja ohjaamaan ideointia ja ideoiden toteutusta. Aikuinen kunnioittaa nuoren asiantunte-
musta, mutta kantaa lopullisen vastuun luokan toiminnan toteutumisesta. Yhteistä päätöstä ei kuiten-
kaan saada aikaiseksi, ellei jokaisen oppilaan osallisuutta mahdollisteta ja anneta aikaa kertoa omista
ajatuksistaan. Aikuinen siis mahdollistaa, käynnistää, myötävaikuttaa ja houkuttelee näkökulmia esille
luokassa. Monesti lopputuloksena on kompromissi, koska kaikkien ideoita ei voida aina toteuttaa. (Ilo-
nen 2014, 22; Salovaara & Honkonen 2011, 70–71, 73.)

Nuoren osallisuus tulee esille tämän tunteista, tiedoista, tarinoista ja teoista. Osallisuus on monita-
soista, sillä se voi olla omien ajatusten kertomista, yhteistä päätöksentekoa, sekä yhteisen toiminnan
järjestämistä ja arviointia. Se ei ole pelkästään nuoren ja luokan tunne, vaan tulee esille myös konk-
reettisina tekoina ja toiminnasta muiden kanssa. Osallisuus on yhteisöllistä ja vastavuoroista, eikä sitä
siis synny ilman toista ihmistä. Osallinen nuori kokee pärjäävänsä luokassa ja pitää rooliaan siellä mer-
kittävänä. (Salovaara & Honkonen 2011, 69–70, 72.)

12.1 Osallisuuden oppitunti

Osallisuutta koskeva oppitunti oli opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden viimeinen tunti. Osalli-
suutta käsittelevä teoriaosuus oli tavallista lyhyempi, sillä tarvitsimme oppitunnilla aikaa myös loppu-
kyselyn täyttämiseksi. Aloitimme oppitunnin kuitenkin palaamalla edellisen tunnin Rakas minä -tehtä-
vään, jossa oppilaat saivat miettiä tunteiden tuntumista ja jatkaa valmiita lauseita. Kiitimme oppilaita
heidän avoimuudestaan ja rohkeudestaan vastata kysymyksiin rehellisesti, sillä heidän vastauksensa
saivat myös meidät pohtimaan omia tunnekokemuksiamme, haaveitamme ja pelkojamme.

Aloitimme oppitunnin, kuten olemme tottuneet; kävimme tietoperustan pohjalta rakennetun diaesityk-
sen yhdessä läpi, jossa kerroimme oppilaille, mitä osallisuus tarkoittaa (LIITE 15). Kerroimme osalli-
suuden olevan monitahoinen käsite, joka voi tarkoittaa luokan oppilaille eri asioita. Kysyimme oppi-
lailta, tietävätkö he tai osaavatko he arvata, missä he ovat todennäköisesti saaneet ensimmäisen osalli-
suuden kokemuksensa. Kysymys taisi olla oppilaille vaikea, sillä luokka hiljeni pitkäksi aikaa. Yksi
oppilaista kuitenkin viittasi ja vastasi, että hän on saanut ensimmäisen osallisuuden kokemuksensa lap-

sena omassa perheessä. Lapsi on syntyessään osa oman kodin yhteisöä, ja siten saa osallisuuden kokemuksia jo pienestä pitäen. Voidaan myös pohtia, saako vauva ensimmäisen osallisuuden kokemuksen jo äidin vatsassa, sillä äidin ja vauvan yhteyden raskauden aikana tiedetään olevan vahva.

Osallisuus voi olla käsitteenä haastava ymmärtää. Sitä voidaan pitää myös niin itsestään selvänä asiana, ettei sitä osaa eritellä tai huomata jokapäiväisissä toiminnoissa. Kun kerroimme oppilaille osallisuuden tarkoittavan osallistumisen lisäksi myös vaikuttamista, päätösten tekoa, keskustelua, vastuun kantamista sekä tietoja, taitoja, tunteita ja tarinoita, oppilaat osasivat myös itse nimetä omia osallisuuden paikkojaan. Yksi luokan oppilaista kuuluu koulun oppilaskuntaan ja saa siellä vaikuttaa koko koulun, mutta myös omaa luokkaa ja yksittäisiä oppilaita koskeviin asioihin. Osa oppilaista kuuluu eri harastusryhmiin, ja he kertoivat kokevansa osallisuutta olemalla tiimipelaajia ja kannustamalla muita. Myös oma luokka, perhe ja kaveripiirit mainittiin.

Jotta osallisuus toteutuisi luokassa, olimme kasanneet oppilaille vielä muistilistan diaesityksemme. Muistilista koostui kuudesta eri lauseesta, ja ne voivat toimia luokan toimintaohjeena läpi yläasteen:

1. Anna mahdollisuus vaikuttaa
2. Kerro mielipiteesi
3. Kuuntele ja kunnioita toisen mielipiteitä
4. Ideoi yhdessä
5. Toteuta yhdessä
6. Tee kompromisseja.

Tämän jälkeen olikin jo loppukyselyn täyttämisen vuoro. Kerroimme oppilaille kyselyn olevan sama, minkä he ovat täyttäneet ensimmäisellä oppitunnilla (LIITE 2), mutta sen loppuun oli lisätty kysymyksiä sekä mahdollisuus antaa palautetta kuluneiden viikkojen sisällöstä (LIITE 16). Olimme varanneet kyselyn täyttämiseksi hyvin aikaa, ja kyselyn jälkeen meillä oli vielä oppituntia jäljellä. Kun kaikki olivat saaneet täyttää kyselyn ja palauttaneet sen meille, kokosimme luokan yhteen viimeistä yhteistä hetkeä varten. Siirsimme luokan pulpetit syrjään ja teimme tuoleista ympyrän siten, että oppilaat näkivät toisensa. Annoimme oppilaille ohjeen leikistä nimeltä hedelmäsalaatti, jossa ympyrän keskellä oleva oppilas tai ohjaaja seisoo vuorollaan. Keskellä seisovan henkilön tuli kertoa oma nimensä ja sitten jokin asia, josta pitää tai ei pidä, tai jotain, mitä hän omistaa. Jos joku ympyrässä istuva on keskellä seisovan kanssa samaa mieltä, tulee hänen nousta seisomaan ja yrittää vaihtaa paikkaa jonkun toisen kanssa, joka on myös noussut ylös. Viimeiseksi ilman paikkaa jäänyt henkilö on seuraava ympyrän keskellä oleva. Leikki oli oppilaille mieluisa ja keskellä olija vaihtuikin useaan otteeseen.

Kun oppituntimme oli päättymässä, lopetimme leikin ja muistutimme oppilaita siitä, että kyseessä oli meidän viimeinen yhteinen tapaamisemme. Kiitimme oppilaita kuluneesta syksystä sekä kerroimme opinnäytetyön jatkosta. Kerroimme oppilaille luokan mahdollistaneen opinnäytetyömme etenemisen ja valmistumisemme. Yksi oppilaista jopa kysyi, saako heidän luokkansa kutsuilmoitusta valmistujaisiimme! Olimme koonneet oppilaille läksiäislahjaksi jokaiselle oman lahjakassin. Saimme lahjakassin virkaa hoitavat paperipussit omasta koulustamme, kun kysyimme niitä ammattikorkeakoulun markkinoinnista (LIITE 17). Lahjakassiin laitoimme tulostamamme diaesityksen koulukiusaamisesta, jonka sisältöön oppilaat itse vaikuttivat. Lisäksi laitoimme Kiviniityn koulun terveydenhoitajalta saamamme esitteet (LIITE 18) ja luokalle kirjoittamamme kirjeen (LIITE 19), sekä pientä naposteltavaa. Tämän jälkeen kiitimme vielä oppilaita, minkä jälkeen oppitunti päättyi. Luokan oppilaat jäivät vielä keskustelemaan meidän kanssamme hetkeksi koulun käytävälle, mutta heidän tuli sitten siirtyä jo seuraavalle oppitunnille. Sovimme oppilaiden kanssa, että meitä saa aina tervehtiä, jos me tulemme heitä joskus muualla vastaan.

12.2 Pohdintaa osallisuudesta sekä opinnäytetyön toiminnallisesta osuudesta

Osallisuus on ollut vahvasti läsnä koko toiminnallisen osuuden ajan. Olemme halunneet osallistaa oppilaita ja vaihtaa ryhmätehtävien ryhmä- ja parikokoonpanoja tunneittain, jotta oppilaat työskentelisivät usean eri oppilaan kanssa. Yhdessä työskentelemällä oppilaat oppivat tuntemaan toisensa paremmin. Olemme keskustelleet oppituntien aikana paljon, kysyneet oppilaiden ajatuksia ja mielipiteitä. Tunnin lopuksi teettämässämme kyselyssä eräs oppilaista kertoi, että hän on pitänyt siitä, kuinka me opinnäytetyön tekijät olemme kyselleet oppilailta kysymyksiä ja keskustelleet heidän kanssaan. Aikuisten johdolla osallisuus on voinut toteutua, sillä olemme käynnistäneet, houkutelleet ja antaneet oppilaille mahdollisuuden yhteisiin keskusteluihin. Ilman aikuista keskustelua, joista olemme aikaisemmin maininneet, ei välttämättä olisi käyty luokassa lainkaan. Olemme kokeneet keskustelut tärkeiksi, sillä olemme useasti painottaneet oppilaille vastavuoroisen vuorovaikutuksen tärkeyttä. Keskustelujen kautta on ollut turvallista tarkastella ja pohtia eri aiheita, ja niiden kautta oppilaat saavat oman äänensä kuulumaan. Myös me olemme oppineet tuntemaan oppilaita paremmin ja saaneet ajatuksia työhömmemme.

Osallisuuden tärkeys on ollut oppituntien aikana myös havaittavissa. Kun pitämämme oppitunnin teoriaosuus on ollut vaikeasti ymmärrettävää tai oppilaalle pitkästyttävää, heidän keskittymisensä on herpaantunut. Kun taas kysymme oppilailta kysymyksiä, he ovat heti innokkaasti vastaamassa ja kerto-

massa itselleen tärkeistä asioista. Jo oppituntien alussa oppilaat ovat kysyneet: ”mitä me tänään päästään tekemään”, ”saadaanko taas tehdä paritehtäviä”, ”minkälainen ryhmätehtävä me tänään tehdään”. Uskomme ryhmäytymisprojektin sujuneen hyvin juuri siksi, että osallistumisen mahdollisuus on lisännyt oppilaiden motivaatiota osallistua eri toimintoihin. Osallistuminen yhdessä on ollut oppilaille mielekästä. Kun oppilaat ovat kertoneet omista mielipiteistään, olemme halunneet kuulla ja toistaa ne, sekä jatkaa niiden pohjalta keskustelua. Uskomme, että mikäli emme olisi toimineet näin, oppilaat eivät olisi tuoneet mielipiteitään niin usein esille. Kuten tietoperustassakin mainitsimme, mielipiteiden kysyminen, mutta niistä välittämättä jättäminen on monesti loukkaavampaa, kuin olla kysymättä ollenkaan.

Oppilailla ei toiminnallisen osuuden aikana ollut mahdollista vaikuttaa siihen, mitä asioita opiskelimme ja minkälaisia tehtäviä heille annoimme. Muutenkin peruskoulussa on selkeät tavoitteet, mitä koulussa tulee opiskella ja kuinka paljon – oppilaalla ei ole tällaisissa asioissa paljon mahdollisuuksia vaikuttaa. Koska nuoren osallistumisen mielekkyyteen vaikuttaa se, minkälaiset mahdollisuudet heillä itsellään on vaikuttaa osallistumiseensa, olemme halunneet antaa oppilaille mahdollisuuksia tehdä tehtäviä omalla tavallaan. Jos tehtävän tekoon annetaan tiukat raamit, joissa pysyä, tehtävä voi tuntua vaikeaselkoiselta tai tylsältä. Kun oppilas on saanut tehdä tehtäviä meidän antamiemme ohjeiden mukaan päättäen itse kuitenkin, millä tavalla tehtävää toteuttaa tai mitä siitä jakaa muille, oppilas on itse päässyt käyttämään päätäntävaltaansa.

Yhteistyö luokan ja koulun henkilökunnan kanssa on koko syksyn ajan ollut vaivatonta, ja olemme oppineet tuntemaan luokkaa sekä luokan oppilaita yksilöinä paremmin. Me olemme saaneet seurata luokan matkaa syksyn alusta lähtien, ja luokka on mielestämme kehittynyt syksyn aikana selkeästi. Oppilaat keskustelevat enemmän toistensa kanssa, ja osa oppilaista viihtyy syysloman alla tyystin eri oppilaiden kanssa kuin syksyn alussa. Luokassa on äänekkäitä ja hiljaisia oppilaita, ja syksyn aikana olemme päässeet kuulemaan myös hiljaisempien oppilaiden mielipiteitä. Lähes joka oppitunnilla aina uusi oppilas uskaltautui puhumaan omista ajatuksistaan ääneen, ja olimme tällaisista luottamuksen osoituksista otettuja. Keskustelu luokan kanssa monipuolistui, kun useampi oppilas jakoi ajatuksiaan. Olemme syksyn aikana halunneet omalla toiminnallamme lisätä luokan turvallista ja yhteisöllistä ilmapiiriä, sillä tiedämme niiden olevan avaintekijöitä luokan osallisuudessa. Osallisuutta ei synny ilman toista ihmistä, ja siksi turvallinen ilmapiiri on niin tärkeää. Turvallisuus lisää motivaatiota osallistua, ja luokan yhteisö antaa oppilaalle mahdollisuuden vastavuoroiseen, yhteisölliseen osallisuuteen sellaisessa luokassa, jossa jokainen pitää omaa rooliaan tärkeänä.

13 LOPPUKYSELY OPINNÄYTETYÖN AIHEPIIRISTÄ JA OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus tuli päätökseen, kun teetimme molemmille luokille vielä saman kyselyn kuin alussa. Meille opinnäytetyön tekijöille opinnäytetyöprosessi on tuntunut pitkältä, sillä aloitimme aiheeseen perehtymisen, tietoperustan keruun ja toiminnallisen osuuden suunnittelemisen jo vuonna 2022. Olemme kokeneet aiheisiin perusteellisen perehtymisen ja valmistautumisen tärkeäksi, sillä sitä kautta toiminnallisen osuuden läpi vieminen on ollut sujuvaa. Oppituntien aiheet ovat olleet meillä hyvin hallussa, kun toiminnallinen osuus alkoi, ja siten myös oppilaat ovat hyötäneet tunteista. Prosessi ei ole kuitenkaan ollut ”pelkkää ruusuilla tanssimista”, vaan olemme kohdanneet myös haasteita. Tiiviisti toiminnalliseen osuuteen osallistuneen luokan suurin haaste oli mielestämme koulukiusaaminen, joka tuli ilmi useaan otteeseen oppitunneilla. Vaikka meidän ei tarvinnut missään vaiheessa puuttua kiusaamisen juurisyyihin, tiedostimme ongelman ja pyrimme tekemään oppitunneista sellaisia, joiden aikana myös kiusatuksi tulleet tuntisivat olonsa turvalliseksi. Samanaikaisesti halusimme myös kiusaajien pysähtyvän aiheiden äärelle, jotta he voisivat reflektoida omaa toimintaansa. Tuomme seuraavaksi esille kyselyiden vastauksia, joista voimme huomata muun muassa oppilaiden tietoisuuden lisääntymisen koulukiusaamiseen liittyen.

13.1 7X-luokan loppukyselyn vastaukset

Syksyn päätteeksi teetimme loppukyselyn X-luokalle 5.10.2023. Tuomme nyt samat kysymykset esille, jotka avasimme opinnäytetyömme alkukartoituskyselyä koskevassa luvussa. Emme vertaile luokkien kyselyiden vastauksia keskenään, vaan havainnoimme luokkakohtaista mahdollista muutosta. Suurimmassa osassa kysymyksistä ja väittämistä muutosta oli havaittavissa alkusyksyn kyselyyn nähden. Tiedostamme kuitenkin sen, että prosenttiluvut eivät ole täysin verrattavissa toisiinsa, sillä luokan kokoonpano oli muuttunut syksyn aikana. Kun alkukartoituskyselyssä 33,3 prosenttia oppilaista oli täysin samaa mieltä väittämän ”Tiedän, mitä yhteisö tarkoittaa” kanssa (LIITE 3/3). Loppukyselyssä täysin samaa mieltä olevien oppilaiden osuus oli 66,7 prosenttia (LIITE 20/3).

Ryhmädynamiikkaa käsittelevässä väittämässä jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 33,4 prosenttia oppilaista (LIITE 3/5). Saman väittämän vastaukset muuttuivat loppukyselyssä merkittävästi; jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 86,7 prosenttia oppilaista (LIITE 20/5). Ensimmäinen oppitunti oli tiivis

alkukartoituskyselyn vuoksi, ja jouduimme käymään teoriaosuuden melko nopeasti läpi. Siksi yllätyimme näin suuresta muutoksesta oppilaiden vastauksissa. Alkukartoituskyselyssä oppilaat kokivat luokan ilmapiirin pääsääntöisesti turvalliseksi, sillä 94,5 prosenttia luokan oppilaista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä (LIITE 3/7). Loppukyselyyn nähden tulos muuttui negatiivisemmaksi: enää 80 prosenttia oppilaista koki ilmapiirin jokseenkin tai täysin turvalliseksi (LIITE 20/7). Mieleemme nousi, voiko kyseinen tulos selittyä sillä, että syksyn alussa oppilaat olivat vielä vieraita toisilleen ja saattoivat kohdella toisiaan varoen. Alkukyselystä kouluhenkilökunta on ollut suuremmassa roolissa luokan tutustumisessa ja ryhmäytymisessä, ja heidän läsnäolonsa on voinut lisätä oppilaiden turvallisuuden tunnetta luokassa. Syksyn aikana oppilaat ovat tutustuneet toisiinsa paremmin, ja he uskaltavat olla vapaammin omia itsejään, eikä koulun henkilökuntakaan ole enää yhtä tiiviisti läsnä. Mielestämme tämä muutos on luonnollinen osa ryhmän kehitystä, aivan kuten Tuckmanin (Helsingin yliopisto). klassinen kehitysvaiheiden malli osoittaa ryhmäytymistä koskevassa tietoperustassa.

”Voin lähestyä kaikkia luokkani oppilaita ilman pelkoa tulla tuomituksi/pilkatuksi/ohitetuksi” -väittämässä muutos oli myös negatiivinen. Alkukartoituskyselyssä täysin ja jokseenkin eri mieltä oli 27,8 prosenttia, ja täysin samaa mieltä oli 55,6 prosenttia oppilaista (LIITE 3/9). Loppukyselyssä enää 6,7 prosenttia oppilaista oli jokseenkin eri mieltä, mutta samanaikaisesti vain 26,7 prosenttia oli täysin samaa mieltä (LIITE 20/9). Huomiomme herätti se, että loppukyselyä tehdessä oppilaat ovat saattaneet olla epävarmoja omista kokemuksistaan, sillä ei samaa eikä eri mieltä vastanneita oli 33,3 prosenttia. Alkukyselystä saman vastauksen oli antanut 5,6 prosenttia. Olemme aikaisemmin jo maininneet luokassa esiintyvistä koulukiusaamisesta, sekä hierarkkisesta jaottelusta luokan oppilaiden kesken. Oletamme muutoksen kyselyiden välillä johtuvan osittain tästä: oppilaat ovat saattaneet oppia havainnoimaan luokassa tapahtuvaa keskinäistä kanssakäymistä ja huomanneet, että kaikkia ei välttämättä kohdella samalla tavalla.

Oppilaiden tietoisuus syrjäytymisen ehkäisemisestä on lisääntynyt. Jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli alkukyselystä 72,2 prosenttia oppilaista (LIITE 3/10). Loppukyselyssä samat vastaukset antoi 86,6 prosenttia oppilaista (LIITE 20/10). Olemme oppitunnilla opetelleet tunnistamaan yhdessä oppilaiden kanssa syrjäytyneen oppilaan tuntomerkkejä, sekä miten syrjäytyntä voi auttaa hakemaan apua ja tukea. Lisäksi koemme, että oppilaat ovat oppituntien kautta heränneet siihen, että myös he voivat olla luokkakaverille avuksi pienilläkin teoilla. Meille mielenkiintoisin muutos kyselyiden vastauksissa oli koulukiusaamista koskeva väittämä. Kysyimme oppilailta, kokevatko he tai heidän luokkansa oppilaat tulevansa kiusatuiksi luokassa. Alkukartoituskyselyssä täysin eri mieltä oli 88,9 prosenttia oppilaista, jokseenkin tai täysin samaa mieltä ei ollut kukaan oppilaista (LIITE 3/12). Loppukyselyssä täysin eri

mieltä oli enää 53,3 prosenttia oppilaista, kun taas 33,3 prosenttia oli nyt jokseenkin tai täysin samaa mieltä (LIITE 20/12). Kysymys herää, onko kiusaaminen luokassa lisääntynyt vai ovatko oppilaat oppineet tunnistamaan kiusaamisen eri muotoja? Keskustelimme luokan kanssa kokoamamme tietoperustan pohjalta kiusaamisen eri muodoista ja siinä miten sitä voi tunnistaa, ja keskustelun tavoitteena oli herättää luokkaa tunnistamaan näitä tilanteita. Toivomme oppilaiden tietoisuuden lisääntyneen, mikä näyttäytyy nyt kyselyssä edellä mainituin tuloksin.

Ero alkukartoituskyselyn ja loppukyselyn välillä oli positiivinen, kun kysyimme oppilailta, tietävätkö he, mitä moninaisuus tarkoittaa. Alkukartoituskyselyssä jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 33,4 prosenttia oppilaista, kun taas jokseenkin tai täysin eri mieltä oli 33,3 prosenttia (LIITE 3/12). Loppukyselyssä jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 66,7 prosenttia, ja täysin eri mieltä oli vain 6,7 prosenttia oppilaista (LIITE 20/12). Jokseenkin eri mieltä -vastauksia ei enää annettu. Arvojen, normien ja roolien kokonaisuutta koskevassa väittämässä kysyimme oppilailta, tietävätkö he heidän roolinsa luokassa. Alkukyselystä täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli 27,8 prosenttia, jokseenkin samaa mieltä 33,3 prosenttia ja ei samaa eikä eri mieltä oli 33,3 prosenttia oppilaista (LIITE 3/15). Loppukyselystä täysin samaa mieltä oli 40 prosenttia, jokseenkin samaa mieltä 46,7 prosenttia ja ei samaa eikä eri mieltä 13,3 prosenttia oppilaista (LIITE 20/15). Ero kyselyiden välillä voi olla selitettävissä sillä, että syksyn aikana oppilaat ovat tutustuneet toisiinsa paremmin, ovat mahdollisesti löytäneet oman kavereipiirin luokasta ja uskaltavat tuoda omaa persoonaansa enemmän esille.

Oppilaiden kokemukset omista mahdollisuuksista vaikuttaa omaan osallisuuteen luokassa lisääntyivät syksyn aikana. Alkukartoituskyselyssä jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 72,2 prosenttia, ei samaa eikä eri mieltä oli 16,7 prosenttia, ja lisäksi vastaamatta jättäneitä oli 11,1 prosenttia oppilaista (LIITE 3/16). Loppukyselyssä vastaamatta jättäneitä oli 6,7 prosenttia, mutta loput vastanneista, 93,3 prosenttia oppilaista, olivat jokseenkin tai täysin samaa mieltä väitteen kanssa (LIITE 20/16).

Oppilaiden vastaukset eri aihealueita koskeviin väittämiin lisäsivät varmuuttamme siitä, että työlämmä on ollut merkitystä. Toiminnallisen osuuden päätteeksi halusimme kuulla oppilaiden mielipiteitä ja kokemuksia syksyn oppitunneista, ja siksi lisäsimme kyselyn loppuun muutamia lisäkysymyksiä (LIITE 16). Oppilaat saivat antaa palautetta oppituntien aiheista, sisällöstä ja ohjaajien toiminnasta. 93,3 prosenttia oppilaista oli sitä mieltä, että he oppivat oppituntien kautta uutta (LIITE 20/17). Sama määrä oppilaita oli myös sitä mieltä, että oppitunneista oli heidän luokallensa hyötyä (LIITE 20/17). Merkittävin palaute oppilailta oli se, että heistä jokainen tietää nyt, keneltä koulussa voi pyytää apua (LIITE 20/18). Suurin osa oppilaista suosittelisi toiminnallisen osuutemme kaltaista toimintaa myös

muille luokille (LIITE 20/19). Oppilaiden vapaamuotoinen palaute oli kauttaaltaan positiivista (LIITE 20/21).

13.2 7Y-luokan loppukyselyn vastaukset

Teetimme kyselyn 7Y-luokalle 9.10.2023. Tuloksissa alku- ja loppukyselyiden väitteiden välillä tuli esille niin positiivisia kuin negatiivisiakin muutoksia. Osasimme odottaa, etteivät muutokset olleet samansuuntaisia kuin 7X-luokan kyselyissä. Tämänkin luokan kohdalla on huomioitava se, että luokalle on tullut uusia oppilaita. Uudet oppilaat muokkaavat luokan keskinäistä dynamiikkaa, mikä voi myös näkyä kyselyiden tuloksissa. Loppukyselyn kohdalla annoimme osalle luokan oppilaille mahdollisuuden olla täyttämättä kyselyä, mikäli oppilas koki suomen kielen taitonsa liian heikoksi. Näin ollen alkukartoituskyselyyn vastanneita oppilaita oli enemmän kuin loppukyselyyn täyttäneitä oppilaita. Kuten 7X-luokan loppukyselyn tuloksien kohdalla, tuomme myös 7Y-luokan kyselyiden vastauksista ainoastaan omat havaintomme esille.

Alkukyselystä kysyimme oppilailta, tietävätkö he, mitä yhteisöllisyys tarkoittaa, johon 64,3 prosenttia oppilaista vastasi olevansa jokseenkin tai täysin samaa mieltä ja 7,1 prosenttia oli täysin eri mieltä (LIITE 4/4). Loppukyselyssä kukaan oppilaista ei ollut enää täysin samaa mieltä, mutta jokseenkin samaa mieltä olevia oppilaita oli 46,2 prosenttia luokasta ja täysin eri mieltä olevien oppilaiden määrä oli kasvanut 23,1 prosenttiin (LIITE 21/4). Alkukartoituskyselyn väittämässä ”Tiedän mitä ryhmädynamiikka tarkoittaa” täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli 21,4 prosenttia, ja täysin tai jokseenkin eri mieltä oli 50 prosenttia oppilaista (LIITE 4/5). Loppukyselyssä oppilaiden vastaukset muuttuivat siten, että kukaan ei ollut täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä olevia oli 30,8 prosenttia, ja täysin tai jokseenkin eri mieltä oli hieman yli 60 prosenttia luokan oppilaista (LIITE 21/5).

Kun teetimme kyselyn syksyn alussa, kaikki luokan oppilaat olivat jokseenkin tai täysin samaa mieltä väitteen ”Tiedän, minkälainen on turvallinen luokka” kanssa (LIITE 4/6). Loppukyselyssä täysin samaa mieltä olevien oppilaiden osuus nousi hieman, mutta 7,7 prosenttia vastanneista oppilaista oli väittämän kanssa täysin eri mieltä (LIITE 21/6). Alkukartoituskyselyn tunne- ja vuorovaikutustaitojen aihealueen kysymykseen siitä, voiko oppilas lähestyä kaikkia luokan oppilaita ilman pelkoa tulla tuomituksi/pilkatuksi/ohitetuksi, 14,3 prosenttia oppilaista vastasi olevansa täysin eri mieltä ja 7,1 prosenttia kertoi olevansa jokseenkin eri mieltä (LIITE 4/9). Iloksemme saimme loppukyselyn vastausten kautta huomata, ettei kukaan luokan oppilaista kokenut enää olevansa täysin tai jokseenkin eri mieltä

väitteen kanssa (LIITE 21/9). Emme ole seuranneet luokan kasvua yhteisöksi syksyn aikana, mutta toivomme luokan oppilaiden tulleen toistensa kanssa sillä tavalla tutuiksi, ettei kenenkään tarvitse pelätä luokassa.

Yksinäisyyden ja yksinolon erojen tunnistamisessa ei esiintynyt merkittäviä muutoksia kyselyiden välillä: alkusyksystä eron tiesi täysin 42,9 prosenttia oppilaista (LIITE 4/10). Loppusyksystä täysin samaa mieltä olevien prosentuaalinen määrä kasvoi hiukan, mutta 7,7 prosenttia oppilaista ei tiennyt käsitteiden välistä eroa (LIITE 21/10). Meidän mielestämme kiinnostavin tulos luokan alkukartoituskyselyssä oli se, jossa väitimme koulukiusaamisen olevan aina fyysistä väkivaltaa (LIITE 4/11). Huolestuimme, kuinka moni luokan oppilaista, 50 prosenttia, piti väitettä oikeana. Muutos loppukyselyssä on kuitenkin positiivinen, sillä 38,5 prosenttia oli väitteen kanssa samaa mieltä (LIITE 21/11). Emme pidä muutosta vastauksissa vieläkö kovin hyvänä, mutta muutos on silti selkeästi parempaan päin. Ryhmäpainetta koskevassa väitteessä syksyn alussa jokseenkin samaa mieltä olleiden oppilaiden määrä oli 21,4 prosenttia ja täysin eri mieltä oli 35,7 prosenttia luokan oppilaista (LIITE 4/13). Syksyn lopussa jokseenkin samaa mieltä oli enää 7,7 prosenttia, ja täysin eri mieltä oli 46,2 prosenttia oppilaista (LIITE 21/13). Voiko tämä kertoa luokan ilmapiirin parantumisesta, että oppilaat pystyvät olemaan enemmän omia itsejään luokassa?

Alkukartoituskyselyssä väitteessä ”Tiedän, mikä minun roolini on ja voi olla luokassa” ei samaa eikä eri mieltä olevien määrä oli 42,9 prosenttia oppilaista (LIITE 4/15). Loppukyselyssä näiden vastausten määrä väheni 15,4 prosenttiin, ja vastaukset jakautuivat sekä samaa että eri mieltä oleviin mielipiteisiin (LIITE 21/15). Kun kysyimme oppilailta alkusyksyllä, voivatko he vaikuttaa omaan osallisuuteensa luokassa, 42,9 prosenttia oppilaista ei ollut samaa eikä eri mieltä (LIITE 4/16). Nyt loppukyselyssä saman vastauksen oli antanut prosentuaalisesti pienempi määrä oppilaita, mutta 7,7 prosenttia oppilaista vastasi olevansa täysin eri mieltä väitteen kanssa (LIITE 21/15).

14 LOPPUPOHDINTAA OPINNÄYTETYÖSTÄ

Kun kävimme läpi kyselyiden tuloksia, huomasimme useasti, kuinka olisimme halunneet vertailla luokkien kyselyiden tuloksia toisiinsa. Koska opinnäytetyöhömmme ei kuulunut vastausten vertailu, pohdimme samankaltaisen, mutta laajemmassa mittakaavassa suoritettavan tutkimuksen tarpeellisuutta. 7X-luokan oppilaiden vastausten perusteella toimintamme on ollut hyödyllistä, ja he suosittelivat samankaltaista toimintaa myös muille luokille. Kun meille asetettiin 7X-luokka siksi luokaksi, jolle toiminnallisen osuuden toteuttaisimme, emme voineet olla varmoja toiminnan hyödyllisyydestä. Edes tilaajana toimiva koulu ei tiennyt, minkälainen uusi muodostettava luokka on ja miten sen eri yksilöt toimivat luokassa. Toiminnan todellisesta hyödystä saataisiin todisteita vasta sitten, kun toiminta toteutettaisiin useammalle eri luokalle eri vuosina. Jokainen luokka on uniikki yhteisö, sillä jokainen luokan yksilö tuo omat tietonsa, taitonsa ja kokemuksensa luokkaan. Siinä missä jokainen oppilas yksilönä vaikuttaa luokan yhteisöön, niin myös luokkayhteisöt vaikuttavat koko koulun yhteisöllisyyteen ja ilmapiiriin.

Kaikki aiheet, joita käsitelimme yhdessä 7X-luokan kanssa, liittyivät ryhmäytymisen ja yhteisöllisyyden muodostumiseen. Mainitsimme usein oppilaille, kuinka yhdessä toimiva luokka edellyttää jokaisen osallisuutta yhteisen päämäärän tavoittelussa, jota varten tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu on tarpeen. Luokassa on yhtä monta tapaa toimia ja kommunikoida kuin on oppilaitakin. Kun luokassa on turvallinen ilmapiiri, hyvien vuorovaikutustaitojen avulla luokan on mahdollista tutustua toisiinsa ja jakaa eriäviäkin mielipiteitä. Moninaisuuden arvostamista voidaan lisätä juuri kommunikoimalla avoimesti, ja siten luokan on helpompaa muodostaa koko luokalle sopivia arvoja ja normeja. Kerroimme myös, kuinka yhteisöllisessä luokassa koulukiusaamista ei tapahdu ja jokainen oppilas otetaan mukaan osaksi yhteisöä, jonka johdosta myöskään syrjäytyminen ei ole mahdollista. Ryhmäytymisprojektia toteutettaessa havahduimme myös itse siihen, kuinka monitahoinen käsite ryhmäytyminen on, ja kuinka moni asia siihen vaikuttaa. Tärkeimpänä osatekijänä meille on ryhmäytymisprojektin aikana jäänyt mieleen vuorovaikutuksen tärkeys, sillä ilman sitä suurin osa käsittelemistämme aiheista ei toteutuisi.

Olemme tunnistaneeet kohdallamme myös ammatillista kasvua opinnäytetyön suunnittelun ja toteuttamisen aikana. Olemme saaneet vahvistusta ryhmänohjaustaitoihin, oppineet huomioimaan yhteisön jäseniä yksilöinä aiempaa luontevammin, sekä tutkimaan omaa toimintaamme kriittisesti toiminnan hyötyjä tarkkaillen. Esimerkiksi kyselyiden teettämisen ja vastausten tarkastelun ohessa huomasimme,

kuinka kysymysten asettelu ja vastausvaihtoehtojen tulkitseminen voivat vaihdella. Kyselyissämme yksi vastausvaihtoehto oli ”ei samaa eikä eri mieltä”, ja jäimme pohtimaan, mitä tällainen vastaus voi vastaajalle tarkoittaa. Tarkoittaako se sitä, ettei oppilas tiedä omaa vastaustaan ja kokee tällaisen eikantaaottavan vastauksen turvalliseksi vaihtoehdoksi?

Opinnäytetyömme ansiosta olemme saaneet varmistusta sille, että haluamme tulevaisuudessa työskennellä lasten ja nuorten parissa. Kuten olemme tietoperustassa tuoneet ilmi, käsittelemämme aihealueet, ovat tärkeitä kasvun ja kehityksen osa-alueita. Tietoperustan avulla, johon olemme tutustuneet, osaamme myös tulevaisuudessa ottaa nämä aiheet huomioon, ja tarkastelemaan nuorten hyvinvointia työssämme. Opinnäytetyömme avulla myös tilaaja, Kiviniityn koulu voi jatkaa toiminnan kehittämistä ja käyttöä. Tiedostamme sen, että opinnäytetyön kaltaisen toiminnan jatkuminen edellyttäisi kuitenkin lisää resursseja, jotka mahdollistaisivat ammattilaisten palkkaamisen laajemman tutkimuksen tekemiseen.

LÄHTEET

- 16Personalities. 2023. *Theory*. Saatavissa: <https://www.16personalities.com/articles/our-theory>. Viitattu 29.9.2023.
- Centria-ammattikorkeakoulu. 2023. *Centrian opinnäytetyö- ja kirjoitusohjeet 2022*. Saatavissa: [6 LÄHTEISIIN VIITTAAMINEN - Centrian opinnäytetyö- ja kirjoitusohjeet 2022 - LibGuides at Centria University of Applied Sciences](#). Viitattu 6.12.2023.
- Fischbein, S. & Österberg, O. 2009. *Kaikkien lasten koulu: erityispedagoginen näkökulma lasten kohtaamiseen*. Helsinki: Tietosanoma.
- Global Diversity Practice. *What is Diversity & Inclusion?* Saatavissa: <https://globaldiversitypractice.com/what-is-diversity-inclusion/>. Viitattu 23.4.2023.
- Hamarus, P. 2009. Miten estää koulukiusaamista? Teoksessa T. Saloviita (toim.) *Meidän koulu*. Jyväskylä: PS-kustannus, 129–143.
- Helsingin yliopisto. *Ryhmän kehitysvaiheet*. Saatavissa: <https://blogs.helsinki.fi/kielijelppi/ryhman-kehitysvaiheet/>. Viitattu 19.9.2023.
- Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. *Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ilonen, M. 2014. *Osallisuuden olotiloissa: Opas asumispalvelujen käyttäjille ja työntekijöille*. Helsinki: Aspa-säätiö. Saatavissa: https://www.aspa.fi/wp-content/uploads/2020/09/Osallisuuden_olotiloissa-opas.pdf. Viitattu 7.5.2023.
- Kulttuuria kaikille. *Moninaisuus*. Saatavissa: https://www.kulttuuriakaikille.fi/selkokielella_moninaisuus. Viitattu 9.10.2023.
- Lanne-Eriksson, M. 2021. Henkilöstö organisaation voimavarana. Teoksessa S. Rousu & M. Lanne-Eriksson (toim.) *Lähijohtaminen sosiaalialalla*. Oiva-sarja. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 77–103. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/504805/2021%20OIVA%2039%20L%C3%A4hijohtaminen%20sosiaalialalla.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 23.4.2023.
- Menesini, E. & Salmivalli, C. 2017. Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*. 22(S1), 240–253. Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.1080/13548506.2017.1279740>. Viitattu 5.6.2023.
- Nevalainen, V. & Nieminen, A. 2010. *Opettajan psykologia*. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Perusopetuslaki*. 21.8.1998/628. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>. Viitattu 19.9.2023.

- Põldma, D. 2021. *Lasten sosiaalis-emotionaalisen kehityksen viiveiden ja vaikeuksien varhainen tunnistaminen päiväkodissa*. Turku: Turun yliopisto. Erityispedagogiikka. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/152614/Diana%20P%C3%83%C2%B5ldma%20Pro%20gradu%20-tutkielma.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 23.1.2023.
- Rantamäki, P.-J. 2023. Katse arpien taakse. *Talentia* 5, 20–24.
- Reinikainen, E. 2009. Häiriköinnistä innostuneeseen oppimiseen – erään luokan tarina. Teoksessa T. Saloviita (toim.) *Meidän koulu*. Jyväskylä: PS-kustannus, 77–90.
- Salmivalli, C. 1998. *Koulukiusaaminen ryhmäilmionä*. 2. painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Salmivalli, C. 2010. *Koulukiusaamiseen puuttuminen - Kohti tehokkaita toimintamalleja*. 2. Painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. *Rakenna hyvä luokkahenki*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Saloviita, T. 2013. *Luokka haltuun!* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Saloviita, T. 2009. Ryhmätyön rajattomat mahdollisuudet. Teoksessa T. Saloviita (toim.) *Meidän koulu*. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–26.
- Saloviita, T. 2014. *Työrauha luokkaan*. 3. Painos. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-Kustannus
- SOAMK. 2023. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. SOAMK 20.4.2023. Saatavissa: <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTIKORKEAKOULUTUKSEN-KOMPETENSSIT-2023.pdf>. Viitattu 11.10.2023.
- Toijonen, V. & Sormunen, E. 2013. *Nuoret eivät ole enää erilaisia*. Yle 8.9.2023. Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-6817716>. Viitattu 19.9.2023.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Helsinki, 6–7. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 29.9.2023.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Helsinki, 21. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf. Viitattu 29.9.2023.
- Unicef. *Lapsen oikeuksien sopimus*. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/>. Viitattu 12.10.2023.
- Yhdenvertaisuuslaki*. 30.12.2014/1325. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325>. Viitattu 13.9.2023.

Hei Kiviniityn 7 x -luokan huoltaja(t)!

Olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomiopiskelijää Centria-Ammattikorkeakoulusta. Meidän onneksemme Kiviniityn koulu on lähtenyt mukaan mahdollistamaan opinnäytetyömme toteutumista olemalla tilaajamme. Koulu on antanut suostumuksensa siihen, että saamme toteuttaa työmme tärkeimmän vaiheen; toiminnallisen osuuden.

Koulu on kodin ohella yksi tärkeimmistä paikoista opetella sosiaalisia taitoja. Uusia ryhmiä muodostaessa on mahdotonta tietää etukäteen, miten ryhmän jäsenten sosiaaliset taidot kohtaavat keskenään ja miten ryhmäytyminen alkaa ja onnistuu.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen, ja sen tavoitteena on kasvattaa luokan ryhmähenkeä. Toteutamme tämän pitämällä erilaisia toiminnallisia luentoja ensimmäisien kouluviikkojen aikana, jotka käsittelevät erilaisia luokan yhteisöllisyyttä kasvattavia, kuin myös murentavia tekijöitä. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kerätä oppilaiden kokemuksia ja mielipiteitä luokkasosionomin tuesta ja toiminnasta heidän ensimmäisien kouluviikkojen aikana. Tämän lisäksi olemme saaneet toiveen Kiviniityn koululta luoda kysely myös toiselle aloittavalle luokalle, jolle emme näitä luentoja pidä.

Tiedon keräämiseen tulemme luomaan alku- ja loppukyselyt, joissa käsittelemme nuoren kokemuksia oman luokkansa ryhmähengestä sekä siihen liittyvistä aiheista. **Teidän nuorene luokka on tämä ryhmä, jolle suoritamme sekä kyselyt, että luentokerrat.**

Luokan ryhmähengen kasvattamisen lisäksi tavoitteenamme on tuottaa Kiviniityn koululle tietoa siitä, voiko luokkasosionomin läsnäolosta olla hyötyä luokan ryhmähengen kasvatuksessa. Koemme, että työelämä saa paljon hyvää informaatiota siitä, miten koulu voi auttaa luokkia ryhmäytymisessä ja siten myös pohtia, onko jotain mitä he voisivat omassa toiminnassaan kehittää.

Opinnäytetyössämme lähestymistapamme on kuvaileva, eli pyrimme kuvailemaan tapahtumia ja tilanteita, sekä dokumentoimaan keskeisiä piirteitä. Esittelemme kokemuksia, mutta emme kuitenkaan lähde vertailemaan niitä keskenään. Nuoren henkilöllisyys pysyy salattuna; tulemme mainitsemaan ainoastaan opinnäytetyöhön valitut luokat.

Uskomme, että ryhmäytymisen avulla sosiaalisten taitojen ja kyvyn toimia muiden ihmisten kanssa vahvistuu. Sosiaalialan näkökulmasta katsottuna hyvän sosiaalisuuden kautta nuorella on matalampi riski syrjäytyä niin koulumaailmasta, kuin myös tulevaisuudessa yhteiskunnan eri rakenteista.

Vaikka tulemme olemaan tiiviisti yhteydessä teidän nuorene kanssa tämän muutaman kuukauden ajan, toivomme, että kyselyissä esille nousseet aiheet herättävät keskustelua sekä luokassa että teillä kotona, ja auttaisivat nuorta ja koko luokkaa myös tulevaisuudessa. Jos opinnäytetyöstämme syntyy minkäänlaisia kysymyksiä, olkaa matalalla kynnyksellä yhteydessä meihin!

Ystävällisin terveisin,

Anna Rentola & Elli-Noora Tammiainen
Centria-Ammattikorkeakoulu

anna.rentola@centria.fi
elli.tammiainen@centria.fi

Kysely 7-luokalle

Tämän kyselyn avulla hankimme materiaalia opinnäytetyötämme varten. Kysely on nimetön, ja projektin päättyessä se tuhoaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla.

Suurin osa kysymyksistä on monivalinta-kysymyksiä, joten voit valita tilannettasi parhaiten kuvaavan asteikon. Ei haittaa, vaikka olisit täysin eri mieltä useammassa eri kysymyksessä. Toivomme, että vastaat kysymyksiin rehellisesti, sillä sinun mielipiteesi on meille tärkeä.

1. Luokka:

2. Kuinka monta oppilasta tunnet etukäteen?

3. Minkälainen ilmapiiri luokassanne on?

4. Mitä ryhmähenki tarkoittaa sinulle?

5. Mitä turvallinen luokka tarkoittaa sinulle?

6. Tutustuminen luokkaan on ollut vaikeaa/helppoa asteikolla 1-10

1- erittäin vaikeaa

10- erittäin helppoa

Seuraavaksi kysymme sinulta kysymyksiä luokkayhteisöön vaikuttavista tekijöistä.

Yhteisöllisyys

7. Tiedän, mitä yhteisö tarkoittaa

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

8. Tiedän, mitä yhteisöllisyys tarkoittaa

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

9. Koen kuuluvani luokkamme yhteisöön

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Ryhmäytyminen

10. Tiedän, mitä kehitysvaiheita luokkamme tulee kokemaan

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

11. Tiedän, mitä ryhmädynamiikka tarkoittaa

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

12. Tiedän, mikä ryhmän tarkoitus on

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Turvallisuus

13. Tiedän, minkälainen on turvallinen luokka

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

14. Luokassamme on turvallinen ilmapiiri

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

15. Pystyn olemaan täysin oma itseni luokassamme

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Tunne- ja vuorovaikutustaidot

16. Tiedän, mitä tunnetaidot ovat

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

17. Tiedän, mitä vuorovaikutustaidot ovat

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

18. Voin lähestyä kaikkia luokkani oppilaita ilman pelkoa tulla tuomituksi/pilkatuksi/ohitetuksi

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Syrjäytyminen

19. Tiedän, minkälainen on syrjäytynyt oppilas ja miten hän käyttäytyy

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

20. Tiedän, miten syrjäytymistä voin ehkäistä

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

21. Tiedän, mitä eroa on yksinäisyydellä ja yksinololla

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Koulukiusaaminen

22. Tiedän koulukiusaamisen ja erimielisyyksien aiheuttaman riidan eron

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

23. Koulukiusaaminen on aina fyysistä väkivaltaa

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

24. Minua tai luokkatoveriani kiusataan luokassamme

Jos sinua kiusataan, puhuthan siitä jollekin koulun aikuiselle, perheelle, ystäville tai meille opinnäytetyön tekijöille. Kiusaamisen kanssa ei tarvitse jäädä yksin ja haluamme, että kaikki voivat kotona ja koulussa hyvin.

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Moninaisuus

25. Tiedän, mitä luokan moninaisuudella tarkoitetaan

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

26. Tiedän näkyvän ja näkymättömän monimuotoisuuden eron

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

27. Koen luokassamme ryhmäpainetta

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Arvot, normit ja roolit luokassa

28. Tiedän, mitä arvoilla tarkoitetaan

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

29. Tiedän, mitä normeilla tarkoitetaan

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

30. Tiedän, mikä minun roolini on ja voi olla luokassa

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Osallisuus

31. Tiedän, mitä osallisuus tarkoittaa

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

32. Voin vaikuttaa omaan osallisuuteeni luokassa

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

33. Osallisuus ja osallistuminen tarkoittavat samaa asiaa

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

KYSELYN VASTAUKSET

18.8.2023
Kiviniityn koulu, 7X

Minkälainen ilmapiiri
luokassanne on?

"Neutraali"

"Kiva"

"Hauska"

"Hyvä"

"Mukava"

"Hyväntahtoinen"

"Rauhallinen"

"Huumorintajuinen"

"Ihan ok"

Mitä ryhmähenki tarkoittaa sinulle?

"Kaikki tulevat toimeen toistensa kanssa"

"Kaikki toimii yhdessä"

"Ystävällisyyttä"

"Hyväksytään jokainen"

"Kaikki tekee ryhmässä jotain"

"Toimitaan ryhmässä"

"Sitä, miten ryhmässä olijat käyttäytyvät"

"Hyvää ilmapiiriä ja luottamusta"

"Kaikki saa tulla mukaan"

Mitä turvallinen luokka tarkoittaa sinulle?

"Turvallisia ihmisiä ympärillä"

"Keneen tahansa voi turvautua"

"Ei syrjintää"

"Ei tarvitse pelätä"

"Siellä on turvallista"

"Voi olla oma itsensä"

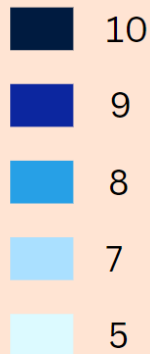
"Siellä on hyviä tyypejä"

"Ei olla ilkeitä"

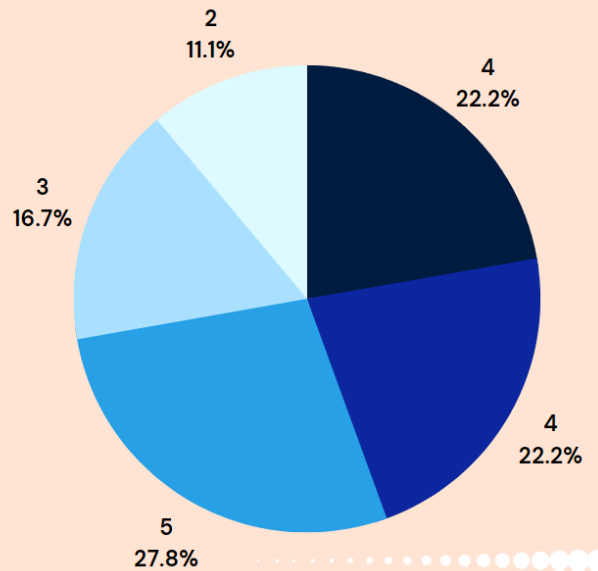
"Ei kiusata"

"Puhutaan nätisti"

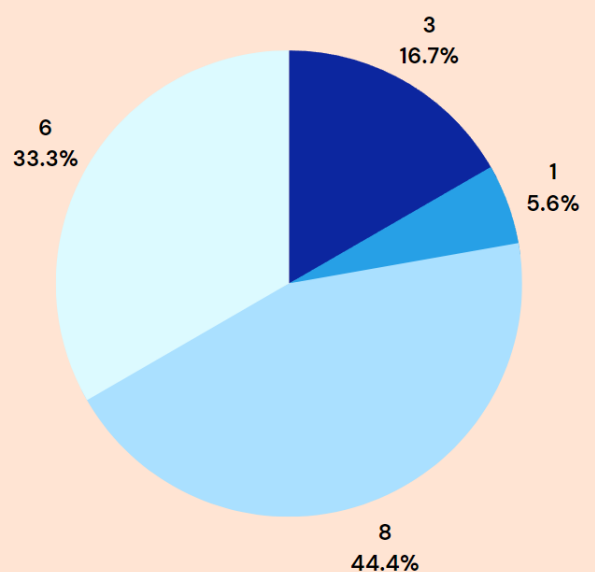
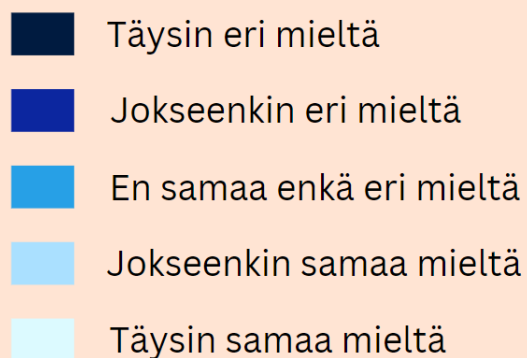
TUTUSTUMINEN LUOKKAAN ON OLLUT HELPPOA/VAIKEAA ASTEIKOLLA 1-10

(Muita arvosanoja ei annettu)

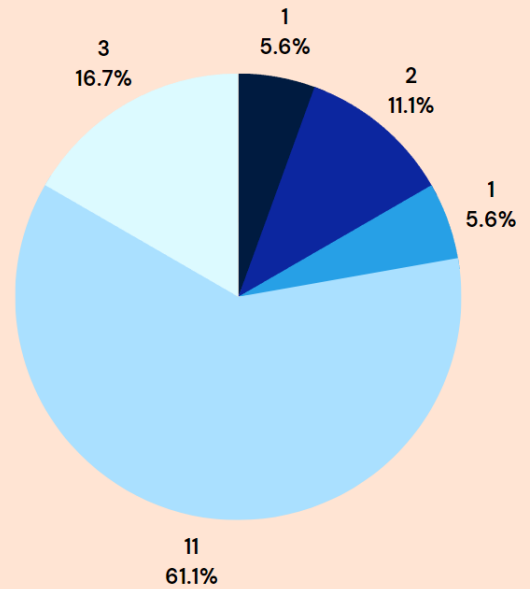

TIEDÄN, MITÄ YHTEISÖ TARKOITTA

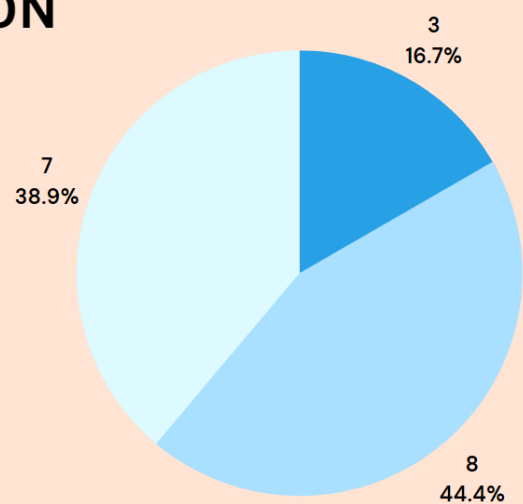
TIEDÄN, MITÄ YHTEISÖLLISYYS TARKOITTAÄ

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

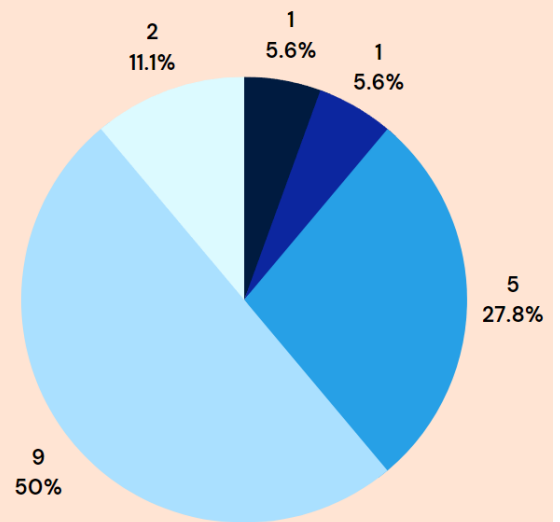
KOEN KUULUVANI LUOKKAMME YHTEISÖÖN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

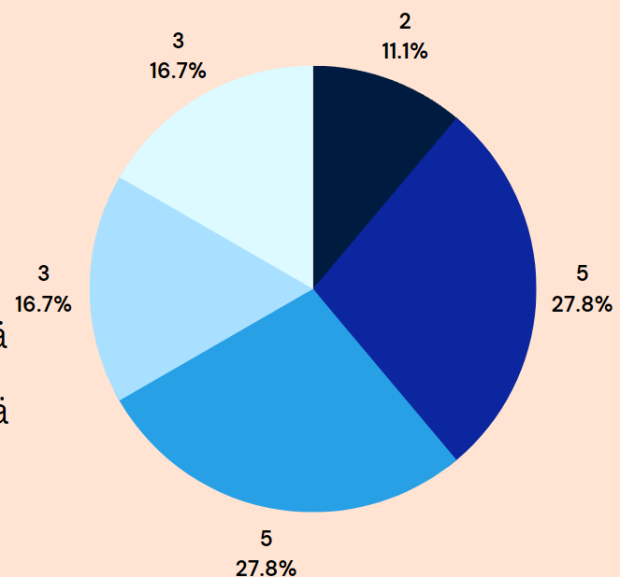
TIEDÄN, MITÄ KEHITYSVAIHEITA LUOKKAMME TULEE KOKEMAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

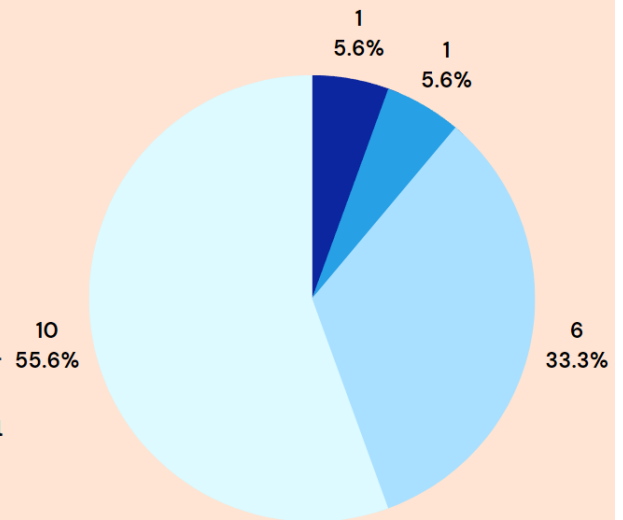
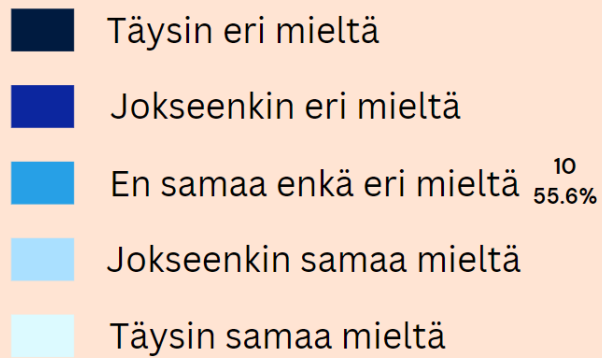

TIEDÄN, MITÄ RYHMÄDYNAMIIKKA TARKOITTAÄ

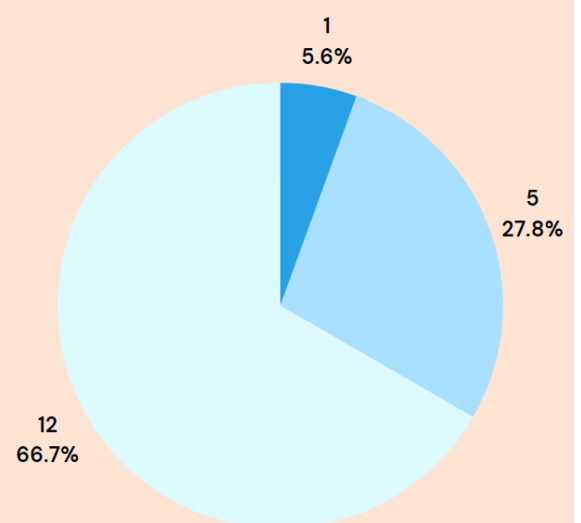
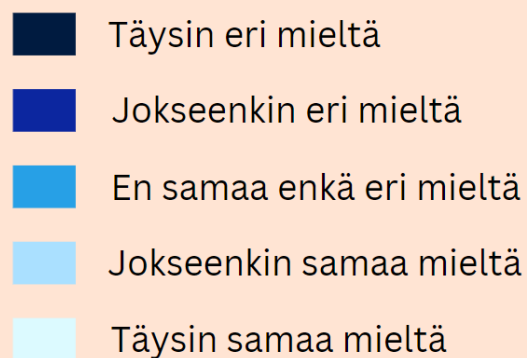
- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

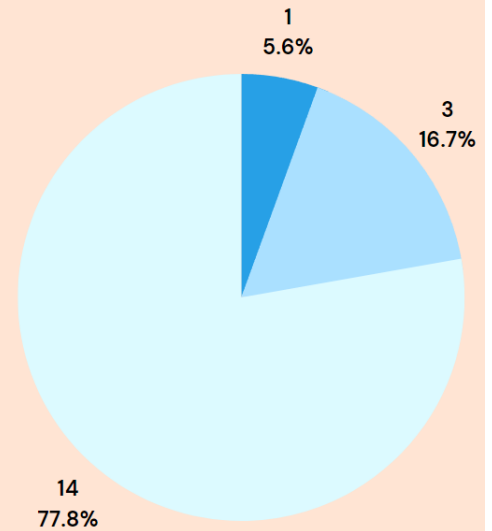
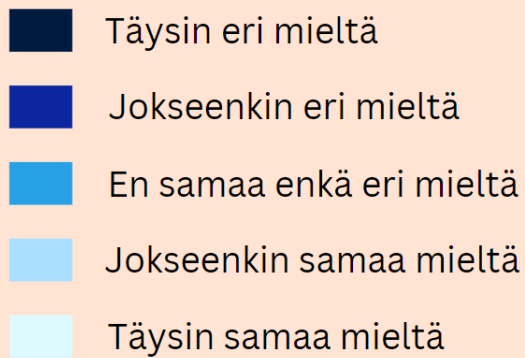
TIEDÄN, MIKÄ RYHMÄN TARKOITUS ON

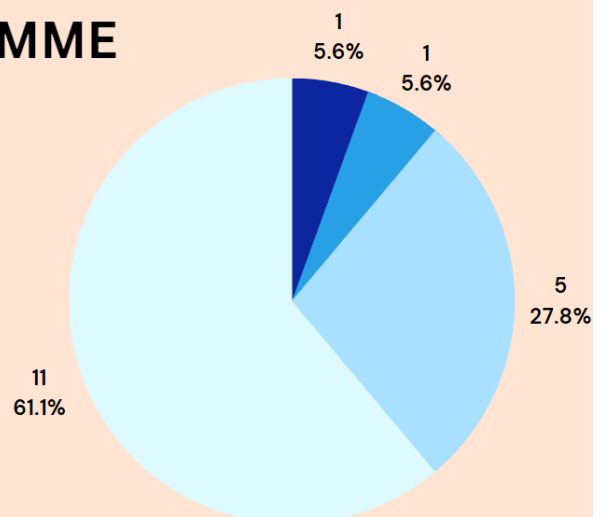
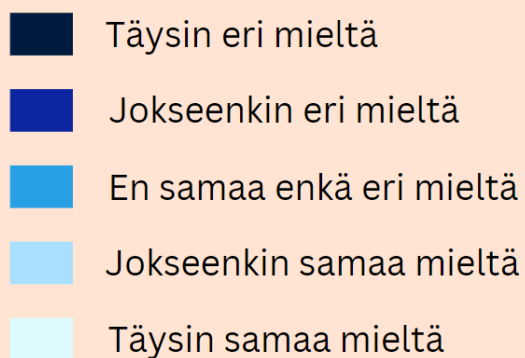
TIEDÄN, MINKÄLAINEN ON TURVALLINEN LUOKKA

LUOKASSAMME ON TURVALLINEN ILMAPIIRI

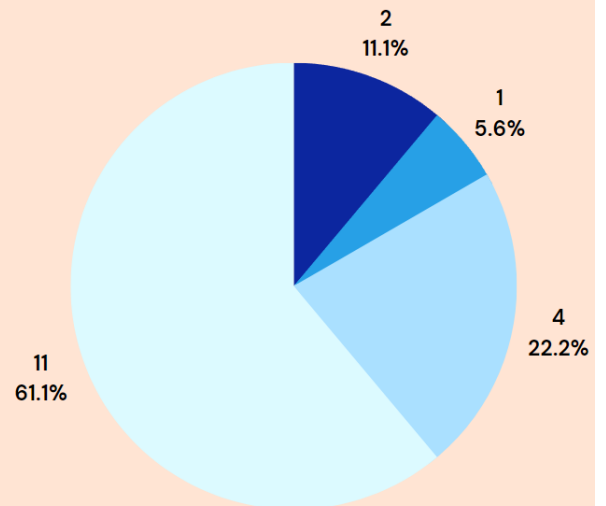

PYSTYN OLEMAAN TÄYSIN OMA ITSENI LUOKASSAMME

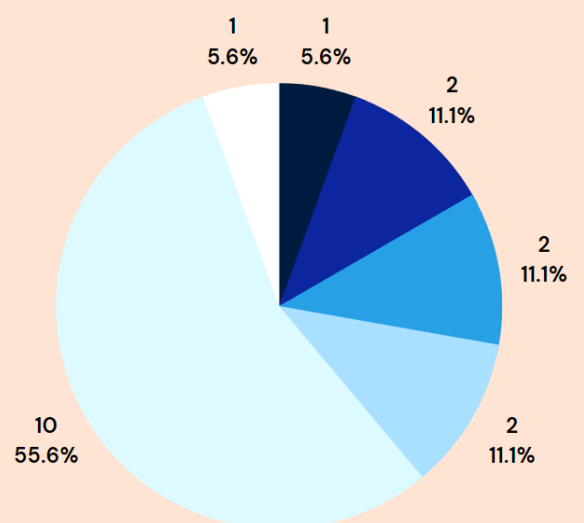
TIEDÄN, MITÄ TUNNETAIDOT OVAT

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

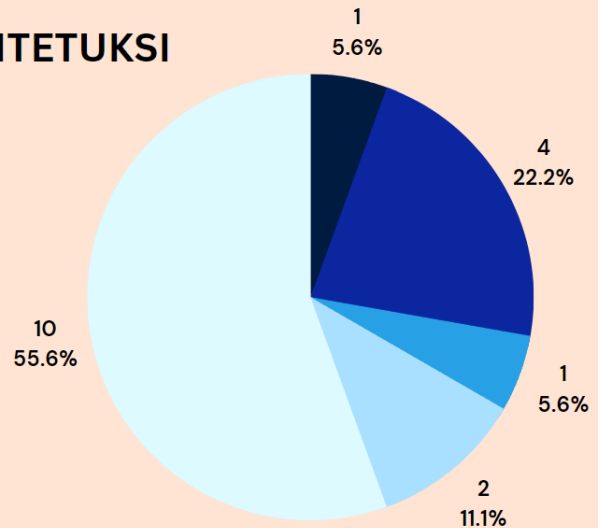
TIEDÄN, MITÄ VUOROVAIKUTUS- TAIDOT OVAT

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä
- Ei vastattu

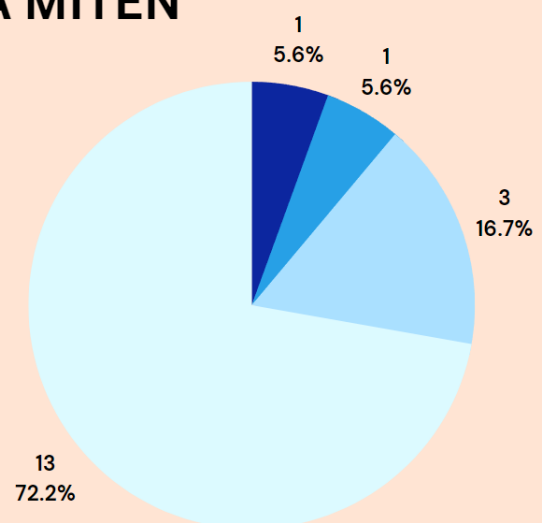
VOIN LÄHESTYÄ KAIKKIA LUOKKANI OPPILAITA ILMAN PELKOA TULLA TUOMITUKSI/PILKATUKSI/OHITETUKSI

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

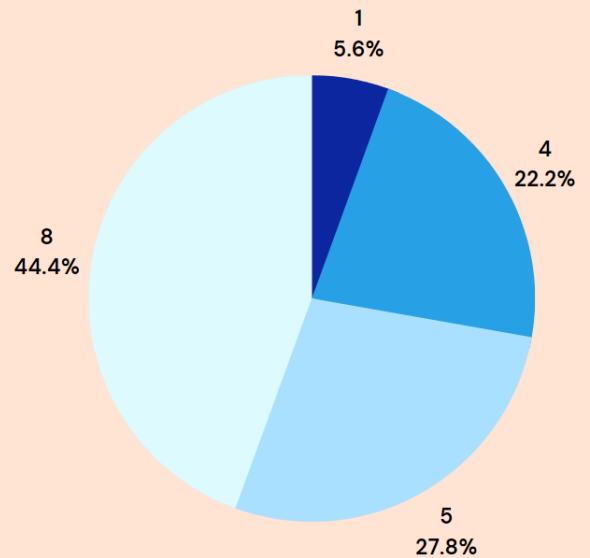
TIEDÄN, MINKÄLAINEN ON SYRJÄYTUNYT OPPILAS JA MITEN HÄN KÄYTTÄYTYY

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

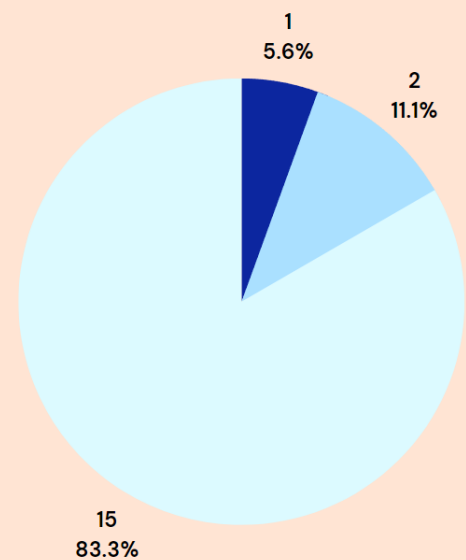
TIEDÄN, MITEN SYRJÄYTYMISTÄ VOI EHKÄISTÄ

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

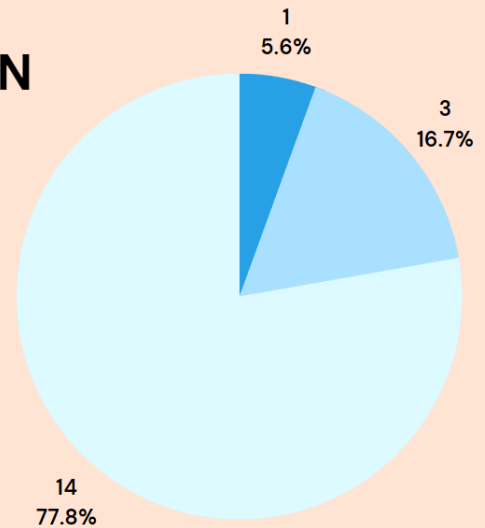
TIEDÄN, MITÄ EROA ON YKSINÄISYYDELLÄ JA YKSINOLOLLA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

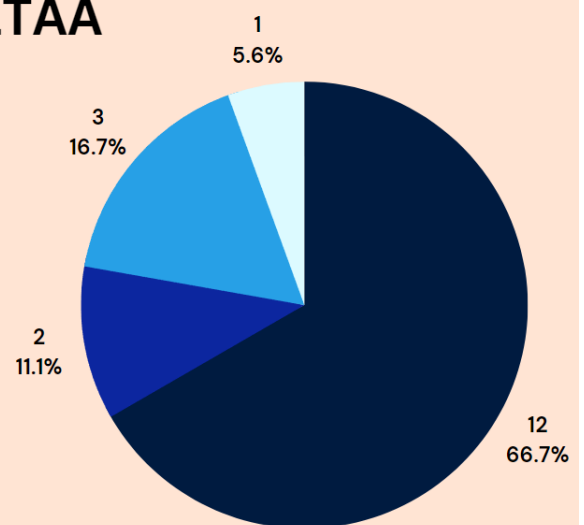
TIEDÄN KOULUKIUSAAMISEN JA ERIMIELISYYKSIEN AIHEUTTAMAN RIIDAN ERON

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

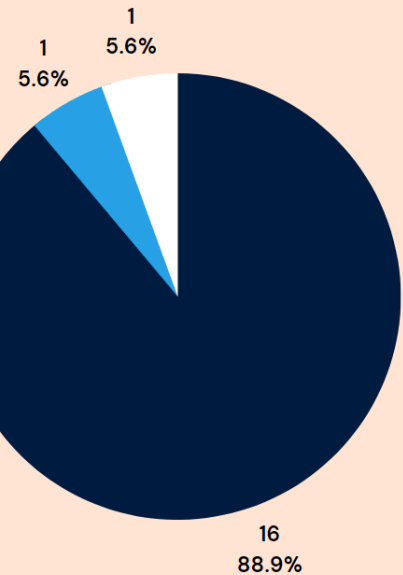
KOULUKIUSAAMINEN ON AINA FYYSISTÄ VÄKIVALTA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

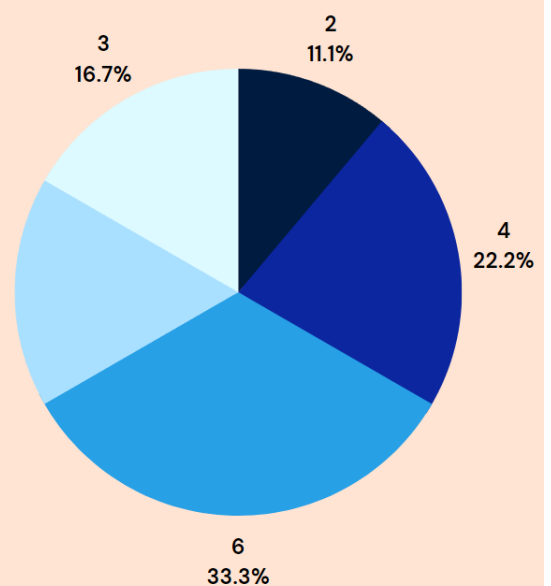
MINUA TAI LUOKKATOVERIANI KIUSATAAN LUOKASSAMME

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä
- Ei vastattu

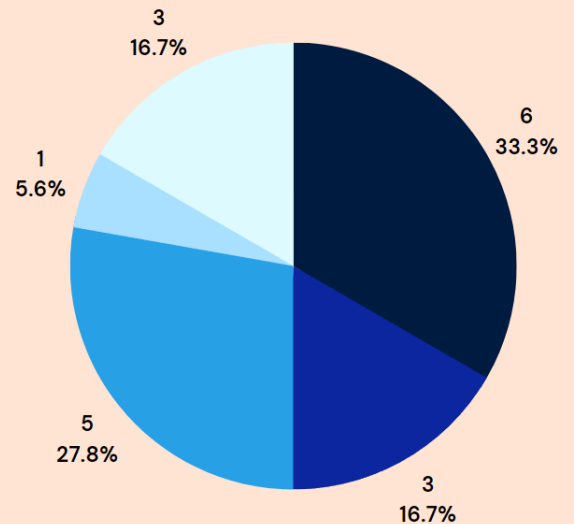
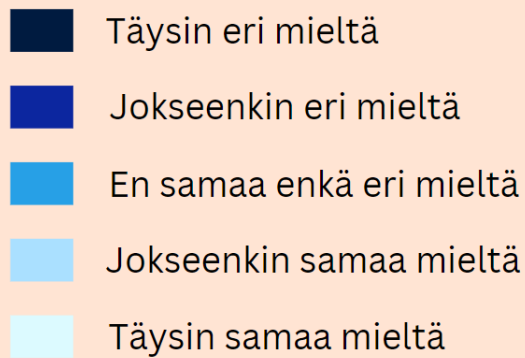

TIEDÄN, MITÄ LUOKAN MONINAISUUDELLA TARKOITETAAN

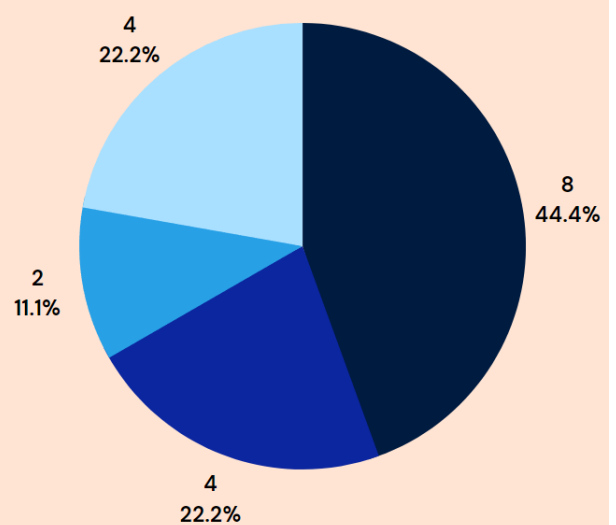
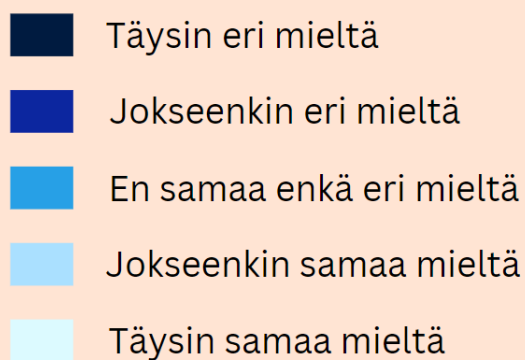
- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

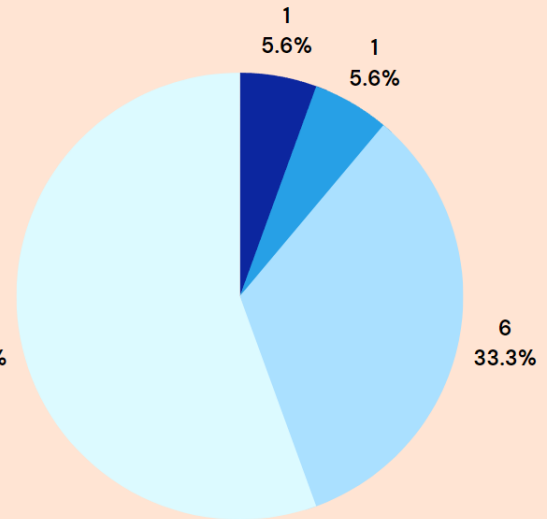
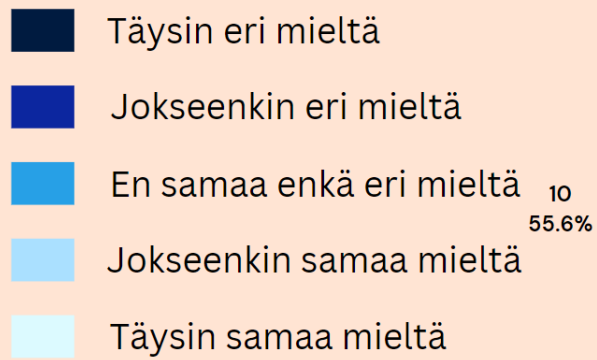
TIEDÄN NÄKYVÄN JA NÄKYMÄTTÖMÄN MONIMUOTOISUUDEN ERON

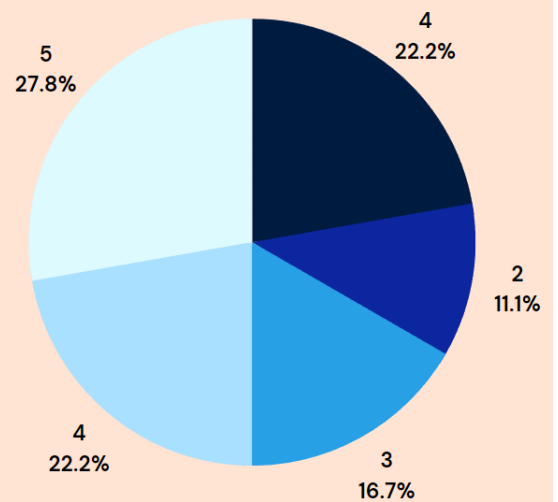
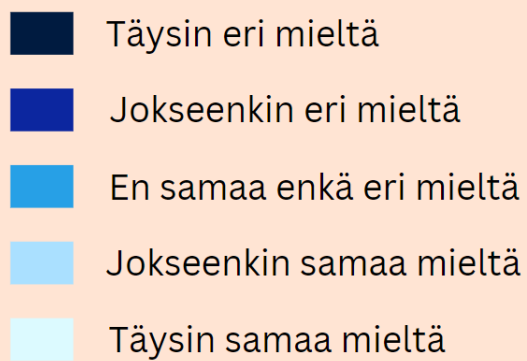
KOEN LUOKASSAMME RYHMÄPAINETTA

TIEDÄN, MITÄ ARVOILLA TARCOITETAAN

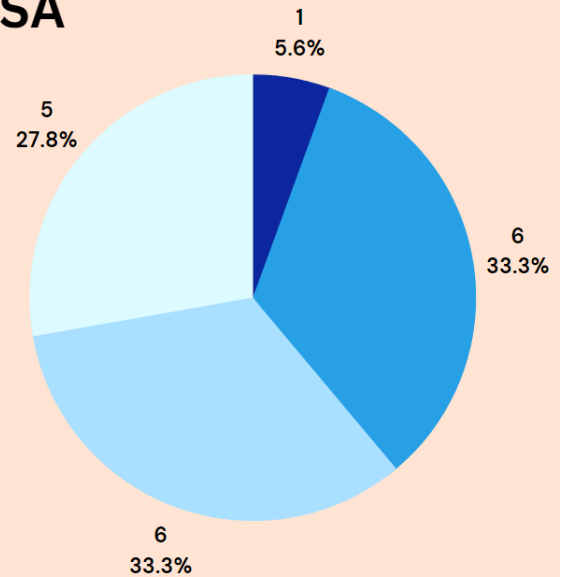

TIEDÄN, MITÄ NORMEILLA TARCOITETAAN

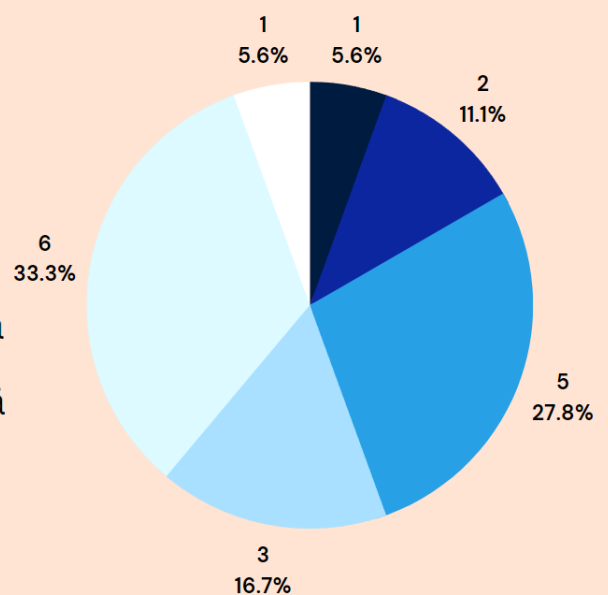
TIEDÄN, MITÄ MINUN ROOLINI ON JA VOI OLLA LUOKASSA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

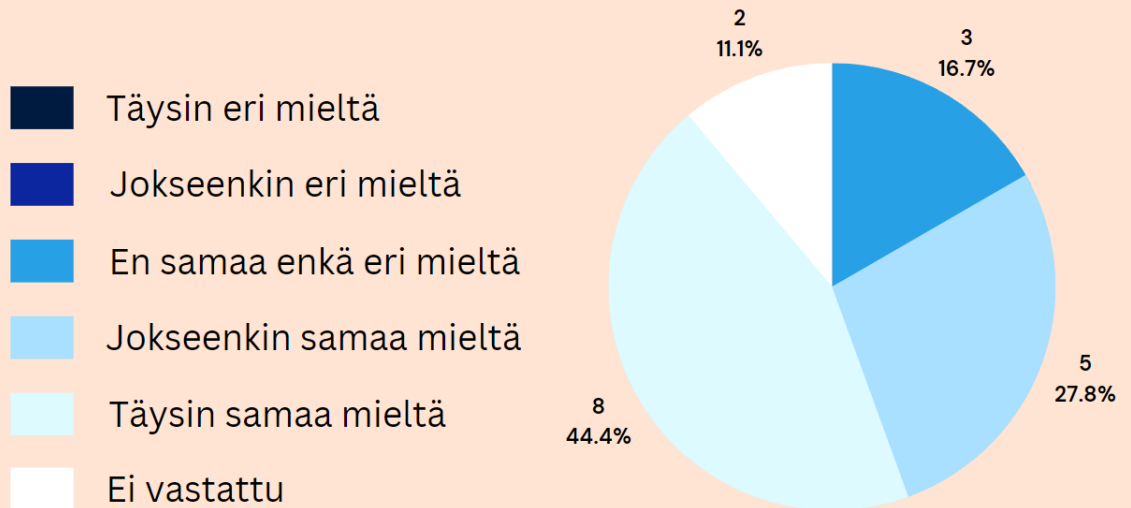

TIEDÄN, MITÄ OSALLISUUS TARKOITTAÄ

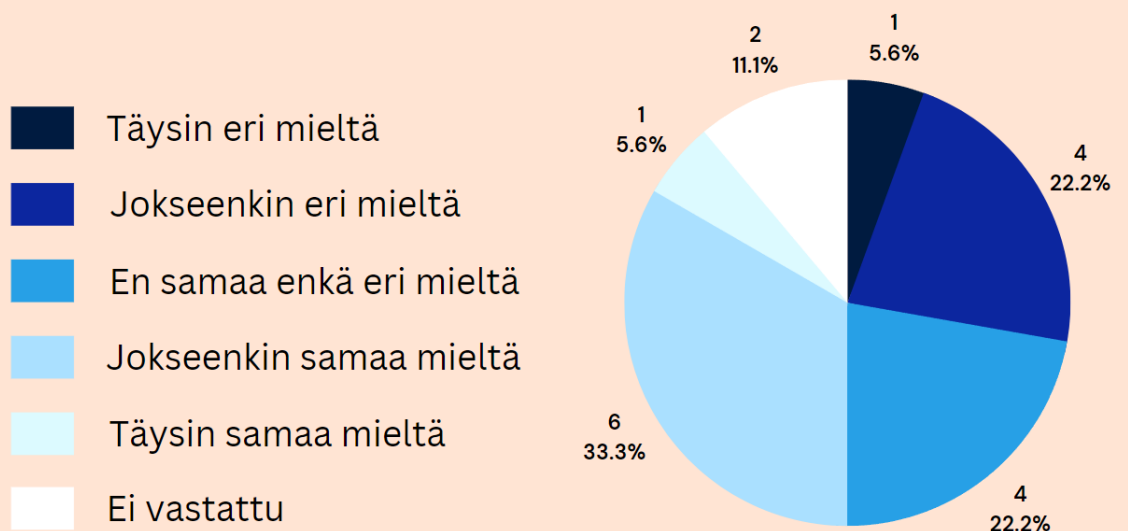
- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä
- Ei vastattu

VOIN VAIKUTTA A OMAAN OSALLISUUTEENI LUOKASSA

OSALLISUUS JA OSALLISTUMINEN TARKOITTAVAT SAMAA ASIAA

Mitkä aiheista koit tärkeimmiksi? Oliko joku aiheista sinulle vieras?

*"Tunnen tärkeimmän aiheen olevan
yksinäisyys. Moni aihe oli tuttua juttua"*

*"Kaikki aiheet ovat jokseenkin tuttuja ja
niistä kaikki ovat ryhmän ja myös
yksilöiden kannalta tärkeitä"*

"Kiusaaminen on tärkeä aihe"

*"Osallisuus oli vieras aihe ja
tärkeimpiä varmaan ne
kiusaamiseen liittyvät"*

*"Melkein mikään asia ei ollut vieras ja
tärkein oli turvallisuus"*

"Moni asioista oli minulle vieraita"

*"Luokan ilmapiiri ja ryhmäpaineet oli
mielestäni tärkeimpiä"*

KYSELYN VASTAUKSET

28.8.2023

Kiviniityn koulu, 7Y

Minkälainen ilmapiiri
luokassanne on?

"Tavallinen"

"Ihan ok"

"Aika hyvä"

"Välillä levoton"

"Rauhallinen"

"Turvallinen"

"Iloinen"

"Rento"

"Mukava"

"Hyvä"

"Hauska"

Mitä ryhmähenki tarkoittaa sinulle?

"Ryhmähenki on tärkeä"

"Kaikki osaa toimia kaikkien kanssa"

"Että kaikki ryhmässä tekee töitä"

"Kaikki tulee ryhmässä toimeen"

"Hyvä henki"

"Ei mitään"

"Kaikkien pitää työskennellä yhdessä ja auttaa kaveria"

"Kaikki kunnioittaa"

"Kaikki arvostaa, kuuntelee ja auttaa muita"

Mitä turvallinen luokka tarkoittaa sinulle?

"Voit olla oma itsesi"

"Missä ovat opettajat"

"Helppo opiskella"

"Luokka jossa on kavereita"

"On hyvä olla"

"Siinä luokassa ei tarvi pelätä mitään"

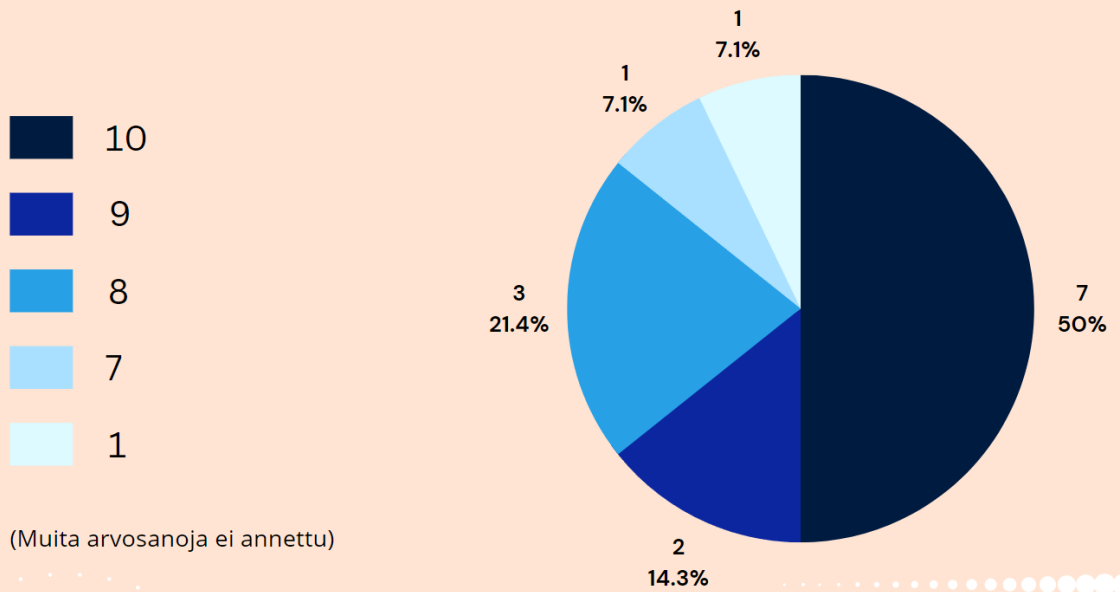
"Hyvä ilmapiiri"

"Ei tarvi muuttua"

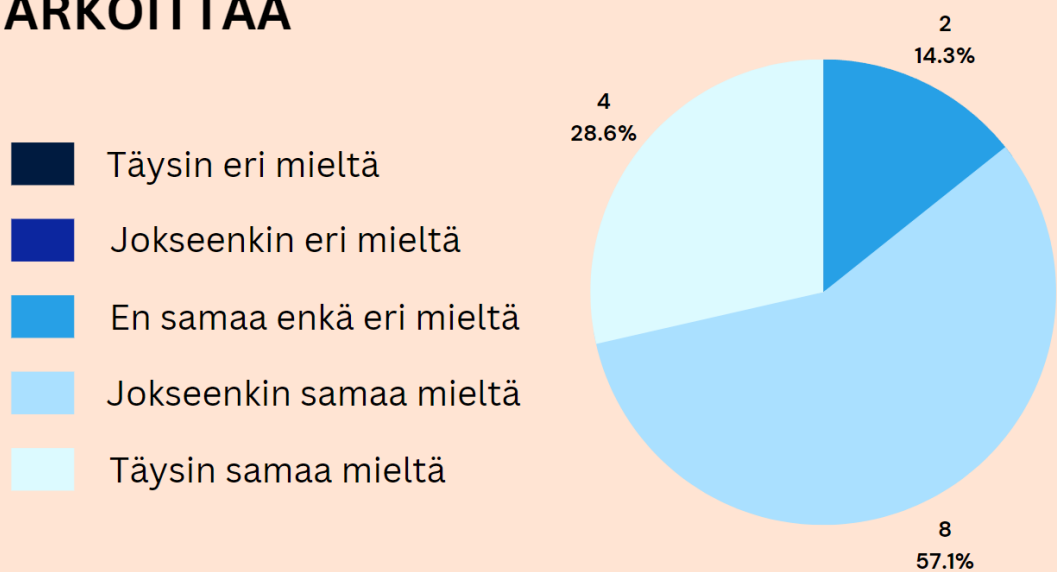
"Ei tarvitse pelätä, että joku kiusaa"

"Sellainen minkä kaikkien pitäisi tuntea"

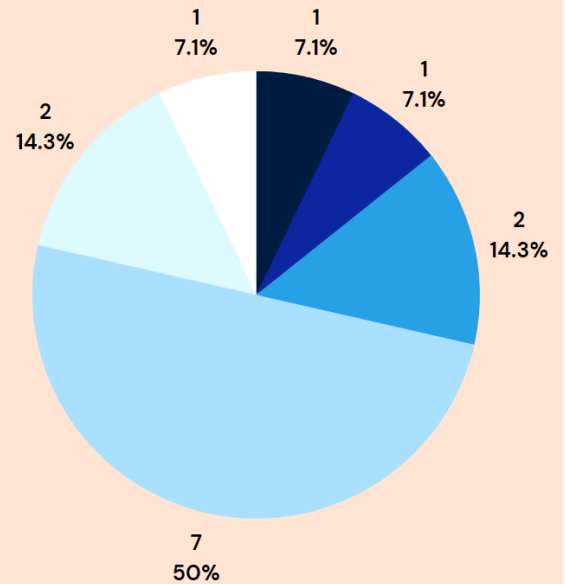
TUTUSTUMINEN LUOKKAAN ON OLLUT HELPPOA/VAIKEAA ASTEIKOLLA 1-10

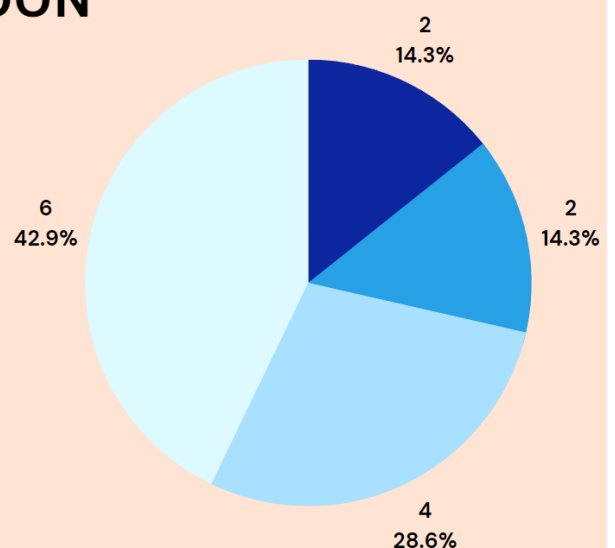
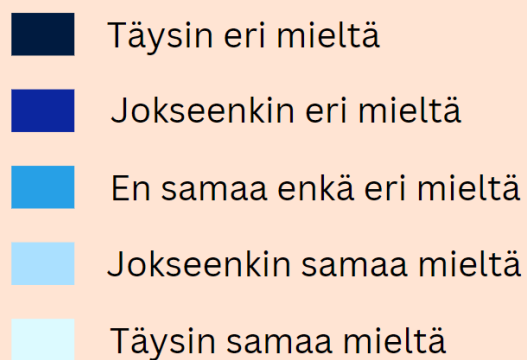
TIEDÄN, MITÄ YHTEISÖ TARKOITTA

TIEDÄN, MITÄ YHTEISÖLLISYYS TARKOITTAÄ

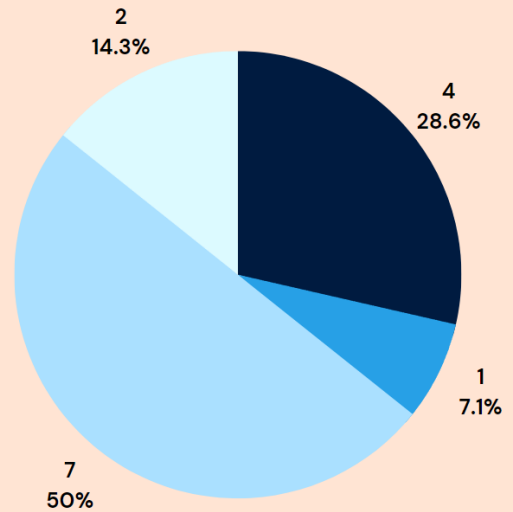

KOEN KUULUVANI LUOKKAMME YHTEISÖÖN

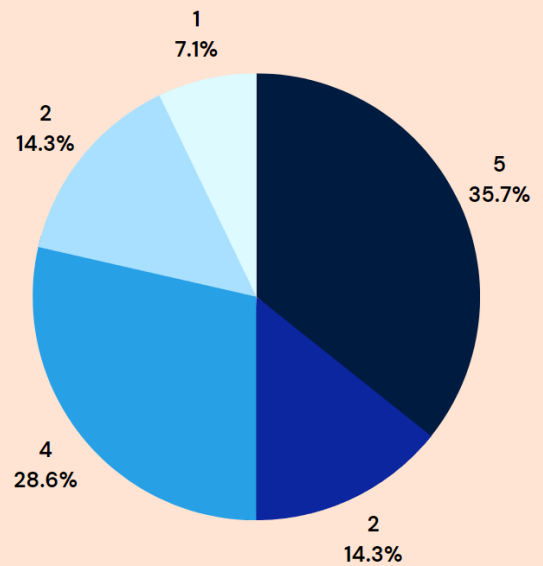
TIEDÄN, MITÄ KEHITYSVAIHEITA LUOKKAMME TULEE KOKEMAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

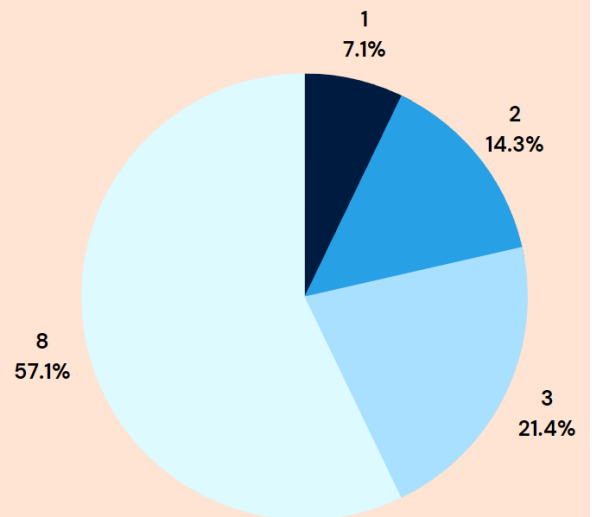
TIEDÄN, MITÄ RYHMÄDYNAMIIKKA TARKOITTA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

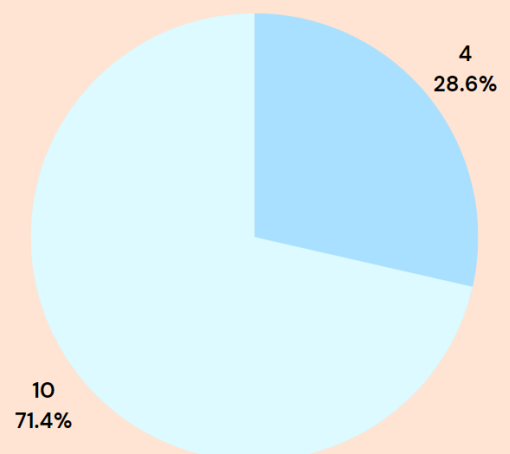
TIEDÄN, MIKÄ RYHMÄN TARKOITUS ON

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

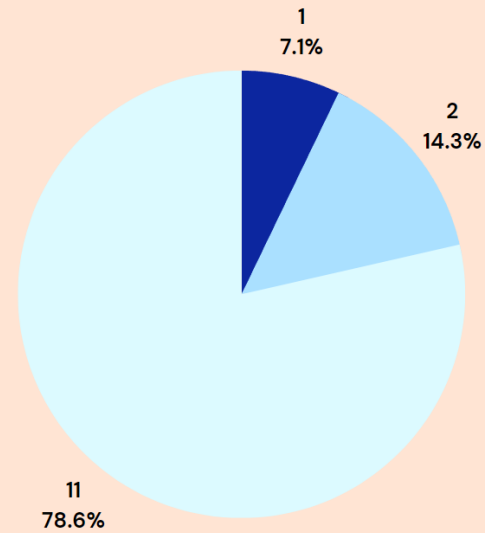
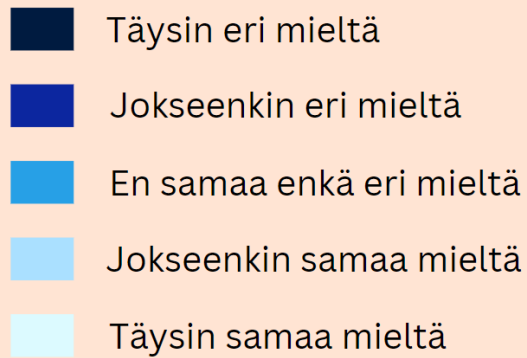

TIEDÄN, MINKÄLAINEN ON TURVALLINEN LUOKKA

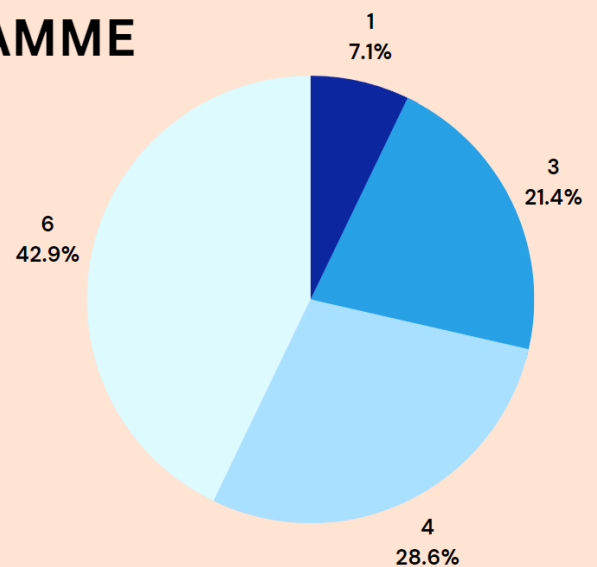
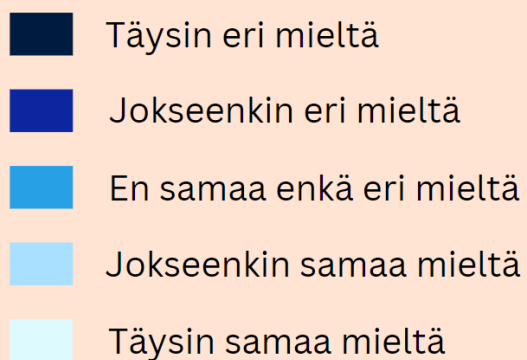
- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

LUOKASSAMME ON TURVALLINEN ILMAPIIRI

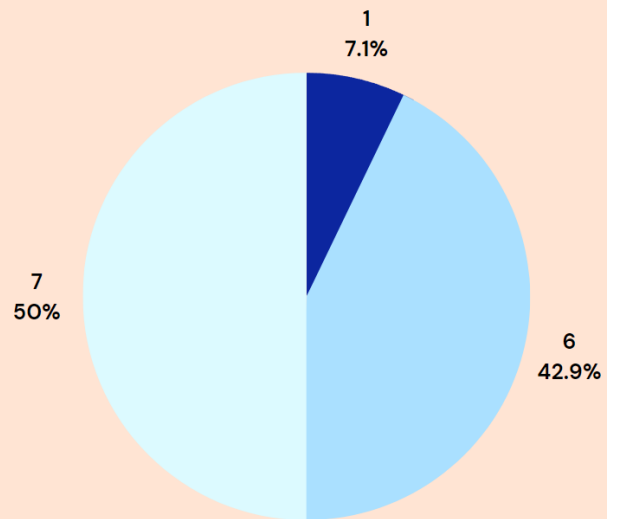

PYSTYN OLEMAAN TÄYSIN OMA ITSENI LUOKASSAMME

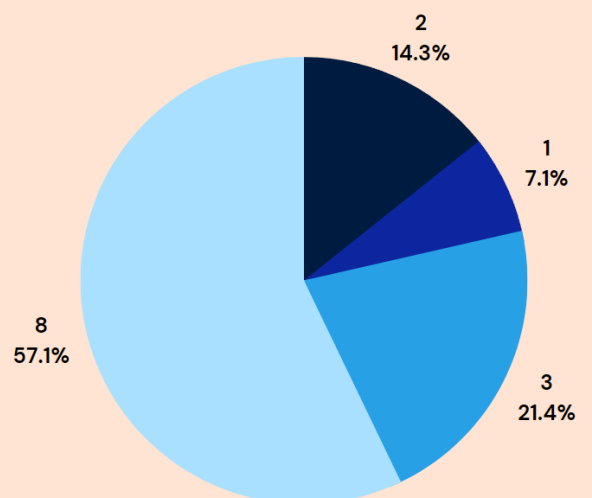
TIEDÄN, MITÄ TUNNETAIDOT OVAT

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

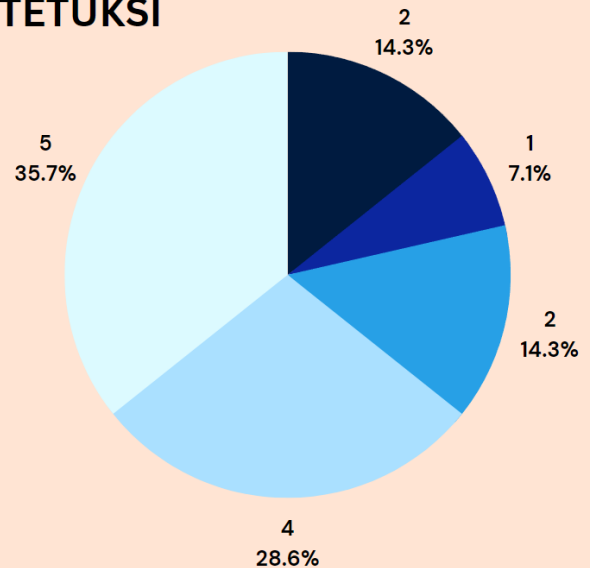
TIEDÄN, MITÄ VUOROVAIKUTUS- TAIDOT OVAT

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

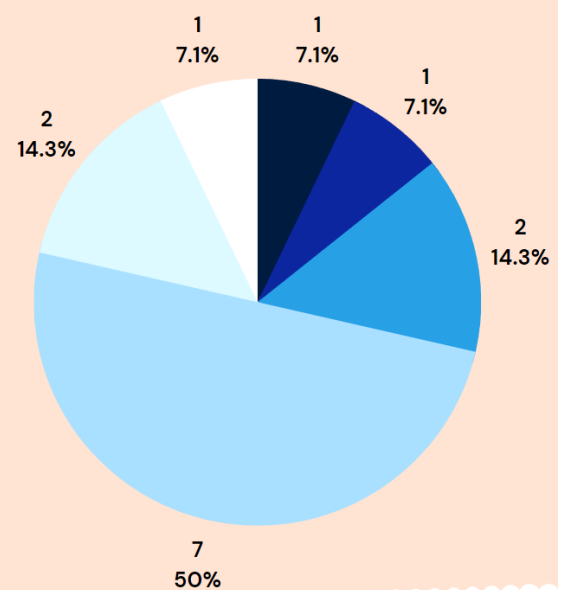
VOIN LÄHESTYÄ KAIKKIA LUOKKANI OPPILAITA ILMAN PELKOA TULLA TUOMITUKSI/PILKATUKSI/OHITETUKSI

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

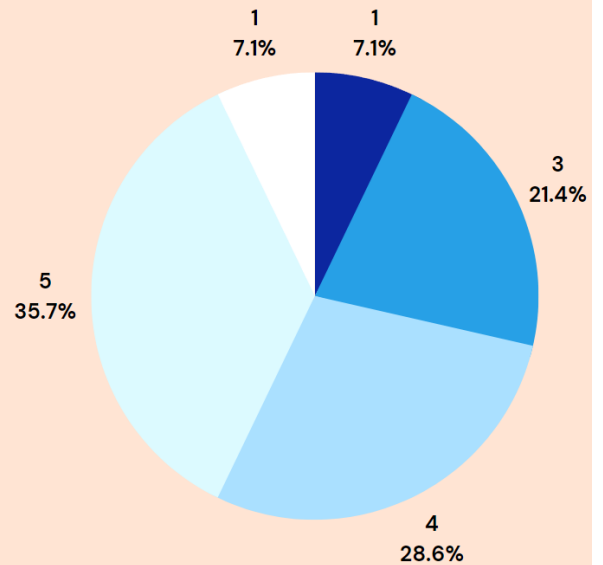
TIEDÄN, MINKÄLAINEN ON SYRJÄYTYNYT OPPILAS JA MITEN HÄN KÄYTTÄYTY

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä
- Ei vastattu

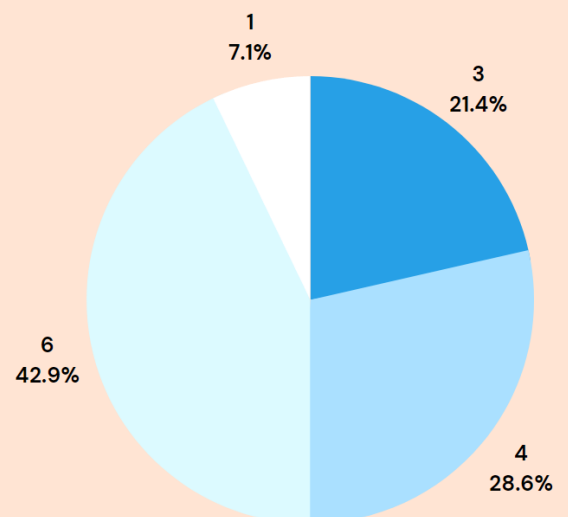
TIEDÄN, MITEN SYRJÄYTYMISTÄ VOI EHKÄISTÄ

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä
- Ei vastattu

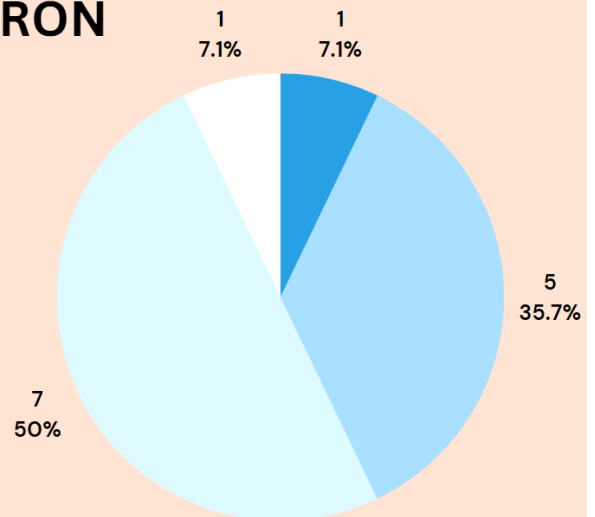
TIEDÄN, MITÄ EROA ON YKSINÄISYYDELLÄ JA YKSINOLOLLA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä
- Ei vastattu

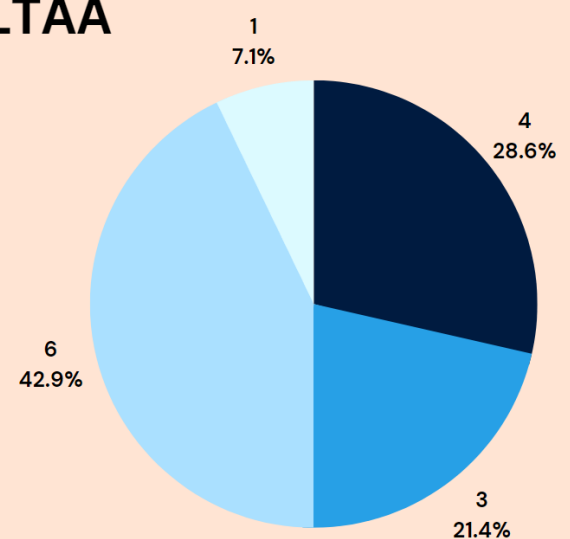
TIEDÄN KOULUKIUSAAMISEN JA ERIMIELISYYKSIEN AIHEUTTAMAN RIIDAN ERON

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä
- Ei vastattu

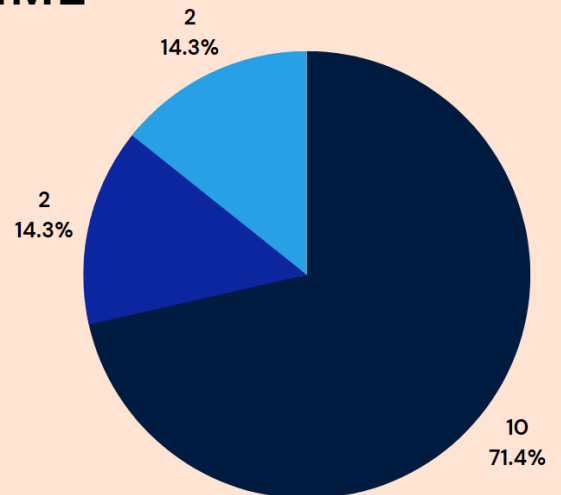
KOULUKIUSAAMINEN ON AINA FYYSISTÄ VÄKIVALTA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

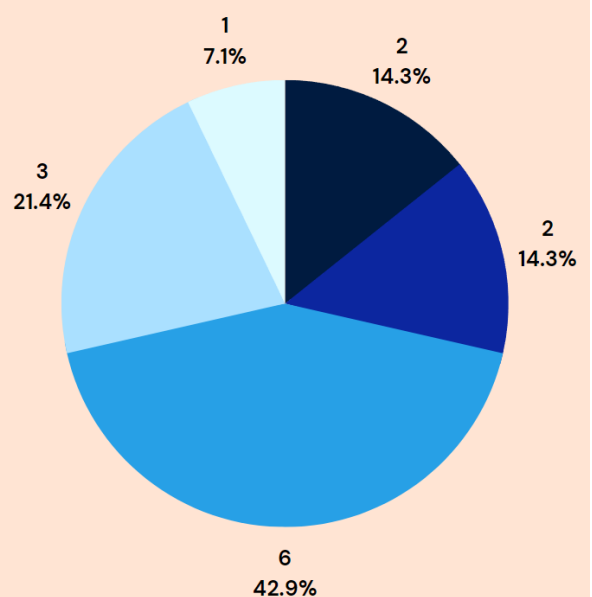
MINUA TAI LUOKKATOVERIANI KIUSATAAN LUOKASSAMME

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

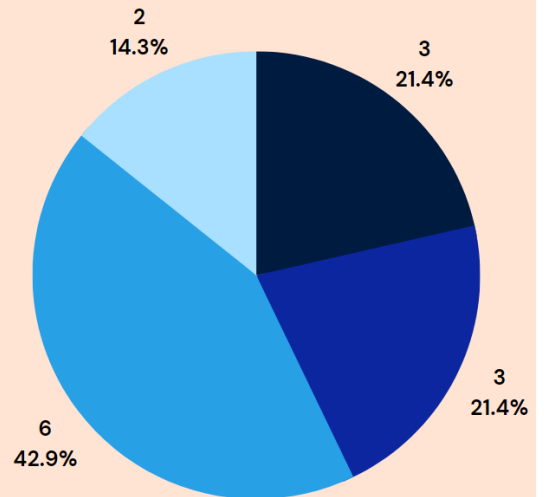
TIEDÄN, MITÄ LUOKAN MONINAISUUDELLA TARKOITETAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

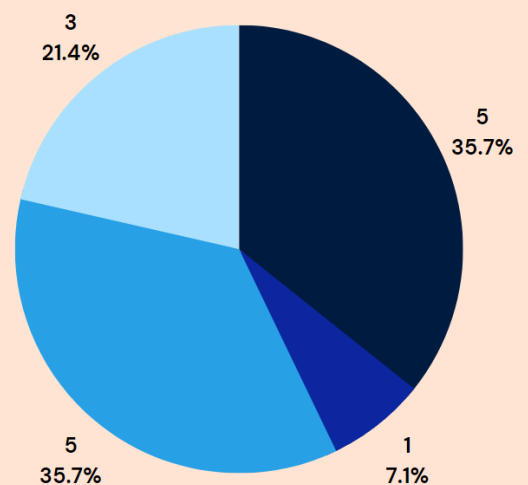
TIEDÄN NÄKYVÄN JA NÄKYMÄTTÖMÄN MONIMUOTOISUUDEN ERON

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

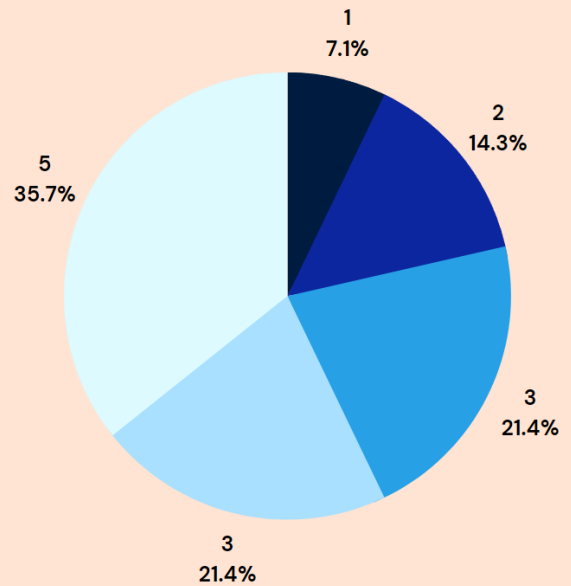
KOEN LUOKASSAMME RYHMÄPAINETTA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

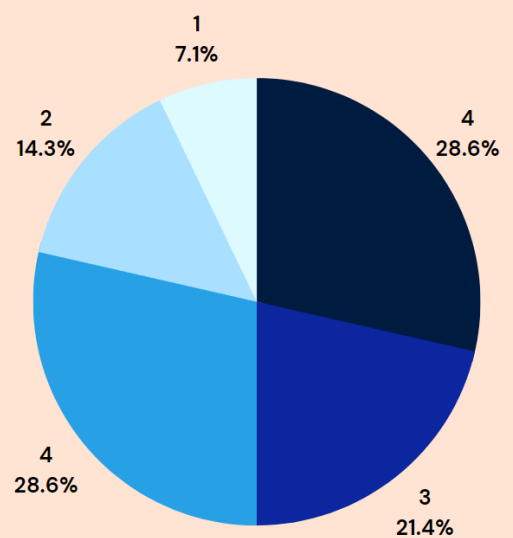
TIEDÄN, MITÄ ARVOILLA TARKOITETAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

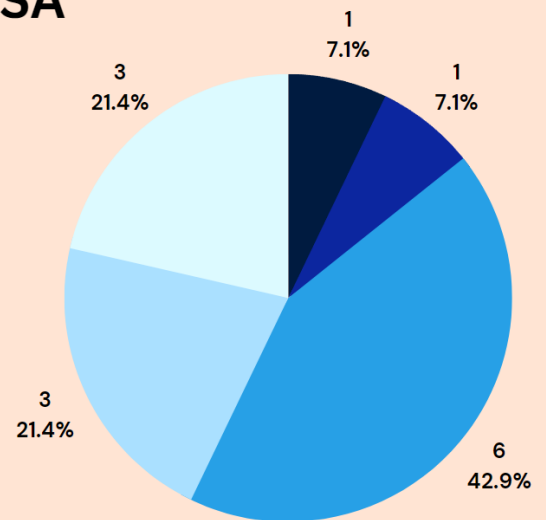
TIEDÄN, MITÄ NORMEILLA TARKOITETAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

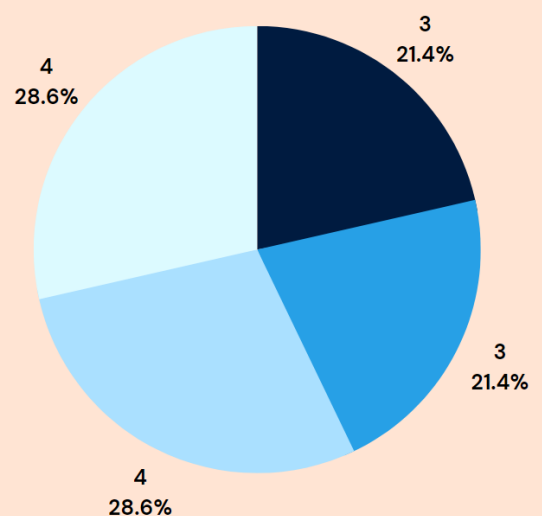
TIEDÄN, MITÄ MINUN ROOLINI ON JA VOI OLLA LUOKASSA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

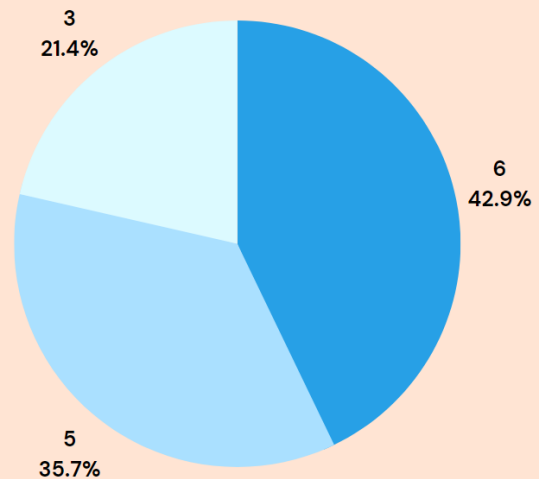
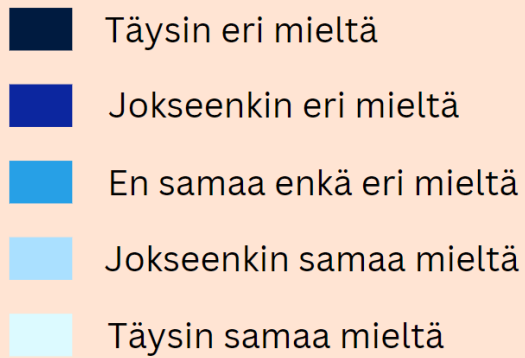

TIEDÄN, MITÄ OSALLISUUS TARKOITTAÄ

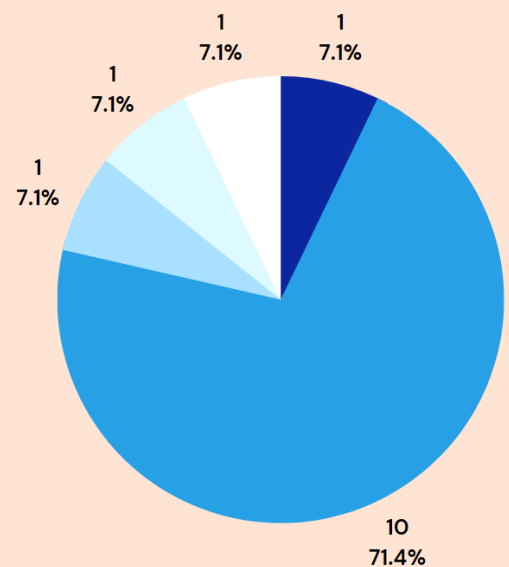
- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

VOIN VAIKUTTA A OMAAN OSALLISUUTEENI LUOKASSA

OSALLISUUS JA OSALLISTUMINEN TARKOITTAVAT SAMAA ASIAA

ALOITUSVAIHE (FORMING)

- Luokkanne nykytilanne
- Ryhmässä tuttuja, mutta myös tuntemattomia kasvoja
- Omat ja yhteiset rajat ovat vielä tiedostamattomat. Yhdenmukaisuuden paine vahvasti läsnä.
- Toiminta hyvin muodollista, konfliktit lähes olemattomia.

3

KUOHUNTAVAIHE (STORMING)

- Tunnette toisenne, enemmän tai vähemmän
- Tässä vaiheessa välillänne on lisääntynyt vuorovaikutus, yksimielisyys, tyytyväisyys sekä avuliaisuus
- Turvallisuus luokassa alkanut muodostumaan -> Rohkeus ilmaista omat mielipiteet ja ajatukset -> Ongelmatilanteiden mahdollinen syntyminen
- Ongelmatilanteet saattavat aiheuttaa "syntipukkien" etsimisen, tai ongelma voidaan jopa sivuuttaa kokonaan.

4

VAKIINTUMISEN VAIHE (NORMING)

- Luokkanne tiedostaa ryhmässä toimivat roolit, tavoitteet ja normit.
- Luottamus entistä vahvempi -> vastuu luokan viihtyvyydestä alkaa siirtymään oppilaille
- Yhteenkuuluvuus lisääntyy
- Vuorovaikutus ja tunnereaktiot syvenevät

5

KYPSÄN TOIMINNAN VAIHE (PERFORMING)

- Tavoitteet ja roolit selkeitä
- Turvallinen oppiminen on syntynyt, luokassa toimiminen koetaan miellyttäväksi
- Vuorovaikutus toimii -> Ongelmatilanteet ratkaistaan keskustelemalla, rakentavasti ja kunnioittavasti
- Toisten ideoita sekä mielipiteitä huomioidaan, erilaisuutta arvostetaan
- Luokkaa koskevat päätökset tehdään yhdessä, huomioiden samalla jokaisen oppilaan yksilölliset tarpeet

6

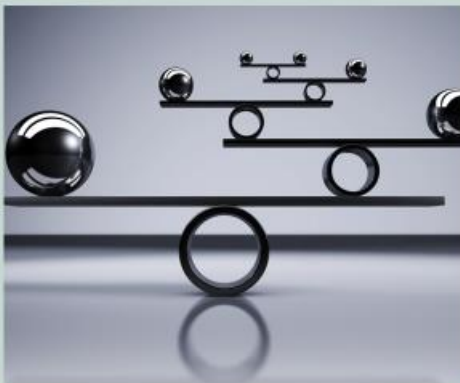
LOPETUSVAIHE (ADJOURNING)

- Ryhmän toiminta tulossa päätökseen
- Tunteet sekavia ja yksilöllisiä -> surua, haikeutta, iloa, helpotusta.
- Tulevaisuuden suunnittelua -> yhteydenpidon ylläpitämistä, tulevat tapaamiset luokan kanssa

7

MITÄ ON RYHMÄDYNAMIIKKA?

- Ryhmän yhteinen "voima"
- Syntyy oppilaiden välisistä jännitteistä, kiinnostuksista sekä tunteista.
- Jokainen teistä vaikuttaa ryhmädynamiikkaan:
 - Miten arvostatte toisianne ja itseänne
 - Mitä odotatte toisiltanne ja itseltänne
- Lisäksi omat toiveet, haasteet sekä pelot vaikuttavat ryhmädynamiikan muotoutumiseen.
- Ryhmädynamiikan avulla luokkanne pääsee yhdenmukaisuuteen, turvalliseen ja yhteistyökykyiseen toimintaan.

8

PALUU PERUSTEHTÄVÄÄN

On aika pohtia koulun perustehtävää ja omaa motivaatiotasi käydä koulua.

Koulussa käydään useista eri syistä. Sen tärkeimmät tehtävät ovat antaa tukea **oppimiseen, kehitykseen sekä hyvinvointiin.**

Jotkin oppiaineet ovat mukavia, välitunneilla voi haukata raikasta ilmaa ja vaihtaa kuulumiset muiden opiskelijoiden kanssa. Lisäksi koulussa saa hyvää, lämmintä ruokaa joka päivä. Koulussa myös oppii uutta niin eri oppiaineista kuin itsestäänkin. Joskus meille jokaiselle saattaa tulla tunne, että koulun perustehtävä on hukassa.

Jokaiselle jaetaan paperi, joka sisältää seuraavat kysymykset:

- Mitkä asiat koulussa ovat sinulle tärkeitä?
- Mitä haluat oppia?
- Mitkä asiat ovat sinulle helppoja?
- Mikä on hankalaa? Miksi myös niitä asioita täytyy opetella?
- Mitkä asiat helpottavat ja innostavat sinua oppimaan? . . .
- Miksi oppiminen on sinulle tärkeää? . . .
- Kenen tukea mahdollisesti tarvitset/tule tarvitsemaan? . . .
- Tiedätkö, keneltä voit koulussa pyytää apua? . . .

Kun jokainen on saanut vastattua kysymyksiin, jaetaan luokka pienryhmiin. Ryhmässä puretaan yhdessä keskustellen omista kirjauksista; Löytyykö samaa, entä eroavaisuuksia? Kaikkea **ei tarvitse** jakaa, jos ei halua. . . .

LÄHTEET

Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. *Rakenna hyvä luokkahenki*. Jyväskylä: PS-kustannus

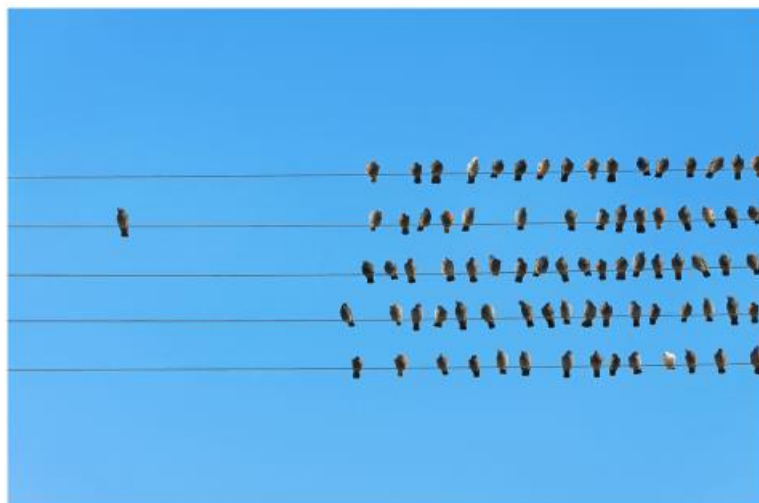

YHTEISÖLLISYYS

RENTOLA & TAMMIAINEN
KIVINIITYN KOULU, SYKSY 2023

MITÄ KUVA
KERTOO?

MITÄ YHTEISÖLLISYYS ON?

- KUULUMISTA JOHONKIN
- LIITTYMISTÄ MUIHIN IHMISIIN SOSIAALISESTI
- TUO LUOTTAMUSTA JA TURVALLISUUTTA
- TUO TUTTUUDEN TUNNETTA ARKIPÄIVÄN TOIMINTOIHIN
- YHTEISEN VASTUUN KANTAMISTA
- HUOLENPITOA MUISTA YHTEISÖN JÄSENISTÄ

YHTEISÖLLISYYDESTÄ

- JOKAINEN KOKEE YHTEISÖLLISYYDEN ERI TAVALLA
- TÄYTYY TUNTEA OLEVANSA OSA RYHMÄÄ, TUNTEA ETTÄ HYVÄKSYTÄÄN JA ARVOSTETAAN
- TARVITAAN MYÖS JAETUT ARVOT, NORMIT JA PÄÄMÄÄRÄT
- KESKUSTELUJ, NEUVOTTELUJ, HYVÄKSYMINE
- AVOLUOJUS JA VUOROVAIKUTUS
- YHTEINEN AIKA JA PAIKKA
- EDELLYTYKSENÄ YHTEENKUULUVUUS
- ANTAA ENEMMÄN KUIN JOS JOKAINEN TOIMISI YKSIN YHTEISEN PÄÄMÄÄRÄN SAAVUTTAMISEKSI
- MINKÄLAISEN ILMAPIIRIN YHTEISÖLLISYYS SAA AJKAAN?
- LUOKAN YHTEISÖLLISYYS NÄKY YMYÖS OLOSÄIN - KENELLE JA MITEN?

MITEN YHTEISÖLLISYYS NÄKY Y KOULUSSA?

- TURVALLISUUS
- HYVÄ ILMAPIIRI
- VÄLITETÄÄN MUISTA
- VIIHDYTÄÄN
- OLLAAN VUOROVAIKUTUKSESSA
- OLLAAN AVOIMIA
- ARVOSTETAAN JA KUNNIOITETAAN TOISTA
- ITSELUOTTAMUS JA ITSEVARMUUS
- KAIKKI VOIVAT KOKEA OLEVANSA LAHJAKKAITA JA TÄRKEITÄ OMANA ITSENÄÄN

YHTEISÖLLISYYDEN KEHITTÄMINEN

- KEHITETÄÄNKÖ YHTEISÖÄ VAI YKSILÖÄ?
- YKSILÖN KEHITTÄMINEN, ESIM. KÄYTTÄYTYMINEN VAIKUTTAA MYÖS YHTEISÖÖN
- KÄYTTÄYTYMINEN TÄRKEINTÄ - MIKÄ ON KÄYTTÄYTYMISTÄ?
- JOKAINEN VOI VAIKUTTA A JA KEHITTÄÄ ITSEÄÄN
- KEHITYS ONNISTUU POSITIIVISTEN KOKEMUSTEN KAUTTA

ERILAISIA YHTEISÖJÄ

- KOTI
 - KOULU
 - HARRASTUKSET
 - USKONNOLLISET YHTEISÖT
 - VIHAYHTEISÖT
-
- MIKÄ ON HYVÄN JA HUONON YHTEISÖN ERO?

PÄÄMÄÄRÄ

- MIKÄ ON SINUN PÄÄMÄÄRÄSI?
- MIKÄ ON TÄMÄN LUOKAN PÄÄMÄÄRÄ?
- MITEN LUOKKA VOI AUTTAA SINUA PÄÄSEMÄÄN OMAAN PÄÄMÄÄRÄÄSI?
- MITEN VOIT AUTTAA LUOKKAA PÄÄSEMÄÄN SEN YHTEISEEN PÄÄMÄÄRÄÄN?

YRITETÄÄN YHDESSÄ

- JAKO KAHTIEN
- MOLEMMILLA RYHMILLÄ ON SAMA PÄÄMÄÄRÄ, KAIKILLA SAMA VASTUU
- JOTTA PÄÄMÄÄRÄÄN PÄASTÄÄN, TARVITAAN MOLEMMISSA RYHMISSÄ YHTEISTYÖTÄ

MEIDÄN LUOKAN PUU

- TAVOITE: POHTIA OMAN LUOKAN TOIMINTAA, TAVOITTEITA, JA TOIMINTAEDELLYTYKSIÄ LISÄKSI POHDITAAN, MIKÄ SAA TURVALLISUUDEN SÄILYMÄÄN KOKO LUKUVUODEN AJAN.
- TARVIKKEET: ISO PAPERI, TUSSEJA, SINITARRAA SEKÄ PAPERISTA LEIKATTUJA LEHTIÄ, KUKKIA JA OMENOITA.

HARJOITUKSESSA KASVATETAAN PUU, JOKA KOOSTUU JUURISTA, RÜNGOSTA LEHDISTÄ, KUKKISTA JA OMENOISTA. HARJOITUKSEN ALIKSI PIIRRETTÄÄN PAPERILLE PUUN RUNKO JA JUURET.

ENSIMMÄINEN VAIHE: POHDITAAN PUUN JUURIA ELI LUOKAN TOIMINNAN EDELLYTYKSIÄ.

- MITÄ ASIOITA PUUN JUURISSA TÄYTYY OLLA, JOTTA LUOKKA TOIMII MAHDOLLISIMMAN HYVIN JA KAIKKI KOKEVAT LUOKASSA OLONSA TURVALLISEKSI?

TOINEN VAIHE: ON AIKA KASVATTA A PUUHUN LEHDETI
 OPPILAAT JAETAAN NOIN NELJÄN HENGEN RYHMIIN. SEURAAVAT OSIOT TYÖSTETÄÄN JA PURETAAN LÄPI
 YKSI KERRALLAAN. JOKAINEN RYHMÄ SAA KERTOA LÖYTÄMÄNSÄ ASIAT VUOROLLAAN.

- MITÄ TAVOITTEITA LUOKALLA ON JA MIHIN KOULUSSA OLEMISELLÄ TÄHDÄTÄÄN?

KOLMAS VAIHE: PUUHUN PUHKEAA KUKKIA.

- MIKÄ SAA PUUN KUKKIMAAN PITKIN VUOTTA ELI MIKÄ SAA LUOKAN TOIMIMAAN KOKO LUKUVUODEN AJAN SITEN, ETTÄ LUOKASSA KAIKILLA ON HYVÄ OLLA JA JOKAINEN VOI KESKITTYÄ OPPIMISEEN?
- MIKÄ TEITÄ OPPILAITA INNOSTAA JA KANNUSTAA KOULUVUODEN AJAN?

NELJÄS VAIHE: EI OMENA KAUAS PUUSTA PUTOAI
 POHDITAAN TOIMINNAN VAIKUTUKSIA, JOTKA KIRJATAAN OMENOIHIN.

MITÄ VAIKUTUKSIA TURVALLISELLA LUOKALLA ON..

- ITSEESTI JA OPPIMISEESTI?
- ENTÄ KOKO LUOKKAAN?
- TAI KOKO KOULUYHTEISÖÖN?

LÄHTEET

- HIETALA, T., KALTIAINEN, T., METSÄRINNE, U. & VANHALA, E. 2010. *NUORI JA MIELI - KOULU MIELENTERVEYDEN TUKENA*. KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI.
- SALOVAARA, R. & HONKONEN, T. 2011. *RAKENNA HYVÄ LUOKKAHENKI*. JYVÄSKYLÄ: PS-KUSTANNUS.
- NEVALAINEN, V. & NIEMINEN, A. 2010. *OPETTAJAN PSYKOLOGIA*. 1. PAINOS. HELSINKI: EDITA PUBLISHING OY.

TUNNE- JA VUOROVAIKUTUS- TAIDOT

Rentola & Tammiainen
Kiviniityn koulu, syksy 2023

MIKSI TARVITSEMME TUVU -TAITOJA?

Ne vaikuttavat siihen, minkälaisia ihmisiä meistä kasvaa; ensimmäinen vuorovaikutus tapahtuu jo ollessamme kohdussa.

Näiden taitojen opetteleminen lisää ihmisen itsetuntemusta, muiden oppilaiden arvostamista sekä yhteisöllisyyttä.

Emotionalisessa ryhmässä oppilaat saavat ilon ja hauskuuden lisäksi purkaa myös ikäviäkin asioita ja salaisuuksia, ilman arvostelluksi tuleamista.

Ryhmä, jossa tunne- ja vuorovaikutus kukoistaa, jokainen saa mahdollisuuden tulla kuulluksi. Näin myös kompromissien tekeminen mahdollistuu ja helpottuu.

TUNNE- TAIDOT

Tunteita on meillä kaikilla, ja ne ovat meidän omia voimavarojamme.

→ Niiden tarkastelu, tunnistaminen, nimeäminen ja kuvaaminen on tärkeää!

Jokaisella meistä on oikeus tuntea kaikenlaisia tunteita, mutta niiden sanoittaminen muille voi olla haastavaa.

Tunnetaitoja ei opita kirjoista; ne opitaan ainoastaan aitojen kohtaamisten kautta, joissa todelliset tunteet tulevat esille.

Kun ihminen osaa hallita ja sanoittaa tunteitaan asiallisesti, toisiin ja itseensä kohdistuva käytös kehittyy, jolloin myös ongelmatilanteiden mahdollisuus vähenee.

3

Luokassa vallitseva tunnelma ja muiden oppilaiden tunteet voivat herkästi tarttua muihin oppilaisiin.

→ Tätä kutsutaan sanattomaksi viestin vaihdoksi. Sitä on kokoajan ympärillämme.

Jo yksittäisenkin oppilaan mieliala voi vaikuttaa koko luokan ilmapiiriin.

Positiivinen ilmapiiri lisää luokkanne..

- Aktiivisuutta
- Hyvinvointia
- Yhteisöllisyyttä

Illoisen ja avoimen luokan ansiosta jokaisen ainutlaatuisuus saa kukoistaa!
Myös virheiden tekeminen sekä useat erilaiset tunteet hyväksytään.

4

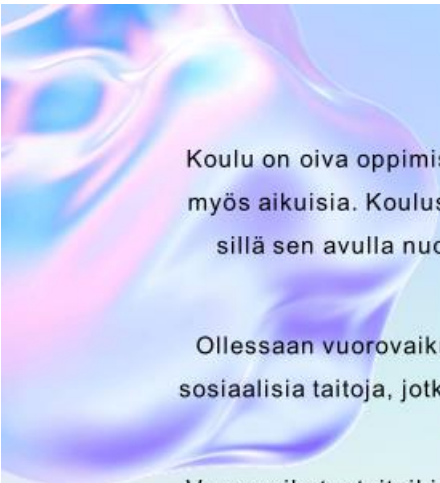
VUORO- VAIKUTUS- TAIDOT

Vuorovaikutustaitoja tarvitaan kaikkialla siinä missä sosiaaliakin aina silloin, kun ihmiset kohtaavat toisiaan.

Keskeisiä tunteita vuorovaikutuksessa on turvallisuuden, luottamuksen ja arvostuksen tunteet. Epäluottamus voi estää vuorovaikutuksen syvenemisen.

Toimivan ryhmätyöskentelyn hajottaa ihmisten osaamattomuus tehdä vuorovaikutteista yhteistyötä.

Puhumattomuus saattaa johtaa väärinkäsityksiin, turhautumiseen, pettymyksiin, riiteltyyn ja syrjintään.

Koulu on oiva oppimisympäristö; koulussa kohdataan muiden nuorten lisäksi myös aikuisia. Koulussa tapahtuvalla vuorovaikutuksella on tärkeä merkitys, sillä sen avulla nuori oppii vastavuoroisia vuorovaikutustaitoja ja hänen itseilmaisunsa kehittyy.

Ollessaan vuorovaikutuksessa, ihminen oppii kognitiivisia, sosiaalisia sekä sosiaalisia taitoja, jotka ovat välttämättömiä jokaisessa elämän osa-alueessa, ei ainoastaan koulumaailmassa.

Vuorovaikutustaitoihin lukeutuu muun muassa kyky keskustella ja kuunnella, neuvotella, tuntee empatiaa toista kohtaan sekä kyky pystyä toimimaan yhdessä muiden oppilaiden kanssa asiallisesti.

TUNTEIDEN ESITTÄMINEN

Tarvikkeet: Lappuja, joihin on kirjattu erilaisia tunteita.

Oppilaat jaetaan pienryhmiin. Jokaiselle ryhmälle jaetaan tunnekortti. Miten kortissa oleva tunne voidaan esittää pantomiimina? Aikaa 5min

Tämän jälkeen jokainen ryhmä esittää vuorotellen tunteensa. He ilmaisevat sen asentojen, eleiden, ilmeiden ja katseen avulla. Muiden oppilaiden tulee arvata esityksen jälkeen, mikä tunne oli kyseessä.

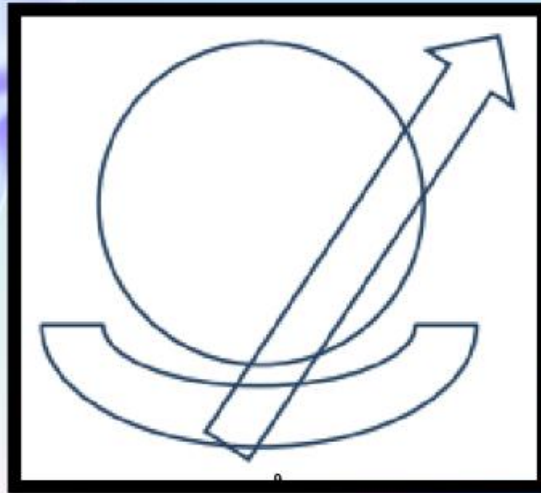
MITÄ LUULET KUULEVASI?

TARVIKKEET: PAPERIA, KYNIÄ

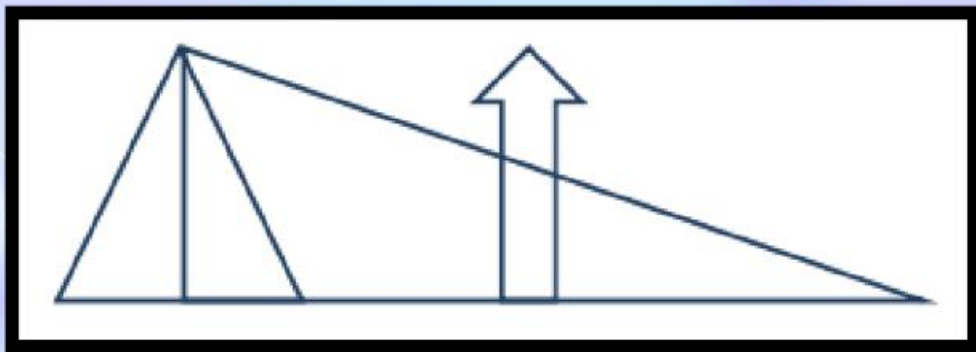
TAVOITE: HAVAINNOLLISTAA, MITEN ERI TAVOIN SANALLISET OHJEET YMMÄRRETÄÄN JA TULKITAAN.

- Oppilaat piirtävät valmiiksi tehdyn kuvion ohjeen mukaan, kuitenkin näkemättä kuvaa.
- Ohjeet antaa yksi luokan oppilaista. Aikaa selitykseen 5min.
 - Ohjeet annetaan suullisesti selittämällä.
 - Piirtäjät eivät saa kysyä lisäohjeita.
- Kuvia on 2 kappaletta
- Toisessa kuvassa oppilaat saavat kysyä lisäohjeita, ja ohjeistaja saa käyttää kehon kieltä apunaan selittämisessä.

1. KUVA:

2. KUVA

TEHTÄVÄN PURKU

Oliko ensimmäisen ja toisen kuvan selityksissä eroa, kun sai suullisen ohjeen lisäksi käyttää kehon kieltä ja esittää lisäkysymyksiä?

LÄHTEET

ENO – Ennakoiva ohjaus työelämässä. *Työelämän sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot*. 2012. Käsikirja. Viitattu 1.6.2023. Saatavissa https://peda.net/ahtari/lukio/luokat-oppaineet/kmt1-kurssi/tsiv/file/download/7b853e5d731b75e33f7fe9f1ac01d9e7540e01c1/ENO_Kasikirja_010212.pdf.

Fischbein, S. & Österberg, O. 2009. *Kaikkien lasten koulu: erityispedagoginen näkökulma lasten kohtaamiseen*. Helsinki: Tietosanoma.

Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. *Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Nevalainen, V. & Nieminen, A. 2010. *Opettajan psykologia*. 1. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Salmivalli, C. 1998. *Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä*. 2. painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.

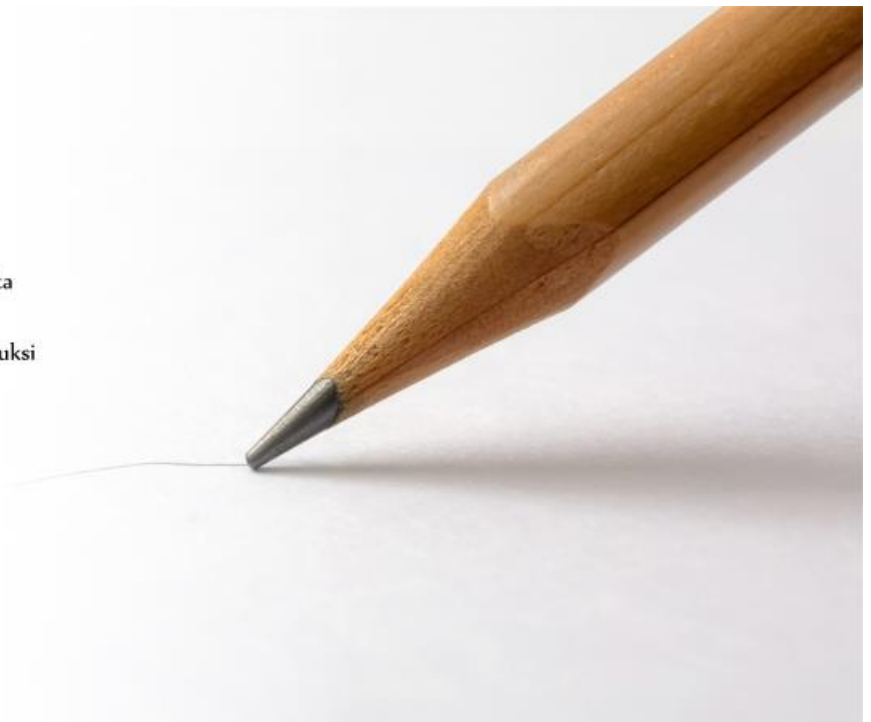
Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. *Rakenna hyvä luokkahenki*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saloviita, T. 2009. Ryhmätyön rajattomat mahdollisuudet. Teoksessa T. Saloviita (toim.) *Meidän koulu*. Jyväskylä: PS-kustannus, 13–26.

Ennen kuin aloitamme...

- Kirjoita nimesi paperille ja taita lappu kahtia
- Tarvitsemme näitä tunnin lopuksi

Mitä moninaisuus on?

- Muutakin kuin vain nimi, ikä, sukupuoli tai etninen tausta
 - Riippuu tulkitsijasta ja tilanteesta
 - Tulee sanasta *diversity* – *monimuotoisuus, moninaisuus, erilaisuus*
 - Ihmisten voimaannuttamista kunnioittaen ja arvostaen
 - Onko moninaisuus sama asia kuin erilaisuus?
-
- Moninaisuutta ja monimuotoisuutta voidaan katsoa olevan kaikki se, joka tekee yksilöstä erityisen ja oman itsensä

Näkyvä ja ei niin näkyvä monimuotoisuus

- Näkyvää monimuotoisuutta on ikä, sukupuoli, terveys, fyysiset ulottuvuudet, vamma, etninen tausta
- Ei niin ilmeisesti näkyvää monimuotoisuutta voi olla kansallisuus, kulttuuri, uskonto, poliittinen vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen, sosiaaliluokka, koulutustausta, työkokemus, työtehtävät, rooli ja asema tai fyysinen kunto

Näkymätön monimuotoisuus

- Näkymätöntä monimuotoisuutta on vaikea havaita tai saada esille. Sitä on kulttuuri- ja/tai perhetaustan vaikutukset, uskonnon ja maailmankatsomusten vivahteet, erilaiset tavat ja kyvykkyydet käyttäytyä koulussa ja vuorovaikutuksessa, erilaiset opiskelutavat, osaaminen ja tavat ilmaista itseä
- Syvintä moninaisuutta on persoonallisuuden sisältyvät tekijät, eli mitä tavoitellaan, mitkä ovat arvot ja mitä ajatellaan itsestä ja muista sekä huomion suuntaaminen ja motivaation lähteet.

Konformisuus eli ryhmäpaine

- Mitä tarkoittaa ryhmäpaine?
- Oletko kokenut sitä, miten se näkyi?
- Saa yksilön muuttamaan omaa käyttäytymistään tai mielipiteitään joko todellisen tai kuvitellun ulkopuolisen paineen vuoksi
- Ryhmän voidaan nähdä myös yhdenmukaistavan käytöstään ryhmäpaineen vuoksi

Onko aivan sama?

- Ettei sinua kutsuta sinun omalla nimellä siksi, ettei sitä osata lausua?
- Ettet saa puhua äidinkieltäsi julkisilla paikoilla?
- Ettet saa ilmaista itseäsi niin kuin tahdot?
- Ettei sinun vammaasi huomioida, etkä voi osallistua samalla tavalla kuin muut?

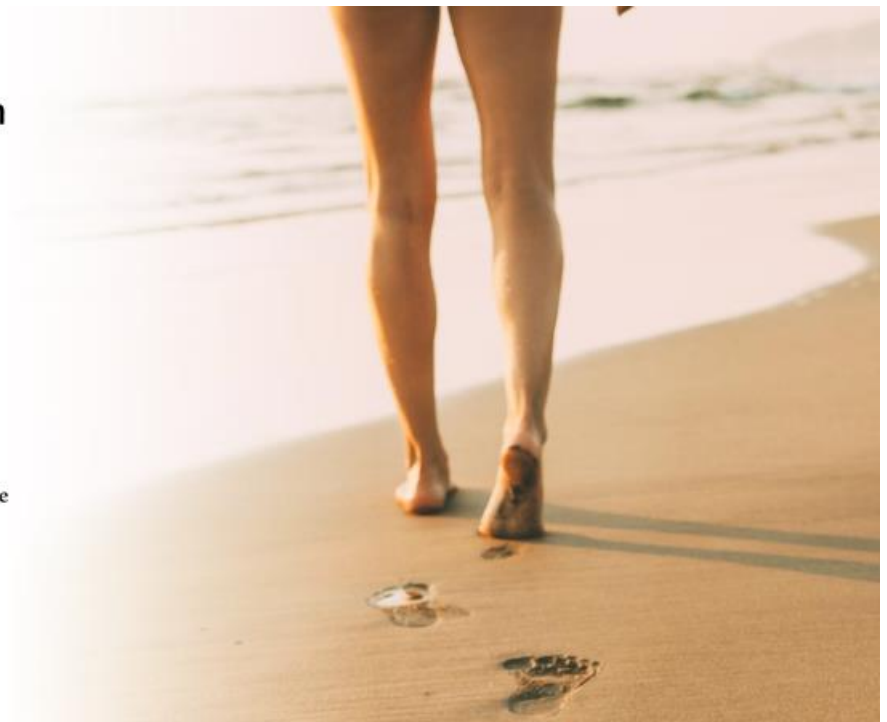
Mitä asioita ja kohtelua pidät itsestään selvänä kaikille tässä luokassa, koulussa, kaupungissa, maassa ja maailmassa?

Onko riski, että erilainen ihminen ei saa itseäänselvyytenä pidettyjä asioita erillaisuutensa vuoksi?

Ainutlaatuisuuden askeleet

- Katsotaan, kuinka erilaisia olemme!
- Arvotaan parit.
- Esitämme seuraavaksi väittämiä. Pari saa nostaa peukalon ylös merkiksi, jos väittäjä on kohdallanne oikein. Jos väite ei ole totta, ei tarvitse tehdä mitään.

Väittämät

- Meillä on eriväriset silmät
- Meillä on eri määrä sisaruksia
- Toinen meistä pitää toimintaelokuvista
- Äitimme ovat syntyneet eri maissa
- Toinen meistä on ollut joskus sairaalassa yötä
- Toinen meistä on työntänyt pyörätuolia
- Toinen meistä on osallistunut urheilukilpailuihin
- Toinen meistä käyttää tennareita
- Toinen meistä pelkää koiria
- Toinen meistä on valehdellut vanhemmilleen
- Toisella meistä on/on ollut raudat
- Toinen meistä pitää metallimusiikista
- Toisella meistä on ystävä, jolla on eri ihonväri kuin itsellä
- Toinen meistä on ollut partiossa
- Toinen meistä on yli viisi senttiä pidempi kuin toinen
- Toinen meistä pitää tulisesta ruoasta
- Toisella meistä on silmälasit
- Toinen meistä asuu kerrostalossa
- Olemme syntyneet eri maissa
- Toinen meistä osaa soittaa jotakin soitinta
- Toinen meistä on uinut avannossa
- Olemme syntyneet eri kuukausina

Lähteet

- Fischbein, S, & Österberg, O. 2009. Kaikkien lasten koulu: erityispedagoginen näkökulma lasten kohtaamiseen. Helsinki: Tietosanoma.
- Global Diversity Practice. What is Diversity & Inclusion?. Saatavissa: <https://globaldiversitypractice.com/what-is-diversity-inclusion/>. Viitattu 23.4.2023.
- Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Lanne-Eriksson, M. 2021. Henkilöstö organisaation voimavarana. Teoksessa S. Rousu & M. Lanne-Eriksson (toim.) Lähijohtaminen sosiaalialalla. Oiva-sarja. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 77–103. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/504805/2021%20OIVA%2039%20L%C3%A4hijohtaminen%20sosiaalialalla.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 23.4.2023.
- Nevalainen, V. & Nieminen, A. 2010. Opettajan psykologia. 1. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Salmivalli, C. 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. 1. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Jyväskylä: PS-kustannus.

KOULUKIUSAAMINEN

RENTOLA & TAMMIAINEN

KIVINIITYN KOULU, SYKSY 2023

Mitä koulukiusaaminen on, mistä sen tunnistaa?

"Se on toistuvaa"

"Sitä on somessa"

"Toisten haukkuminen"

"Henkistä tai fyysistä väkivaltaa"

"Fyysisessä saatetaan pahoinpidellä, esim. nyrkeillä"

"Psyykkisessä eli henkisessä halveerataan ja loukataan sanoilla"

"Uhri voi olla näkyvästi allapäin"

"Aina sitä ei kuitenkaan välttämättä huomaa"

Mitä koulukiusaamisen muotoja on?

"Koulukiusaamisen muotoja on paljon, voidaan kiusata kaikella tavalla"

"Psyykkinen ja fyysinen väkivalta"

"Puhe, sanallista kiusaamista"

"Koulukiusaaminen on vähän niin kuin palapeli, se koostuu monesta eri osa-alueesta"

"Kaveriporukassa voi olla kiusaamista, mutta kaikki eivät välttämättä koe ryhmän sisäistä kommunikaatiota kiusaamisena"

Missä koulukiusaamista esiintyy?

"Somessa"

"Koulussa"

"Vapaa-ajalla"

"Internet"

"Välitunnilla"

Minkälainen koulukiusaaja on?

"Huono omatunto"

"Huono itsetunto"

"Ei kiusaa yksin, niillä on joku kaveri, tukijoukko, jonka kanssa kiusataan"

"Kiusaamalla voi parantaa omaa asemaansa"

"Voi kiusata vain koska on kateellinen"

"Kiusaaja löytää syyn kiusaamiselle, syy ei välttämättä ole erilaisuus"

"Kiusaaminen heijastaa kiusaajan omaa pahaa oloa"

Minkälainen koulukiusaamisen uhri on?

"Se on erilainen"

"Todennäköisesti sellainen, jolla on sellainen piirre, josta on helppo kiusata"

"Kiusataan, ettei itse koe oloaan erilaiseksi"

Onko erilaisuus hyvä vai huono asia?

"Hyvä"

Miten koulukiusaaminen vaikuttaa uhriin?

"Voi johtaa masennukseen tai jopa itsemurhaan"

"Voi aiheuttaa psyykkisiä oireita, ahdistuneisuutta"

"Voi joutua pelkäämään sosiaalisia kohtaamisia"

"Muisto kiusaamisesta jää, vaikka se olisikin jo loppunut"

"Jos on aikaisemmin kiusattu, on vaikeampi luoda uusia ihmissuhteita ja luottaa ihmisiin"

Miten voin auttaa koulukiusaamisen uhria?

"Kertoo jollekin aikuiselle"

"Juttelemalla kiusatulle"

"Puolustamalla"

"Käskisin lopettaa"

Pysähdy hetkeen, mieti mitä tapahtuu, miten itse toimit!

Miten voin ehkäistä koulukiusaamista?

"Ei itse aloita kiusaamaan"

"Otaa kaikki mukaan"

"Ollaan mukavia toisillemme"

"Kerrotaan aikuiselle"

"Opettajalle, luokanvalvojalle, kuraattorille, koulupsykologille, siivojalle, talonnaiselle, kaikille aikuisille voi puhua"

"Paha olo ei tarvi pitää sisällä, puhuminen ei ole merkki heikkoudesta"

Luokan lupaus

Luokka yhdessä lupaa kantaa vastuun siitä, ettei luokassa kiusata muita.
Jokainen lupasi olla kiusaamatta toista.

Turvallisuus

Rentola & Tammiainen
Kiviniityn koulu, syksy 2023

Mitä turvallisuus tarkoittaa?

- Meidän kaikkien perustarve!
- Lain mukaan jokaisella koulun oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön
- Turvallisuus käsitteenä laaja, jokaisella yksilöllinen kokemus
- Fyysinen, henkinen ja sosiaalinen turvallisuus, miten ne eroavat toisistaan?

Mitä turvallisuus tarkoittaa sinulle?

Paikka

Koulu, koti,
harrastusseura

Aika

Välitunti, iltapäivä, kevät

Henkilö(t)

Perhe, ystävät, eläimet

Tunne

Mahdollisuus olla oma itsensä

Miten sinä voit edistää turvallisuutta luokassa ja koulussa?

- Fyysinen turvallisuus?
- Henkinen turvallisuus?
- Sosiaalinen turvallisuus?

Meidän luokkalainen paperilla

- **Tavoite:** Pohtia, millainen on hyvä ja mukava luokkakaveri? Millaisia ominaisuuksia hänellä on?
- **Tarvikkeet:** Iso paperi (2m), erivärisiä paperilappuja, kyniä ja liimaa

Harjoituksen aluksi paperi laitetaan lattialle. Vapaaehtoinen oppilas asettuu makaamaan paperin päälle, ja muut piirtävät hahmon ääriiviivat paperille. Kun hahmo on valmis, oppilas nousee pois paperin päältä.

Oppilaat toimivat 3-5 hengen pienryhmissä. Jokaiselle ryhmälle annetaan pohdittavaksi kysymyksiä. Tavoitteena on tuottaa jokaiseen kysymykseen mahdollisimman monta vastausta. Jokainen vastaus kirjoitetaan omalle lapulle.

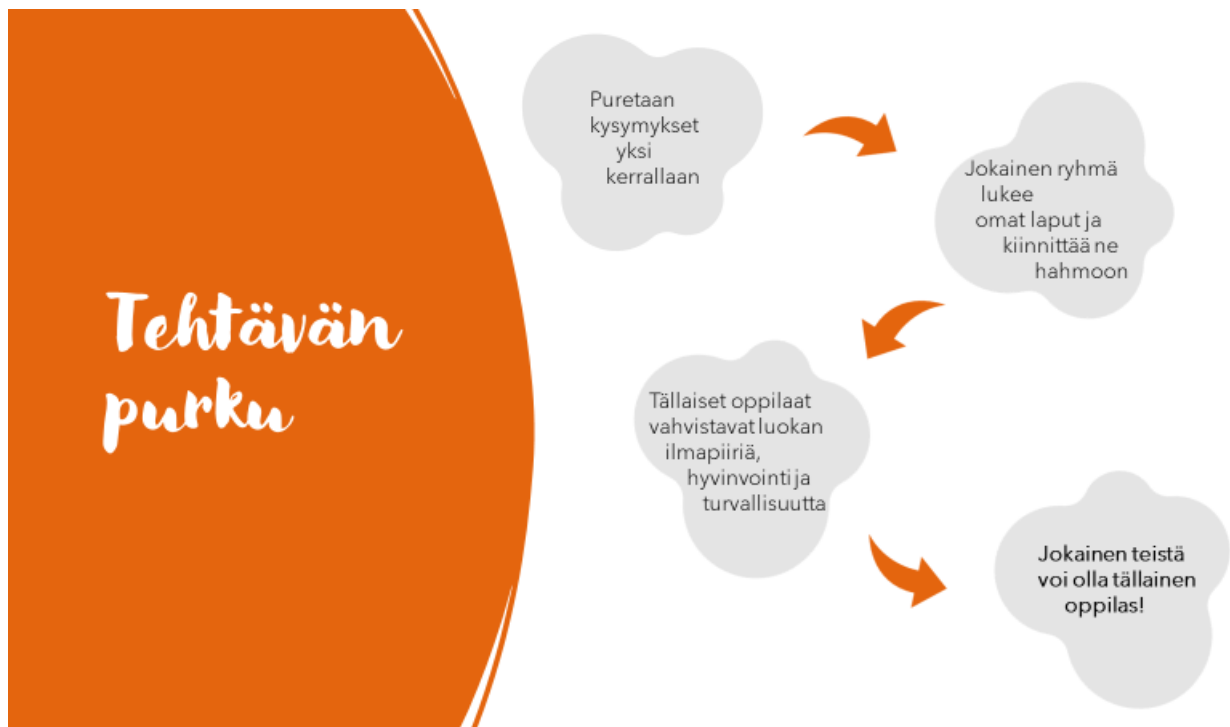
Millainen on hyvä tai sopiva luokkakaveri?

Mitä käytännön tekoja voi tehdä, että kaikilla on luokassa hyvä olla?

Mikä tuottaa iloa koulussa ja luokassa?

Mitä teidän luokka hyötyy tällaisesta oppilaasta?

Lähteet

- Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. *Rakenna hyvä luokkahenki*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Arvot

- Asioita, joita koemme tärkeiksi, joita arvostamme ja haluamme tavoitteellisesti toteuttaa.
- Luokallanne lisäksi yhteiset arvot; jokainen oppilas tunnistaa, tiedostaa ja toteuttaa.
- Arvot ohjaavat toimintaanne luokassa.
- Arvojen tavoitteena on edesauttaa erilaisten pulmien selvittelyssä, uusien mahdollisuuksien luomisessa sekä erilaisten valintojen tekemisessä.

Normit

- Odotuksia ja sääntöjä, joiden mukaan toimitaan keskenään ryhmässä.
- Perustuvat arvoihin. Normi "Ketään ei kiusata"
-> tavoitellaan turvallisen ryhmän arvoa.
- Lisäksi olemassa tiedostamattomia normeja, jotka ovat itsestään muodostuneet vuorovaikutuksen kautta. Esim. iloisuuden normi
-> ei uskalleta ottaa ikäviä asioita esille.

3

Roolit

- Odotuksia, joita sinuun yhdistetään erilaisten tekijöiden kautta. Esim. ikä, sukupuoli, käyttäytyminen koulussa, sosiaaliset taidot jne.
- Uusi ryhmä -> simpellit roolit. Jokainen teistä tässä ryhmässä aluksi oppilaita, myöhemmin ystäviä, luokkatovereita jne. Jokainen omaa useamman roolin.
- Vaikea vaihtaa, sillä roolissa odotetaan sen mukaista käyttäytymistä. Esim. kiusaaja -> haukkuu, tönii, pilkkaa, nauraa. Ei odoteta muuttavan toimintaansa.

4

Persoonallisuustesti

Selvittäkää kyselyn avulla, mitä persoonallisuustyyppiä muistutatte eniten!

<https://www.16personalities.com/fi/persoonallisuustesti>

tai
googlettakaa "Persoonallisuustesti"

- Yllättikö oma tulos?

5

Analyytikot

Arkkitehti
INTJ-A / INTJ-T

Kekseliäät ja strategiset ajattelijat, joilla on suunnitelma kaiken varalle.

Loogikko
INTP-A / INTP-T

Innovatiiviset keksijät, joiden tiedonjanoa ei voi sammuttaa.

Päällikkö
ENTJ-A / ENTJ-T

Rohkeat, kekseliäät ja voimakastahtoiset johtajat, jotka aina löytävät tien - tai tekevät sen itse.

Väittelijä
ENTP-A / ENTP-T

Älykkäät ja uteliaat ajattelijat jotka eivät voi vastustaa älyllisiä haasteita.

6

Diplomaatit

Asianajaja
INFJ-A / INFJ-T

Hiljaiset ja mystiset, mutta hyvin inspiroivat ja väsymättömät idealistit.

Sovittelija
INFP-A / INFP-T

Runolliset, kiltit ja epäitsekkiät ihmiset, jotka ovat aina valmiita auttamaan hyvää tarkoitusla.

Protagonist
ENFJ-A / ENFJ-T

Karismaattiset ja inspiroivat johtajat, jotka osaavat lumota kuulljansa.

Aktivisti
ENFP-A / ENFP-T

Innostuneet, luovat ja sosiaaliset vapaat sielut, jotka aina löytävät syyn hymyllä.

7

Vartijat

Logistikko
ISTJ-A / ISTJ-T

Käytännölliset ja faktakeskeiset individualistit, joiden luotettavuutta ei voi epäillä.

Puolustaja
ISFJ-A / ISFJ-T

Hyvin omistautuvat ja lämpimät suojelijat, jotka ovat aina valmiita puolustamaan läheisiään.

Johtaja
ESTJ-A / ESTJ-T

Loistavat hallinnoijat, ylittämättömiä hallinnoimaan asioita - tai ihmisiä.

Konsuli
ESFJ-A / ESFJ-T

Poikkeuksellisen huolehtivat, sosiaaliset ja suosittu ihmiset, jotka ovat aina valmiita auttamaan.

8

Löytöretkeilijät

Virtuosi
ISTP-A / ISTP-T

Rohkeat ja käytännölliset kokeilijat,
kikkien työvälneiden mestarit.

Seikkailija
ISFP-A / ISFP-T

Joustavat ja hurmaavat taiteilijat, aina
valmiina tutkimaan ja kokemaan
jotakin uutta.

Yrittäjä
ESTP-A / ESTP-T

Älykkäät, energiset ja terävät ihmiset,
jotka nauttivat elämisestä reunaan.

Viihdyttävä
ESFP-A / ESFP-T

Spontaanit, energiset ja intohimoiset
viihdyttäjät - elämä ei ole koskaan
tyhää heidän ympärillään.

Lähteet

Nevalainen, V. & Nieminen, A. 2010. *Opettajan psykologia*. 1. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy

Salmivalli, C. 1998. *Koulutusarvioinnin ryhmäilmionä*. 2. painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. *Rakema hyvä luokkahenki*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saloviita, T. 2013. *Luokka haltuun!* Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuvat:

<https://www.16personalities.com/fi/personallisuustyypit>

Syrjäytyminen

Rentola & Tammiainen
Kiviniityn koulu, syksy 2023

Syrjäytynyt nuori

- = Ei kuulu vertaisryhmään.
 - = Ei oteta osaksi yhteisöä, esim. koululuokkaa.
 - = Ei pääse tutustumaan nuorisokulttuuriin (sis. mm. käyttäytymis- ja pukeutumistavat)
- Vertaisryhmällä on sosiaalinen ryhmä, jossa sen jäseniä yhdistää jokin tekijä. Esim. ikä, kiinnostuksen kohteet, menneisyys, nykyhetki yms.
- Jokaiselle täytyy antaa mahdollisuus olla osa vertaisryhmää!

Miksi nuori voi syrjäytyä koulumaailmassa?

Rautalankaa

Vertaisuhteen hyödyt:

- Auttaa kehittymään ja kasvamaan ihmisenä
- Edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia
- Parantaa koulumotivaatiota
- Identiteetti muovautuu
- Sosiaaliset taidot paranevat
- Yhteistyö muiden kanssa kehittyy

Syrjäytymisen mahdolliset haitat:

- Omiin oloihin siirtyminen
- Sosiaalisuuden väheneminen
- Väsymys
- Ahdistuneisuus
- Masentuneisuus
- Aggressiivisuus
- Ruokailutottumukset muuttuvat
- Päänsärky
- Vatsavaivat
- Jne.

Mitä sinä voit tehdä?

Mitä välittäminen on?

= toisen ihmisen huomioimista eri tavoin

Mitä huomioiminen on?

= Kuuntelu, lohduttaminen, auttaminen, opettaminen, antaa luvan näyttää tunteita ja vastavuoroisesti itse näyttää aitoja tunteita

Yksinäisyys ja yksinolo, sama asia? Väärin!

- Yksinäisyys = Tunne ja konkreettisia tilanteita.
- Yksinäisyys eli yksin jääminen saa aikaan hylätyksi tulemisen kokemuksen, **joka johtaa syrjäytymiseen.**
- **Jokainen meistä haluaa olla välillä yksin, se on tervettä.**
- Yksinolo opettaa meitä ottamaan vastuuta omasta toiminnastamme ja tunteistamme, kun toimimme ryhmässä, ilman vanhempaa tai opettajaa.
- Nuori joka kokee yksinäisyyttä -> ei omaa ryhmää -> ei pääse harjoittamaan taitojaan

Rakas minä

Tavoite: Rauhoittua pohtimaan omaa itseä ja itselle tärkeitä asioita. Harjoitus antaa tietoa omista tunteista, tarpeista, vahvuuksista ja kehittämiskohteista. On tärkeää, että tuntee omien vahvuuksien lisäksi myös omat heikkoudet ja huonot puolet ja oppii hyväksymään ne. Lopullista työtä ei tarvitse jakaa kenenkään kanssa.

Tarvikkeet: A4-paperia ja eri värisiä kyniä, musiikkia.

Ensimmäinen vaihe: Piirtäkää oman kehonne ääriviivat. (5min).

Toinen vaihe: Missä erilaiset tunteet tuntuvat? Väritä kohdat eri väreillä. (10min)

- Ilo
- Innostus
- Suru
- Pelko
- Onnellisuus
- Pettymys
- Yksinäisyys
- Jännitys
- Viha
- Rakkaus

Kolmas vaihe: Paperi käännetään ja toiselle puolelle jatketaan seuraavia lauseita (10 minuuttia)

- Nämä asiat minä osaan...
- Nämä asiat haluaisin oppia...
- Näitä asioita itsestäni arvostan...
- Nämä asiat minua pelottavat...
- Näistä minä unelmoin...

Neljäs vaihe: Kirjoita itsellesi motto, runo tai aforismi (2 minuuttia)

Tehtävän purku

- Miltä tehtävän tekeminen tuntui?
- Oliko helppoa kirjoittaa itsestään asioita?
- Mikä on itsetunto? Mistä se koostuu?

Itsetunto kertoo:

- Tiedostaako ihminen itsensä
- Tunteeko ihminen itsensä
- Arvostaako hän itseään

Itsetunto kehittyy eri elämäntilanteissa saadusta palautteesta ja kokemuksista.

Toisella itsetunto voi olla sidottu ulkonäköön ja toisella koulumenestykseen.

Itsetuntoon voi tulla kolahduksia. Vaihtelut voivat olla nopeita, lyhytkestoisia muutoksia tai hitaita, tietyllä aikavälillä tapahtuvia muutoksia. Perus itsetunto on kuitenkin vakaa.

Kun minäkäsitys tarkentuu ja vahvistuu, sekä tietoisuus omasta roolista ja asemasta selkiytyy, itsetunto ei enää ole riippuvainen ulkoisista tekijöistä. Tämän jälkeen itsetunto määräytyy sisältäpäin; ihminen tiedostaa itse oman arvonsa ja saavutuksensa.

Terveeseen itsetuntoon liittyy positiivinen itsearvostus. Ihminen arvostaa itseään vikoineen ja hyveineen.

On olemassa mahdollisuus kehittyä, ja toisaalta tunnustaa, että kaikkea ei voi osata eikä kaikkeen tarvitse pystyä.

Lähteet

- Fischbein, S. & Österberg, O. 2009. *Kaikkien lasten koulu: erityispedagoginen näkökulma lasten kohtaamiseen*. Helsinki: Tietosanoma.
- Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. *Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. *Rakenna hyvä luokkahenki*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mitä osallisuus tarkoittaa?

- Kokemusta yhteisöön kuulumisesta
- Yhteisön ja yhteiskunnan asioihin vaikuttamista
- Omiin päätöksiin ja asioihin vaikuttamista
- Työskentelyä, harrastamista ja osaa ottamista tasa-arvoisesti
- Yhteisiä keskusteluja ja tavoitteiden asettamista
- Päätöksen tekoa ja vastuun kantamista
- Tietoja, taitoja, tunteita ja tarinoita
- Yhteisöllistä ja vastavuoroista

Osallisuus on tärkeä kokemus omalle hyvinvoinnille, sillä se tuo tunnetta yhteisöllisyydestä ja johonkin kuulumisesta.

Arvaatko, missä sinä olet todennäköisesti saanut ensimmäisen osallisuuden kokemuksen?

Minkälaista osallisuutta sinun elämässäsi on?

Osallisuus voi tarkoittaa eri asioita eri ihmisille. Kirjoitetaan ylös, minkälaista osallisuutta meidän luokasta löytyy!

Tärkeää muistaa luokassa

- Anna mahdollisuus vaikuttaa
- Kerro mielipiteesi
- Kuuntele ja kunnioita toisen mielipiteitä
- Ideoi yhdessä
- Toteuta yhdessä
- Tee kompromisseja

Osallistutaan yhdessä

- Rikkinäinen puhelin
- Vaihda tuolia
- Huokuva norjalainen
- Tuolileikki
- Kädet sekaisin
- Sokko
- Lehtileikki

- Ilonen, M. 2014. Osallisuuden olotiloissa: Opas asumispalvelujen käyttäjille ja työntekijöille. Helsinki: Aspa-säätiö. Saatavissa: https://www.aspa.fi/wp-content/uploads/2020/09/Osallisuuden_olotiloissa-opas.pdf. Viitattu: 7.5.2023.
- Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lähteet

Kysymykset, joihin vastataan projektin lopussa

34. Opin luentojen kautta uutta

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

35. Luennoista oli luokallemme hyötyä

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

36. Tiedän, miten voin parantaa luokan ilmapiiriä

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

37. Tiedän, keneltä voin pyytää koulussa apua

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

38. Suositteaisin tällaista toimintaa myös muille luokille

Merkitse vain yksi soikio.

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

39. Mistä pidit eniten?

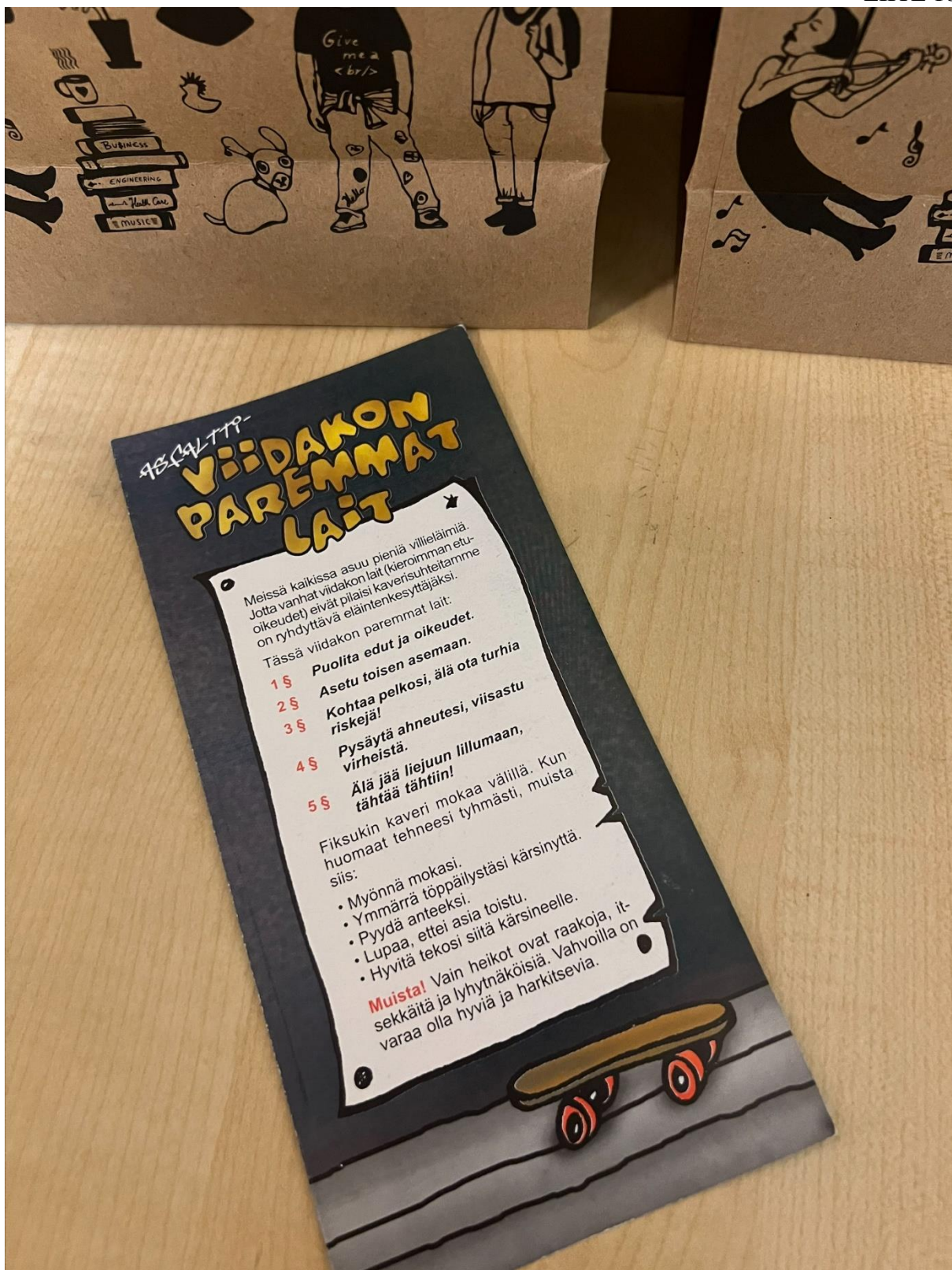
40. Mistä pidit vähiten?

41. Jäikö jotain puuttumaan?

42. Oliko jotain, mitä et pitänyt tarpeellisena?

43. Vapaamuotoinen palaute ohjaajille heidän toiminnastaan ja luentojen sisällöstä

ASIALTTI VIIDAKON PAREMMAT LAIT

Meissä kaikissa asuu pieniä villieläimiä. Jotta vanhat viidakon lait (kieroisuuden etuoikeudet) eivät pilaisi kaverisuhteitamme on ryhdyttävä eläintenkesyttäjäksi.

Tässä viidakon paremmat lait:

- 1 § Puolita edut ja oikeudet.
- 2 § Asetu toisen asemaan.
- 3 § Kohtaa pelkosi, älä ota turhia riskejä!
- 4 § Pysäytä ahneutesi, viisastu virheistä.
- 5 § Älä jää liejuun lillumaa, tähtää tähtiin!

Fiksukin kaveri mokkaa välillä. Kun huomaat tehneesi tyhmästi, muista siis:

- Myönnä mokasi.
- Ymmärrä töppäilystäsi kärsinyttä.
- Pyydä anteeksi.
- Lupaa, ettei asia toistu.
- Hyvitä tekosi siitä kärsineelle.

Muista! Vain heikot ovat raakoja, itsekkäitä ja lyhytnäköisiä. Vahvoilla on varaa olla hyviä ja harkitsevia.

Kiitos, 7 X!

Haluamme kiittää teitä kuluneesta syksystä. Olette toiminnallanne mahdollistaneet oppinäytetyömme edistymisen ja meidän valmistumisemme. Teihin on ollut hienoa tutustua, ja teistä on tämän syksyn aikana muodostunut osallistuva, huomioonottava ja sosiaalinen luokka. Luokkanne kasvua yhteisöksi on ollut mielenkiintoista ja antoisaa seurata. Jatkaa tutustumista toisiinne yhtä rohkeasti, kuin tähänkin asti!

Olemme tämän syksyn aikana keskustelleet aiheista, jotka vaikuttavat teidän luokkanne yhteishenkeen ja ilmapiiriin. Toivomme, että muistette käymiämme keskusteluja myöhemmin vielä tulevaisuudessa – me ainakin tulemme muistamaan teidän monet oivallukset ja ajatukset. Jos luokkanne kohtaa riitoja ja vastoinkäymisiä, muistakaa, että niistäkin on mahdollista selvitä. Kuunnelkaa toisianne, kysykää toistenne kuulumisia ja auttakaa kaveria. Kuuntelemalla ja keskustelemalla voitte parantaa luokkanne ilmapiiriä nopeasti. Muistakaa antamanne lupaus siitä, että teidän luokassa ei kiusata ketään.

Muistattehan, että teidän ympärillänne on täällä koulussa monta turvallista aikuista. Jos teillä nousee huoli omasta tai kaverin hyvinvoinnista, voitte aina puhua koulun aikuisille. Aikuisen ei tarvitse olla teidän oma opettaja, voitte puhua myös koulunkäynninavustajalle, koulukuraattorille, koulupsykologille, terveydenhoitajalle, keittäjälle, siivoojalle, talonmiehelle, tai kenelle tahansa muulle aikuiselle. Uskomme, että teidän kotiväki haluaa myös tietää, mitä teille kuuluu koulussa ja koulun ulkopuolella. Kodin aikuisille voit myös jakaa huolesi.

Olemme äärimmäisen kiitollisia panostuksestanne meidän yhteiseen projektiin. Toivomme teidän oppineen meiltä yhtä paljon kuin me olemme teiltä oppineet.

Hyvää syksyn jatkoa ja tsemppit yläasteelle. Unelmoikaa ja tehkää asioita yhdessä, teidän luokalla on taitoja ja mahdollisuuksia vaikka mihin!

Anna & Elli

KYSELYN VASTAUKSET

5.10.2023

Kiviniityn koulu, 7X

Minkälainen ilmapiiri
luokassanne on?

"Valoisa"

"Hyvä"

"Avoin"

"Mukava"

"Ihan ok"

"Tylsä"

"Huumorintajuinen"

"Kiva"

"Rauhallinen"

"Aika meluisa"

Mitä ryhmähenki tarkoittaa sinulle?

"Toisten ymmärtämistä"

"Sitä, että ryhmässä on mukava olla"

"Ryhmyötä"

"Ystävällisyyttä"

"Että on hyvä ilmapiiri"

"Oikeus antaa oma mielipide"

"Turvallisuutta"

"Kaikki tulevat toistensa kanssa toimeen"

"On hyvä olla ja puhua muiden kanssa"

"Ryhmässä ei kiusata eikä syrjitä"

Mitä turvallinen luokka tarkoittaa sinulle?

"Pystyy luottamaan kaikkiin"

"Ei tarvitse pelätä mitään tai ketään"

"Kukaan ei naura"

"Hyvä olo"

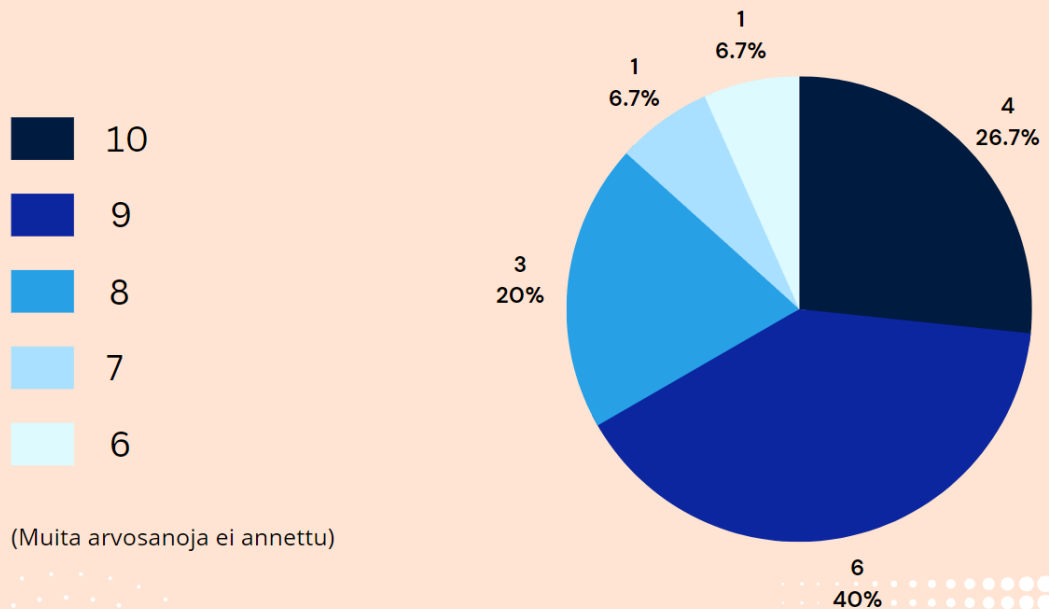
"Voin olla oma itseni"

"Ei kiusata"

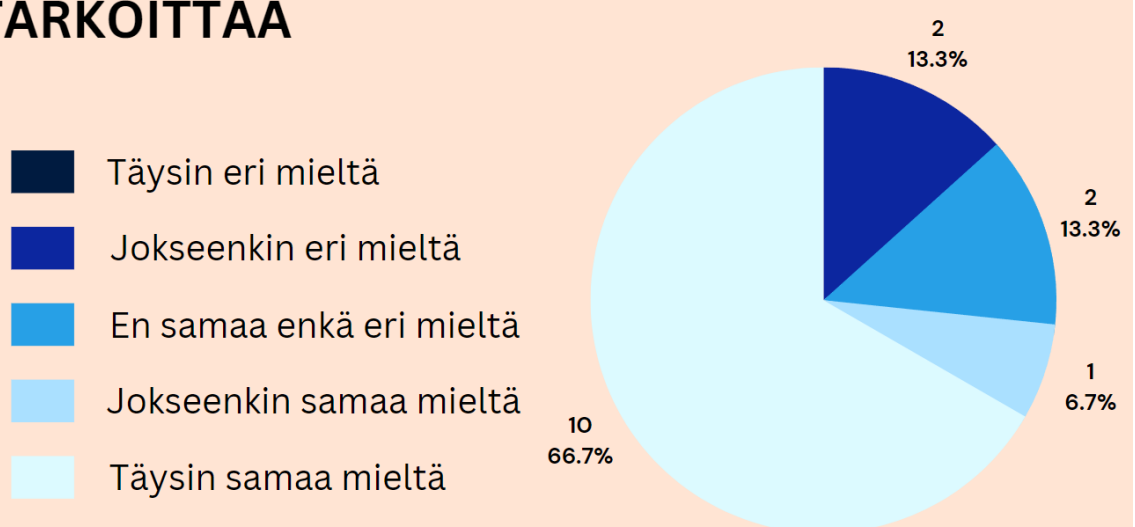
"Vapaata oloa"

"Kavereita ja hyvä ilmapiiri"

TUTUSTUMINEN LUOKKAAN ON OLLUT HELPPOA/VAIKEAA ASTEIKOLLA 1-10

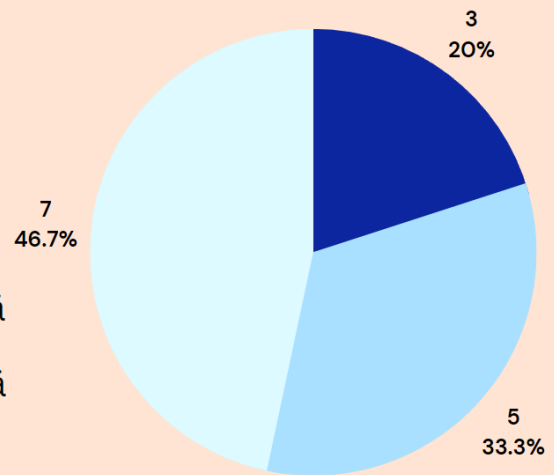

TIEDÄN, MITÄ YHTEISÖ TARKOITTA

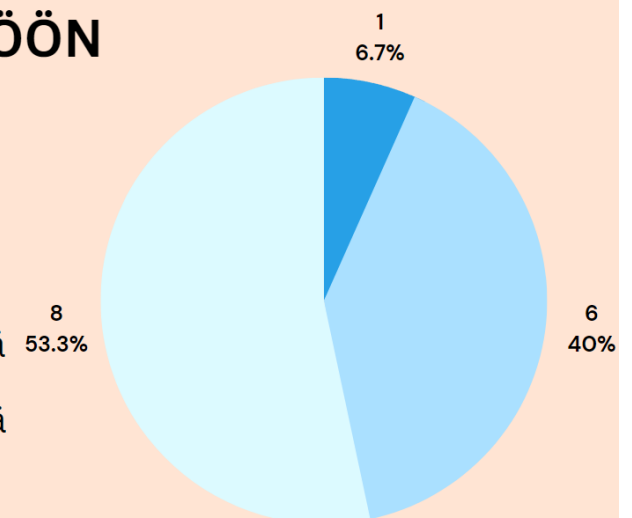
TIEDÄN, MITÄ YHTEISÖLLISYYS TARKOITTAÄ

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

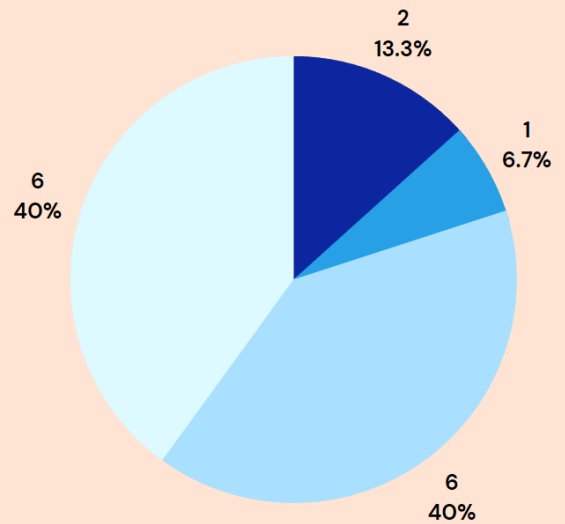
KOEN KUULUVANI LUOKKAMME YHTEISÖÖN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

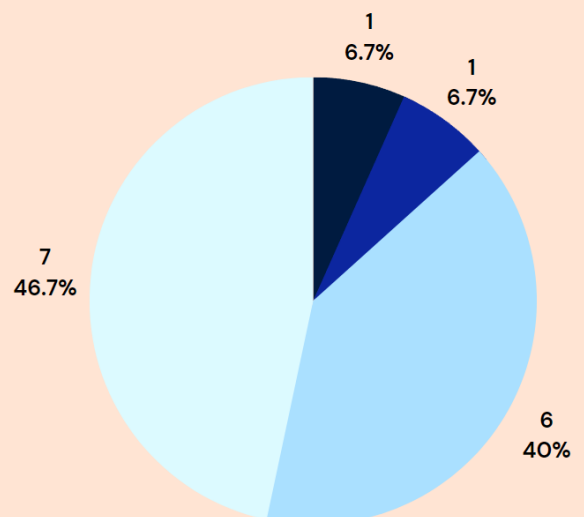
TIEDÄN, MITÄ KEHITYSVAIHEITA LUOKKAMME TULEE KOKEMAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

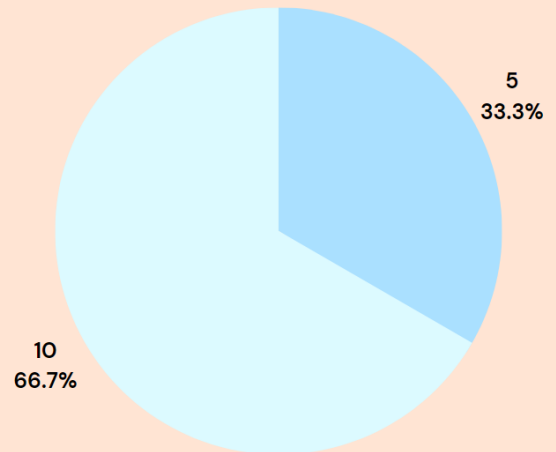
TIEDÄN, MITÄ RYHMÄDYNAMIIKKA TARKOITTA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

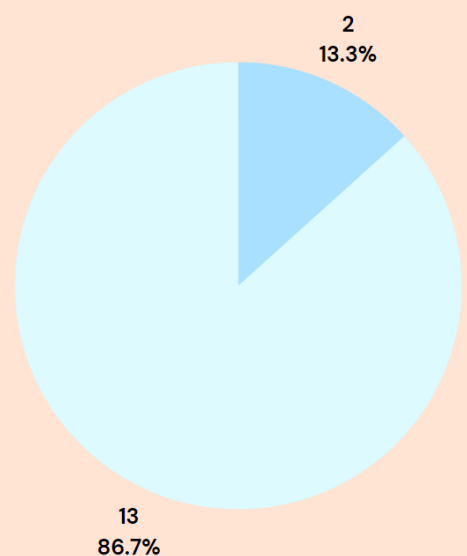
TIEDÄN, MIKÄ RYHMÄN TARKOITUS ON

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

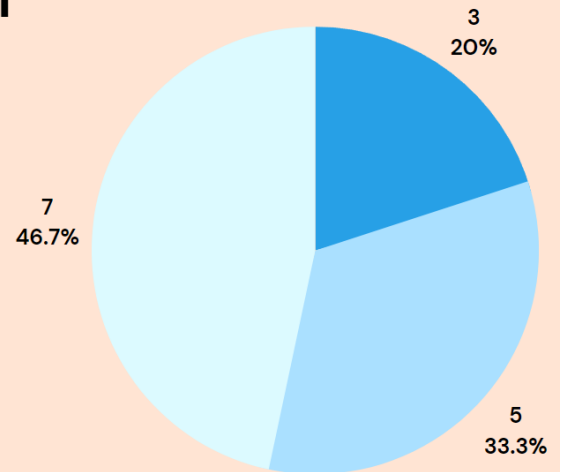
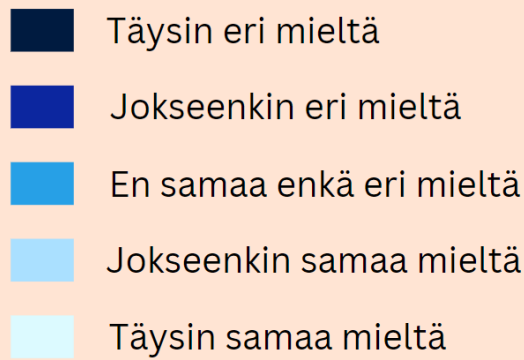

TIEDÄN, MINKÄLAINEN ON TURVALLINEN LUOKKA

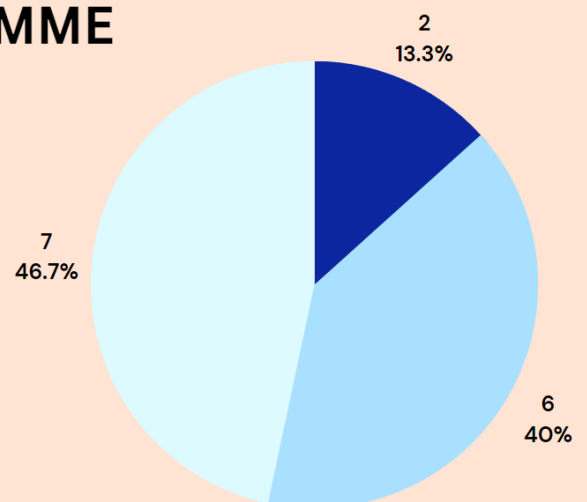
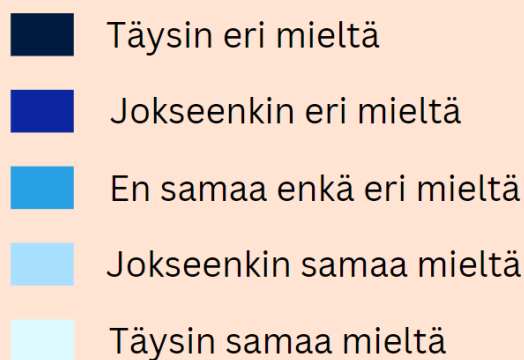
- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

LUOKASSAMME ON TURVALLINEN ILMAPIIRI

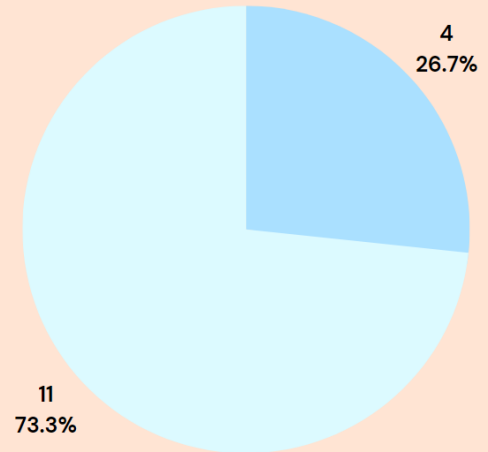

PYSTYN OLEMAAN TÄYSIN OMA ITSENI LUOKASSAMME

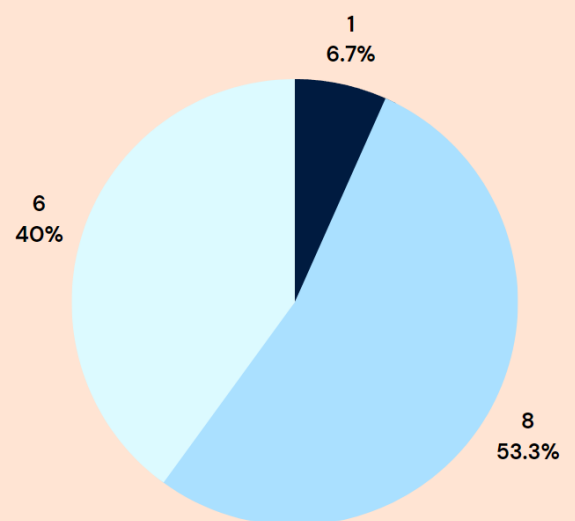
TIEDÄN, MITÄ TUNNETAIDOT OVAT

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

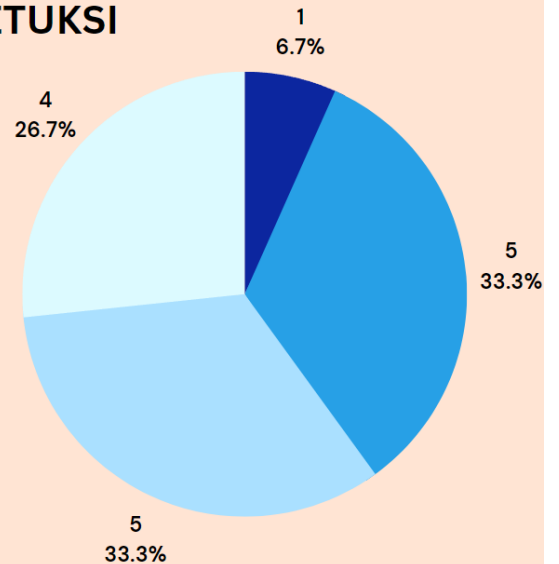
TIEDÄN, MITÄ VUOROVAIKUTUS- TAIDOT OVAT

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

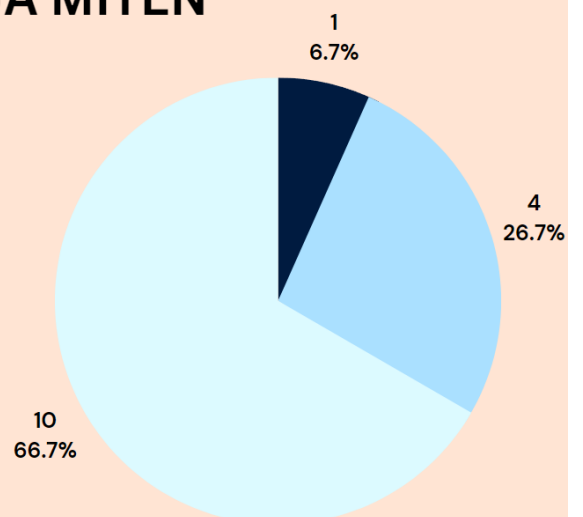
VOIN LÄHESTYÄ KAIKKIA LUOKKANI OPPILAITA ILMAN PELKOA TULLA TUOMITUKSI/PILKATUKSI/OHITETUKSI

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

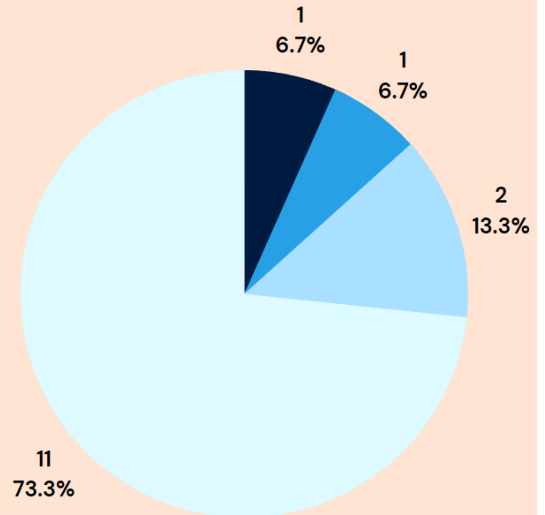
TIEDÄN, MINKÄLAINEN ON SYRJÄYTYNYT OPPILAS JA MITEN HÄN KÄYTTÄYTYY

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

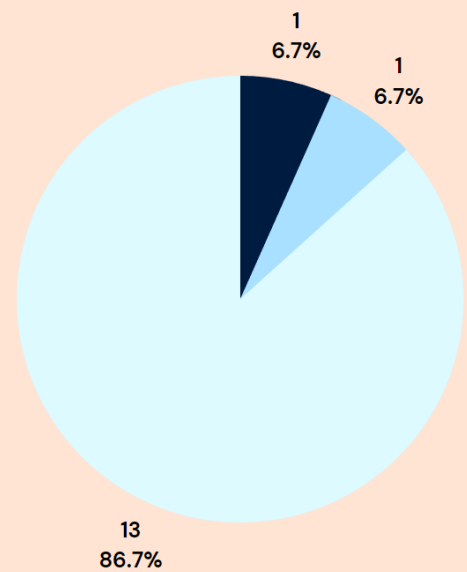
TIEDÄN, MITEN SYRJÄYTYMISTÄ VOI EHKÄISTÄ

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

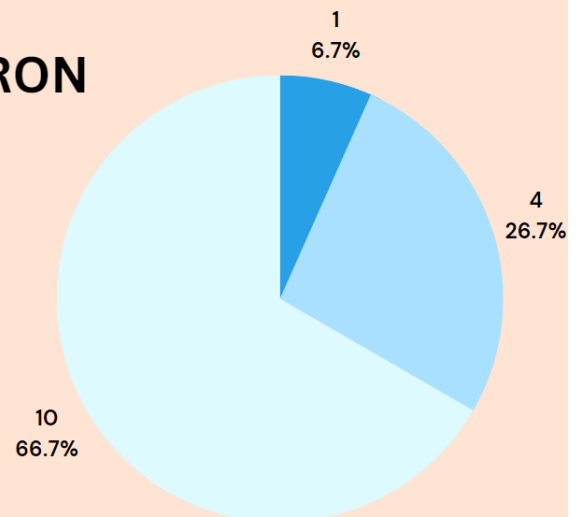
TIEDÄN, MITÄ EROA ON YKSINÄISYYDELLÄ JA YKSINOLOLLA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

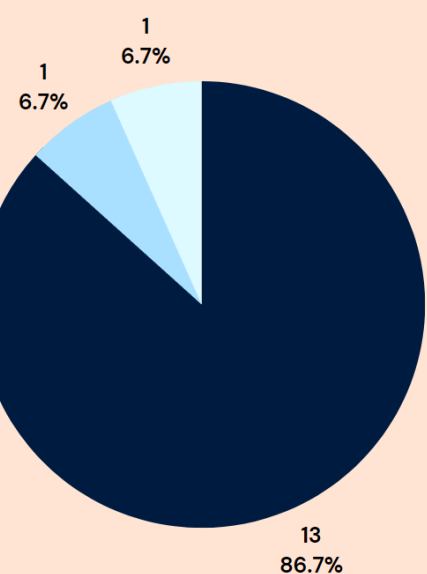
TIEDÄN KOULUKIUSAAMISEN JA ERIMIELISYYKSIEN AIHEUTTAMAN RIIDAN ERON

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

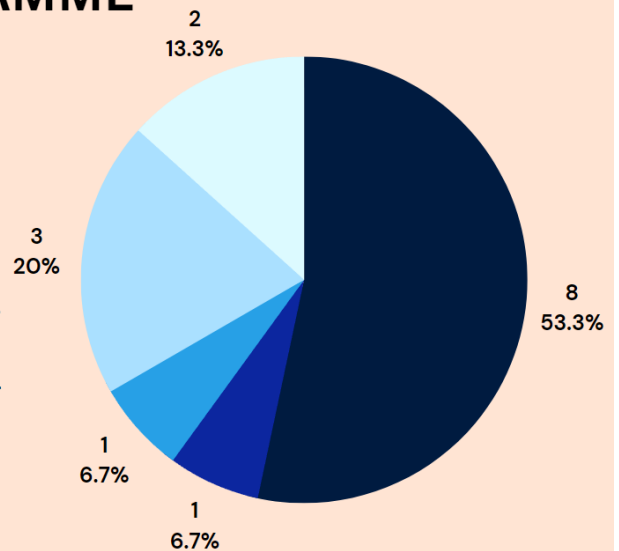
KOULUKIUSAAMINEN ON AINA FYYSISTÄ VÄKIVALTA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

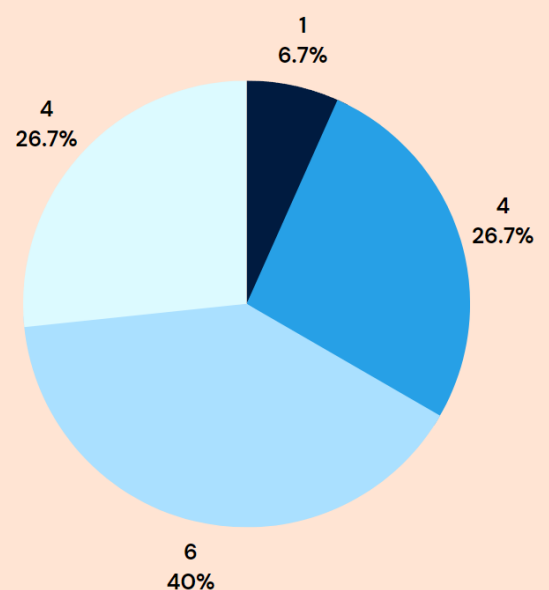
MINUA TAI LUOKKATOVERIANI KIUSATAAN LUOKASSAMME

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

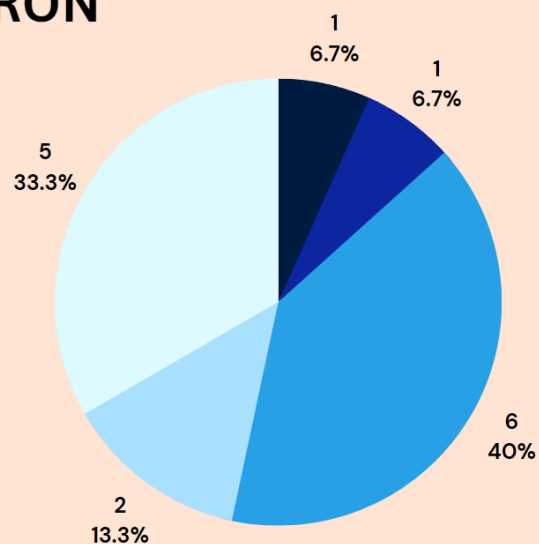
TIEDÄN, MITÄ LUOKAN MONINAISUUDELLA TARKOITETAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

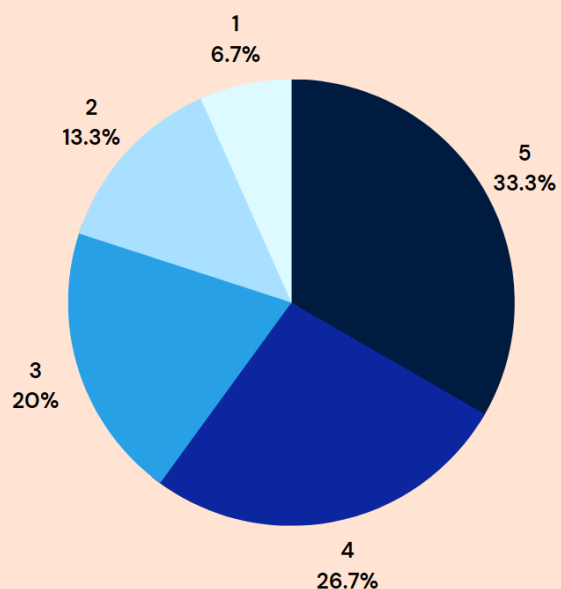
TIEDÄN NÄKYVÄN JA NÄKYMÄTTÖMÄN MONIMUOTOISUUDEN ERON

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

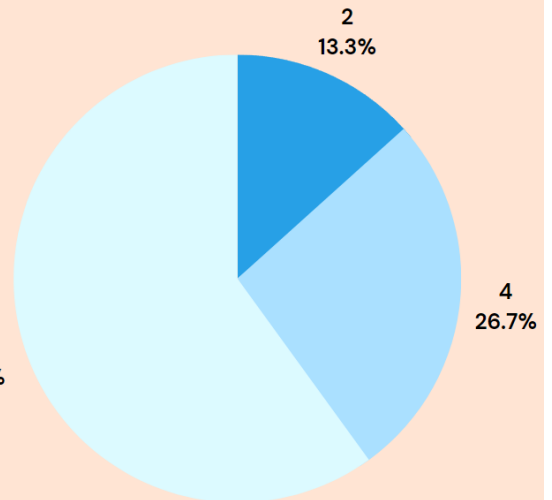
KOEN LUOKASSAMME RYHMÄPAINETTA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

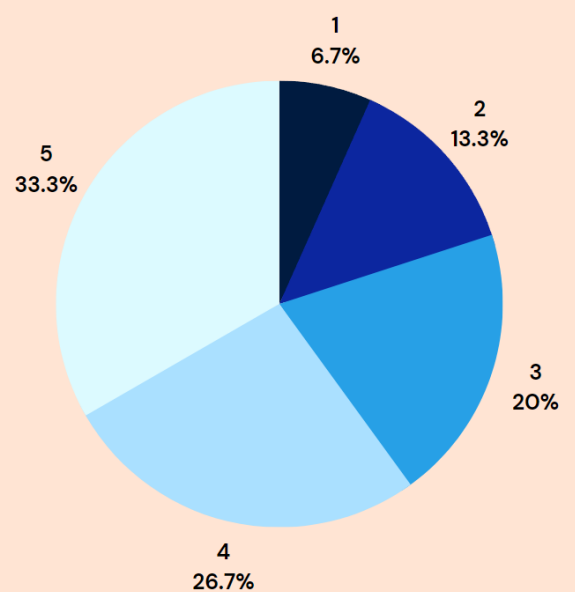
TIEDÄN, MITÄ ARVOILLA TARKOITETAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

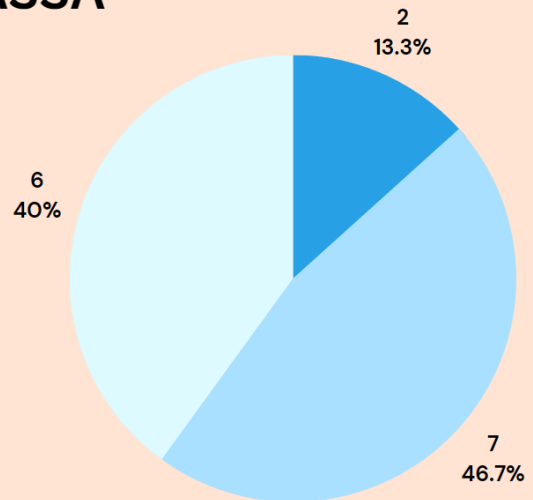
TIEDÄN, MITÄ NORMEILLA TARKOITETAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

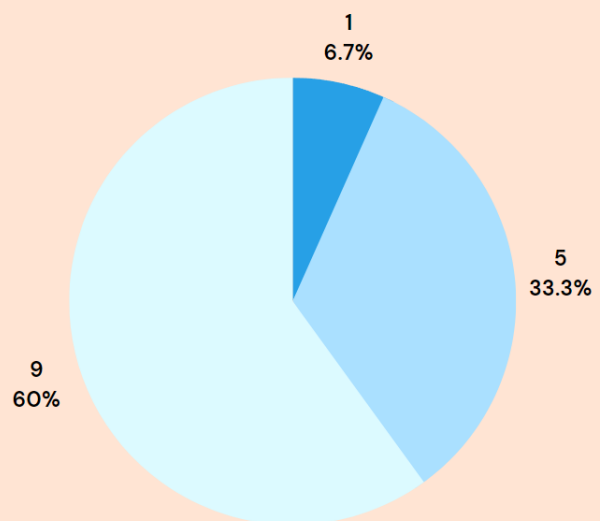
TIEDÄN, MITÄ MINUN ROOLINI ON JA VOI OLLA LUOKASSA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

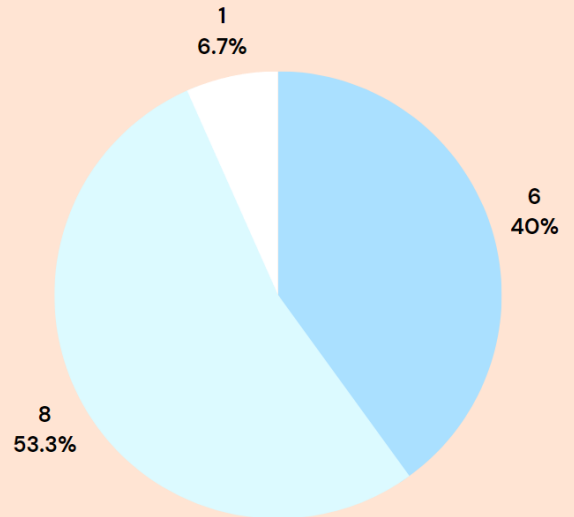
TIEDÄN, MITÄ OSALLISUUS TARKOITTAÄ

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

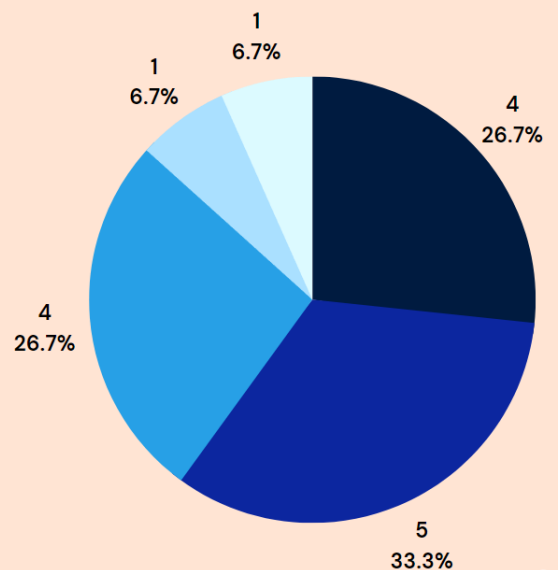
VOIN VAIKUTTA A OMAAN OSALLISUUTEENI LUOKASSA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä
- Ei vastattu

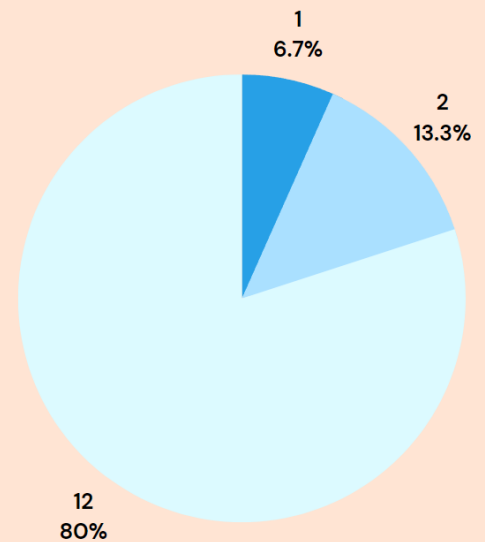
OSALLISUUS JA OSALLISTUMINEN TARKOITTAVAT SAMAA ASIAA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

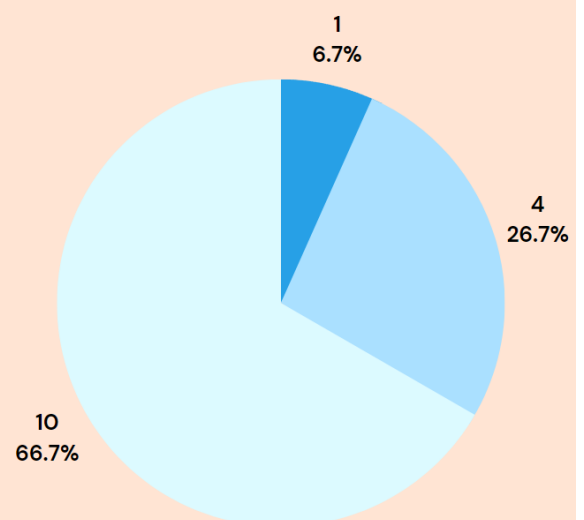
OPIN LUENTOJEN KAUTTA UUTTA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

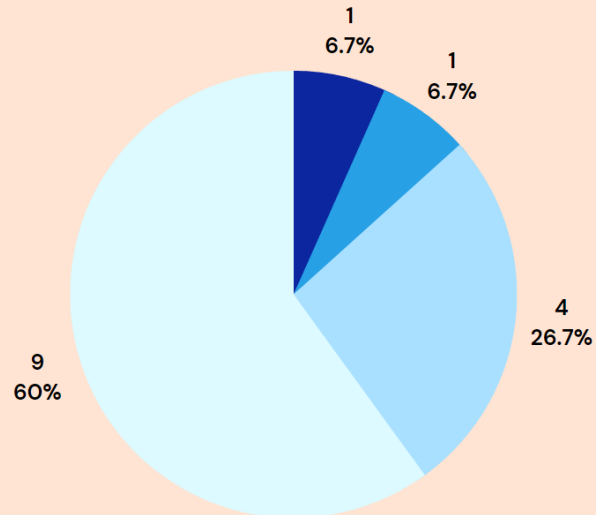
LUENNOISTA OLI LUOKALLEMME HYÖTYÄ

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

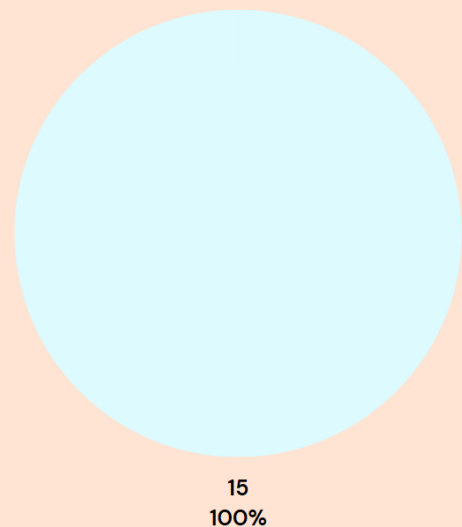
TIEDÄN, MITEN VOIN PARANTAA LUOKAN ILMAPIIRIÄ

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

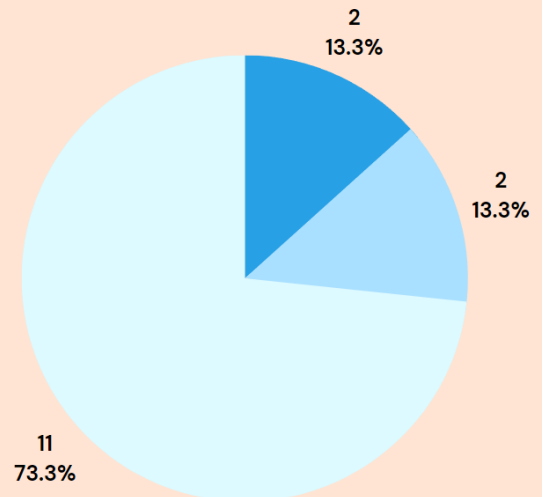
TIEDÄN, KENELTÄ VOIN PYYTÄÄ KOULUSSA APUA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

SUOSITTELISTIN TÄLLÄISTÄ TOIMINTAA MYÖS MUILLE LUOKILLE

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Mistä pidit eniten?

"Ohjaajat ovat tosi mukavia"

"Aina kun piditte tunteja"

"Turvallisuus -tunti"

"Tunneista yhdessä"

"Toiminnasta teorian jälkeen"

"Leikeistä ja monista tehtävistä"

"Dioista, koska niissä oppi uutta"

"Persoonallisuustestistä"

"Leikeistä, koska se kasvatti yhteisöllisyyttä"

"Että kysytään asioita"

"Kyselyistä"

"Siitä kun oli ryhmätehtäviä"

"Kun ei tarvinnu opiskella oikeita aineita ja ei tullu läksyjä"

Mistä pidit vähiten?

"Syrjäytyminen oppitunnin tehtävät"

"En tiedä"

"Siitä kun ette tullut joka päivä"

"Puhumisesta"

"Persoonallisuustesti"

"Siitä miten jotkut henkilöt häiritsivät tuntia"

"Joskus oli tylsää ja väsytti"

"En keksi"

Jäikö jotain puuttumaan? Oliko jotain, mitä et pitänyt tarpeellisena?

"Ei"

*"Ei ollut, kaikki oli tarpeellista ja
hyödyllistä tietoa"*

*"En pitänyt tarpeellisena
persoonallisuustestiä"*

Vapaamuotoinen palaute ohjaajille heidän toiminnastaan ja luentojen sisällöstä

“Luulen, että tämä tulee vaikuttamaan positiivisesti luokkaamme”

“Kiitos tunteista oli tosi kivaa”

“Olette todella mukavia ja kilttejä”

“Olisi kiva, jos tulisitte toistekin”

“Asiat käytiin läpi lyhyesti ja ytimekkäästi”

“Tämmöisiä tunteja pitäisi olla lisää”

“Luennot olivat tarpeellisia”

“Teidän tunnit olivat kivoja ja hauskoja”

“Oli kivaa ja mielenkiintoista”

“Olitte super kivoja”

“Opin paljon uutta, teidän tunnit olivat erittäin laadukkaita ja monipuolisia, lyhyeen aikaan saitte mahdutettua paljon”

“Ne olivat hyviä”

KYSELYN VASTAUKSET

9.10.2023

Kiviniityn koulu, 7Y

Minkälainen ilmapiiri
luokassanne on?

"Ihan hyvä"

"Välillä vähän villi"

"Hauska"

"Ihan ok"

"Pirteä ja iloinen"

"Hyvä"

Mitä ryhmähenki tarkoittaa sinulle?

"Kaikki tulee toimeen"

"Kaikki voi tehdä tehtäviä muiden kanssa"

"Ei mitään"

"Kaikilla on kivaa"

"Hyvää hetkeä"

"Hyvä olla"

"Kaikki osallistuu ja pitää hauskaa"

"En tiää"

Mitä turvallinen luokka tarkoittaa sinulle?

"Luokassa on kavereita ja hyvä opettaja"

"En tiedä"

"Ystäviä"

"Pystyy tulla luokkaan kun tietää ettei kukaan kiusaa"

"Ei moitita"

"On hyvä olla"

"Kukaan ei hakkaa"

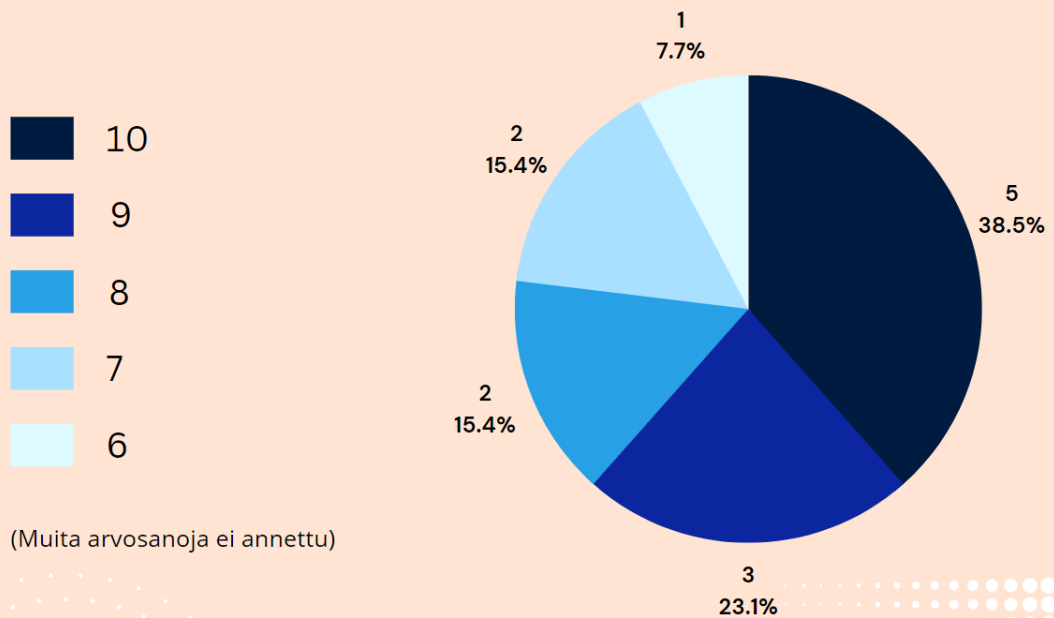
"Paikkaa mikä kaikilla pitäisi olla"

"Hyvä ilmapiiri"

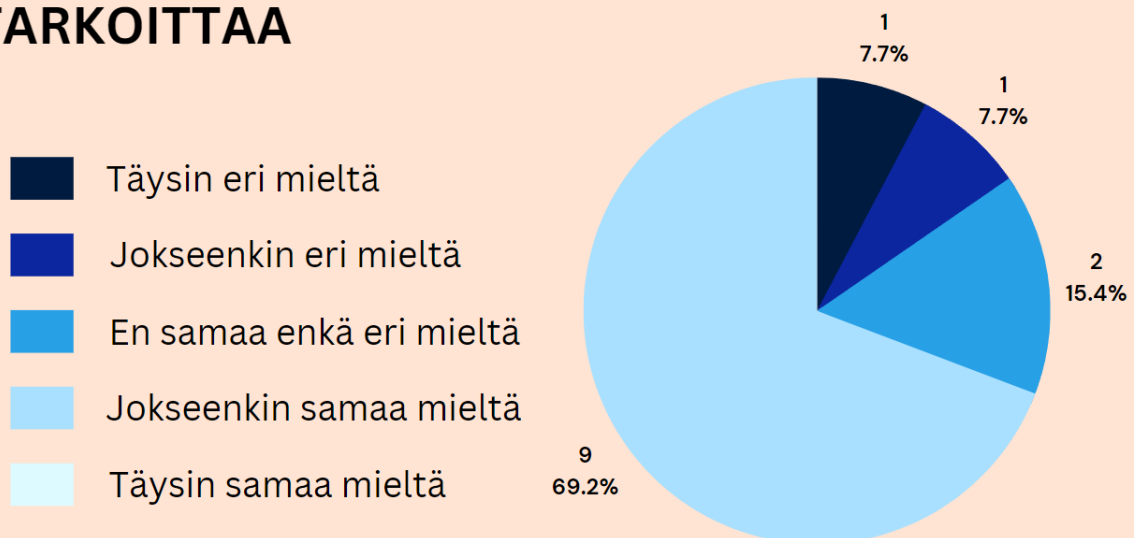
"Ei mitään"

"Sellainen missä kaikki saa olla sellaisia kuin on"

TUTUSTUMINEN LUOKKAAN ON OLLUT HELPPOA/VAIKEAA ASTEIKOLLA 1-10

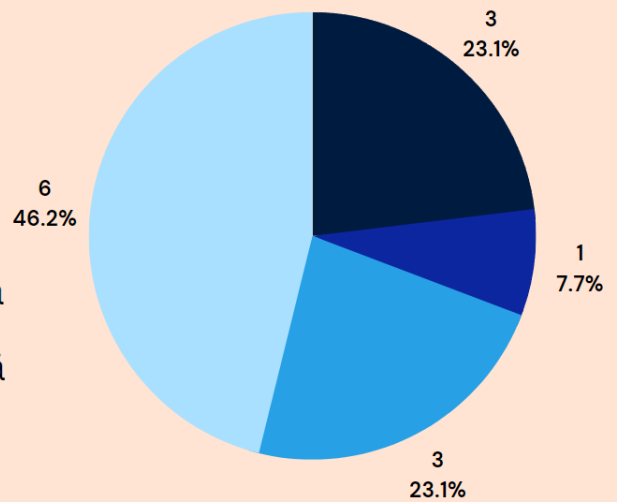

TIEDÄN, MITÄ YHTEISÖ TARKOITTAÄ

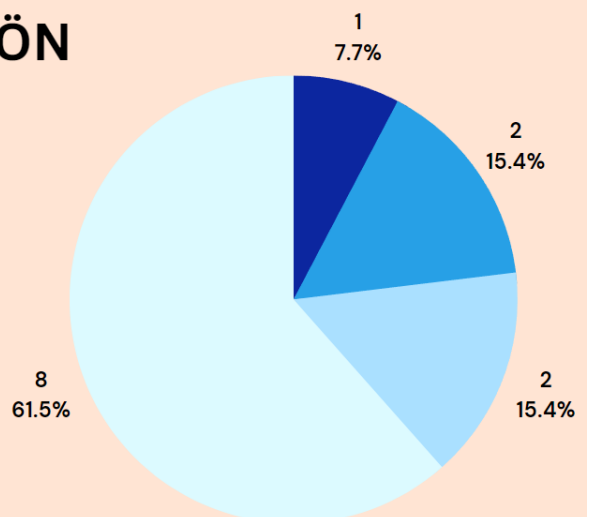
TIEDÄN, MITÄ YHTEISÖLLISYYS TARKOITTAÄ

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

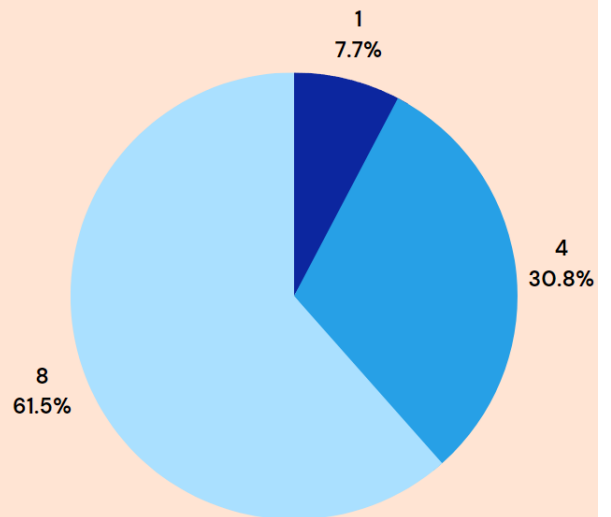
KOEN KUULUVANI LUOKKAMME YHTEISÖÖN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

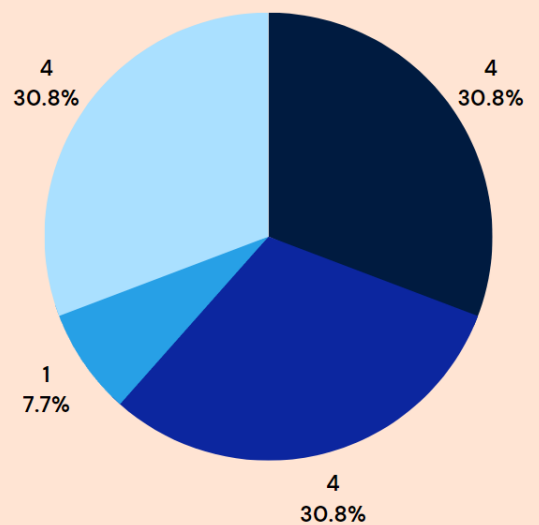
TIEDÄN, MITÄ KEHITYSVAIHEITA LUOKKAMME TULEE KOKEMAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

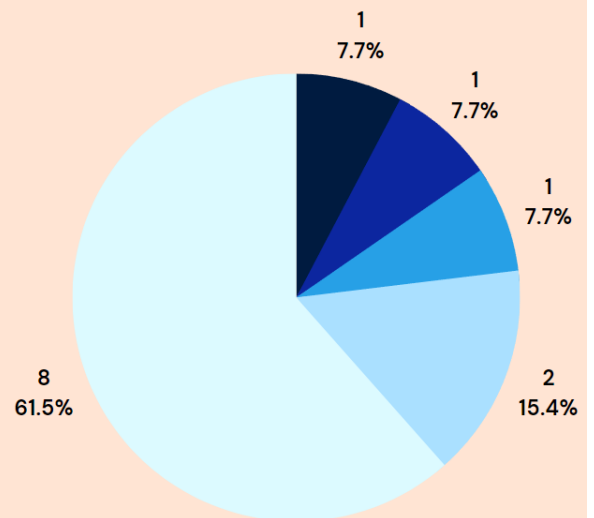
TIEDÄN, MITÄ RYHMÄDYNAMIIKKA TARCOITAA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

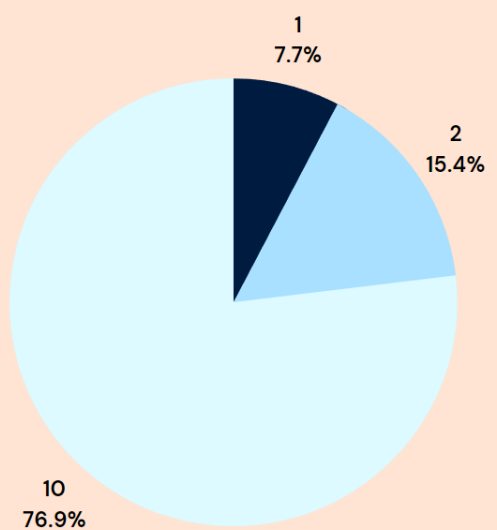
TIEDÄN, MIKÄ RYHMÄN TARKOITUS ON

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

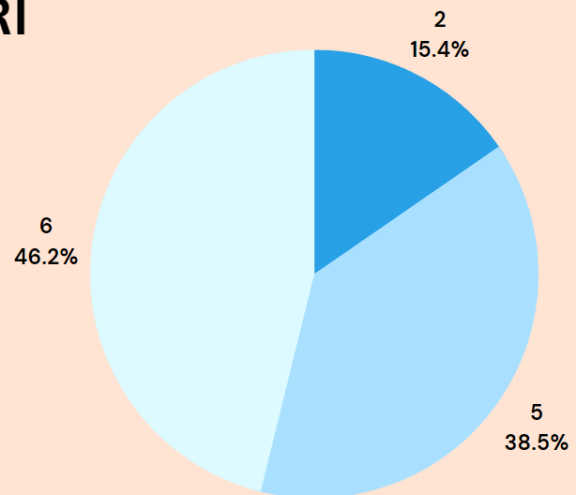
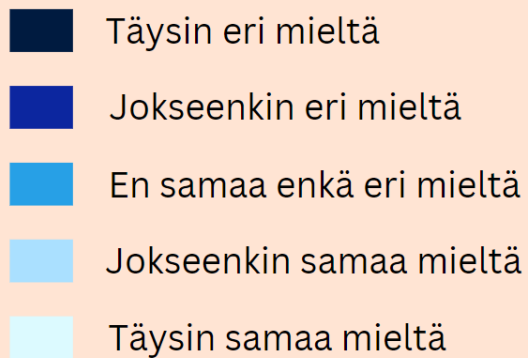

TIEDÄN, MINKÄLAINEN ON TURVALLINEN LUOKKA

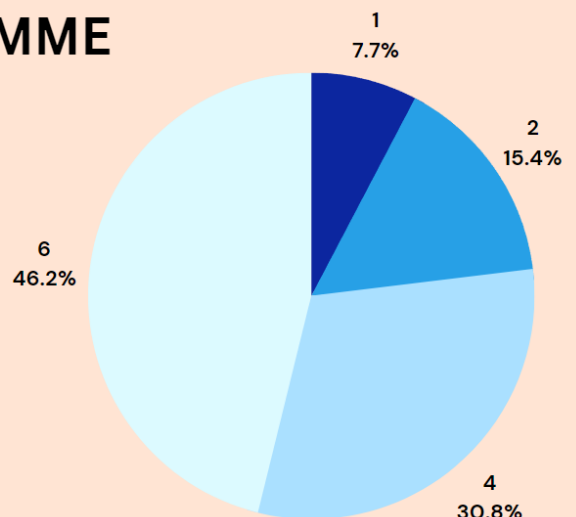
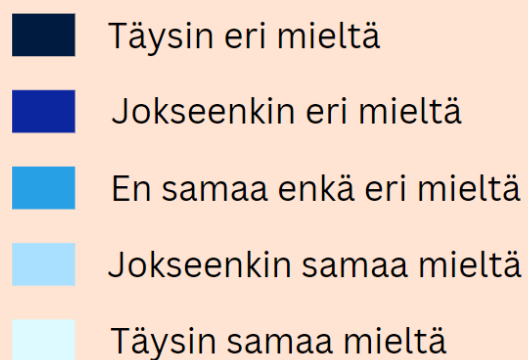
- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

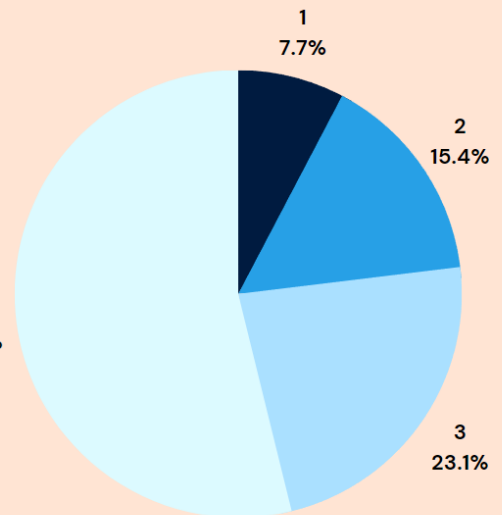
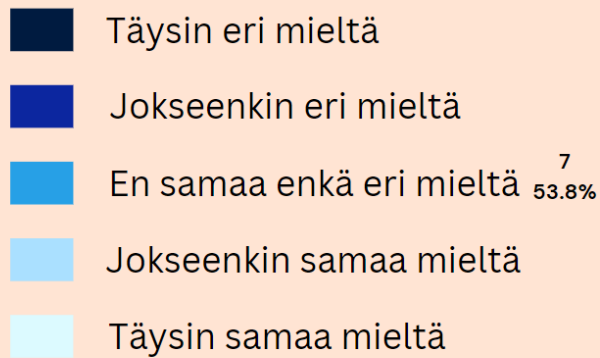
LUOKASSAMME ON TURVALLINEN ILMAPIIRI

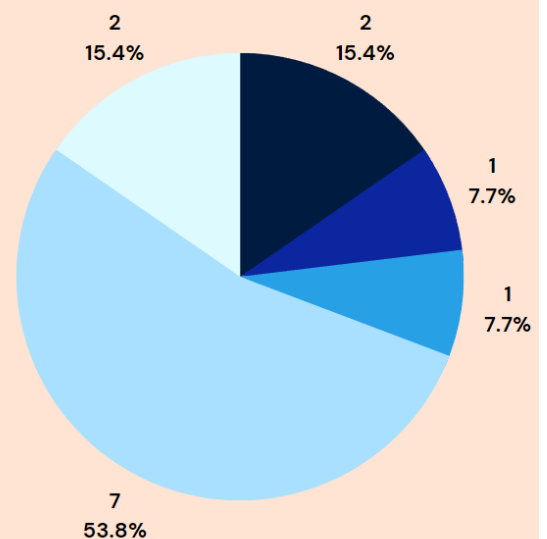
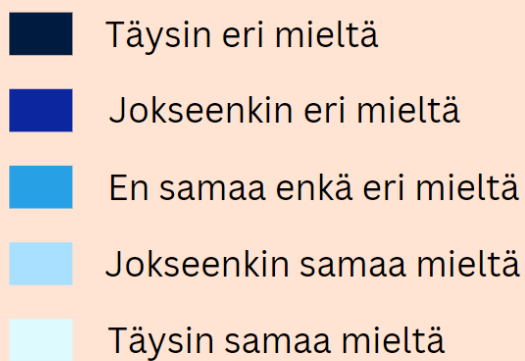
PYSTYN OLEMAAN TÄYSIN OMA ITSENI LUOKASSAMME

TIEDÄN, MITÄ TUNNETAIDOT OVAT

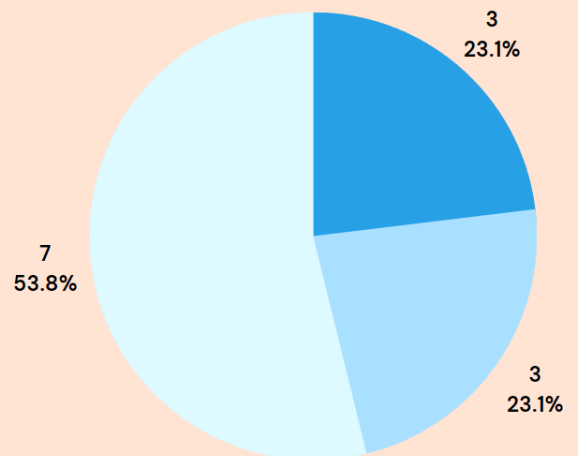

TIEDÄN, MITÄ VUOROVAIKUTUS- TAIDOT OVAT

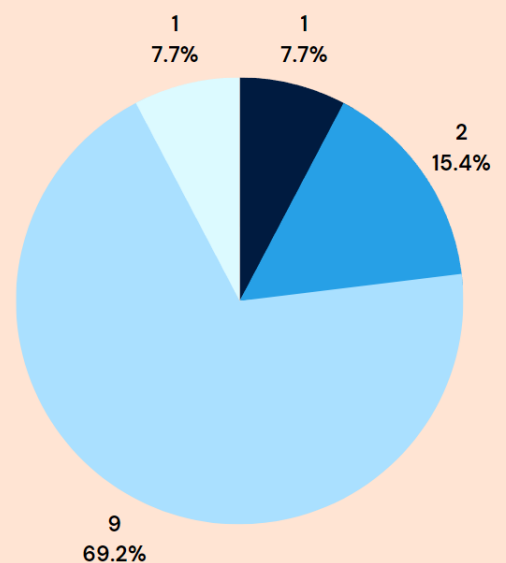
VOIN LÄHESTYÄ KAIKKIA LUOKKANI OPPILAITA ILMAN PELKOA TULLA TUOMITUKSI/PILKATUKSI/OHITETUKSI

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

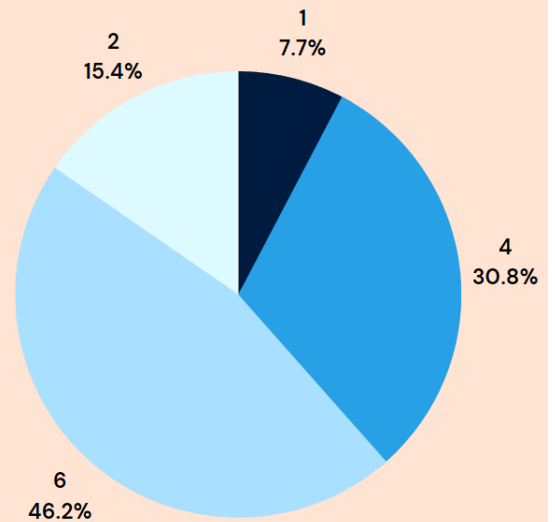
TIEDÄN, MINKÄLAINEN ON SYRJÄYTYNYT OPPILAS JA MITEN HÄN KÄYTTÄYTYY

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

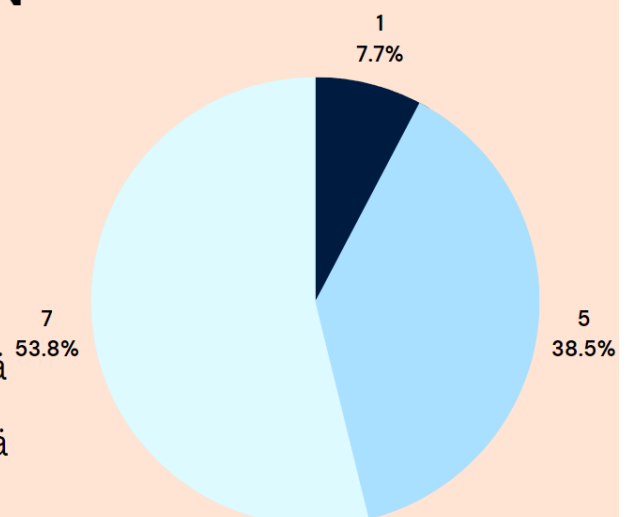
TIEDÄN, MITEN SYRJÄYTYMISTÄ VOI EHKÄISTÄ

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

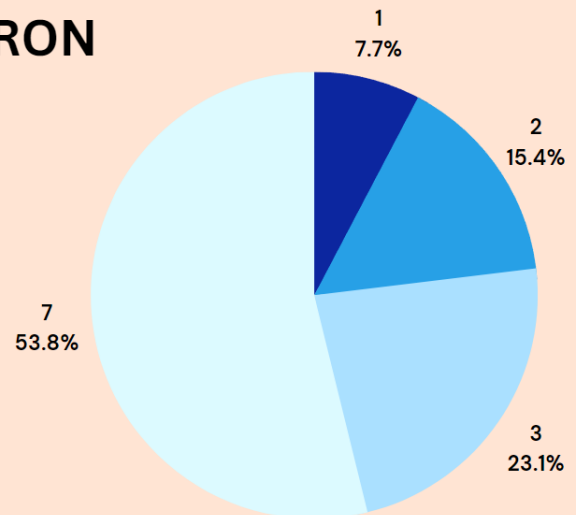
TIEDÄN, MITÄ EROA ON YKSINÄISYYDELLÄ JA YKSINOLOLLA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

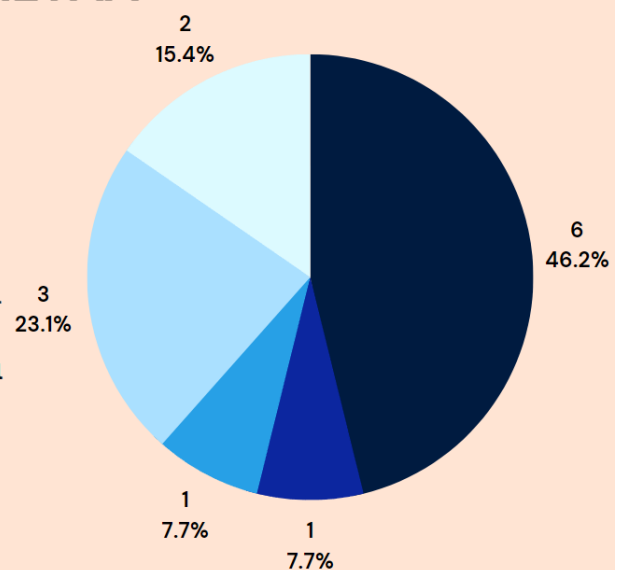
TIEDÄN KOULUKIUSAAMISEN JA ERIMIELISYYKSIEN AIHEUTTAMAN RIIDAN ERON

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

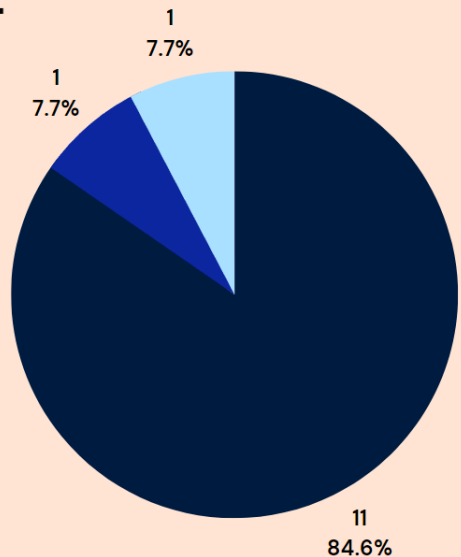
KOULUKIUSAAMINEN ON AINA FYYSISTÄ VÄKIVALTA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

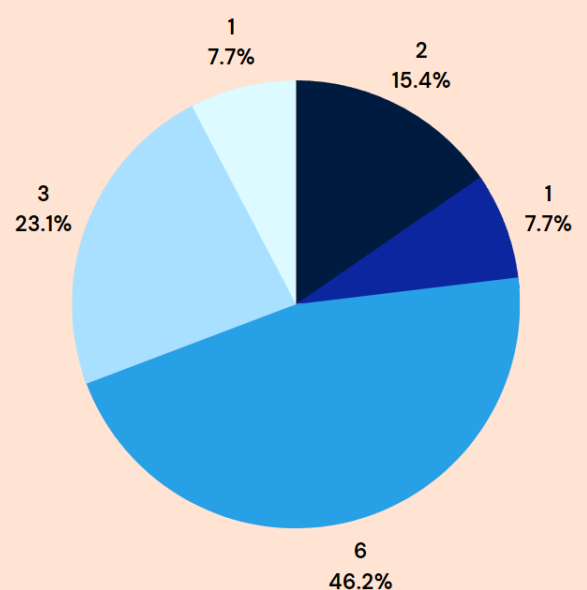
MINUA TAI LUOKKATOVERIANI KIUSATAAN LUOKASSAMME

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

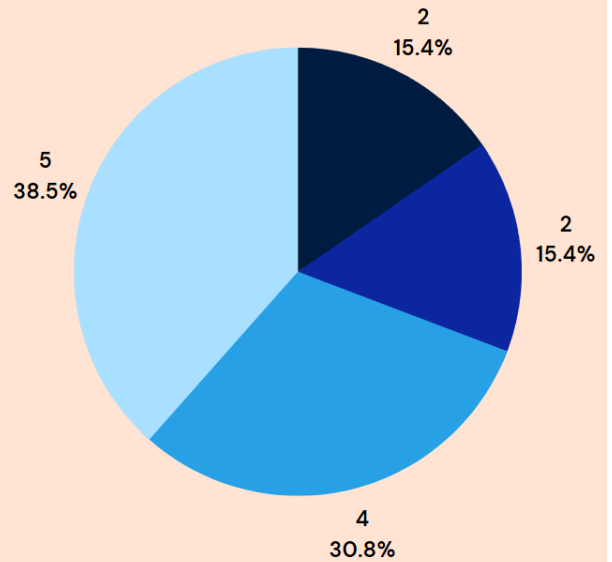
TIEDÄN, MITÄ LUOKAN MONINAISUUDELLA TARKOITETAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

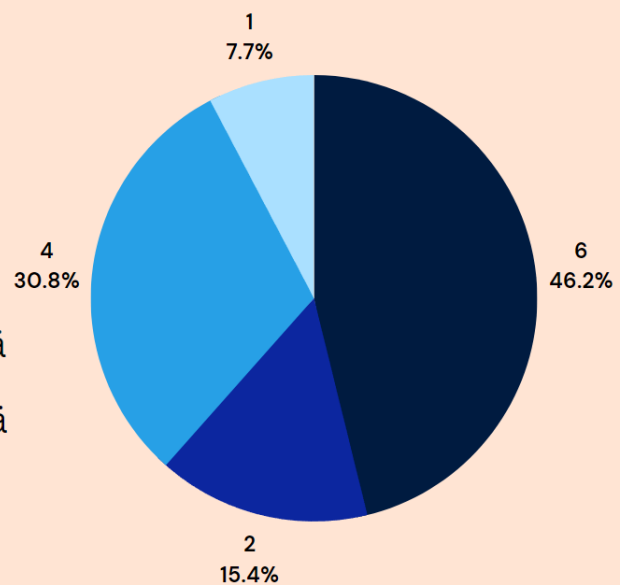
TIEDÄN NÄKYVÄN JA NÄKYMÄTTÖMÄN MONIMUOTOISUUDEN ERON

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

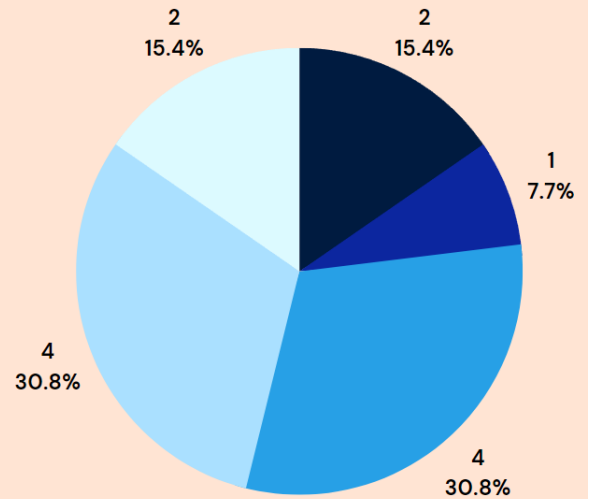
KOEN LUOKASSAMME RYHMÄPAINETTA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

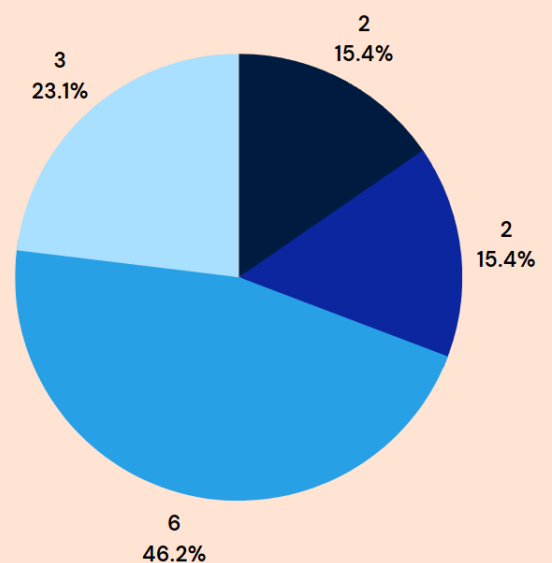
TIEDÄN, MITÄ ARVOILLA TARCOITETAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

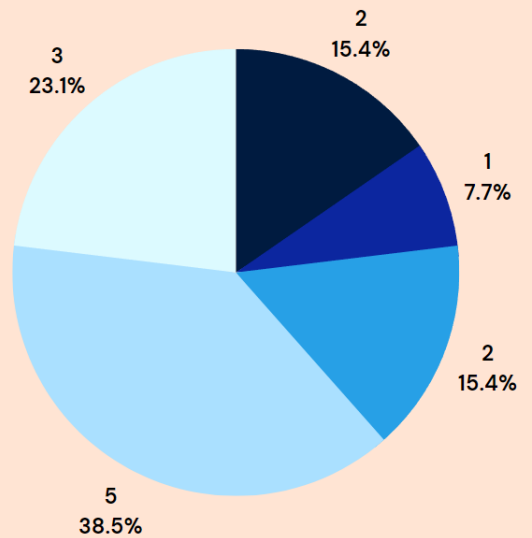
TIEDÄN, MITÄ NORMEILLA TARCOITETAAN

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

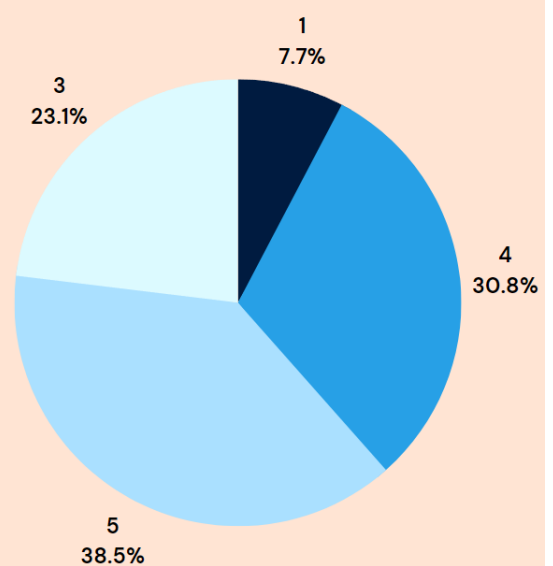
TIEDÄN, MITÄ MINUN ROOLINI ON JA VOI OLLA LUOKASSA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

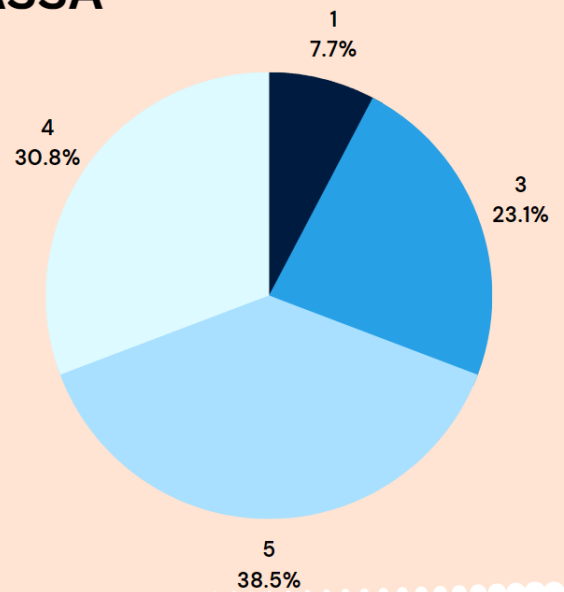
TIEDÄN, MITÄ OSALLISUUS TARKOITTAÄ

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

VOIN VAIKUTTA A OMAAN OSALLISUUTEENI LUOKASSA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

OSALLISUUS JA OSALLISTUMINEN TARKOITTAVAT SAMAA ASIAA

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- En samaa enkä eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

